

DET KONGELEGE
KOMMUNAL- OG DISTRIKTSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2024–2025)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2025

Utgiftskapittel: 500–595 og 2412

Inntektskapittel: 3500–3595, 5312, 5615, 5616 og 5635

DET KONGELEGE
KOMMUNAL- OG DISTRIKTSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2024–2025)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2025

Utgiftskapittel: 500–595 og 2412

Inntektskapittel: 3500–3595, 5312, 5615, 5616 og 5635

Særskilt vedlegg: H-2558 N Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2024–2025)
Inntektssystemet for kommunar og fylkeskommunar 2025
Grønt hefte

Innhald

Del I	Innleiande del	9	<i>Programkategori 13.70 Kommunesektoren mv.</i>	80	
1	Satsingsområde	11	Kap. 571 Rammetilskot til kommunar	82	
1.1	Ein heilskapleg politikk for heile Noreg	11	Kap. 3571 Tilbakeføring av forskot	86	
1.2	Ein aktiv distriktpolitikk	12	Kap. 572 Rammetilskot til fylkeskommunar...	86	
1.3	Ein heilskapleg bustadpolitikk	14	Kap. 3572 Tilbakeføring av forskot	87	
1.4	Berekraftig samfunnsutvikling	16	Kap. 573 Kommunestruktur	92	
2	Det økonomiske opplegget for kommunesektoren	18	Kap. 575 Ressurskrevjande tenester	92	
2.1	Kommunesektoren sine inntekter i 2024	18	Kap. 577 Tilskot til dei politiske parti	95	
2.2	Kommunesektoren sine inntekter i 2025	18	Kap. 578 Valdirektoratet	97	
3	Oppfølging av oppmodingsvedtak	22	Kap. 579 Valutgifter	97	
4	Oversikt over budsjettforslaget ...	35	Kap. 5616 Kommunalbanken AS	98	
4.1	Utgifter fordelte på kapittel	35	<i>Programkategori 13.80 Bustad, bumiljø og bygg</i>	99	
4.2	Inntekter fordelte på kapittel	36	Kap. 581 Bustad- og bumiljøtiltak	101	
Del II	Budsjettforslag	39	Kap. 585 Husleigetvistutvalet	106	
5	Nærare om budsjettforslaget	41	Kap. 3585 Husleigetvistutvalet	107	
Programområde 13 Kommunal- og distriktsdepartementet	41		Kap. 587 Direktoratet for byggkvalitet	107	
<i>Programkategori 13.00 Administrasjon</i>	41		Kap. 3587 Direktoratet for byggkvalitet	109	
Kap. 500 Kommunal- og distriktsdepartementet	42		Kap. 2412 Husbanken	109	
<i>Programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk</i>	45		Kap. 5312 Husbanken	113	
Kap. 553 Regional- og distriktsutvikling	48		Kap. 5615 Husbanken	114	
Kap. 554 Kompetansesenter for distriktsutvikling	65		<i>Programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata</i>	115	
Kap. 3554 Kompetansesenter for distriktsutvikling	68		Kap. 590 Planlegging og byutvikling	118	
<i>Programkategori 13.60 Samiske føremål</i>	69		Kap. 595 Statens kartverk	124	
Kap. 560 Samiske føremål	70		Kap. 3595 Statens kartverk	127	
Kap. 563 Internasjonalt reindriftssenter	72		Kap. 5635 Electronic Chart Centre AS	128	
Kap. 3563 Internasjonalt reindriftssenter	73		Del III	Omtale av særlege tema	129
<i>Programkategori 13.67 Nasjonale minoritetar ...</i>	74		6	Klima- og miljøpolitikk	131
Kap. 567 Nasjonale minoritetar	75		7	Oppfølging av berekraftsmåla	134
			8	Nordområdepolitikken	139
			9	Lønsvilkår o.a. til leiarar i heileigde statlege verksemdar ...	144
			10	Likestilling i verksemdene	145
			Forslag	147
			Vedlegg		
			1	Den breie distriktpolitikken	154
			2	Gjeldande romartalsvedtak frå tidlegare år	163

Digitale vedlegg

Prográmmakategoriija 13.60 Sámi ulbmilat

Tabelloversikt

Tabell 2.1	Auka handlingsrom for kommunesektoren i 2025. Mrd. 2025-kroner	19	Tabell 5.5	Fordeling av post 65 på kommunar	119
Tabell 2.2	Realvekst i kommunesektoren sine samla inntekter i 2025	20	Tabell 5.6	Områdesatsingar – forslag til løyvingar for 2025	120
Tabell 2.3	Kommunane og fylkeskommunane sine frie inntekter ..	20	Tabell 10.1	Tilstandsrapportering i departementet og underliggende verksemdar	145
Tabell 2.4	Kommunesektoren sine inntekter i 2025	21	Vedlegg		
Tabell 3.1	Oversikt over oppmodingsvedtak, ordna etter sesjon og nummer	22	Tabell 1.1	Økonomisk politikk	155
Tabell 5.1	Satsar for distriktstilskot Sør-Noreg 2025	84	Tabell 1.2	Næringspolitikk	155
Tabell 5.2	Satsar for distriktstilskot Nord-Noreg 2025	84	Tabell 1.3	Infrastruktur	157
Tabell 5.3	Tilskot gjennom inntekts-systemet i 2024 og 2025	88	Tabell 1.4	Velferd, oppvekst, sikkerheit, rettstryggleik og miljø	159
Tabell 5.4	Endringar i rammetilskotet som følgje av endringar i oppgåver mv.	88	Tabell 1.5	Særskilde tiltak for Finnmark og Nord-Troms	161
			Tabell 1.6	Tiltak som prioriterer Nord-Noreg og rammetilskot til kommunane	162

Figuroversikt

Figur 5.1 Organisasjonskart	41	Vedlegg	
		Figur 1.1 Utvikling i den breie distriktpolitikken 2008–2025	154

Oversikt over bokser

Boks 2.1 Inntektene til kommunesektoren i 2025	21	Boks 5.1 Verkemiddel	51
---	----	----------------------------	----

DET KONGELEGE
KOMMUNAL- OG DISTRIKTSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2024–2025)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2025

Utgiftskapittel: 500–595 og 2412

Inntektskapittel: 3500–3595, 5312, 5615, 5616 og 5635

*Tilråding frå Kommunal- og distriktsdepartementet 20. september 2024,
godkjend i statsråd same dagen.
(Regjeringa Støre)*

Del I
Innleiande del

1 Satsingsområde

1.1 Ein heilskapleg politikk for heile Noreg

Noreg er eit langstrakt land med store lokale forskjellar i samfunns- og næringsliv. Vi har eit velutvikla nasjonalt, regionalt og lokalt folkestyre og eit samfunn med høg tillit og relativt små forskjellar. Det er ein bærande idé i samfunnet vårt at innbyggjarane, folket, skal kunne påverke utviklinga i samfunnet, nasjonalt, regionalt og lokalt. Det lokale folkestyret, både i kommunar og fylkeskommunar, gir innbyggjarane innverknad på utviklinga av sine lokalsamfunn og si framtid. Motivasjonen for å delta i lokalpolitikken og i det lokale organisasjonslivet er ei gjensidig avhengighet og solidaritet i samfunnet. Dei lokale folkevalte har òg den kunnskapen om dei lokale forholda som gjer det mogleg å tilpasse politikken til innbyggjarane sine ønskjer og lokalsamfunnet sine føresetnader. Derfor er det viktig at einingane ikkje blir for store, og at dei omfattar eit geografisk område som er hensiktsmessig og som har lokal oppslutning. Dette fører til ein variasjon som er verdifull og som avspeglar ulike preferansar i befolkninga. Slik variasjon og mangfald er eit sjølvstendig mål.

Tenester nær folk i heile landet er eit grunnleggjande mål for denne regjeringa. Kommunane har ansvar for mange av dei viktigaste velferdsoppgåvene, og bidrar til å sikre gode levekår og tilgang til grunnleggjande tenester både i bygd og by i heile Noreg.

Det er kommunane som er best i stand til å vurdere kva som trengs mest i kommunen deira. Det kommunale sjølvstyret gir rom for skreddarsydd løysingar for kvart enkelt lokalsamfunn, tilpassa dei utfordringane ein står overfor. Derfor skal kommunesektoren i all hovudsak vere rammefinansiert og hovudsakeleg bli gitt frie midlar. Øyremerka tilskot skal som hovudregel berre gå til viktige nasjonale prioriteringsområde i ein oppstartsfase, eller finansiering av oppgåver som få kommunar har ansvar for. Regjeringa er oppteken av å gi kommunane handlingsrom til å løyse oppgåvene lokalt.

Rammefinansiering skal vere berebjelken i finansieringa av kommunesektoren. Inntektssystemet er viktig for å sikre eit likeverdig tenestetilbod i heile landet. Regjeringa la i Prop. 102 S (2023–2024) *Kommuneproposisjonen 2025* fram forslag om eit nytt inntektssystem for kommunane, jf. Innst. 440 S (2023–2024). Forslaget er mellom anna basert på NOU 2022: 10 *Inntektssystemet for kommunene* som vart levert i august 2022, innspel frå høyringa av NOU-en og måla i Hurdalsplattforma. Stortinget slutta seg til forslaget til regjeringa, og det nye inntektssystemet trår i kraft frå og med 2025.

Kommunane er ein berebjelke i velferdsstaten og inntektssystemet skal bidra til at kommunane kan løyse dei oppgåvene Stortinget har gitt dei. Derfor var det nødvendig med ei sterkare utjamning av inntektene gjennom inntektssystemet.

Endringane i inntektssystemet sikrar ei jamnare fordeling av skatteinntektene mellom kommunane, både gjennom endringar i skattegrunnlag til kommunane og ved å auke utjamningsgraden i inntektsutjamninga. Det er òg gjennomført ei fagleg oppdatering av kostnadsnøkklane i utgiftsutjamninga, samt endringar i dei regionalpolitiske tilskota for å sikre ei meir treffsikker fordeling av desse tilskota. I samband med omlegginga av inntektssystemet aukar regjeringa den økonomiske ramma til kommunesektoren. Av denne veksten vil 1,5 mrd. kroner bli fordelt særskilt slik at kommunar som både har låge skatteinntekter og låge inntekter utanfor inntektssystemet blir prioritert. I tillegg er kompensasjon til kommunar som tapar på endringane finansiert innanfor veksten.

Regjeringa foreslår ein vekst i frie inntekter på 6,8 mrd. kroner. Veksten blir fordelt med 5,15 mrd. kroner til kommunane og 1,65 mrd. kroner til fylkeskommunane. Kommunesektoren sine samla inntekter utgjer om lag 18,5 pst. av BNP for fastlands-Noreg. Om lag kvar femte sysselsette i landet er tilsett i kommunal sektor. Storleiken på kommunesektoren inneber at utviklinga i sektoren er av stor betydning for utviklinga i norsk økonomi, og sektoren sin samla ressursbruk har stor verknad på heilskapen i økonomien. Det økono-

miske opplegget for kommunesektoren er omtala i kapittel 2.

I møte med nye utfordringar skal offentleg sektor vere utviklingsorientert. Forsøksordninga for kommunar og fylkeskommunar, som regjeringa inviterte til i 2023, vil kunne bidra til å teste ut smartare organisering av kommunen sine oppgåver og verksemd.

Regjeringa vil fortsette å legge til rette for at omsynet til samane og dei nasjonale minoritetane blir i vareteke og at dei folkerettslege forpliktingane blir etterlevde. Det blir lagt til grunn at kommunar og fylkeskommunar på eige initiativ, og som del av lokaldemokratiet, følgjer opp forpliktingane sine overfor samar og nasjonale minoritetar.

1.2 Ein aktiv distriktpolitikk

Målet for distrikts- og regionalpolitikken er at folk skal kunne leve eit godt liv i heile Noreg, at alle lokalsamfunn skal ha rom for utvikling og verdiskaping, og at folketalet skal auke i distriktskommunar. Regjeringa arbeider for at folk har tilgang på arbeid, bustad og gode tenester nær der dei bur, og vil legge til rette for trygge, berekraftige og levande lokalsamfunn i heile landet gjennom desentraliserte løysingar, jf. Meld. St. 27 (2022–2023) *Eit godt liv i heile Noreg – Distriktpolitikk for framtida*.

Regjeringa har tatt initiativ til å utforske bygdevekstavtaler som nytt distriktpolitisk verkemiddel. Ordninga har som føremål å legge til rette for styrkt utviklingskraft i utvalde distriktskommunar. Avtalene skal styrkje samordninga av offentlege aktørar på tvers av sektorar og forvaltingsnivå. Ved å bringe aktørane saman for å utforske nye løysingar på lokale utfordringar vil dette kunne kome fleire til gode. Dei fyrste avtalene vart signerte våren 2024.

Ein velfungerande bustadmarknad er ein føresetnad for nærings- og samfunnsutvikling i alle kommunar, og bustadmeldinga, som vart lagt fram våren 2024, inneheld derfor fleire tiltak for å styrkje bustadtilbodet og gjere det enklare å etablere seg i distrikta.

Forslag til nye statlege planretningslinjer for arealbruk og mobilitet har ei tydelegare differensiering mellom regionar med større byar og distriktsområde. Kommunane skal ha handlingsrom til å kunne bestemme kvar nye bustader skal kunne byggast ut frå lokale føresetnader. I mindre tettstader og spredtbygde område skal det bli lagt til rette for å utvikle gode og attraktive lokalsamfunn med tilgang til bustader og tenester.

Eit variert og inkluderande kulturliv er òg viktig for å skape attraktive og levande lokalsamfunn. Regjeringa har som oppfølging av Hurdalsplattforma sett i gang arbeidet med å etablere regionale kulturfond, forvalta av fylkeskommunane og Oslo kommune. Desse fonda skal stimulere til auka aktivitet og deltaking i kulturlivet, styrkje samspel mellom profesjonelt og frivillig kulturliv og bidra til høgare kvalitet på kunst- og kulturtilbodet lokalt og regionalt.

Infrastruktur som veg, jernbane, hamner, ferjer, flyplassar, breiband og mobilnett bind Noreg saman og er viktig for busetting og arbeidsplassar i heile landet. Fylkesvegnettet er langt og samansett, og har ein avgjerande funksjon for samfunns- og næringsutviklinga. Regjeringa foreslår å styrkje ordninga med særskild fordeling til opprusting og fornying av fylkesveg med 300 mill. kroner i 2025. Midlane er ein del av veksten i dei frie inntektene til fylkeskommunane, jf. kapittel 2. Auken er i tråd med prioriteringane i Nasjonal transportplan 2025–2036 og vil bidra til at fylkeskommunane kan forsterke innsatsen for å redusere etterslepet på fylkesvegane. Vidare foreslår regjeringa å avvike tilskotet til fylkesvegar over budsjettet til Statens vegvesen (kap. 1320, post 65) og overføre midlane til rammetilskotet, med særskild fordeling til opprusting og fornying av fylkesvegnettet. Endringa vil gi større fridom til fylkeskommunane og redusere administrasjonskostnadane.

Regjeringa vil innføre krav til nullutslepp i offentlege anbod for ferjer og ferjetenester frå 2025. Som kompensasjon blir rammetilskotet til fylkeskommunane i 2025 auka med 50 mill. kroner som blir fordelt særskild. Regjeringa foreslår vidare å styrkje Hurtigbåtprogrammet i Miljødirektoratet med 200 mill. kroner i form av auka tilsegnsmakt i 2025 for å finansiere pilotstrekningar etter søknad og konkurranse.

Regjeringa har langt på veg sikra alle husstandar og verksemdar i Noreg tilgang til høgastighetsbreiband. For 2025 er det foreslått å løyve 415,6 mill. kroner til breiband i område utan grunnlag for kommersiell utbygging. Det skjer ei rask utbygging av femte generasjons mobilnett (5G), der den grunnleggande dekninga (basisdekning) har auka frå 23 pst. av befolkninga i 2021 til om lag 99 pst. i 2024.

Grøn omstilling og attraktive arbeidsplassar er viktig for framtida. Noreg treng næringar som gir landet verdiskaping og arbeidsplassar, som tek klimaomsyn og nyttar ressursane på ein berekraftig måte. Regjeringa vil legge til rette for at små og mellomstore verksemdar i heile landet tek del i

denne omstillinga. Ressursgrunnlaget som finst regionalt og lokalt er viktige føresetnader når nye og eksisterande næringer skal utviklast. Regjeringa meiner at det er viktig med lokal forankring for inntekter frå naturressursar, og varsla i Hurdalsplattforma at lokalsamfunn som stiller sine naturressursar til disposisjon for utbygging skal få meir igjen for det og sikrast ein rettmessig del av verdiskapinga. Grunnrenteskatt på havbruk og landbasert vindkraft er innført i 2023 og 2024, med fordeling til staten, vertskommunar, vertsfylke og kommunesektoren. I nytt inntektssystem blir dette følgt opp, ved at inntekter frå naturressursar som vasskraft, vindkraft og havbruk framleis blir halde utanfor inntektsutjamninga.

Næringsutvikling innafor dei grøne og blå næringane kjem heile landet til gode. Fylkeskommunane har ansvar for å legge til rette for verdiskaping og samfunnsutvikling i sitt fylke, og har ei viktig rolle knytt til utviklingsarbeid overfor kommunane og i regional kompetansepolitikk. Regjeringa er i gang med ei stortingsmelding om grønt industriløft. Departementa arbeider òg med å gjere ferdig regionvekstavtaler med pilotfylka Nordland og Rogaland, som begge har valt grønt industriløft som overordna tema for sine avtaler. Avtalane vil styrkje gjennomføringa av nasjonal politikk og forsterke rolla til fylkeskommunen som samfunnsutviklar.

Landbruk og landbruksbasert verksemd er viktig for verdiskaping og sysselsetting i mange distriktskommunar. I Meld. St. 11 (2023–2024) *Strategi for auka sjølvforsyning av jordbruksvarer og plan for opptrapping av inntektsmogleheitene i jordbruket* er auka sjølvforsyning eit viktig element i den samla satsinga på beredskap. I jordbruksavtala Prop. 105 S (2023–2024) *Endringer i statsbudsjettet 2024 under Landbruks- og matdepartementet (Jordbruksoppkjøret 2024)* og i Reindriftsavtala (1. juli 2024–30. juni 2025) vart partane samde om ein vesentleg auke utover satsinga dei to siste åra. Regjeringa skal styrkje tilskot som bidreg direkte til å betre produsentøkonomien, og foreslår mellom anna eit tilskot til næringsmiddelverksemdar i Troms og i Finnmark. Regjeringa styrkjar i tillegg si satsing på berekraftig matproduksjon og verdiskaping.

Det å styrkje berekrafta og lønnsenda i reiselivet er viktig for denne regjeringa. Eit anna viktig mål er aktivitet i heile landet, gjennom heile året. Regjeringa er opptatt av reisemål som både er attraktive og tek vare på natur og lokalsamfunn, og vil mellom anna gjennomføre eit pilotprosjekt med lokale besøksbidrag, der kommunane i sam-

arbeid med næringslivet kan tilpasse innrettinga lokalt.

Regjeringa arbeider for å sikre kompetanse og gode velferdstenester i heile Noreg. God samfunnsplanlegging er ein føresetnad for utvikling av gode kommunale tenester. I Møre og Romsdal har statsforvaltar, fylkeskommunen og Distriktssenteret saman utarbeidd ein pilot for eit fagprogram om samfunnsplanlegging, retta mot folkevalte i utvalde distriktskommunar i fylket. Helse- og omsorgsdepartementet har tatt initiativ til eit samarbeid for utvikling av ein tilleggsmodul i programmet, om korleis planlegging i helse- og omsorgssektoren kan inngå i den heilskaplege, kommunale samfunnsplanlegginga.

Meld. St. 19 (2023–2024) *Profesjonsnære utdanningar over heile landet* fremjar tiltak for utdanningar som spelar ei nøkkelrolle i samfunnet, slik som lærarar, sjukepleiarar og ingeniørar. Ein av ambisjonane er auka bruk av praksisplassar, særleg i distrikta. I Meld. St. 20 (2023–2024) *Opptak til høgare utdanning* legg regjeringa fram forslag til endringar i regelverk for opptak til høgare utdanning. Endringane skal få fleire raskare i gang med utdanning og bidra til auka rekruttering til lærar- og sjukepleiarutdanningane.

Regjeringa vil våren 2025 legge fram ei melding til Stortinget om høgare yrkesfagleg utdanning, som mellom anna skal sjå på den kompetansepolitiske rolla til fylkeskommunen. I meldinga skal det vurderast korleis yrkesfagleg utdanning best kan møte kompetansebehova framover. Regjeringa satsar på desentralisert og fleksibel utdanning mellom anna gjennom studiesenter, som mobiliserer til utdanning lokalt og legg til rette for relevante utdanningstilbod.

Eit anna mål er å få fleire i arbeid. Kombinasjonen av høg etterspørsel etter arbeidskraft og færre folk i arbeidsdyktig alder i distrikta, gjer at tiltak for å få fleire utanfor arbeidslivet i jobb vil bli særleg viktig for distrikta framover. Regjeringa la i juni fram ei stortingsmelding om arbeidsmarknadspolitikken med eit konkret mål om at sysselsettingsdelen i Noreg innan 2030 skal vere 82 pst. i aldersgruppa 20–64 år.

Regjeringa ønskjer vidare ei meir balansert utvikling i landet. Lokaliseringspolitikken har som mål å sikre ei god fordeling av statlege arbeidsplassar over heile landet. Dette bidrar til å utvikle robuste arbeidsmarknadar i alle regionar og gir tilgang til statlege tenester. I si utgreiing omtalar Distriktsnæringsutvalet (NOU 2020: 12) utviklinga til offentlege arbeidsplassar i distriktskommunane. Utvalet viser til at samstundes som sysselsettinga i staten veks, så er den relative

delen sysselsette i distrikta blitt lågare. Talet på statlege sysselsette, fordelt etter bustad, er betydeleg lågare i mindre sentrale kommunar enn i meir sentrale kommunar, som vist i kap. 16.4 i kommuneproposisjonen for 2025. Derfor ønskjer regjeringa å lokalisere fleire statlege arbeidsplassar utanfor dei største byane, og å legge betre til rette for desentralisert arbeid i statlege verksemder. Det kan styrkje lokale kompetansmiljø og auke tilgangen på kompetansarbeidsplassar i distrikta. Ambisjonen er auka bruk av stillingar i staten som blir lyste ut med høve til desentralisert arbeid.

Med pilot nærttenestesenter vil regjeringa i samarbeid med kommunane teste ut ulike modelar for å gjere statlege publikumstenester meir tilgjengelege i område der innbyggjarane har lang reiseveg til desse tenestene. Regjeringa har oppretta nye polititenebestader, passkontor og tingrettar.

Merkur-programmet er eit viktig verkemiddel for å sikre innbyggjarane i distrikta tilgang til ein nærliggande daglegvarebutikk av god kvalitet. Kommunal- og distriktsdepartementet foreslår derfor å auke tilskotet i 2025.

I langtidsplanen for forsvarssektoren legg regjeringa opp til eit kraftig forsvarsløft for å styrkje evna til å forebygge, avverje og handtere krise og krig. Regjeringa vil satse på eit sterkt forsvar i heile landet ved å auke bemanninga og styrkje drifta, ikkje minst i nordområda og Finnmark. Langtidsplanen vil krevje store ressursar, fleire tilsette og store investeringar. Dette kan gi store verknader for busetting og næringsutvikling i lokalsamfunn over heile landet dersom forholda leggst til rette og handlingsrommet blir utnytta.

Regjeringa legg til rette for aktivitet og busetting i Nord-Noreg. Fleire ordningar tek omsyn til dei spesielle utfordringane i Nord-Noreg. Det er òg fleire tiltak som er retta mot landsdelen spesielt. Regjeringa har i regjeringsperioden styrkt dei personretta ordningane i innsatssona for Nord-Troms og Finnmark, og har mellom anna innført gratis barnehage, auka Finnmarksfrådraget og gjeldsletta for studielån. Det blir etablert ein «sonekalkulator» som skal synleggjere dei økonomiske fordelane ved å bu i denne delen av landet (sjå meir under del 3 Nordområdepolitikken).

Det er strategisk viktig for Noreg at det er aktivitet og busetting i Aust-Finnmark. Regjeringa arbeider for meir langsiktig og kontinuerleg samarbeid mellom departementa – og med regionale og lokale aktørar – om innsats for utvikling i Aust-Finnmark. Det er etablert tverrsektorielt arbeid for å vurdere utfordrings- og målbiletet, og behovet for samordna innsats i Aust-Finnmark. Regje-

ringa vil invitere Finnmark fylkeskommune, Sametinget og kommunane i Aust-Finnmark til jamleg politisk dialog. Regjeringa foreslår å løyve midlar til kommunale næringsfond og omstilling i kystkommunar i Finnmark som no opplever utfordringar som følgje av nedgangen i fiskekvotar.

Ei viktig ordning i distriktpolitikken er den differensierte arbeidsgivaravgifta, med nullsats i innsatssona i Nord-Troms og Finnmark og låg avgift i landsdelen elles. Provenytapet av dette tiltaket er estimert til om lag 24,3 mrd. kroner i 2025, sjå vedlegg 1. Regjeringa har auka fribeløpet kraftig innafor ordninga, frå 500 000 kroner til 850 000 kroner.

1.3 Ein heilskapleg bustadpolitikk

Våren 2024 la regjeringa fram Meld. St. 13 (2023–2024) *Bustadmeldinga – ein heilskapleg og aktiv bustadpolitikk for heile landet*. Målet for den fornya bustadpolitikken er at folk skal kunne bu i ein eigna bustad i heile landet.

Gjennom bustadpolitikken vil regjeringa legge til rette for velfungerande bustadmarknadar slik at terskelen for å kunne skaffe seg ein eigna bustad ikkje blir for høg. Bustadpolitikken skal bidra til å redusere og jamne ut sosiale og geografiske forskjellar og legge til rette for at bustadmarknaden gir minst mogleg miljø- og klimabelastning.

Dei fleste bur godt og trygt i Noreg i dag, og regjeringa meiner at den norske bustadmodellen i all hovudsak er vellukka. Fire av fem bur i ein bustad dei eig. Fram til starten av 2022 var det òg ei positiv utvikling i den bustadsosiale politikken. Færre vart vanskelegstilte på bustadmarknaden, og talet på bustadlause var historisk lågt.

Den siste tida har gitt ein meir krevjande bustadsituasjon for mange. Det er blitt dyrare å bu, og auka kostnader har gjort buutgiftene meir krevjande å handtere for mange. Det har vore ein nedgang i bustadbygginga, og presset i leigemarknaden er høgt fleire stader i landet. Det er òg indikasjonar på at talet på bustadlause aukar. Bustadmarknaden i byane og befolkningstette områder er prega av høge bustadprisar og stort press på leigemarknaden. Fleire slit med å få kjøpt eller leigd ein eigna bustad, fleire bur trøngt, og det er større utfordringar med opphoping av dårlege buforhold og levekår. Bustadmarknadane i distrikta er ofte prega av eit einsidig tilbod av einestader, låg omsetjingstakt, få nye bustader og lite fornying av bustadene.

I bustadmeldinga legg regjeringa fram fire innsatsområde for bustadpolitikken:

1. Fleire skal få høve til å eige eigen bustad.
2. Leigemarknaden skal vere trygg og føreseieleg.
3. Ta vare på bustadane vi har, og bygge dei vi treng.
4. Forsterka innsats for dei som ikkje sjølve klarer å skaffe seg og behalde ein eigna bustad.

I meldinga foreslår regjeringa tiltak som gir fleire høve til å eige eigen bustad både i by og bygd. Regjeringa vil, mellom anna, gjere startlån meir treffsikkert, både i distrikt og i pressområde. Regjeringa vil setje i gang eit forsøk der kommunane kan gi startlån til husstandar som er noko betre økonomisk stilte enn dei som kommunane gir startlån til i dag. Regjeringa sende våren 2023 på høyring eit forslag om å gjere endringar i burettslagslova og eigarseksjonslova for å legge betre til rette for bruk av leige- til eigemodellar og andre bustadkjøpsmodellar, og for å styrkje forbrukaromsynet i slike modellar. Regjeringa tek sikte på å følgje det opp og legge fram ein stortingsproposisjon i 2025. I statsbudsjettet for 2025 foreslår regjeringa òg eit nytt tilskot til etablering og tilpassing i distriktskommunar.

Byggenæringa har ei stund møtt utfordringar med høge byggekostnader og redusert sal av nye bustader. Når få ønskjer å kjøpe nye bustader, kan ikkje næringa starte opp nye prosjekt. Det gjer at bustadbygginga blir sterkt påverka av konjunkturane. Lån frå Husbanken går til å finansiere bustader som samfunnet treng, for eksempel utleigebustader til vanskelegstilte, miljøvennlige bustader og livsløpsbustader. I desse tider kan låna òg bidra til å halde hjula i næringa i gang, redusere talet på konkursar og til at byggenæringa kan halde på kvalifisert arbeidskraft. Regjeringa foreslår å vidareføre Husbanken si låneramme på 29 mrd. kroner frå saldert budsjett for 2024.

Regjeringa ser behov for forenklingstiltak i alle ledd i plan- og byggesaksprosessen og foreslår derfor ei rekke tiltak i 2025 for å gjere prosessane billigare og raskare. For å fremje klimavennleg byggeverksemd har regjeringa invitert byggenæringa til dialog om ein klimapartnerskapsavtale. Dette vil vere eit forpliktande treparts samarbeid med arbeidsgivar- og arbeidstakarorganisasjonar. Klimapartnerskapet skal vere ein arena for dialog om kva som skal til for å redusere klimafotavtrykket frå bygging. Samarbeidet skal bidra til felles forståing, føreseielege rammevilkår og legge til rette for at tiltak og verkemiddel fungerer etter intensjonen.

Regjeringa vil vidare gi kommunane betre føresetnader for å ta ei aktiv bustadpolitisk rolle og har hatt på høyring eit lovforslag om å gi kommunane høve til å stille krav om bustadsamansetning i nye bustadprosjekt.

Nær ein million leiger bustaden dei bur i. Regjeringa legg i budstadmeldinga fram ein fornya leigemarknadspolitikk og foreslår fire mål for leigemarknaden: trygge leigeforhold, eit tilstrekkeleg tilbod av utleigebustader, solid kunnskap om leigemarknaden og ein berekraftig kommunal utleigesektor. Det skal vere føreseieleg både å leige og leige ut bustad. Regjeringa fornyar husleigelova, forbetrar bustøtta og reduserer talet på konflikhtar gjennom eit effektivt og kompetent husleigetvistutval.

I samband med revidert nasjonalbudsjett for 2024, vart bustøtta vesentleg styrkt gjennom ei rekke tiltak som regjeringa foreslår å vidareføre i budsjettet for 2025. Dei årlege buutgiftstaka er auka med 4 000 kroner og berekinga av eigendelen er forenkla. I tillegg vart det vedtatt at inntekta til heimebuande 18- og 19-åringar ikkje skal telje med når bustøtta til ein husstand blir berekna. Alle mottakarar som ikkje har oppvarming inkludert i husleige eller fellesutgifter får eit årleg tillegg på over 7 000 kroner i buutgiftene når bustøtta blir utrekna. Regjeringa vil òg satse på forskning for å skaffe meir kunnskap om leigemarknaden og leigeprisar og vil gi Husbanken ei nasjonal fagrolle for leigemarknaden.

Regjeringa vil bidra til fleire rimelege utleigebustader og har gjennom boligdugnaden.no lagt til rette for at fleire private leiger ut. I samband med revidert nasjonalbudsjett for 2024, vart det einigheit om at regjeringa skal sende på høyring endra retningslinjer for tildeling av Husbanklån til studentbustader, slik at òg ideelle stiftelsar får rett til Husbanklån til bygging av studentbustader.

Husbanken har utvikla eit nytt digitalt fagsystem, Kobo, for å søkje, tildele og administrere kommunale utleigebustader. Kobo gjer det enklare for kommunane å finne rett bustad til kvar enkelt søkjar. Husbanken tilbyr Kobo til alle kommunar.

Regjeringa vil forsterke innsatsen for dei aller mest vanskelegstilte på bustadmarknaden. Staten vil støtte kommunane i deira bustadsosiale arbeid gjennom Husbanken. Mange får hjelp til ein betre busituasjon gjennom bustadsosiale verkemiddel som kommunale utleigebustader, startlån og bustøtte. Men for nokre er ikkje bustadsosiale tiltak og verkemiddel nok, og dei har behov for ytterlegare tiltak og innsats frå fleire sektorar og forvaltingsnivå.

1.4 Berekraftig samfunnsutvikling

Kommunar og fylkeskommunar er avgjerande for å realisere ei berekraftig utvikling, gjennom ansvaret deira for mellom anna samfunnsutvikling, tenesteyting og planlegging.

Regjeringa la i juni 2023 fram nye nasjonale forventingar til regional og kommunal planlegging for perioden 2023–2027. Regjeringa forventar at fylkeskommunane og kommunane legg berekraftsmåla, nasjonale klima- og miljømål og lokalt folkestyre til grunn for samfunns- og arealplanlegginga, og legg til rette for trygge, berekraftige og levande lokalsamfunn i heile landet. Gode lokalsamfunn er grunnsteinane i ei berekraftig utvikling, og det er viktig å motverke sentralisering som svekker lokale tenester og tilbod. Levande distrikt er òg avgjerande for å sikre matproduksjon og at jordbruksareala blir halde i drift. Godt kommunalt og regionalt planarbeid er viktig for å få til ønska samfunnsutvikling. Målet er å praktisere ein differensiert arealpolitikk slik at den er tilpassa lokale og regionale forhold, og legge til rette for ny vekst og sterkare utvikling i område med svak eller negativ befolkningsutvikling.

Kommunane har eit stort ansvar for berekraftig planlegging som tek omsyn til sosiale, miljømessige og økonomiske behov for innbyggjarar, natur og næringsliv. Plan- og bygningslova gir fylkeskommunane og kommunane fleksibilitet til å tilpasse planlegginga til behovet. Det er viktig at dette handlingsrommet blir utnytta for å legge til rette for ønska utvikling, samstundes som planlegginga ikkje blir gjort meir omfattande enn nødvendig. Statlege og regionale styresmakter skal legge vekt på lokaldemokratiet når dei vurderer om det skal leggjast fram ei motsegn. Statsforvaltaren skal ha god kjennskap til dei ulike kommunanes eigenart, samt styrkar, svakheiter og behov. Statsforvaltaren har ei viktig rolle som aktiv støttespelar for utvikling i kommunane og skal medverke til gode, lokalt tilpassa løysingar. Kommunane og lokalsamfunna står overfor svært ulike utfordringar. Det er stor forskjell mellom område med sterk befolkningsvekst og område med nedgang i befolkning. Kommunane har derfor ulike behov for bistand og rettleiing i utviklinga si.

Regjeringa vil legge fram nye statlege planretningslinjer for arealbruk og mobilitet som skal erstatte Statlege planretningslinjer for samordna bustad-, areal- og transportplanlegging. Dei nye retningslinjene har vore på høyring våren 2024. Arealpolitikken skal bli praktisert slik at den er tilpassa regionale og lokale forhold, og slik at det kan leggjast til rette for ny vekst og sterkare utvik-

ling i område med svak eller negativ utvikling i folkesetnaden. Alle kommunar skal ha moglegheit til å utvikle små og store lokalsamfunn, og det skal leggjast til rette for meir bustadbygging i område med lav befolkningsstettleik. I område med lågt utbyggingspress, lågt folketal eller negativ befolkningsutvikling skal dei bidra til utvikling av levedyktige lokalsamfunn og legge til rette for verdiskaping og næringsutvikling. Det er ei tydeleg målsetting å styrkje jordvernet.

I forslaget til nye planretningslinjer står det at potensialet for fortetting og transformasjon skal kartleggast og bør utnyttast før det blir vurdert å ta i bruk dyrka eller dyrkbar jord til utbyggingsføremål. Arealbruken skal òg bidra til å redusere tapet av naturmangfald og friluftsområde. Fortettingspotensialet i fritidsbustadområde skal derfor kartleggast og bør utnyttast før det blir lagt til rette for utviding av eksisterande fritidsbustadområde og utbygging i potensielt nye område.

I dei store byområda er det vekst og press på areal og på transportsystema. I befolkningsstette område skal retningslinjene derfor mellom anna bidra til effektiv arealbruk gjennom samordning av utbyggingsmønster og transportsystem.

Byvekstavgiftene er eit viktig verkemiddel for å sikre ei naudsynt samordning av transport- og arealutviklinga. Regjeringa prioriterer no nye avtalar i dei mellomstore byområda Nedre Glomma og Kristiansand-regionen, i tillegg til byvekstavgiftene i Tromsø. Regjeringa samarbeider òg med dei mellomstore byane gjennom bypakkar og tilskot til ein miljøvennleg transportpolitikk

I arbeidet med byvekstavgifter i dei store byane skal hovudtyngda av vekst i bustader og arbeidsplassar kome i, eller i nærleiken av, større knutepunkt for å bygge opp under nullvekstmålet, med dei tilpassingane som følgjer av kvar enkelt avtale. Utbyggingsmønster og transportsystem må samordnast for å oppnå løysingar som er arealeffektive, samfunnsøkonomisk lønsame, og som legg til rette for miljøvennleg transport. Planlegginga skal bidra til å styrkje kollektivtransport, sykkel og gonge som transportform.

Kommunesektoren har ei viktig rolle i omstillinga til eit lågutsleppssamfunn, skal bidra til å tilpasse samfunnet til klimaendringane og ta vare på natur. Våren 2024 sendte regjeringa nye statlege planretningslinjer for klima og energi på høyring. Retningslinjene tydeleggjer korleis kommunane skal ta klimaomsyn og legge til rette for energiomstilling. Regjeringa planlegg å legge fram stortingsmeldingar om både klima- og naturpolitikken inneverande stortingsperiode. Sjå òg omtale i del III om klima- og miljøpolitikk.

Oslo, Stavanger og Trondheim kommunar har søkt og er valt ut av EU-kommisjonen til å delta i samfunnsoppdraget «Klimanøytrale og smarte byar». Regjeringa vil støtte opp om dette arbeidet.

I enkelte byar og område med ein konsentrasjon av levekårsutfordringar har staten og kommunane avtalebaserte samarbeid om felles ekstra innsats, kalla områdesatsingar. Områdesatsingane er viktige for å bidra til gode bu- og levekår for alle. Regjeringa har derfor styrkt arbeidet med områdesatsingar, og satsar no på langt fleire område over heile landet, sjå nærare omtale under kap. 590, post 65.

Kommunal- og distriktsdepartementet støttar opp om planarbeidet i fylkeskommunane og kommunane gjennom kompetansetiltak, kunnskapsdeling og ved å utvikle nye verktøy. Det er over heile landet tilbod om rettleiing og etter- og vidareutdanning, i samarbeid med offentlege og private aktørar. Regjeringa oppmodar kommunane til samarbeid gjennom interkommunale plankontor og andre former for interkommunalt plansamarbeid for å styrkje kapasiteten og kompetansen til å drive samfunnsutvikling. Våren 2024 utarbeida departementet ein startpakke med rettleiing spesielt retta mot nytilsette planleggarar. Denne er tilgjengeleg på planlegging.no.

Det politiske ansvaret for dei bygde omgivnadene er fordelt på mange departement. Kommunal- og distriktsdepartementet koordinerer den nasjonale arkitekturpolitikken, og leiar arbeidet med den vidare utviklinga av denne. Ei interdepartemental gruppe for arkitektur leverte i 2024 sin rapport med anbefalingar om nye verkemiddel for betre kvalitet i dei bygde omgivnadene. Målsettinga er ein samla og målretta nasjonal politikk for kvalitet i dei bygde omgivnadene som bidrar til berekraftig utvikling, og som gir samfunnet meir verdi.

Det er behov for å styrke sikkerheita knytt til det nasjonale eigedomsregisteret. I tillegg er det behov for å auke løyvinga til Kartverket for å sikre at fellesløysingane i den geografiske infrastrukturen for deling av kart og eiendomsdata blir heldt ved like. Regjeringa foreslår derfor å auke løyvinga til Kartverket med til saman 80 mill. kroner. Eit sikrere eigedomsregister og ei effektiv forvaltning og fordeling av geografiske data vil gi betre beredskap.

Det blir vist til omtale i del III pkt. 7 om oppfølging av berekraftsmåla i Kommunal- og distriktsdepartementet.

2 Det økonomiske opplegget for kommunesektoren

2.1 Kommunesektoren sine inntekter i 2024

I saldert budsjett for 2024 vart det lagt opp til ein realvekst i dei frie inntektene på 6,4 mrd. kroner rekna frå inntektsnivået i revidert nasjonalbudsjett for 2023. Rekna frå anslag på rekneskap for 2023, der ein tok omsyn til auka skatteanslag i 2023 knytt til inntekt og formue på om lag 4,1 mrd. kroner, vart veksten rekna til 2,2 mrd. kroner.

I Meld. St. 2 (2023–2024) *Revidert nasjonalbudsjett 2024* vart realveksten i dei frie inntektene til kommunesektoren i 2024 rekna til -1,0 mrd. kroner. Ein må sjå dette i samanheng med meirskattevekst knytt til inntekt og formue mot slutten av 2023 på om lag 3 mrd. kroner.

Realveksten i dei frie inntektene er no rekna til -4,0 mrd. kroner. Dette kjem av at skatteinntektene til kommunesektoren i 2024 er rekna til å bli 2,5 mrd. kroner lågare enn lagt til grunn i revidert nasjonalbudsjett for 2024. Samstundes er kostnadsveksten for 2024 justert opp frå 4,3 pst. i revidert nasjonalbudsjett 2024 til 4,4 pst. Dette trekker isolert sett inntektsveksten i 2024 ned med 0,5 mrd. kroner.

2.2 Kommunesektoren sine inntekter i 2025

Signal i kommuneproposisjonen

I kommuneproposisjonen for 2025 la regjeringa opp til ein realvekst i kommunesektoren sine frie inntekter på 6,4 mrd. kroner. Det vart lagt opp til at kommunane skulle få 5,0 mrd. kroner av den samla veksten i frie inntekter, medan fylkeskommunane skulle få 1,4 mrd. kroner av veksten. Vidare vart det varsla at dersom anslaga for kostnadane til demografi og pensjon skulle bli vesentleg annleis enn lagt til grunn i kommuneproposisjonen for 2025, kunne forslaget til vekst i frie inntekter i statsbudsjettet for 2025 bli annleis.

I kommuneproposisjonen for 2025 vart det anslått ein vekst i kommunesektoren sine demografikostnadar på 4,3 mrd. 2024-kroner. Av dette

var 3,6 mrd. kroner knytt til tenester som blir finansiert av dei frie inntektene, tilsvarende 3,7 mrd. 2025-kroner, fordelt med 2,5 mrd. kroner på kommunane og 1,2 mrd. kroner på fylkeskommunane. Vidare vart det anslått ein vekst i kommunesektoren sine samla pensjonskostnader på om lag 0,2 mrd. kroner utover anslått lønnsvekst i 2025.

Nye anslag for meirkostnader til demografi og pensjon

Teknisk berekningsutval for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) oppdaterte anslaget for demografikostnader i juni 2024. Det nye anslaget er uendra samanlikna med kommuneproposisjonen for 2025.

Departementet laga i august 2024 nytt anslag for veksten i kommunesektoren sine pensjonskostnader basert på oppdaterte tal frå pensjonsleverandørane. Anslaget viser ein negativ vekst utover anslått lønnsvekst på om lag 0,5 mrd. kroner. Det er 0,7 mrd. kroner lågare enn anslått til kommuneproposisjonen for 2025. Anslaget inkluderer ikkje effekten av ny offentleg AFP som vert innført frå 1. januar 2025. Ny offentleg AFP vil inngå i pensjonspremiane som kommunesektoren skal betale i 2025.

I september 2024 fekk departementet informasjon som indikerer at effekten av ny offentleg AFP på pensjonskostnadene vil bli betydeleg. Informasjonen kom for seint til å kunne bli innarbeid i budsjettala, samstundes som det var uvisse rundt grunnlaget for berekning av kostnadene. Departementet har i rundskriv om berekningsføresetnader for pensjonskostnadene for rekneskapsåret 2025 av 10. september 2024 fastsett at ny offentleg AFP inntil vidare ikkje skal inkluderast i kommunesektoren sine pensjonskostnader for 2025. Departementet har i rundskrivet uttrykt at det kjem tilbake til implementeringstidspunktet for ny offentleg AFP.

Regjeringa vil i revidert nasjonalbudsjett for 2025 kome tilbake med oppdatert anslag for meirkostnadene til pensjon inkludert effekten av ny offentleg AFP. Regjeringa vil i revidert nasjonalbudsjett for 2025 sikre at kommunesektoren kan

innarbeide ny offentlig AFP i sine pensjonskostnader i 2025. Regjeringa vil i sitt framlegg til revidert nasjonalbudsjett ta utgangspunkt i oppdatert anslag for meirkostnader til pensjon for å dekke ei auke i desse, men vil òg gjere ei samla vurdering av kommunesektoren sin økonomi. Departementet legg opp til å fastsetje revidert rundskriv om berekningsføresetnader for 2025 etter Stortinget si behandling av Revidert nasjonalbudsjett 2025.

Vekst i frie inntekter

Regjeringa legg no opp til ein realvekst i sektoren sine frie inntekter på 6,8 mrd. kroner, noko som svarer til ein realvekst på om lag 1,3 pst. Veksten er 0,4 mrd. kroner høgare enn det som vart varsla i kommuneproposisjonen. Samstundes er anslaget for meirkostnadene til pensjon om lag 0,7 mrd. kroner lågare. Til saman gir dette kommunesektoren eit handlingsrom som er 1,1 mrd. kroner høgare enn det som vart lagt til grunn i kommuneproposisjonen.

Regjeringa er kjent med at mange kommunar og fylkeskommunar opplever den økonomiske situasjonen som krevjande. Det tek regjeringa på alvor. I 2023 var driftsresultata for kommunesektoren under tilrådinga frå TBU, og i tillegg har forskjellen i driftsresultat mellom kommunane auka. For 2024 tilseier mellom anna lågare anslag for skatteinngang og høgare anslag for kostnadsvekst enn tidlegare lagt til grunn, at driftsresultata for kommunane kan bli svake. I arbeidet med 2025-budsjettet har det derfor vore viktig for regjeringa å gi sektoren eit større handlingsrom enn det som vart signalisert i kommuneproposisjonen.

Regjeringa foreslår at veksten på 6,8 mrd. kroner blir fordelt med 5,15 mrd. kroner til kommunane og 1,65 mrd. kroner til fylkeskommunane.

Innanfor veksten til kommunane er om lag 1,7 mrd. kroner grunngitt med omlegginga av inntektssystemet til kommunane, 250 mill. kroner er grunngitt med bemanning i barnehagar, medan 150 mill. kroner er grunngitt med opptrappingsplanen for psykisk helse. Satsinga på psykisk helse er ny samanlikna med kommuneproposisjonen.

Innanfor veksten til fylkeskommunane er 300 mill. kroner grunngitt med opprusting og fornying av fylkesvegnettet.

Med den foreslåtte veksten vil kommunesektoren få eit handlingsrom utover demografi og pensjon på 3,6 mrd. kroner, sjå tabell 2.1. Av dette vil kommunane få eit handlingsrom på 3,1 mrd. kroner, noko som er 0,8 mrd. kroner høgare enn handlingsrommet som vart lagt til grunn i kommuneproposisjonen. Fylkeskommunane vil få eit

handlingsrom på 0,5 mrd. kroner, noko som er 0,3 mrd. kroner høgare enn lagt til grunn i kommuneproposisjonen.

Inntektsveksten er rekna frå inntektsnivået i 2024 slik det vart anslått etter stortingsbehandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2024. Lågare skatteinngang i 2024 på 2,5 mrd. kroner etter revidert nasjonalbudsjett vil derfor ikkje påverke nivået på frie inntekter i 2025.

Ved berekning av realvekst i kommunesektoren sine inntekter i 2025 er det lagt til grunn ein pris- og lønsvekst på 4,1 pst. frå 2024 til 2025.

Tabell 2.1 Auka handlingsrom for kommunesektoren i 2025. Mrd. 2025-kroner

Vekst i frie inntekter	6,8
-Meirkostnader til demografi	3,7
-Meirkostnader til pensjon	-0,5
Handlingsrom etter demografi og pensjon ¹	3,6

¹ Innanfor veksten til kommunane er om lag 1,7 mrd. kroner grunngitt med omlegginga av inntektssystemet til kommunane, 250 mill. kroner er grunngitt med bemanning i barnehagar, medan 150 mill. kroner er grunngitt med opptrappingsplanen for psykisk helse. Satsinga på psykisk helse er ny samanlikna med kommuneproposisjonen.

Innanfor veksten til fylkeskommunane er 300 mill. kroner grunngitt med opprusting og fornying av fylkesvegnettet.

Nærare om realveksten i samla inntekter

I tabell 2.2 er realveksten i kommunesektoren sine samla inntekter på 10,2 mrd. kroner dekomponert.

Ved pålegg om nye eller utvida oppgåver for kommunesektoren, avvikling av oppgåver eller regelendringar som har økonomiske konsekvensar, blir kommunesektoren kompensert eller trekt i frie inntekter basert på endring i økonomisk belastning. Desse endringane blir halde utanom berekna vekst i frie inntekter, men inngår i veksten i samla inntekter. For 2025 utgjer desse endringane i løyvingane samla sett ein auke på 3 mrd. kroner. Endringane er mellom anna knytt til vidareføring av maksimal foreldrebetaling i barnehagen i 2025 og heilårseffektar av tiltak frå 2024 innan barnehage og SFO.

Realveksten i øyremerkte tilskot er anslått til -0,1 mrd. kroner. Det kjem mellom anna av auka løyving til investeringstilskotet til heildøgns omsorgsplassar og ein reduksjon i løyvinga til Havbruksfondet samanlikna med revidert nasjonalbudsjett for 2024.

Tabell 2.2 Realvekst i kommunesektoren sine samla inntekter i 2025

	Mrd. kroner
Frie inntekter	6,8
Frie inntekter knytt til endringar i oppgåver ¹	3,0
Øyremerkte tilskot	-0,1
Gebyrinntekter	0,5
Realvekst samla inntekter	10,2

¹ Disse midlane blir løyvd som frie inntekter, men er ikkje med i veksten i frie inntekter fordi dei er knytt til endringar i pålagte oppgåver. Midlane er rekna med i veksten i dei samla inntektene.

Nærare om realveksten i frie inntekter

Tabell 2.3 viser anslag på kommunesektoren sine frie inntekter i 2024 og 2025 i løpande prisar. Inntektsnivået i 2024 er anslag på rekneskap i denne proposisjonen. Det inneber at nedjusteringa av skatteanslaget knytt til inntekt og formue på 2,5 mrd. kroner er medrekna. Inntektsnivået i 2024 er korrigert for oppgaveendringar, regelendringar og endringar i finansieringa av kommunesektoren sine oppgåver. Hensikta med å korrigere for oppgaveendringar mv. er å gjere inntektsnivået i 2024 samanliknbart med inntektsnivået i 2025. Det er gjort nærare greie for korreksjonar i programkategori 13.70, tabell 5.4.

I kommuneproposisjonen for 2025 vart det varsla at den kommunale skattøyren skal fastsettast ut frå ei målsetting om at skatteinntektene skal utgjere 40 pst. av dei samla inntektene for kommunesektoren. Anslaget på kommunesektoren sine skatteinntekter i 2025 bygger mellom anna på ein sysselsetjingsvekst på 0,7 pst. og ein årslønsvekst på 4,5 pst. frå 2024 til 2025.

I samband med Kommuneproposisjonen 2025 slutta Stortinget seg til at den kommunale skattøyren på formue skal halverast over to år, og at netto eigarinntekter blir teken ut av det kommunale inntektsskattedelaget. Dette forslaga blir følgde opp i statsbudsjettet for 2025. Endringa i skattedelaget saman med ein vidareført skattedel på 40 pst. inneber at skattøyren på alminneleg inntekt må aukast for å kompensera for bortfall av eigarinntekter og delar av formuesskatten. I fastsettinga av skattøyrane er det lagt vekt på at skatteveksten frå 2024 skal vere om lag lik for høvesvis kommunane og fylkeskommunane. Reduksjonen i den kommunale formuesskatten tilseier då at skattøyren på alminnelege inntekter må auke meir for kommunar enn fylkeskommunar. Forslag til kommunale og fylkeskommunale skattøyrar for 2025 er lagt fram i Prop. 1 LS (2024–2025) *Skatter og avgifter 2025*. Det er foreslått at den kommunale skattøyren blir 12,75 pst., medan den fylkeskommunale skattøyren blir 2,65 pst.

Etter dette er det anslått at skatteinntektene vil utgjere om lag 40 pst. av kommunesektoren sine samla inntekter i 2025.

Tabell 2.3 Kommunane og fylkeskommunane sine frie inntekter

	Mill. kroner. Nominelle prisar ¹								
	Kommunane ²			Fylkeskommunane ²			Kommunesektoren i alt		
	2024 ³	2025	Pst. endr.	2024 ³	2025	Pst. endr.	2024 ³	2025	Pst. endr.
Skattar i alt	236 600	253 638	7,2	42 600	45 800	7,5	279 200	299 438	7,2
<i>Av dette skatt på inntekt og formue</i>	<i>218 400</i>	<i>234 800</i>	<i>7,5</i>	<i>42 600</i>	<i>45 800</i>	<i>7,5</i>	<i>261 000</i>	<i>280 600</i>	<i>7,5</i>
Rammetilskot ⁴	179 197	186 441	4,0	49 169	51 898	5,6	228 366	238 339	4,4
Sum frie inntekter	415 797	440 079	5,8	91 769	97 698	6,5	507 566	537 777	6,0

¹ Pris- og lønsveksten i kommunesektoren i 2025 (deflator) er anslått til 4,1 pst.

² Oslo er delt i ein kommunedel og ein fylkeskommunedel

³ Anslag på rekneskap korrigert for oppgaveendringar, regelendringar og eingongsløyvingar, jf. tabell 5.3 under programkategori 13.70

⁴ Omfattar ikkje kap. 571, post 21 Særskilde driftsutgifter.

Boks 2.1 Inntektene til kommunesektoren i 2025

Kommunesektoren sine samla inntekter er anslått til om lag 746 mrd. kroner i 2025. Tabell 2.4 viser samansettinga av inntektene i 2025 og nominell endring frå 2024. Veksten er rekna frå anslag på rekneskap 2024 i denne proposisjonen, korrigert for oppgåveendringar, regelendringar og eingongsløyvingar.

Kommunesektoren sine skatteinntekter og rammetilskot er sektoren sine frie inntekter. Dei frie inntektene utgjer om lag 72 pst. av dei samla inntektene. Desse inntektene kan disponerast fritt innanfor ramma av lover og forskrifter, og gir kommunesektoren rom for lokal tilpassing av verksemda.

Skatteinntekter er kommunesektoren sin del av skatt på alminneleg inntekt frå personlege skatteytarar, formuesskatt og eigedomsskatt i kommunar som har innført det. Nokre kommunar har inntekter frå naturressursskatt frå vasskraftverk. Storleiken på skatteinntektene avheng

mellom anna av utviklinga i skattegrunnlaga og av dei kommunale og fylkeskommunale skattøyrane. Rammetilskot blir løyvd på Kommunal- og distriktsdepartementet sitt budsjett, kap. 571 og 572.

Øyremerkte tilskot skal nyttast i tråd med føremålet som er angitt for løyvinga. Øyremerkte tilskot utgjer i underkant av 6 pst. av dei samla inntektene.

Gebyrinntektene er kommunale avgifter og eigenbetalingar for tenester som kommunane leverer til innbyggjarane, til dømes tekniske tenester, helse- og omsorgstenester og barnehagar, og utgjer om lag 15 pst. av dei samla inntektene.

Meirverdiavgiftskompensasjonen er refusjon til kommunesektoren for anskaffingar som er meirverdiavgiftspliktige, og utgjer i underkant av 5 pst. av dei samla inntektene.

Tabell 2.4 Kommunesektoren sine inntekter i 2025

	Mrd. kroner	Del av samla inntekter (pst.)	Endring frå 2024 ¹ (pst.)
Frie inntekter	537,8	72,1	6,0
<i>Skatteinntekter</i>	<i>299,4</i>	<i>40,1</i>	<i>7,2</i>
<i>Rammetilskot</i>	<i>238,3</i>	<i>31,9</i>	<i>4,4</i>
Øyremerkte tilskot ²	41,9	5,6	11,9
Gebyr	107,9	14,5	4,6
Meirverdiavgiftskompensasjon	35,4	4,7	4,1
Andre inntekter	23,3	3,1	0,0
Totalt	746,3	100,0	5,9

¹ Nominell endring. Berekningsgrunnlaget er anslag på rekneskap for 2024 korrigert for oppgåveendringar, regelendringar og eingongsløyvingar.

² Ekskl. tilskot til kommunane sitt arbeid med flyktningar, personar med opphald på humanitært grunnlag og asylsøkarar.

3 Oppfølging av oppmodingsvedtak

Nedanfor er ei oversikt over oppfølging av oppmodingsvedtak under Kommunal- og distriktsdepartementet. Oversikta omfattar alle vedtak frå stortingssetjonen 2023–2024 og alle vedtak frå tidlegare sesjonar som kontroll- og konstitusjonskomiteen i Innst. 239 S (2023–2024) meinte ikkje var

følgde opp ferdig. I tabellen nedanfor blir det òg opplyst om departementet planlegg at rapporteringa knytt til oppmodingsvedtaket no blir avslutta eller om departementet òg vil rapportere konkret på vedtaket i budsjettproposisjonen for neste år.

Tabell 3.1 Oversikt over oppmodingsvedtak, ordna etter sesjon og nummer

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Rapporteringa blir avslutta (Ja/Nei)
2023–2024	1	Endringar i partilova	Nei
2023–2024	74	Klimagassrekneskap	Nei
2023–2024	92	Krav til bustader i kommunale planar	Ja
2023–2024	93	Ikkje-kommersielle bustader	Ja
2023–2024	94	Forsøksordning for startlån frå Husbanken	Ja
2023–2024	155	Regjeringsmedlemmar sine verv og økonomiske interesser	Nei
2023–2024	156	Verv og økonomiske interesser i regjeringsmedlemmar sin hushaldning	Nei
2023–2024	162	Lokalisering av statlege arbeidsplassar	Ja
2023–2024	456	Organisatoriske tiltak mot flaum	Nei
2023–2024	756	Innføre obligatorisk registrering av eigarskap i fast eigedom	Nei
2023–2024	757	Forbod mot blankoskøyter	Nei
2023–2024	784	Styringsverktøy for områder med villrein	Nei
2023–2024	797	Gjeninnføre tilskot til utleigebustader	Nei
2023–2024	813	Evaluering av nytt inntektssystem for kommunane	Nei
2023–2024	814	PU-kriteriet i utgiftsutjamninga i inntektssystemet	Ja
2023–2024	815	Evaluerer omlegginga av toppfinansieringsordninga	Nei
2023–2024	816	Kompensasjon for kommunar med størst negativ verknad første år	Ja
2023–2024	909	Husbanklån til ideelle stiftingar til bygging av studentbustader	Nei
2022–2023	24	Unntak frå søknadsplikta etter plan- og bygningslova for mindre solenergianlegg	Nei

Tabell 3.1 Oversikt over oppmodningsvedtak, ordna etter sesjon og nummer

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Rapporteringa blir avslutta (Ja/Nei)
2022–2023	88	Husleigelovutval	Nei
2022–2023	454	Strategi for massehandtering	Nei
2022–2023	455	Digital marknadsplass for overskotsmassar	Nei
2022–2023	667	Retningslinjer for lokalisering av statlege arbeidsplassar	Ja
2022–2023	780	Fordeling av førehandsstemmer og stemmer på valkrins	Nei
2022–2023	820	Eit meir utjamnande inntektssystem for kommunane	Ja
2022–2023	821	Evaluering av inntektssystemet for fylkeskommunar	Nei
2022–2023	823	Namdalen og distriktstilskot Nord-Noreg	Ja
2022–2023	824	Evaluering av frikommuneforsøk	Nei
2022–2023	930	Bustøtte og trygdeoppgjjer	Ja
2022–2023	931	Meir treffsikker bustøtteordning	Ja
2022–2023	934	Etablering av solceller og/eller lokalprodusert energi på nye næringsbygg	Nei
2021–2022	35 nr. 35	Blankoskøyter og plikt til tinglysing	Nei
2021–2022	35 nr. 54	Bustader for studentar i kommunale arealplanar	Nei
2021–2022	726	Energifleksibel oppvarming	Nei
2020–2021	1252	Helsetenester nytta utanfor bustadkommunen	Ja
2018–2019	55	Opplysningsplikt for statsrådar og statssekretærar	Nei
2015–2016	646	Unntak frå plan- og bygningslova og grannelova ved nasjonal flyktningkrise	Nei

Stortingssesjon 2023–2024

Endringar i partilova

Vedtak 1, 5. oktober 2023

«Stortinget ber regjeringa utrede forslag til endring av partilova som sikrer at reelle bidragsyttere av bidrag over de beløpsgrenser som loven fastsetter, innberettes og offentliggjøres. Regjeringa bes om å komme tilbake til Stortinget på egnet måte etter at utredninga er gjennomført.»

Vedtaket vart fatta i samband med trontaledebatten 5. oktober 2023 og er framleis til vurdering. Regjeringa vil greie ut om partifinansieringa kan bli meir transparent. Ei eventuell endring av lova krev godt forarbeid og god dialog med dei politiske partia og brei høyring undervegs. Departementet meiner òg at det vil vere ein fordel å sjå denne problemstillinga i samanheng med dei

ulike forslaga som den førre partilovnemnda har spelt inn til departementet.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Klimagassrekneskap

Vedtak 74, 4. desember 2023

«Stortinget ber regjeringa i løpet av 2024 sikre at data fra klimagassregnskap, som det stilles krav om i TEK 17, samles inn slik at det kan bidra til en faglig utvikling av klimagassregnskapene og kravene som stilles i TEK 17.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Meld. St. 1 (2023–2024) *Nasjonalbudsjettet 2024* og Innst. 2 S (2023–2024).

Kravet i byggteknisk forskrift om at det skal utarbeidast klimagassrekneskap for bygging av

bustadblokker og yrkesbygg har verknad frå 1. juli 2023, og gjeld for byggeprosjekt som søker om byggeløyve etter dette. Klimagassrekneskap kan ikkje ferdigstillast før eit byggeprosjekt er gjennomført, og det vil derfor ta tid før det finst data som kan bidra til fagleg utvikling som følgje av dette kravet.

Regjeringa vil vurdere korleis krav i byggtেকnisk forskrift kan bidra til at klimaavtrykket frå bygging blir redusert, og har i 2024 gitt Direktoratet for byggkvalitet i oppdrag å greie dette ut. Direktoratet skal òg greie ut og foreslå relevante tiltak knytt til standardisering, rapportering og deling av informasjon frå byggeprosjekt. Innsamling av data og vidareutvikling av klimagassrekneskap vil bli vurdert som ein del av desse arbeida.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Krav til bustader i kommunale planar

Vedtak 92, 4. desember 2023

«Stortinget ber regjeringa om å utvide den varslede høringen til plan- og bygningsloven til òg også omfatte endring av plan- og bygningsloven for å åpne for at kommuner kan stille krav om en viss andel kommunale boliger i reguleringsplaner.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Meld. St. 1 (2023–2024) *Nasjonalbudsjettet 2024* og Innst. 2 S (2023–2024).

Departementet har sendt på høring forslag til endringar i plan- og bygningslova og kart- og planforskrifta, med frist 5. august 2024. Forslaget inneber at kommunane i arealplan kan gi planføresegner i utbyggingsområde om bruk av burettslag som organisasjonsform, om at ein del av bustadene skal vere utleigebustader eller bustadkjøpsmodellar, og eit nytt arealføremål for studentbustader. Forslaget inneber òg at utleigebustadene kan vere spesifisert som kommunalt disponerte eller eigde bustader.

Departementet meiner med dette at oppmødingsvedtaket er følgt opp.

Ikkje-kommersielle bustader

Vedtak 93, 4. desember 2023

«Stortinget ber regjeringa om å utrede hvordan ikke-kommersielle boliger, med pris- og omsetningskontroll, kan defineres, og komme tilbake på egnet måte innen 1. juli 2024.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Meld. St. 1 (2023–2024) *Nasjonalbudsjettet 2024* og Innst. 2 S (2023–2024).

Ikkje-kommersielle bustader er omtala i Meld. St. 13 (2023–2024) *Bustadmeldinga*, som vart behandla av Stortinget 29. mai. I meldinga blir det definert kva for modeller som kan falle inn under omgrepet ikkje-kommersielle bustader. Det blir òg vist til nokre døme frå Noreg og andre land. Det er naudsynt med meir kunnskap om slike løysingar. I tildelingsbrevet til Husbanken for 2024 står det at: «Husbanken skal vurdere hvordan de kan støtte opp om alternative boligmodeller som kommuner og andre aktører etablerer, blant annet gjennom tilskudd til boligtiltak.»

Departementet meiner med dette at oppmødingsvedtaket er følgt opp.

Forsøksordning for startlån frå Husbanken

Vedtak 94, 4. desember 2023

«Stortinget ber regjeringa om å inkludere startlån i forsøksheimelen i en tidsbegrenset periode, herunder også forsøk for unge og førstegangsetablerere. Regjeringa skal ta sikte på at hjemmelen skal tre i kraft fra 1. juli 2024, og forsøkningsordningen skal evalueres.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Meld. St. 1 (2023–2024) *Nasjonalbudsjettet 2024* og Innst. 2 S (2023–2024).

Forskrift om lån frå Husbanken vart endra frå 1. juli 2024, og startlån er no inkludert i forsøksheimelen. Departementet vil evaluere forsøksordninga.

Departementet meiner med dette at oppmødingsvedtaket er følgt opp.

Regjeringsmedlemmar sine verv og økonomiske interesser

Vedtak 155, 12. desember 2023

«Stortinget ber regjeringa sikre at kravene til registreringen av regjeringsmedlemmers verv og økonomiske interesser til enhver tid er minimum like strenge som kravene for stortingsrepresentanter.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Prop. 12 L (2023–2024) *Endringer i lov om registrering av regjeringsmedlemmers verv og økonomiske interesser (hjemmel for registreringsplikt for*

statssekretærer og politiske rådgivere), Innst. 121 L (2023–2024) og Lovvedtak 22 (2023–2024).

Regjeringa arbeider med å utrede oppmødingsvedtaket. Utredninga er ein del av eit større arbeid knytt til å vurdere korleis anbefalingane som Europarådet sitt antikorrupsjonsorgan, Group of States against Corruption (GRECO), gav Noreg i den femte evalueringsrapporten, *FIFTH EVALUATION ROUND – Preventing corruption and promoting integrity in central governments (top executive functions) and law enforcement agencies*, 29. oktober 2020 skal følgast opp.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Verv og økonomiske interesser i regjeringsmedlemmar sin hushaldning

Vedtak 156, 12. desember 2023

«Stortinget ber regjeringa utrede forslag til registrering av verv og økonomiske interesser for regjeringspolitikernes medlemmer av husholdninga, inkludert ektefeller og samboere, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Prop. 12 L (2023–2024) *Endringer i lov om registrering av regjeringsmedlemmers verv og økonomiske interesser (hjemmel for registreringsplikt for statssekretærer og politiske rådgivere)*, Innst. 121 L (2023–2024) og Lovvedtak 22 (2023–2024).

Departementet arbeider med å vurdere oppmødingsvedtaket i samband med oppfølging av Europarådet sitt antikorrupsjonsorgan Group of States against Corruption (GRECO) sin femte evalueringsrapport til Noreg, *FIFTH EVALUATION ROUND – Preventing corruption and promoting integrity in central governments (top executive functions) and law enforcement agencies*, 29. oktober 2020.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Lokalisering av statlege arbeidsplassar

Vedtak 162, 14. desember 2023

«Stortinget viser til vedtak nr. 667 (2022–2023) «Stortinget ber regjeringa i retningslinjene for lokalisering av statlege arbeidsplassar om ikke å sidestille større byer og byområder med Oslo når det gjelder hvor nye og omlokaliserte statlege arbeidsplassar og virksomheter skal lokaliseres»,

og ber regjeringa endre retningslinjene i tråd med Stortinget sitt ønske.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket er Meld. St. 27 (2022–2023) *Eit godt liv i heile Noreg – distriktpolitikk for framtida* og Innst. 110 S (2023–2024).

Departementet har endra retningslinjer for lokalisering av statlege arbeidsplassar og statleg tenesteproduksjon i tråd med oppmødingsvedtaket.

Departementet meiner med dette at oppmødingsvedtaket er følgd opp.

Organisatoriske tiltak mot flaum

Vedtak 456, 16. januar 2024

«Stortinget ber regjeringa tillate at kommuner kan bruke organisatoriske tiltak fremfor permanent sikring for å sikre ny bebyggelse mot flom, i tråd med anbefalingene fra NVE.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Meld. St. 26 (2022–2023) *Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn* og Innst. 161 S (2023–2024).

I 2023 fekk Direktoratet for byggkvalitet, saman med Noregs vassdrags- og energidirektorat og Direktoratet for samfunnstryggleik og beredskap, i oppdrag å gjere ein heilskapleg gjennomgang av krava til sikkerheit mot naturfarar i byggteknisk forskrift (TEK17). Ei av problemstillingane som skal vurderast, er om det kan opnast for organisatoriske sikringstiltak, og korleis dette eventuelt skal regulerast. Direktoratet skal levere sine tilrådingar i 2024, og vedtaket vil bli følgd opp i samband med dette arbeidet.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Innføre obligatorisk registrering av eigarskap i fast eigedom

Vedtak 756, 12. juni 2024

«Stortinget ber regjeringa komme tilbake til Stortinget med et forslag om å innføre obligatorisk registrering av eierskap i fast eiendom»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket er Meld. St. 15 (2023–2024) *Felles verdier – felles ansvar – Styrket innsats for forebygging og bekjempelse av økonomisk kriminalitet* og Innst. 412 S (2023–2024).

Regjeringa ser dette i samanheng med «Vedtak 35 nr. 35, 2. desember 2021», der «Stortinget ber regjeringa utrede bruken av blankoskjøter og plikt til tinglysing ved eiendomskjøp.», då vedtak 756 og 757 dekker mykje at den same problemstillinga. Ein eventuell innføring av pliktig eigedomsregistrering og eit forbod mot blankoskøyter må òg sjåast i samanheng med utforminga av dokumentavgifta. For at ei slik regelendring skal virke, må den òg koordinerast med anna arbeid knytt til kven som eig eigedom og selskap.

Departementet har bedt Kartverket utarbeide utkast til mandat og oppdragbeskriving for ei større utgreiing knytt til obligatorisk registrering av eigedom. Kartverket skal levere sitt forslag i oktober 2024.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Forbod mot blankoskøyter

Vedtak 757, 12. juni 2024

«Stortinget ber regjeringa komme tilbake til Stortinget med et forslag om å innføre et forbud mot blankoskjøter, hvor det vurderes et unntak for utbyggingsprosjekt.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket er Meld. St. 15 (2023–2024) *Felles verdier – felles ansvar – Styrket innsats for forebygging og bekjempelse av økonomisk kriminalitet* og Innst. 412 S (2023–2024).

Regjeringa ser dette i samanheng med «Vedtak 35 nr. 35, 2. desember 2021», der «Stortinget ber regjeringa utrede bruken av blankoskjøter og plikt til tinglysing ved eiendomskjøp.», då vedtak 756 og 757 dekker mykje at den same problemstillinga. Ein eventuell innføring av pliktig eigedomsregistrering og eit forbod mot blankoskøyter må òg sjåast i samanheng med dokumentavgifta. For at ei slik regelendring skal virke, må den òg koordinerast med anna arbeid knytt til kven som eiger eigedom og selskap.

Departementet har bedt Kartverket utarbeide utkast til mandat og oppdragbeskriving for ei større utgreiing knytt til obligatorisk registrering av eigedom. Kartverket skal levere sitt forslag i oktober 2024.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Styringsverktøy for områder med villrein

Vedtak 784, 13. juni 2024

«Stortinget ber regjeringa på eigna måte sørge for at alle villreinområda får styringsverktøy tilsvarende dei regionale planane, enten gjennom kommunale arealplanar, regionale planar eller på annan eigna måte inkludere eigna føresegner for villreinfeltet i eksisterande plansystem som kommunane rår over.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket er Meld. St. 18 (2023–2024) *Ein forbetra tilstand for villrein* og Innst. 374 S (2023–2024).

Oppfølging av vedtaket vil sjåast i samanheng med dei andre oppmodingsvedtaka (783, 785, 786) knytt til stortingsmeldinga om villrein, og som Klima- og miljødepartementet har ansvar for. Klima- og miljødepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet startar dialogen om dette hausten 2024.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Gjeninnføre tilskot til utleiebustader

Vedtak 797, 14. juni 2024

«Stortinget ber regjeringa gjeninnføre Husbankens tilskuddsordning for utleieboliger og tilhørende virkemidler for å gjøre det enklere å få tilgang på boliger i bosettingsarbeidet.»

Dokumenta som ligg til grunn er representantforslag frå stortingsrepresentantane Abid Raja, André N. Skjelstad, Guri Melby, Ingvild Wettrhus Thorsvik og Ola Elvestuen om ein tiltakspakke for å ruste norske kommunar i integreringsarbeidet, jf. Dokument 8:103 S og Innst. 382 S (2023–2024).

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Evaluering av nytt inntektssystem for kommunane

Vedtak 813, 19. juni 2024

«Stortinget ber regjeringa evaluere det nye inntektssystemet for kommunene i løpet av 2029.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket er Prop. 102 S (2023–2024) *Kommuneproposisjonen 2025* og Innst. 440 S (2023–2024).

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

PU-kriteriet i utgiftsutjamninga i inntektssystemet

Vedtak 814, 19. juni 2024

«Stortinget ber regjeringen endre navn på PU-kriteriet i utgiftsutjevninga i inntektssystemet for kommunene ved å fjerne begrepet «psykisk». Hvilke diagnoser som faller inn under kriteriet, ligger fast.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket er Prop. 102 S (2023–2024) *Kommuneproposisjonen 2025* og Innst. 440 S (2023–2024).

Departementet vil frå og med statsbudsjettet 2025 for PU-kriteriet bruke omgrepet «personar med utviklingshemming».

Departementet meiner med dette at oppmødingsvedtaket er følgt opp.

Evaluerer omlegginga av toppfinansieringsordninga

Vedtak 815, 19. juni 2024

«Stortinget ber regjeringen evaluere omlegginga av toppfinansieringsordninga for ressurskrevende tenester og vurdere innslagspunktet for ressurskrevende tenester i forbindelse med ordinære budsjettprosesser.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket er Prop. 102 S (2023–2024) *Kommuneproposisjonen 2025* og Innst. 440 S (2023–2024).

Under budsjettkapittel 575 er omlegging av toppfinansieringsordninga for ressurskrevjande tenester omtalt. Omlegginga skjer med verknad frå 2025.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget med ei evaluering av omlegginga på eigna tidspunkt.

Innslagspunktet blir vurdert i samband med dei årlege budsjettprosessane. For 2025 er innslagspunktet foreslått sett til 1 692 000 kroner. Dette er ein auke som svarer til den berekna lønsauken for 2024 på 5,2 pst., og er i samsvar med vanleg praksis.

Kompensasjon for kommunar med størst negativ verknad første år

Vedtak 816, 19. juni 2024

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en vurdering av en kompensasjon for de kommunene som utmerker seg med størst negativ førsteårsvirkning per innbygger som følge

av endringene i inntektssystemet for kommunene.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket er Prop. 102 S (2023–2024) *Kommuneproposisjonen 2025* og Innst. 440 S (2023–2024).

I kommuneproposisjonen for 2025 vart det lagt fram eit nytt inntektssystem med ein fagleg oppdatert kostnadsnøkkel, ei jamnare fordeling av skatteinntektene mellom kommunane og endringar i dei regionalpolitiske tilskota. Endringane blir fasa gradvis inn gjennom overgangsordningar. Inntektsgarantiordninga gir kommunane ei heilskapleg skjerming mot brå nedgang i rammetilskotet frå eit år til eit anna. Når det gjeld skatteelementa blir opptrappinga av den symmetriske delen av inntektssutjamninga og halveringa av kommunane sin andel av formuesskatten fasa inn over to år.

I tillegg er om lag 1,7 mrd. kroner av veksten i frie inntekter i 2025 grunngeve med omlegginga av inntektssystemet. 1,5 mrd. kroner blir gjeve med ei særskild fordeling som gjev mest til kommunane med låge skatteinntekter. Det blir òg innført ei eiga kompensasjonsordning på om lag 151 mill. kroner for kommunar med skatteinntekter, inkl. naturressursinntekter, under 105 prosent av landsgjennomsnittet per innbyggjar som taper på dei samla endringane.

Etter overgangsordningane, vekst i frie inntekter og tapskompensasjon er det tre kommunar som er berekna å kome ut med negativ førsteårsverknad i 2025 på meir enn 3 000 kroner per innbyggjar. Dette er kommunar med eit høgt inntektsnivå som mellom anna får reduserte inntekter som følgje av målet om ei jamnare inntektsfordeling mellom kommunane.

Departementet viser til at eit av hovudmåla med det nye inntektssystemet er å sikre ei jamnare fordeling av skatteinntektene mellom kommunane. Kommunar med særleg høge skatteinntekter vil derfor nødvendigvis få reduserte inntekter, men dei vil framleis ha eit inntektsnivå godt over landsgjennomsnittet. Dei fleste høginntektskommunar har òg store disposisjonsfond som gjer det mogleg å tilpasse drifta til det nye inntektsnivået over fleire år.

Etter departementet si vurdering vil kommunane som får negativ førsteårsverknad med nytt inntektssystem vere i stand til å handtere inntektsreduksjonen utan at det går ut over dei sentrale kommunale tenestene. Omsynet til stabile og føreseielege inntekter kan likevel tale for ein særskild kompensasjon til kommunane med størst inntektsreduksjon det første året. Sidan kompensasjonen må finansierast av alle kommunar innan-

for veksten i dei frie inntektene, bør den vere svært avgrensa både i tid og omfang, slik at finansieringsbyrden for andre, meir skattesvake kommunar ikkje blir for stor.

Departementet foreslår derfor ein avgrensa, eittårig kompensasjon til kommunane som har ein anslått negativ førsteårsverknad med nytt inntektssystem på 3 000 kroner per innbyggjar eller meir. Kommunane vil få kompensert heile førsteårstapet ut over 3 000 kroner per innbyggjar. Kompensasjonen er avgrensa til 2025, og vil bli gitt med ei særskild fordeling innanfor innbyggjartilskotet (kap. 571, post 60). Kompensasjonen utgjer om lag 14 mill. kroner fordelt mellom tre kommunar. Kompensasjonen er finansiert innanfor kommunane sine frie inntekter.

Departementet meiner med dette at oppmødingsvedtaket er følgt opp.

Husbanklån til ideelle stiftingar til bygging av studentbustader

Vedtak 909, 21. juni 2024

«Stortinget ber regjeringen i løpet av 2024 sende på høring endrede retningslinjer for tildeling av husbanklån til studentboliger, slik at også ideelle stiftelser er berettiget husbanklån til bygging av studentboliger.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Meld. St. 2 (2023–2024) *Revidert nasjonalbudsjett 2024* og Innst. 447 S (2023–2024).

Departementet tek sikte på å sende forslag til forskriftsendringar for tildeling av husbanklån til studentbustadar på høyring i løpet av 2024.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Stortingssesjon 2022–2023

Unntak frå søknadsplikta etter plan- og bygningslova for mindre solenergianlegg

Vedtak 24, 18. oktober 2022

«Stortinget ber regjeringen vurdere å midlertidig eller tidsbegrenset unnta mindre solenergianlegg fra søknadsplikt etter plan- og bygningsloven, med unntak for fredede og verneverdige bygg, og fjerne kravet om nettinnmelding på anlegg under 7 kW.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er representantforslag frå stortingsrepresentantane Guri Melby og Ola Elvestuen om ekstraordinære

tiltak som følgje av straumkrisa, jf. Dokument 8:289 S (2021–2022) og Innst. 25 S (2022–2023).

Forskrift om elektriske lågspenningsanlegg blir forvalta av Justis- og beredskapsdepartementet. Kravet om førehandsmelding til sentral tilsynsmyndigheit for mellom anna solenergianlegg, blir nærare regulert i § 14 i forskrifta. Av tredje ledd i føresegna går det fram at denne meldeplikta i hovudregelen ikkje gjeld for anlegg med ytingar på 10 kW eller lågare. Anlegg med ytingar under 7 kW er allereie unntatt frå kravet om førehandsmelding til sentral tilsynsmyndigheit. Justis- og beredskapsdepartementet meiner med dette at denne delen av oppmødingsvedtaket er følgt opp.

Direktoratet for byggkvalitet har i 2024 i oppdrag å greie ut moglege endringar i byggt teknisk forskrift og byggesaksforskrifta for å legge til rette for auka energieffektivitet, energifleksibilitet og lokal energiproduksjon. Den delen av oppmødingsvedtaket som gjeld søknadsplikt etter plan- og bygningslova vil bli følgt opp som ein del av dette arbeidet.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Husleigelovutval

Vedtak 88, 1. desember 2022

«Stortinget ber regjeringen sette ned et Husleielovutvalg som går gjennom Husleieloven for å vurdere hvordan den kan styrke leietagernes rettigheter, sikre grunnleggende botrygghet og at loven samsvarer bedre med dagens situasjon på leiemarkedet. Utvalget settes ned våren 2023, og en ny lov skal behandles i inneværende stortingsperiode.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Meld. St. 1 (2022–2023) *Nasjonalbudsjettet 2023* og Innst. 2 S (2022–2023).

Husleigelovutvalet vart sett ned i juni 2023. Utvalet skal levere arbeidet sitt i to leveransar. Fyrste leveranse, om kontraktslengde og oppseingsvern, vart levert 31. januar 2024, og har vore på høyring. Den andre leveransen skal utvalet levere 18. oktober 2024.

Departementet ser behov for å sjå alle lovforslaga til utvalet i samanheng. Dette er viktig for å forstå verknadane dei har på marknaden og for butryggleika til leigarane. Ein samla lovproposisjon vil derfor bli lagd fram i neste stortingsperiode.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Strategi for massehandtering
Vedtak 454, 12. januar 2023

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå relevant regelverk og utarbeide en tverrsektoriell strategi for massehandtering i samarbeid med bygge- og anleggsnæringen.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er representantforslag frå stortingsrepresentantane Mathilde Tybring-Gjedde og Nikolai Astrup om ein meir sirkulær økonomi, jf. Dokument 8:254 S (2021–2022) og Innst. 124 S (2022–2023).

Departementet jobbar med å lage ein rettleiar for massehandtering. Arbeidet har kome langt, men det er noko arbeid som står att før rettleiaren kan publiserast. Departementet har lagt vekt på å få innspel til innhaldet frå både bransjen og ulike styresmakter.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Digital marknadsplass for overskotsmassar
Vedtak 455, 12. januar 2023

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for etableringen av en digital markeds plass for overskuddsmasser, etter modell fra Bærum ressursbank.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er representantforslag frå stortingsrepresentantane Mathilde Tybring-Gjedde og Nikolai Astrup om ein meir sirkulær økonomi, jf. Dokument 8:254 S (2021–2022) og Innst. 124 S (2022–2023).

Departementet arbeider med å førebu ei utgreiing av korleis staten best kan legge til rette for auka gjenvinning av reine overskotsmasser gjennom etablering av digitale marknadsplassar, som kan fungere både på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Retningslinjer for lokalisering av statlege arbeidsplassar
Vedtak 667, 15. mai 2023

«Stortinget ber regjeringen i retningslinjene for lokalisering av statlige arbeidsplasser om ikke å

side stille større byer og byområder med Oslo når det gjelder hvor nye og omlokaliserte statlige arbeidsplasser og virksomheter skal lokaliseres.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er representantforslag frå stortingsrepresentantane Alfred Jens Bjørlo, André N. Skjelstad og Ane Breivik om ein lokaliseringsspolitikk for statlege verksemdar som sikrar utvikling av sterke og mangfaldige arbeidsmarknadsregionar rundt større byar på Sørlandet, på Vestlandet, i Trøndelag og i Nord-Noreg, jf. Dokument 8:162 S (2022–2023) og Innst. 326 S (2022–2023).

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket er Meld. St. 27 (2022–2023) *Eit godt liv i heile Noreg – distriktpolitikk for framtida* og Innst. 110 S (2023–2024).

Departementet har endra retningslinjer for lokalisering av statlege arbeidsplassar og statleg tenesteproduksjon i tråd med oppmødingsvedtaket.

Departementet meiner med dette at oppmødingsvedtaket er følgt opp.

Fordeling av førehandsstemmer og stemmer på valkrins

Vedtak 780, 7. juni 2023

«Stortinget ber regjeringen sørge for at forhåndsstemmer og stemmer avgitt i en annen valgkrets enn der velger er manntallsført ved valgoppgjøret, fordeles på den krets der velgeren er manntallsført.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Prop. 45 L (2022–2023) *Lov om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven)*, Innst. 431 L (2022–2023) og Lovvedtak 96 (2022–2023).

Forslaget vil krevje endring i den nye vallova, og det må gjerast ei større utgreiing for å sjå på korleis oppmødingsvedtaket kan følgjast opp. Departementet har merka seg at kontroll- og konstitusjonskomiteen i Innst. 347 L (2023–2024) understrekar at det er viktig at Stortinget får ei sak om korleis dette kan gjerast i god tid før kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2027.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Eit meir utjamnande inntektssystem for kommunane

Vedtak 820, 13. juni 2023

«Stortinget ber regjeringen gjennom behandlingen av endringer i kommunenes inntektssystem sikre intensjonen om et inntektssystem for kommunene som er mer utjevnende enn dagens.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Prop. 112 S (2022–2023) *Kommuneproposisjonen 2024* og Innst. 488 S (2022–2023).

Regjeringa la i Prop. 102 S (2023–2024) *Kommuneproposisjonen 2025* fram forslag om eit nytt inntektssystem for kommunane, jf. Innst. 440 S (2023–2024). Forslaget er mellom anna basert på NOU 2022: 10 *Inntektssystemet for kommunene* som vart levert i august 2022, innspel frå høyringa av NOU-en og måla i Hurdalsplattformen. Stortinget slutta seg til forslaget til regjeringa, og det nye inntektssystemet trer i kraft frå og med 2025.

Inntektssystemet skal jamne ut dei økonomiske skilnadene mellom kommunar, og medverke til at kommunane kan gi eit likeverdig tenestetilbod til innbyggjarane. Eit av hovudmåla med endringane i inntektssystemet har vore å sikre ei jamnare fordeling av skatteinntektene mellom kommunane, både gjennom endringar i skattegrunnlaga til kommunane og ved å auke utjamningsgraden i inntektsutjamninga.

Departementet meiner med dette at oppmødingsvedtaket er følgd opp.

Evaluering av inntektssystemet for fylkeskommunar

Vedtak 821, 13. juni 2023

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en evaluering av inntektssystemet for fylkeskommuner i forbindelse med fremleggelsen av kommuneproposisjonen våren 2027.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Prop. 112 S (2022–2023) *Kommuneproposisjonen 2024* og Innst. 488 S (2022–2023).

Departementet tar sikte på å kome tilbake til saka i samband med kommuneproposisjonen 2028, som blir lagt fram våren 2027.

Namdalen og distriktstilskot Nord-Noreg

Vedtak 823, 13. juni 2023

«Stortinget ber regjeringen vurdere om kommunene i Namdalen fortsatt skal sortere under distriktstilskudd Nord-Norge.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Prop. 112 S (2022–2023) *Kommuneproposisjonen 2024* og Innst. 488 S (2022–2023).

Regjeringa la i Prop. 102 S (2023–2024) *Kommuneproposisjonen 2025* fram forslag om eit nytt inntektssystem for kommunane, jf. Innst. 440 S (2023–2024). Forslaget er mellom anna basert på NOU 2022: 10 *Inntektssystemet for kommunene* som vart levert i august 2022, innspel frå høyringa av NOU-en og måla i Hurdalsplattformen. Stortinget slutta seg til forslaget til regjeringa, og det nye inntektssystemet trer i kraft frå og med 2025.

Inntektssystemet skal jamne ut dei økonomiske skilnadene mellom kommunar, og medverke til at kommunane kan gi eit likeverdig tenestetilbod til innbyggjarane. I det nye inntektssystemet er det mellom anna gjort endringar i dei regionalpolitiske tilskota for å sikre ei meir treffsikker fordeling av desse tilskota. Inntektssystemutvalet foreslo at kommunar i Namdalen ikkje lenger skal inngå i distriktstilskot Nord-Noreg, men kan få distriktstilskot Sør-Noreg om dei fyller krava for det. Etter ei samla vurdering meiner regjeringa at ein ikkje bør gjere noka endring i kva for tilskot kommunane frå Namdalen inngår i. Stortinget slutta seg til dette i handsaminga av kommuneproposisjonen, og kommunane i Namdalen vil framleis inngå i distriktstilskot Nord-Noreg.

Departementet meiner med dette at oppmødingsvedtaket er følgd opp.

Evaluering av frikommuneforsøk

Vedtak 824, 13. juni 2023

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en evaluering av frikommuneforsøk på egnet tidspunkt.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Prop. 112 S (2022–2023) *Kommuneproposisjonen 2024* og Innst. 488 S (2022–2023).

I mai 2023 inviterte kommunal- og distriktsministeren, på vegne av regjeringa, kommunar og fylkeskommunar til å søke om forsøk (frikommuneforsøk) – og dermed bli forsøkskommunar. 12

søknadar er valt ut til å gå vidare i forsøksordninga. Kommunal- og distriktsdepartementet og involverte fagdepartement vil følgje opp dei kommunane og fylkeskommunane som er med vidare i forsøksordninga, fram mot innsending av endeleg søknad. Forsøka som blir godkjende vil bli evaluert.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Bustøtte og trygdeoppgjer

Vedtak 930, 16. juni 2023

«Stortinget ber regjeringen sikre at ingen mister bostøtte som følge av etterbetalingen for de årlige trygdeoppgjørene.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Prop. 118 S (2022–2023) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2023* og Innst. 490 S (2022–2023).

I budsjettet for 2024 vart det løyva midlar til bustøtta til varig skjerming av etterbetalingar frå trygdeoppgjera. Alle etterbetalingar frå NAV eller kommunar som kjem i juni og gjeld frå mai, blir no skjerma automatisk. Etterbetalingar frå trygdeoppgjeret som kjem frå andre kjelder eller i seinare månader, kan òg bli skjerma etter klage frå søkjaren.

Departementet meiner med dette at oppmødingsvedtaket er følgt opp.

Meir treffsikker bustøtteordning

Vedtak 931, 16. juni 2023

«Stortinget ber regjeringen i statsbudsjettet for 2024 fremme forslag om endringer i bostøtteregulverket som gjør ordningen mer treffsikker for husholdninger med lave inntekter og høye boustgifter.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Prop. 118 S (2022–2023) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2023* og Innst. 490 S (2022–2023).

Regjeringa la våren 2024 fram Meld. St. 13 (2023–2024) *Bustadmeldinga*. Der vart utfordringane ved dagens bustøtteordning drøfta. Regjeringa meiner det er viktig med ei god bustøtteordning som gjer det enklare for husstandar med låge inntekter å skaffe seg og behalde ein eigna bustad. Departementet vil arbeide vidare med å forenkle og forbetre ordninga.

I samband med revidert nasjonalbudsjett for 2024, vart regjeringa og SV samde om å styrkje bustøtta gjennom følgjande tiltak:

- Forenkle eigendelskurven
- Auke dei årlege buutgiftstaka med 4 000 kroner
- Skjerming av inntekta til heimebuande 18- og 19-åringar i bustøtta
- Kompensere for utgifter til oppvarming ved å legge inn ein sjablong for oppvarmingsutgifter i berekninga av bustøtte til alle mottakarar som ikkje har oppvarming inkludert i husleige eller fellesutgifter.

Tiltaka vil gjere bustøtteordninga meir treffsikker for hushaldningar med låge inntekter og høge buutgifter. Tiltaka blir foreslått vidareført i budsjettet for 2025.

Departementet meiner med dette at oppmødingsvedtaket er følgt opp.

Etablering av solceller og/eller lokalprodusert energi på nye næringsbygg

Vedtak 934, 16. juni 2023:

«Stortinget ber regjeringen i løpet av første halvår 2024 sende på høring et forslag med krav om at det skal etableres solceller og/eller lokalprodusert energi på alle nye næringsbygg over 500 m2 utenfor LNF-områder.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket er Prop. 118 S (2022–2023) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2023* og Innst. 490 S (2022–2023).

I samband med handlingsplanen om energieffektivisering har regjeringa sett i gang eit arbeid med å gå gjennom energikrava i byggtknisk forskrift og relevante krav i byggesaksforskrifta. Det er lagt opp til ei brei utgreiing av moglege endringar som kan bidra til auka energieffektivitet, energifleksibilitet og lokal energiproduksjon. Då er det tenleg med ei heilskapleg tilnærming, irekna moglege krav om etablering av solceller og/eller lokalprodusert energi på nye næringsbygg. Fleire oppmødingsvedtak blir følgt opp gjennom dette arbeidet, òg vedtak nr. 726, 10. juni 2022 og vedtak nr. 24, 18. oktober 2022. Dette er eit stort og omfattande arbeid, som tar tid. Direktoratet for byggkvalitet har i 2024 fått i oppdrag å greie ut moglege endringar i byggtknisk forskrift og byggesaksforskrifta som kan legge til rette for energieffektivitet, energifleksibilitet og lokal energipro-

duksjon. Departementet tar sikte på å sende forslag til endringar på høyring våren 2025.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Stortingssesjon 2021–2022

Blankoskøyter og plikt til tinglysing

Vedtak 35 nr. 35, 2. desember 2021

«Stortinget ber regjeringen utrede bruken av blankoskjøter og plikt til tinglysing ved eiendomskjøp.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Meld. St. 1 (2021–2022) *Nasjonalbudsjettet 2022* og Innst. 2 S (2021–2022).

Kommunal- og distriktsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Finansdepartementet har teke ei første vurdering av eventuell bruk av blankoskøyter og plikt til tinglysing ved eigedomskjøp. Departementa fann at det er behov for ei grundigare kartlegging av utfordringane knytte til skjult eigeskap til fast eigedom før det tas stilling til kva regelendringar eller andre verkemiddel som kan vere føremålstenlege. Departementa oppfattar det slik at det først og fremst er behovet for å motverke kriminalitet som kvitvasking og skatteunndraging gjennom skjult eigeskap til fast eigedom som gir grunn til å vurdere tiltak. Slike omsyn blir ivaretatt mellom anna med kvitvaskingslova, straffelova, skatteforvaltningslova og politilova, medan føremålet med tinglygingsreglane primært siktar seg inn mot å beskytte rettane til eigarar, panthavarar og andre som har rettar i fast eigedom.

Med denne bakgrunnen har Finansdepartementet gitt Skattedirektoratet i oppdrag å kartlegge og greia ut om problema ved skjult eigeskap til fast eigedom innanfor Skatteetatens ansvarsområde. Skattedirektoratets rapport, som vart levert i desember 2023, viser at det er eit stort behov for sikre opplysningar om eigarskap både til fast eigendom og aksjar. For fast eigendom sin del viser undersøkinga at grunnboka ikkje alltid er eigna til å gi slike opplysningar. Grunnboka viser kven som har heimel og det behøver ikkje å vere eigar av eigedomen. Vidare manglar grunnboka opplysningar som følge av at det er ein frivillig ordning for de som ønsker rettsvern.

Regjeringa ser oppmodingsvedtaket i samanheng med Vedtak 757, 12. juni 2024 om å vurdere «et forslag om å innføre et forbud mot blankoskjøter, hvor det vurderes et unntak for utbyggingsprosjekt».

Departementet viser til Meld. St. 9 (2022–2023) *Nasjonal kontroll og digital motstandskraft for å ivareta nasjonal sikkerhet – så åpent som mulig, så sikkert som nødvendig* og til Meld. St. 15 (2023–2024) *Felles verdier – felles ansvar – Styrket innsats for forebygging og bekjempelse av økonomisk kriminalitet*, og til justiskomiteens Innst. 412 S (2023–2024). Departementet har bedt Kartverket utarbeide eit utkast til mandat og ei forklaring av oppdraget for gjennomføring av utredningar og tiltak innan 15. oktober 2024, irekna korleis man kan innføre obligatorisk registrering av eigarskap i fast eigedom, og kva konsekvens dette vil få for tilstøytane regelverk og for omsetning og utvikling av fast eigendom.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Bustader for studentar i kommunale arealplanar

Vedtak 35 nr. 54, 2. desember 2021

«Stortinget ber regjeringen vurdere forslag til endringer i plan- og bygningsloven om at studentboliger blir et eget formål i kommunale arealplaner, innen utgangen av 2022.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Meld. St. 1 (2021–2022) *Nasjonalbudsjettet 2022* og Innst. 2 S (2021–2022).

Kommunal- og distriktsdepartementet sendte forslag om at studentbustader skal vere eit eige arealføremål i kommunale arealplanar på høyring 15. april 2024, med frist for innspel 5. august 2024.

Med grunnlag i høyringsinnspel vil departementet vurdere endringar i plan- og bygningsloven.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte

Energifleksibel oppvarming

Vedtak 726, 10. juni 2022

«Stortinget ber regjeringen utrede energieffekten og konsekvenser for byggekostnadene av å stramme inn kravet til energifleksibel oppvarming, og vurdere hvor mye kravet kan strammes inn.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket er Innst. 446 S (2021–2022) Innstilling frå energi- og miljøkomiteen om Meld. St. 36 (2020–2021) *Energi til arbeid – langsiktig verdiskaping fra norske energiresurser*, Meld. St. 11 (2021–2022)

Tilleggsmelding til Meld. St. 36 (2020–2021), representantforslag om å forlenge strømkompen- sasjonen, representantforslag om å bygge opp ei kraftfull norsk havvindsatsing, representantfor- slag om energipolitikk for framtida, representant- forslag om hurtigspor for flytande havvind, repre- sentantforslag om uavhengige konsekvensutgrei- inger i vindkraftsakar og representantforslag om energi for framtida.

Direktoratet for byggkvalitet har i 2023 fått utført ei utgreiing om konsekvensane av moglege endringar i krava til energifleksibel oppvarming. I 2024 vil dei greie ut moglege endringar i byggtøk- nisk forskrift og byggesaksforskrifta som kan legge til rette for energieffektivitet, energifleksi- bilitet og lokal energiproduksjon. Vedtaket vil bli følgt opp i samband med dette arbeidet.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Stortingssesjon 2020–2021

Helsetenester nytta utanfor bustadkommunen

Vedtak 1252, 16. juni 2021

«Stortinget ber regjeringen i oppfølgingen av utredningen fra Inntektssystemutvalget vurdere lovverket slik at helsetjenester benyttet utenfor bostedskommunen i større grad kan belastes den kommunen tjenestemottaker betaler skatt til.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Prop. 192 S (2020–2021) *Kommuneproposisjonen 2022* og Innst. 660 S (2020–2021).

Vedtaket viser til lovverk om helsetenester. Helse- og omsorgsdepartementet har vurdert denne delen av oppmodingsvedtaket. Helse- og omsorgstenestelova § 3-1 første ledd slår fast at kommunen skal sørge for at alle som oppheld seg i kommunen får tilbod om nødvendige helse- og omsorgstenester. Opphaldsprinsippet inneber at kommunen har eit ansvar for alle som oppheld seg i kommunen, uavhengig av om dei bur der eller er der i samband med arbeid, studiar eller feriereiser. Det følger av same lov at kostnadene for tenestene skal dekkast av den kommunen som er ansvarleg for å yte tenesta. Det er ikkje etablert nokon gjestepasientordning for kommunale helse og omsorgstenester.

Opphaldsprinsippet har vore drøfta fleire gong- er, sist i samband med utarbeidinga av lov om kommunale helse- og omsorgstenester, jf. Prop. 91 L (2010–2011) *Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (helse- og omsorgstjenestelo- ven)*. Omsynet til ei lett tilgjengeleg og fleksibel

helse- og omsorgsteneste tilsa at lovverket fram- leis skulle legge opphaldsprinsippet til grunn.

Kommunal- og distriktsdepartementet støttar Inntektssystemutvalet si vurdering om at ramme- tilskotet må fordelast til den kommunen der inn- byggaren er folkeregistrert. Det tydeleggjer ansvaret som bustadkommunen har for heile tenestetilbodet, og sikrar samsvar mellom finansi- eringa og kor ein har stemmerett. Departementet meiner derfor at kommunar bør få rammetilskot for personar som er folkeregistrert som busett i kommunen, som i dag.

På bakgrunn av desse vurderingane, foreslo regjeringa i kommuneproposisjonen for 2025 ingen endringar i helselovgevinga eller inntekts- systemet knytt til utgifter kommunane har til inn- byggerar frå andre kommunar. Stortinget slutta seg til dette i handsaminga av kommuneproposi- sjonen.

Departementet meiner med dette at oppmo- dingsvedtaket er følgt opp.

Stortingssesjon 2018–2019

Opplysningsplikt for statsrådar og statssekretærar

Vedtak 55, 27. november 2018

«Stortinget ber regjeringen utrede og sende på høring forslag om endring i lov om registrering av regjeringsmedlemmers verv og økonomiske interesser. Herunder opplysningsplikt for stats- råder og statssekretærer til å registrere sine tidli- gere oppdragsgivere og oppdragenes innhold der vedkommende, de siste to år før tiltredelse, har arbeidet med å fremme politiske eller nærings- messige interesser.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er representantforslag frå stortingsrepresentantane Karin Andersen, Torgeir Knag Fylkesnes, Kari Elisabeth Kaski, Gina Barstad og Marius Meis- fjord Jøsevold om opplysningsplikt for statsrådar og statssekretærar, jf. Dokument 8:108 LS (2017– 2018) og Innst. 54 L (2018–2019).

Departementet sette hausten 2019 ned ei arbeidsgruppe for å utgreie forslaget. Arbeids- gruppa vart leia av Regjeringsadvokaten og hadde medlemmar frå Justis- og beredskapsdepartemen- tet og Kommunal- og distriktsdepartementet. Arbeidsgruppa leverte si utgreiing i juni 2022.

Departementet arbeider med å vurdere opp- modingsvedtaket i samband med oppfølging av Europarådet sitt antikorrupsjonsorgan Group of States against Corruption (GRECO) sin femte eva- lueringsrapport til Noreg, *FIFTH EVALUATION*

ROUND – Preventing corruption and promoting integrity in central governments (top executive functions) and law enforcement agencies, 29. oktober 2020.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

Stortingssesjon 2015–2016

Unntak frå plan- og bygningslova og grannelova ved nasjonal flyktningkrise

Vedtak 646, 10. mai 2016

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendringer som ved en nasjonal flyktningkrise gir kommunene myndighet til å fravike plan- og bygningsloven og grannelova. Det settes frist for kommunens beslutning, som treffes etter anmodning fra annen kommunal eller statlig myndighet. Saken overføres departementet hvis fristen ikke holdes,

og departementet kan også ved overprøving prøve alle sider av saken. Beslutning om at det foreligger en nasjonal flyktningkrise kan treffes av Kongen i statsråd eller av departementet.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Prop. 43 L (2015–2016) *Endringer i plan- og bygningsloven (unntak ved kriser, katastrofer eller andre ekstraordinære situasjoner i fredstid)* og Innst. 229 L (2015–2016).

Stortinget har i 2022 og 2023 vedteke mellombelse lovendringar i plan- og bygningslova for å handtera auka inntomstar av flyktningar som følgje av krigen i Ukraina. Lovendringane varer til 1. juli 2026. I 2023/2024 vart dei mellombelse beredskapsreglane evaluerte. Evalueringa gir eit viktig grunnlag for arbeidet med å følgje opp oppmodningsvedtaket om permanent beredskapsheimel for flyktningkriser.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på eigna måte.

4 Oversikt over budsjettforslaget

4.1 Utgifter fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
Administrasjon					
500	Kommunal- og distrikts- departementet	612 827	425 453	459 572	8,0
	<i>Sum kategori 13.00</i>	<i>612 827</i>	<i>425 453</i>	<i>459 572</i>	<i>8,0</i>
Distrikts- og regionalpolitikk					
553	Regional- og distriktsutvikling	1 245 582	1 447 765	1 497 386	3,4
554	Kompetansesenter for distrikts- utvikling	126 734	105 130	117 618	11,9
	<i>Sum kategori 13.50</i>	<i>1 372 316</i>	<i>1 552 895</i>	<i>1 615 004</i>	<i>4,0</i>
Samiske foremål					
560	Samiske foremål	618 595	682 790	719 903	5,4
563	Internasjonalt reindriftssenter	13 879	9 754	10 062	3,2
	<i>Sum kategori 13.60</i>	<i>632 474</i>	<i>692 544</i>	<i>729 965</i>	<i>5,4</i>
Nasjonale minoriteter					
567	Nasjonale minoriteter	60 055	73 630	80 435	9,2
	<i>Sum kategori 13.67</i>	<i>60 055</i>	<i>73 630</i>	<i>80 435</i>	<i>9,2</i>
Kommunesektoren mv.					
571	Rammetilskot til kommunar	167 379 999	176 094 675	186 464 434	5,9
572	Rammetilskot til fylkeskommunar	45 874 895	48 709 482	51 897 770	6,5
573	Kommunestruktur	581 500	213 674		-100,0
575	Ressurskrevjande tenester	11 689 281	13 071 914	14 616 141	11,8
577	Tilskot til dei politiske parti	481 026	540 164	575 605	6,6
578	Valdirektoratet	102 266	61 265	126 860	107,1
579	Valutgifter			8 600	100,0
	<i>Sum kategori 13.70</i>	<i>226 108 967</i>	<i>238 691 174</i>	<i>253 689 410</i>	<i>6,3</i>
Bustad, bumiljø og bygg					
581	Bustad- og bumiljøtiltak	5 297 526	4 185 575	4 095 496	-2,2

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
585	Husleigetvistutvalet	39 383	40 150	43 080	7,3
587	Direktoratet for byggkvalitet	153 342	164 078	184 804	12,6
2412	Husbanken	21 096 243	24 664 339	27 893 189	13,1
	<i>Sum kategori 13.80</i>	<i>26 586 494</i>	<i>29 054 142</i>	<i>32 216 569</i>	<i>10,9</i>
Planlegging, byutvikling og geodata					
590	Planlegging og byutvikling	211 462	224 047	221 111	-1,3
595	Statens kartverk	1 303 479	1 359 584	1 481 201	8,9
	<i>Sum kategori 13.90</i>	<i>1 514 941</i>	<i>1 583 631</i>	<i>1 702 312</i>	<i>7,5</i>
Sum programområde 13		256 888 074	272 073 469	290 493 267	6,8
Sum utgifter		256 888 074	272 073 469	290 493 267	6,8

4.2 Inntekter fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
Distrikts- og regionalpolitikk					
3554	Kompetansesenter for distrikts- utvikling	342			0,0
	<i>Sum kategori 13.50</i>	<i>342</i>			<i>0,0</i>
Samiske foremål					
3563	Internasjonalt reindriftssenter	4 475	3 141	3 260	3,8
	<i>Sum kategori 13.60</i>	<i>4 475</i>	<i>3 141</i>	<i>3 260</i>	<i>3,8</i>
Kommunesektoren mv.					
3571	Tilbakeføring av forskot	523 097			0,0
3572	Tilbakeføring av forskot	74 097			0,0
5616	Kommunalbanken AS		660 000	700 000	6,1
	<i>Sum kategori 13.70</i>	<i>597 194</i>	<i>660 000</i>	<i>700 000</i>	<i>6,1</i>
Bustad, bumiljø og bygg					
3585	Husleigetvistutvalet	3 207	3 271	3 366	2,9
3587	Direktoratet for byggkvalitet	36 608	42 820	40 990	-4,3
5312	Husbanken	12 262 643	14 741 542	15 203 444	3,1
5615	Husbanken	4 766 213	5 602 000	7 636 000	36,3
	<i>Sum kategori 13.80</i>	<i>17 068 671</i>	<i>20 389 633</i>	<i>22 883 800</i>	<i>12,2</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
Planlegging, byutvikling og geodata					
3595	Statens kartverk	817 829	831 245	850 614	2,3
5635	Electronic Chart Centre AS	5 391	3 000	3 000	0,0
	<i>Sum kategori 13.90</i>	<i>823 220</i>	<i>834 245</i>	<i>853 614</i>	<i>2,3</i>
	Sum programområde 13	18 493 902	21 887 019	24 440 674	11,7
	Sum inntekter	18 493 902	21 887 019	24 440 674	11,7

Del II
Budsjettforslag

5 Nærare om budsjettforslaget

Programområde 13 Kommunal- og distriktsdepartementet Programkategori 13.00 Administrasjon

Utgifter under programkategori 13.00 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
500	Kommunal- og distrikts- departementet	612 827	425 453	459 572	8,0
	Sum kategori 13.00	612 827	425 453	459 572	8,0

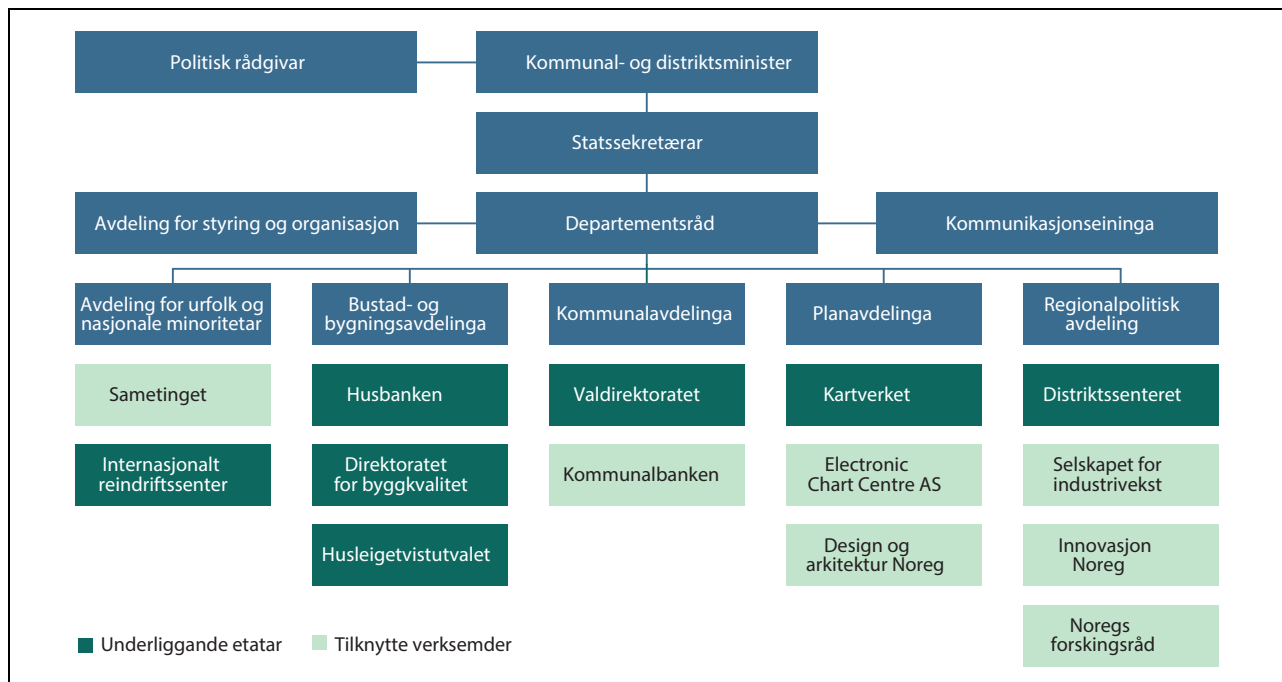
Programkategorien omfattar utgifter til drift og administrasjon av Kommunal- og distriktsdepartementet og utgifter til felles forskings- og utgreiingsoppgåver innanfor departementet sine fagområde.

Departementet har ansvar for bustads- og bygningspolitikk, regional- og distriktpolitikk, økono-

miske og juridiske rammevilkår for kommunesektoren, gjennomføring av val, planlegging og kart- og geodata, og urfolk og nasjonale minoritetar.

Omtale av departementets arbeid på fagområdene inngår under programkategoriane 13.50–13.90.

Departementets organisering:

Figur 5.1 Organisasjonskart

Kap. 500 Kommunal- og distriktsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter	463 324	296 275	305 434
21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast, kan nyttast under post 70</i>	84 052	53 144	58 545
50	Forskingssenter	63 151	73 741	10 400
70	Diverse føremål, <i>kan overførast, kan nyttast under post 21</i>	2 300	2 293	2 293
72	Noregs forskingsråd, <i>kan overførast</i>			82 900
	Sum kap. 500	612 827	425 453	459 572

Post 01 Driftsutgifter

Løyvinga dekker i hovudsak løn, husleige og andre faste driftsutgifter i Kommunal- og distriktsdepartementet.

Det blir foreslått å auke løyvinga med 1,8 mill. kroner til dekking av kostnader knytt til Nasjonalt BEGRENSET nett.

I tillegg blir det foreslått nokon mindre endringar, mellom anna å flytte noko midlar knytt til løn frå post 21.

Samla blir det foreslått å løyve 305,4 mill. kroner.

Det blir foreslått at løyvinga kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under kap. 3500, post 01, jf. forslag til romartalsvedtak.

Post 21 Særskilde driftsutgifter, kan overførast, kan nyttast under post 70

Løyvinga skal dekke departementet sitt behov for kjøp av statistikk, data, utgreiingar, evalueringar og formidling av kunnskap og gjennomføring av mellombelse tiltak og prosjekt.

Løyvinga vart i 2023 i hovudsak brukt til prosjekt innanfor områda planlegging og bypolitikk, regional- og distriktpolitikk, bustad- og bygningspolitikk, og urfolk og nasjonale minoritetar.

Det blir foreslått å auke løyvinga med 15 mill. kroner for å vidareutvikle og oppgradere det digitale fagsystemet Regionalforvaltning.no. Systemet blir hovudsakleg nytta av fylkeskommunar og kommunar i forvaltninga av tilskot til distriktpolitiske verkemiddel, og av Distriktssenteret ved forvaltninga av Merkur-programmet.

Det blir foreslått å flytte 8,6 mill. kroner knytt til departementets arbeid med val til kap. 579, post 01.

I tillegg blir det foreslått noko mindre endringar, mellom anna å flytte noko midlar knytt til løn til post 01.

Samla blir det foreslått å løyve 58,5 mill. kroner.

Post 50 Forskingssenter

Frå 2025 er midlar til Noregs forskingsråd foreslått flytta til post 72.

Attståande løyving blir brukt til direkte støtte til forskning ved statlege forskingsinstitusjonar. Løyvinga skal dekke departementet si langsiktige kunnskapsoppbygging på det bustad- og bygningspolitiske feltet, og går til Housing Lab og forskingssenteret BOVEL.

Housing Lab, som er tilknytt OsloMet, forskar på drivarane i bustadmarknaden, og samanhengar mellom bustadmarknaden, makroøkonomien og finansmarknadene. Senteret har i 2023 produsert fleire forskingsartiklar som er publisert i anerkjende tidsskrift, og fleire relevante forskingsprosjekt er under arbeid.

BOVEL ved Velferdsforskingssinstituttet NOVA er eit nasjonalt senter for forskning om bustad og velferd. Det er eit samarbeid mellom fleire forskingsinstitusjonar tilknytt OsloMet. BOVEL skal bygge opp kunnskap om samhengane mellom bustadmarknaden, låginntekt og buforhold, og kva bustad har å seie for andre velferdsområde. BOVEL skal auke interessa for forskning om bustad og velferd, og stimulere til samarbeid på tvers av forskingsinstitusjonar i heile landet. Senteret arbeider med fleire større forskingsprosjekt, mellom anna eit prosjekt om leigemarknaden og velferd. Senteret har òg eit pågåande registerdata-

prosjekt, som grunnlag for studiar av samanhen- gen mellom bustad og andre velferdsområde.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Det blir foreslått å redusere løyvinga med 66,1 mill. kroner som følgje av at midlar til Noregs forskningsråd blir foreslått flytta til post 72, jf. omtale nedanfor.

Det blir foreslått ei tildeling på 7,8 mill. kroner til forskingssenteret BOVEL ved Velferdsforskningsinstituttet NOVA og 2,6 mill. kroner til Housing Lab.

Det blir foreslått å løyve 10,4 mill. kroner.

Post 70 Diverse føremål, kan overførast, kan nyttast under post 21

Løyvinga dekker kontingentar og enkelståande tilskot med namngitt mottakar, som ikkje høyrer naturleg inn under andre budsjettpostar.

Det vil bli sett av 1 mill. kroner til NHO Byggenæringa sitt arbeid med kunnskaps- og kompetansebygging om redusert klimafotavtrykk frå bygging. Tilsvarende beløp vil bli sett av over Klima- og miljødepartementets budsjett. Midlane er knytt til klimapartnerskapsavtalen med byggenæringa. Sjå nærare omtale under programkategori 13.80.

Det vil òg bli sett av 750 000 kroner til tiltak mot antisemittisme og om jødisk liv ved Jødisk museum i Trondheim. Midlane er ei vidareføring av eit tiltak frå handlingsplanane mot antisemittisme.

Vidare skal løyvinga dekke Noregs årlege kontingent for medlemskap i European Institute of Public Administration (EIPA), i Services of General Interest (SGI Europe) og i International Hydrographic Organization (IHO).

I tillegg skal løyvinga dekke noko mindre stipendutbetalingar til mastergradstudentar innanfor økonomi og juss på bustad-, bumiljø- og byggområdet.

Samla blir det foreslått å løyve 2,3 mill. kroner.

Post 72 Noregs forskningsråd, kan overførast

Tilskot til forskingsprogram under Noregs forskningsråd skal underbygge og gi eit godt grunnlag for faglege og politiske vedtak, og medverke til at det finst kompetente forskingsmiljø innanfor departementet sitt sektoransvar.

Midlane skal medverke til å utvikle kunnskapsgrunnlaget for eit sterkt og velfungerande demokrati med effektive, tillitsskapande og berekraftige kommunar, god planlegging og forvaltning, næringsutvikling, verdiskaping og attraktive

arbeidsmarknader i regionar og distrikt, samisk forskning og forskning som gjeld nasjonale minoritetar. Tildelinga skal mellom anna vidareføre valforskningsprogrammet (stortingsvalundersøkinga og lokalvalundersøkinga).

Kunnskapsdepartementet har ansvaret for å samordne styringssignala frå departementa og har i samarbeid med departementa og Forskningsrådet utarbeidd systemet for departementa si styring av Forskningsrådet. Sjå budsjettproposisjonen for Kunnskapsdepartementet for nærare omtale av overordna mål og samla måloppnåing for Forskningsrådet.

Nedanfor blir det gjort kort greie for tema som tidlegare vart finansiert over kap. 500, post 50, og som no skal finansierast over post 72.

Demokrati, styring og planlegging

Forskningsrådet sin årsrapport viser at det etter kvart er fleire resultat frå prosjekt som medverkar til kunnskapsgrunnlaget om demokratisk og effektiv styring, planlegging og forvaltning. Det er godt tilfang av relevante søknadar med høg kvalitet og samarbeid med relevante aktørar. Satsinga på planforskning, utgjør saman med innovasjonsprosjekt i kommunesektoren og prosjekt innanfor areal under press ei klar styrking av planforskningsfeltet. I 2023 vart eitt prosjekt om finansiering av kommunar ferdig. Prosjektet har gitt auka innsikt om korleis skattefinansiering og overføringar påverkar norske kommunar si politiske og økonomiske tilpassing.

Kommunal- og distriktsdepartementet har i 2024 gitt Forskningsrådet i oppdrag å innhente kunnskapsgrunnlag om forskning på distriktsutfordringar og regional utvikling. Departementet vil ha dialog med Forskningsrådet for å konkretisere ei satsing på denne forskingstematikken, jf. Meld. St. 27 (2022–2023) *Eit godt liv i heile Noreg – distriktpolitikk for framtida*.

Kapasitetsløft

Forskningsrådet har i 2023 vidareført støtte og oppfølging av Kapasitetsløftsprosjekt i samsvar med inngåtte avtalar. Kapasitetsløft skal styrkje samarbeidet mellom forskings- og utdanningsmiljøa og næringslivet, og gi næringslivet tilgang til relevant utdanning og forskning i sin region på strategiske satsingsområde, i tråd med regionale planar og strategiar. Prosjekta skårar høgt på forskingskvalitet og medverkar til omstilling og innovasjon i dei aktuelle næringane i regionane. I 2023 vart tre prosjekt avslutta etter seks års aktivitet, med gode resultat.

Samisk forskning

Prosjekta i porteføljen for samisk samfunn og kultur medverkar til å utvikle ny kunnskap for at den samiske befolkninga skal sikre og utvikle sitt språk, kultur og samfunnsliv. Fleire prosjekt har betydeleg regional og distriktpolitisk relevans, særleg innanfor klima, miljø og næringsverksemd, og samanhengem mellom tradisjonell/lokal kunnskap for berekraftig næringsutvikling, forvaltning og bruk av naturressursar.

Forskning som gjeld nasjonale minoritetar

Noregs forskingsråd finansierer forskning som gjeld nasjonale minoritetar med midlar frå Kommunal- og distriktsdepartementet. Forskningsrådet tek sikte på ei ny utlysing hausten 2024.

Joint Programming Initiative Urban Europe (JPI Urban Europe)/Driving Urban Transitions (DUT)

Løyvinga til Joint Programming Initiative Urban Europe (JPI Urban Europe)/Driving Urban Transitions (DUT) finansierer norsk deltaking i JPI Urban Europe, som i perioden 2022 til 2028 vil drive det urbane partnerskapet Driving Urban Transitions under Horisont Europa. Partnerskapet har medfinansiering frå EU-kommisjonen og involverer i overkant av 65 deltakande organisasjonar frå 28 land.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

I 2025 skal løyvinga dekke forskningstema som er gjort greie for ovanfor.

Forskningsrådet er i dag ei nettobudsjettert verksemd med særskilte fullmakter til å overføre

ubrukte midlar ved utgangen av eit budsjettår til eit anna. Stortinget har slutta seg til at Forskningsrådet frå og med 2025 skal bruttobudsjetterast med tilsegnfullmakter, jf. Innst. 12 S (2023–2024).

I den nye budsjettmodellen blir det brukt tre omgrep: løyving, tilsegnfullmakt og tilsegnramme. Det blir fremja forslag om to beløp, eit for løyving og eit for tilsegnfullmakt, for kvart departement sine tilskotspostar til Forskningsrådet. Forslag til løyving er sett med utgangspunkt i anslått kontante utbetalingar i det aktuelle budsjettåret. Løyvinga vil bestå av anslåtte utbetalingar av tidlegare gitte tilsegn og utbetaling av nye tilsegn gitt i det aktuelle budsjettåret. Forslag til tilsegnfullmakt angir samla beløp for tidlegare inngåtte forpliktingar og nye tilsegn som kjem til utbetaling etter det aktuelle budsjettåret. Tilsegnramma som løyvinga og tilsegnfullmakta gir rom for, er summen av nye tilsegn som kan bli gitt i budsjettåret. For ein meir detaljert omtale av bakgrunnen for og hovudtrekka ved den nye budsjettmodellen, sjå kap. 10 i Kunnskapsdepartementets Prop. 1 S (2024–2025).

Det blir foreslått ei løyving på 82,9 mill. kroner og ei tilsegnfullmakt på 236,5 mill. kroner, jf. forslag til romartalsvedtak.

Av løyvinga er det rekna at om lag 78 mill. kroner skal dekke tilsegn som Forskningsrådet har gitt tidlegare år, medan i underkant av 5 mill. kroner skal dekke utbetaling av tilsegn som blir gitt i 2025. Det er då lagt til grunn at departementet sine forskingsprogram har ein utbetalingsprofil på i gjennomsnitt sju år.

Løyvinga og tilsegnfullmakta gir ei tilsegnramme på 46,8 mill. kroner i 2025. På grunn av syklisk utlysing av enkelte forskingsprogram vil den årlege tilsegnramma variere ein del mellom budsjettåra.

Programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk

Utgifter under programkategori 13.50 fordelte på kapittel

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
553	Regional- og distriktsutvikling	1 245 582	1 447 765	1 497 386	3,4
554	Kompetansesenter for distrikts- utvikling	126 734	105 130	117 618	11,9
	Sum kategori 13.50	1 372 316	1 552 895	1 615 004	4,0

Inntekter under programkategori 13.50 fordelte på kapittel

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
3554	Kompetansesenter for distrikts- utvikling	342			0,0
	Sum kategori 13.50	342			0,0

Innleiing

Distrikts- og regionalpolitikken skal skape grunnlag for at folk skal kunne leve eit godt liv i heile Noreg, at alle lokalsamfunn skal ha rom for utvikling og verdiskaping, og at folketalet skal auke i distriktskommunar. Regjeringa arbeider for at folk skal ha tilgang på arbeid, bustad og gode tenester nær der dei bur, og vil legge til rette for trygge, berekraftige og levande lokalsamfunn i heile landet gjennom desentraliserte løysingar, jf. Meld. St. 27 (2022–2023) *Eit godt liv i heile Noreg – distriktspolitikk for framtida*.

Dei særskilte distrikts- og regionalpolitiske utviklingsmidlane under programkategori 13.50 er ein målretta innsats der utfordringane ikkje kan løysast av sektorpolitisk innsats aleine. Regjeringa foreslår at det blir løyvd om lag 1,6 mrd. kroner under programkategorien.

Ein vellykka distrikts- og regionalpolitikk føreset innsats på ei rekke politikkområde. Vedlegg 1 gir ei oversikt over verkemiddel under andre

departement sine budsjett som er viktige for å nå distriktspolitiske mål. Samla foreslår regjeringa å løyve om lag 73,1 mrd. kroner til dette, ein vekst på 6,6 pst. frå 2024.

Kommunal- og distriktsdepartementet har ei samordningsrolle i saker som har betydning for distrikts- og regionalpolitiske mål, og skal bidra til at regjeringa sin politikk i sum støttar opp under dette målet, sjå del I Ein aktiv distriktspolitikk. Departementet har òg ansvar for å samordne regjeringa sin nordområdepolitikk, den strategisk viktige innsatssona¹ for Finnmark og Nord-Troms, satsing i Aust-Finnmark og internasjonalt samarbeid om regionalpolitikk. Departementet koordinerer regjeringa sitt arbeid med lokalisering av statlege arbeidsplassar, og arbeider for at

¹ Innsatssona i Finnmark og Nord-Troms omfattar alle kommunane i Finnmark, samt sju kommunar i Nord-Troms (Kåfjord, Skjervøy, Nordreisa, Kvænangen, Karlsøy, Lyngen og Storfjord). Innsatssona vart tidlegare kalla tiltakssona. For meir informasjon sjå del III Nordområdepolitikken.

EØS-regelverket for offentlig regionalstøtte gir handlingsrom for distrikts- og regionalpolitikken.

Fylkeskommunane har ansvar for å legge til rette for verdiskaping, for å betre samsvaret mellom etterspørsel etter arbeidskraft og tilbod på utdanning og kompetanse, og for samfunnsutvikling i eige fylke. Mesteparten av midlane under programkategori 13.50 blir overført til fylkeskommunane. Fylkeskommunane skal, ut frå regionale fortrinn, prioriteringar og kompetansebehov, gi oppdrag og fordele delegerte tilskot som skal mobilisere og utvikle verksemder og grunderar. Dei har òg ei viktig rolle knytt til utviklingsarbeid i kommunane, regional kompetansepolitikk og i å mobilisere fleire verksemder til å ta i bruk forskning.

Innovasjon Noreg og Siva forvaltar verkemidla på oppdrag frå fylkeskommunane og departementet. Innovasjon Noreg skal utløyse verksemds- og samfunnsøkonomisk lønsam næringsutvikling og dei næringsmessige mogleheitene i regionane. Siva skal utløyse lønsam næringsutvikling i verksemder og regionale nærings- og kunnskapsmiljø. Kommunane skal vere pådrivarar for lokal samfunns- og næringsutvikling, og sikre velfungerande tenestetilbod tilpassa lokale behov og føresetnader.

Kompetansesenter for distriktsutvikling (Distriktssenteret) skal arbeide for at kommunane blir gode samfunnsutviklarar. Senteret skal bidra med å koordinere og målrette lokal utviklingsinnsats gjennom samarbeid, nettverksbygging og erfaringsutvikling. Distriktssenteret forvaltar òg Merkur-programmet, som skal sikre område med få innbyggjarar tilgang til grunnleggjande private tenester, med vekt på daglegvarer og drivstofftilbod.

Det norske Barentssekretariatet har samarbeid og aktivitetar med dei nordlege finske og svenske regionane, irekna urfolkssamarbeid, der hensikta er å fremje samfunnsutvikling i Nord-Noreg.

Mål for programkategorien

1. Næringsutvikling, verdiskaping og attraktive arbeidsmarknader i regionar og distrikt
2. Regional utvikling over landegrensene og i nordområda
3. Styrkt utviklingskapasitet og velfungerande tenestetilbod i distrikta

Mål 1 Næringsutvikling, verdiskaping og attraktive arbeidsmarknader i regionar og distrikt

Regjeringa vil føre ein politikk for næringsutvikling og attraktive arbeidsmarknader i heile landet.

Føresetnadene for næringsverksemd varierer mellom ulike regionar. Noreg treng næringar som gir landet verdiskaping og arbeidsplassar, og som tek klimaomsyn og nyttar ressursane på ein berekraftig måte. Regjeringa legg til rette for at næringslivet i distrikta får tilgang til kompetent risikokapital gjennom eit forvaltningssystem som kjenner dei utfordringane som næringslivet møter. Arbeidskraft med rett kompetanse er ein føresetnad for utvikling og verdiskaping i alle delar av landet. Utviklinga i arbeidsmarknaden er god. Sysselsettinga har auka og arbeidsløysa er framleis låg. Dei demografiske utfordringane, som er størst i distrikta, skapar kamp om arbeidskrafta.

Mangel på kompetent arbeidskraft gjer mobilisering til kompetanseutvikling og relevante tilbod på utdanning stadig meir nødvendig. Derfor er desentralisert utdanning viktig. Næringslivet i distrikta må òg omstille seg for å møte klimakrav og marknadsmoglegheiter i det grøne skiftet.

Eit viktig mål for regjeringa er ei meir balansert utvikling i landet. Derfor ønskjer regjeringa å lokalisere fleire statlege arbeidsplassar utanfor dei største byane, og å legge betre til rette for desentralisert arbeid i statlege verksemder. Det kan styrkje lokale kompetansmiljø og auke tilgangen på kompetansesarbeidsplassar i distrikta. Ambisjonen er auka bruk av stillingar i staten som blir lyste ut med høve til desentralisert arbeid.

Regjeringa vil bidra til meir målretta og samordna innsats i distrikts- og regionalpolitikken ved hjelp av regionvekstavgifter. Regionvekstavgifter skal styrkje samordninga av ulike offentlege tiltak og verkemiddel, slik at den samla innsatsen treff betre. Regjeringa skal signere regionvekstavgifter med pilotfylka Nordland og Rogaland, som begge har valt grønt industriløft som overordna tema for avtalene.

Sjå nærare omtale av løyvingar og verkemiddel som støttar opp under mål 1 under kap. 553, postane 60, 61, 65, 67, 69 og 71.

Mål 2 Regional utvikling over landegrensene og i nordområda

Regjeringa vil legge til rette for eit aktivt internasjonalt samarbeid om sentrale distrikts- og regionalpolitiske samfunnsutfordringar i heile landet. Kommunal- og distriktsdepartementet utviklar

regionalpolitikken gjennom internasjonalt regionalpolitisk samarbeid, og koordinerer regjeringa sin nordområdepolitikk.

Noreg deltek i fleire Interreg-program som legg til rette for grenseoverskridande samarbeid og kunnskapsutvikling om ulike samfunnsutfordringar. I prosjekta samarbeider norske deltakarar med partnarar i naboland og andre europeiske land om mellom anna utvikling av offentlege tenester, berekraftig forvaltning av ressursane, grøn næringsutvikling, administrativ kapasitet m.m.

Kommunal- og distriktsdepartementet har òg ansvaret for ordningar som bidreg til ei positiv utvikling i Nord-Noreg, med trygge arbeidsplassar, tilgang på arbeidskraft, tenester nær folk og ein godt utvikla infrastruktur i heile regionen.

Sjå nærare omtale av løyvingar og verkemiddel som støttar opp under mål 2 under kap. 553, postane 63 og 76.

Regjeringa og departementet sin særskilde innsats i nordområda er omtalt i del III.

Mål 3 Styrkt utviklingskapasitet og velfungerande tenestetilbod i distrikta

Regjeringa er opptatt av at alle lokalsamfunn skal ha rom for utvikling og vil legge til rette for trygge, berekraftige og levande lokalsamfunn i heile landet gjennom desentraliserte løysingar. Regjeringa vil arbeide for at folk har tilgang på bustadar og gode tenester der dei bur.

Distriktskommunane står i betydelege utfordringar som følgje av spreidd busetting, auke i talet på eldre og nedgang i folketalet. Det stiller store krav til arbeid med utvikling av lokalsamfunnet og fornying i kommunen sine tenester og arbeidsformer, som igjen krev kompetanse og utviklingskapasitet.

Ordninga for bistand og rettleiing til distriktskommunar gir fylkeskommunane verktøy til å styrkje kommunanes kompetanse og kapasitet til strategisk arbeid med samfunnsutvikling.

Distriktssenteret skal i samarbeid med regionale aktørar støtte opp om utviklingskapasiteten og -innsatsen til distriktskommunane. Distriktssenteret skal òg gjennom Merkur-programmet støtte opp om tilgangen til grunnleggjande private tenester, med vekt på daglegvarer og drivstofftilbod.

Bygdevekstavgifter skal bidra til busetting, tilgang på kompetent arbeidskraft og framtidretta næringsutvikling i område med betydelege distriktsutfordringar. Det er i dag ti bygdevekstpilotar med til saman 35 kommunar i sju fylke.

Med pilot nærtenesesenter vil regjeringa teste ut ulike modellar for å gjere statlege publikumstenester meir tilgjengelege. Piloten skal vare i perioden 2024–2026.

Sjå nærare omtale av løyvingar og verkemiddel som støttar opp under mål 3 under kap. 553, postane 64, 65 og 66, og under kap. 554, postane 01 og 73.

Kap. 553 Regional- og distriktsutvikling

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
60	Kompetanse og arbeidskraft i distrikta		62 940	112 940
61	Mobiliserande og kvalifiserande næringsutvikling	811 558	802 091	816 197
62	Kompetansepilotar, <i>kan overførast</i>	870		
63	Interreg, Arktis 2030 og det norske Barentssekretariatet	104 105	145 403	147 903
64	Pilot nærttenestesenter, <i>kan overførast</i>		5 000	5 126
65	Omstilling og utvikling i område med særlege distriktsutfordringar	81 689	120 559	126 266
66	Bygdevekstavgifter, <i>kan overførast</i>	3 315	76 931	73 963
67	Utviklingstiltak i Andøy kommune		20 000	30 000
69	Mobilisering til forskningsbasert innovasjon	59 869	66 332	66 332
71	Investeringsstilskot for store grønne investeringar	102 136	101 528	100 000
74	Klyngjer og innovasjon	55 316	28 322	
76	Nordisk og europeisk samarbeid, <i>kan overførast</i>	26 724	18 659	18 659
	Sum kap. 553	1 245 582	1 447 765	1 497 386

Post 60 Kompetanse og arbeidskraft i distrikta

Posten omfattar a) Mobilisere til utdanning og kompetanseheving og b) Tilskot til studiesenter.

Mobilisere til utdanning og kompetanseheving

Mål for ordninga

Løyvinga skal betre tilgangen på kompetent arbeidskraft i distrikta.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga skal bli vurdert etter følgjande kriterium:

- Økt mobilisering til utdanning og kompetanseheving for offentlege og private verksemdar.
- Styrkt regional koordinering og samarbeid om metodar for å kvalifisere fleire som i dag står utanfor arbeid, inn i arbeidslivet.

Tildelingskriterium

Fylkeskommunane har ansvar for forvaltning av ordninga i eige fylke.

Føremålet med prosjekta skal vere i tråd med regionale planar for næringsutvikling og kompetanseutvikling. Fylkeskommunane skal prioritere dei prosjekta som i størst grad bidrar til måloppnåing. Fleirårige prosjekt kan støttast med atterhald om Stortinget sitt årlege budsjettvedtak. Midlane skal ikkje rettast mot enkeltpersonar eller enkeltverksemdar, og skal ikkje finansiere ordinær drift av verksemdar eller utdanningstilbod.

Fylkeskommunane oppmodast til å drøfte sine planlagde tiltak og utlysingar i regionale kompetansefora og liknande partnerskap.

Oppfølging og kontroll

Midlane blir forvalta av fylkeskommunane. Kriteria for måloppnåing blir følgd opp gjennom årleg rapportering til departementet. Det blir utforma ei forskrift for ordninga i samarbeid med fylkeskommunane som gjeld frå 2025.

Rapport

Ordninga var ny i 2024. Departementet vil få første rapportering frå fylkeskommunane våren 2025.

Tilskot til studiesenter

Mål for ordninga

Løyvinga skal bidra til at utdanning og kompetanseutvikling blir tilgjengeleg for folk i distrikta, og tilsette ved verksemder i distrikta som ikkje kan følgje ordinær undervisning ved dei faste studie- stadane.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga skal bli vurdert etter følgjande kriterium:

- Auka innsats for etablering av fleire etter- spurde, desentrale tilbod på utdanning.
- Auka tal på studentar med etterspurt kompetanse ved studiestadane.
- Fleire utanfor arbeidslivet får utdanning og kompetanseutvikling ved studiesentrera.

Tildelingskriterium

Midlane skal tildelast studiesenter. Eit studiesenter er ein fysisk møteplass utanfor etablerte studiestader som fagskular, høgskular og universitet. Eit studiesenter legg til rette for utdanning og kompetanseutvikling i distrikta i samsvar med behova til individ, arbeidsliv og offentlege og private verksemder. Det er gjerne fagskular, høgskular og universitet som er fagleg ansvarlege for tilboda ved studiesentera.

Fylkeskommunane skal fordele midlane til studiesentera basert på prosjektsøknadar. Eit prosjekt er ein definert innsats for å oppnå eit bestemt mål innanfor ei planlagt tids- og ressursramme.

Føremålet med prosjekta skal vere i tråd med regionale planar for næringsutvikling og kompetanseutvikling. Fylkeskommunane skal prioritere dei prosjekta som i størst grad bidrar til måloppnåing. Prosjekta må ha regional medfinansiering. Prosjekta må gjere greie for at studiesenteret har kapasitet til å gjennomføre. Fleirårige prosjekt kan støttast med atterhald om Stortingets årlege budsjettvedtak.

Fylkeskommunane oppmodast til å drøfte sine planlagde tiltak og utlysingar i regionale kompetansefora og liknande partnerskap.

Oppfølging og kontroll

Midlane blir forvalta av fylkeskommunane. Kriteria for måloppnåing blir følgt opp gjennom årleg rapportering til departementet. Det blir utforma ei forskrift for ordninga i samarbeid med fylkeskommunane som gjeld frå 2025.

Rapport

I statsbudsjettet for 2024 vart det varsla at regjeringa vil vurdere korleis den søknadsbaserte ordninga for studiesenter skal forvaltast framover, jf. Meld. St. 27 (2022–2023) *Eit godt liv i heile Noreg – distriktpolitikk for framtida*. Regjeringa har avgjort at ordninga skal forvaltast av Kommunal- og distriktsdepartementet. Regjeringa foreslår derfor å flytte 50 mill. kroner i tilskot til studiesenter frå Kunnskapsdepartementet til Kommunal- og distriktsdepartementets budsjett frå 2025. Departementet vil få første rapportering frå fylkeskommunane på tilskot til studiesenter våren 2026.

For rapportering av korleis løyvinga for 2023 vart nytta, sjå omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Kunnskapsdepartementet, kap. 272, post 72.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Det blir foreslått å auke løyvinga med 50 mill. kroner då ansvaret for ordninga «Tilskot til drift av studiesenter» blir overført frå Kunnskapsdepartementet til Kommunal- og distriktsdepartementet.

Det blir foreslått å løyve 112,9 mill. kroner. Minimum 50 mill. kroner vil vere tilskot til studiesenter. Dette inkluderer gjennomføringskostnadar til fylkeskommunane.

Departementet tildeler midlane til fylkeskommunane som tilskot utan krav om tilbakebetaling, jf. forslag til romartalsvedtak. Det inneber at fylkeskommunane kan disponere midlane uavhengig av kva år løyvinga vart gitt.

Post 61 Mobiliserande og kvalifiserande næringsutvikling

Midlane blir tildelt fylkeskommunane, som gir oppdrag til Innovasjon Noreg og Siva for ei portefølje av verkemiddel retta mot verksemder, sjå boks 5.1. Fylkeskommunane har òg moglegheit til å gi oppdrag til Innovasjon Noreg og Siva for mobiliseringsarbeid, inkludert regionale oppdrag for Invest in Norway.

Mål for ordninga

Ordninga skal mobilisere verksemder til innovasjon og utvikling, og føre til vekst i verdiskaping, sysselsetting og nyskaping i regionane. Vidare skal ordninga bidra til å utløyse ny aktivitet i næringslivet i distriktsområde som ikkje blir tatt vare på gjennom nasjonale verkemiddel. Ordninga skal òg bidra til grøn omstilling av næringslivet i regionane og distrikta.

Kriterium for måloppnåing

Innsatsen blir målt etter følgjande kriterium for måloppnåing:

- Utviklinga i verdiskaping, omsetning², sysselsetting og nyskaping for verksemdene som deltar i programma, samt status og utvikling i programma. Kriteria varierer mellom verkemidla.
- Del av verkemidla som når fram til verksemder med kvinneleg leiar eller eigar, eller som blir definert som «kvinneretta»³.
- Del av løyvinga som går til prosjekt med positiv miljøeffekt.

Tildelingskriterium

Fylkeskommunane har ansvaret for å utforme og finansiere oppdrag til Innovasjon Noreg og Siva i sitt fylke. Bruken av tilskotsmidlar skal vere forankra i regionale mål og planar, og i forpliktande partnarship med næringslivet og regionale og lokale aktørar.

Departementet utreknar fordeling av midlane mellom fylka basert på ein distriktsdel og ein regionaldel. Den distriktsretta delen skal utjamne geografiske forskjellar ved å kompensere for ulemper i distriktsområde. Den regionale delen skal legge til rette for vekst og utvikling i heile landet ved at kvart fylke realiserer sitt potensial. I tillegg dekker tilskotet Innovasjon Noreg, Siva og fylkeskommunane sine gjennomføringskostnader.

Departementet tildeler løyvinga til kvart fylke som ein samla sum, utan føringar for korleis den skal fordelast av fylkeskommunen mellom verkemiddelaktørane eller verkemidla.

Oppfølging og kontroll

Ordninga blir følgt opp gjennom årleg rapportering, effektmålingar og eksterne evalueringar. Departementet har laga retningslinjer for posten i samråd med fylkeskommunane, Innovasjon Noreg og Siva, der oppgåvene og ansvarsområda til aktørane er omtalt.

Rapport

I saldert budsjett for 2023 vart det løyvd 763,7 mill. kroner til ordningane på posten. I 2023 vart det òg vedtatt ei tilleggsøyve til Troms og Finnmark fylkeskommune på til saman 30 mill. kroner for å bidra til omstilling og utvikling av næringslivet i Aust-Finnmark som vart råka av sanksjonar mot Russland, jf. Innst. 490 S (2022–2023).

10 mill. kroner av tilleggsøyvinga vart fordelt av Troms og Finnmark fylkeskommune til kommunale næringsfond, Linken næringshageprogram og Orinor inkubatorprogram.

20 mill. kroner av tilleggsøyvinga vart fordelt av Troms og Finnmark fylkeskommune til Innovasjon Noreg. Desse midlane inngjekk i Innovasjon Noregs tilgjengelege midlar for det regionale oppdraget i 2023. Desse midlane er overførbare mellom år i likskap med dei ordinære løyvingane over posten.

Rapporteringa under viser mottakarane sitt forbruk⁴ for 2023. Den inkluderer løyvinga frå fylkeskommunane for 2023, i tillegg til akkumulerte midlar under ordningane.

Fylkeskommunane har gitt oppdrag til Innovasjon Noreg, med følgjande rapportering for 2023⁵:

Bedriftsutviklings- og investeringstilskot (418,2 mill. kroner)

Verksemder som har fått investeringstilskot og/eller bedriftsutviklingstilskot har ei signifikant betre årleg økonomisk utvikling (omsetning, verdiskaping og produktivitet) enn kontrollgruppa. Av tilskotet gjekk 43 pst. av innvilga beløp til prosjekt med innovasjon på internasjonalt nivå, og

² Dei ulike ordningane brukar ulike omgrep i måling og rapportering. Verdiskaping er verdien av verksemda sitt ferdige produkt minus vareinnsats. Omsetning er summen av verksemda sine inntekter og er det same som salsinntekt.

³ Enten målt ved del kvinnelege leiarar/eigarar eller ved Innovasjon Noreg sin indikator «kvinneretta», sjå Innovasjon Noreg sin oppdragsgivarrapport 2023 s. 291 for definisjon.

⁴ Ulike ordningar har ulikt innhald. For ordningar som tildeler tilskot eller lån blir totale tilsegn rapportert. For ordningar som inneheld tenester blir prosjektmidlar, tenestekjøp og tenestetilskot rapportert. For låneordningar er tildelte tilsegn høgare enn løyvingane fordi det berre er tapsavsetninga som reknast som kostnad.

⁵ Resultata i ordninga vart rapportert i Innovasjon Noregs oppdragsgivarrapport 2023, i tillegg til eksterne evalueringar av ordningane.

Boks 5.1 Verkemiddel

Distriktsretta ordningar fylkeskommunen kan bruke, forvalta av Innovasjon Noreg¹:

- *Distriktsretta risikolån* kan bli gitt til toppfinansiering av forventa lønsame investerings- og utviklingsprosjekt som er vanskelege å finansiere i den private kredittmarknaden. Låna kan bli gitt til nyetableringar og etablerte verksemder.
- *Distriktsretta garantiar* for driftskreditt, og unntaksvis for lån, kan bli gitt til verksemder som manglar pantesikkerheit for lånefinansiering i bank.
- *Investeringsstilskot* kan bli gitt til fysiske investeringar som produksjonslokale eller produksjonsutstyr, og blir primært gitt til små og mellomstore verksemder.
- *Bedriftsutviklingstilskot* kan bli gitt til rådgivingstenester, kompetansetiltak og forprosjekt, primært til små og mellomstore verksemder.
- *Distriktsretta oppstartstilskot* kan bli brukt til finansiering av innovative prosjekt med vekstpotensial i ein regional eller nasjonal marknad.

Landsdekkande ordningar fylkeskommunen kan bruke, forvalta av Innovasjon Noreg:

- *Landsdekkande oppstartstilskot 1* til marknadsavklaring skal støtte gründerar som har idéar med stort vekstpotensial. Tilskotet kan bli brukt til å utvikle eigen kompetanse, kjøpe kompetansetenester av andre, tilpasse produktet eller tenesta til marknaden eller som sikkerheit for å innhente meir kapital.
- *Mentortenenesten for gründerar* skal gi auka kunnskap om forretningsutvikling og vurdering av marknadsmoglegheiter. Verksemder må vere i utviklings- eller marknadsintroduksjonsfasen og ha ambisjonar om vekst utover sin lokale marknad.
- *Bedriftsnettverk* er eit tilbod til små og mellomstore verksemder med vekstambisjonar, som ønskjer å etablere strategiske og marknadsretta samarbeidsprosjekt for å styrkje innovasjon og konkurransekraft.

Finnmark fylkeskommune kan bruke følgande ordning for dei ni kommunane i Aust-Finnmark²:

- *Utviklingstilskot for Aust-Finnmark* forvaltest av Innovasjon Noreg og gir finansiering til investeringsprosjekt og bedriftsutviklingsprosjekt i regionen. Prosjekta si betydning for lokalsamfunna vil vektleggast. Det er krav til bedriftsøkonomisk lønsemd, men ikkje til innovasjonshøgde.

Landsdekkande ordningar fylkeskommunen kan bruke, forvalta av Siva:

- *Inkubasjonsprogrammet* har som visjon å utvikle framtidens berekraftige verksemder. Hovudmålet er å bidra til auka nasjonal verdiskaping og eksport i verksemder med internasjonal vekstpotensial, gjennom effektivt å identifisere, kommersialisere og vidareutvikle innovative idéar til nye vekstverksemder, og utløyse vekst i etablerte verksemder. Målgruppa er verksemder med innovative idéar og vekstpotensial med internasjonalt eller nasjonalt potensial. Siva bidrar med tilskot, kompetanse og nettverk til inkubatorane i programmet.
- *Næringshageprogrammet* har som visjon å utvikle berekraftige og framtidssretta næringsliv i distrikta, og er eit viktig distriktpolitisk verkemiddel. Hovudmålsettinga er å føre til auka verdiskaping basert på regionale fordelar, gjennom å legge til rette for utvikling av berekraftige og omstillingsdyktige verksemder. Siva bidrar med tilskot, kompetanse og nettverk til næringshagane i programmet. Målgruppa er små og mellomstore verksemder og nyetableringar, hovudsakleg innanfor verkeområdet for distriktsretta investeringsstønad.

¹ Dei distriktsretta ordningane kan berre bli brukt innanfor verkeområdet for distriktsretta investeringsstøtte. Verkeområdet for distriktpolitisk investeringsstøtte er fastsette av departementet og godkjend av ESA i samsvar med EU sine retningslinjer om regionalstøtte. I kommunane omfatta av området kan det gis økonomisk stønad til verksemder med bakgrunn i distriktpolitiske omsyn.

² Kommunane Sør-Varanger, Vardø, Vadsø, Lebesby, Gamvik, Berlevåg, Tana, Nesseby og Båtsfjord.

23 pst. til prosjekt med innovasjon på nasjonalt nivå.

Kundeeffektundersøkinga for 2023 viser at støtta frå Innovasjon Noreg i stor grad var utløy-sande for at prosjekta vart gjennomført.

28 pst. av tildelingane gjekk til verksemder yngre enn tre år og 71 pst. av tildelingane gjekk til verksemder med under 20 tilsette. Kvinneretta prosjekt utgjorde 30 pst. av tildelte beløp.

Distriktsretta risikolån og garantiar for driftskreditt (239,6 mill. kroner)

Lån og garantiar frå Innovasjon Noreg har ein positiv økonomisk effekt hos mottakarane, samanlikna med kontrollgruppa av verksemder som ikkje fekk slike lån. Mottakarar av lån har i gjennomsnitt høgare årleg meirvekst, spesielt på omsetning og verdiskaping, enn mottakarar av tilskot.

I 2023 gjekk 34 pst. av tildelingane for nye lån og garantiar til gründerar, og 66 pst. til vekstkraftige verksemder. 83 pst. av tildelte saker (lån og garantiar) gjekk i 2023 til verksemder med inntil 20 tilsette. Kvinneretta prosjekt utgjorde 34 pst. av tildelt beløp.

Oppstartstilskot (45,5 mill. kroner)

Distriktsretta oppstartstilskot 1 og landsdekkande oppstartstilskot 1 har gitt mottakarane ein årleg meirvekst i omsetning, verdiskaping og sysselset-ting. Kundeeffektundersøkinga for 2023 viser at dei aktuelle prosjekta i liten grad ville blitt gjen-nomført utan støtta frå Innovasjon Noreg.

Landsdekkande oppstartstilskot vart gitt til prosjekt med innovasjon på nasjonalt eller interna-sjonalt nivå. Kvinneretta prosjekt utgjorde 27 pst.

For distriktsretta oppstartstilskot vart 68 pst. av midlane innvilga til prosjekt på nasjonalt eller internasjonalt innovasjonsnivå. Kvinneretta pro-sjekt utgjorde 40 pst.

Bedriftsnettverk (43,6 mill. kroner)

18 nye bedriftsnettverk, med til saman 300 verksemder, vart tatt inn i programmet i 2023. Totalt var det 84 bedriftsnettverk i programmet ved utgangen av året, med til saman 900 verksemder. Nettverka har god geografisk spreiding, og omfat-tar verksemder i alle næringsgrupper. Kundeef-fektundersøkinga viser at 89 pst. av responden-tane meiner ordninga er utløy-sande for pro-sjekta.

Mentortenensten for gründerar (3,4 mill. kroner)

87 verksemder fekk tildelt mentor i 2023. Ord-ninga kan vise til svært høg del deltakarar med internasjonalt innovasjonsnivå. Ei evaluering frå Menon Economics i 2018 viser at tenesta tilbyr skreddarsydd kompetanse tilpassa behova til gründerar og har lite overlapp med andre tenes-ter.

Miljøeffekt⁶

Innovasjon Noreg rapporterte at talet på tilsegn med positiv miljøeffekt for 2023 er 58 pst. for bedriftsutviklings- og investeringstilskot, 53 pst. for distriktsretta risikolån, og 19 og 31 pst. for høvesvis distriktsretta og landsdekkande opp-startstilskot.

Fylkeskommunane har gitt oppdrag til Siva, med følgjande rapportering for 2023:

Nedanfor gis det eit statusbilde for verksemdene i programma i 2023. Det nye tiårige næringshage-programmet og inkubasjonsprogrammet starta opp 1. januar 2023. Det er første gong Siva rappor-terer på dei nye programma, og dei har derfor ikkje mål på vekst/ending på desse programma. Dette vil bli omtalt i Prop. 1 S (2025–2026).

Næringshageprogrammet (101,7 mill. kroner)

I 2023 var det 2 544 målverksemder⁷ som tok imot rådgivings- og utviklingstenester frå 39 nærings-hagar. Troms og Finnmark, Trøndelag og Innlan-det fylker hadde flest målverksemder i næringsha-geprogrammet.

Målverksemdene i næringshagane hadde i 2023 totalt 30 689 tilsette. Gjennomsnittleg tal på tilsette var 12,2, og medianen var fire tilsette.

35 pst. av målverksemdene i næringshage-programmet hadde kvinneleg leiing i 2023. Det var flest kvinnelege leiarar i stillinga som dagleg

⁶ Positiv miljøeffekt definerast og klassifiserast av Innova-sjon Noreg i tråd med EU sin taksonomi for berekrafts-måla, sjå oppdragsgivarrapporten s. 291. Rapporteringa på miljø og berekraft er under utvikling og tala for 2023 er ikkje direkte samanliknbare med tala for 2022. Sjå omtale hos Nærings- og fiskeridepartementet under programkate-gori 17.20.

⁷ Målverksemd blir definert som kvar verksemd eller næringsdrivande som mottek innovasjonsrådgiving og/eller støttetjenester til redusert pris frå programselskapet. Målverksemda skal alltid vere eit norsk SMB. Målverk-semda blir tilknytt næringshagen gjennom ein målverk-semdavtale og skal ha ein utviklingsplan.

leiar, medan det var færrest kvinner i rolla som styreleiar.

Inkubasjonsprogrammet (138,5 mill. kroner)

I 2023 var det 35 inkubatorar og totalt 2 061 inkubatorverksemdar som nytta seg av inkubatorprogrammet. Mesteparten av verksemdene i inkubatorprogrammet held til i Vestland, Nordland, Oslo og Trøndelag.

32 pst. av dei aktive inkubatorverksemdene hadde kvinner i leiande stillingar i 2023. Flesteparten av kvinnene hadde i 2023 rolla som gründer, mens det var færrest kvinner i rolla som styreleiar.

Miljøeffekt

Siva brukar skalaen sustainability readiness level (SRL) for måling av berekraft i begge programma. SRL-skalaen angir modenheitsnivået til verksemdene når det gjeld å integrere berekraft i deira forretningsmodell.

Som følgje av ny programperiode har ikkje Siva endringstal, men dei rapporterer at majoriteten av verksemdene i begge programma ligg på dei tre lågaste nivåa av modenheit. Ei mogleg forklaring på låg grad av modenheit kan vere at det er nye program, og at det er første gong Siva har innført krav om rapportering på modenheitsnivå. I tillegg er størstedelen av verksemdene i inkubasjonsprogrammet tidleg i utviklingsløpet, og ein kan derfor anta at bevisstheita kring berekraft som del av forretningsmodellen har vore låg. Siva oppgir at det same gjeld for næringshageprogrammet, kor det er mange små verksemdar med avgrensa ressursar.

Siva bruker òg EU sin taksonomi⁸ for berekraftsmåla, med eigenrapportering av kva for miljø/klimarelaterte mål dei oppnår. Metoden er under utvikling. Departementet vil innhente rapportering frå 2024.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Midlane brukast i hovudsak til dei ordinære verkemidla i Innovasjon Noreg og Siva.

Det blir foreslått å løyve 17 mill. kroner for å adressere den utfordrande situasjonen i fiskeria i Finnmark. Midlane skal nyttast av Finnmark fylkeskommune til kommunale næringsfond med 1 mill. kroner kvar til kommunane: Sør-Varanger, Vardø, Vadsø, Lebesby, Gamvik, Tana, Nesseby,

Båtsfjord, Hasvik, Måsøy, Loppa og Nordkapp. 5 mill. kroner skal nyttast til kommunalt næringsfond i Berlevåg kommune.

Samla blir det foreslått å løyve 816,2 mill. kroner, inkludert administrasjons- og gjennomføringskostnader til Innovasjon Noreg og Siva.

Departementet overfører midlane til fylkeskommunane som tilskot utan krav om tilbakebetaling, jf. forslag til romartalsvedtak. Fylkeskommunane kan dermed disponere midlane uavhengig av året løyvinga blir gitt.

Post 62 Kompetansepilotar, kan overført

Programmet Kompetansepilotar har vore finansiert i perioden 2020–2022 og er no avslutta. Målet var å identifisere ulike behov for kompetansehevande tiltak i små verksemdar, mobilisere studentar og kople og legge til rette for tilbod på etter- og vidareutdanning tilpassa behova i Distrikts-Noreg. Utprøving av nye modellar og metodar for å nå måla har vore sentralt. Ordninga skulle bygge opp under den kompetansepolitiske rolla til fylkeskommunane.

Det vart løyvd til saman 95,7 mill. kroner i perioden 2020–2022. Sluttevalueringa⁹ peikar på at eit hovudmål er nådd ved at fylkeskommunane har fått god praksis i å utvikle og teste ulike metodar og modellar for arbeidet. Kompetansepilotane har bidratt til varige endringar i fylkeskommunane sitt arbeid med å mobilisere til kompetanseutvikling lokalt, samt å legge til rette for relevante tilbod. Arbeidet har betra tilbodet av kompetent arbeidskraft i distrikta.

Pilotane har auka innovasjonskrafta og ført til nyttig læring på tvers av fylka. Samarbeidet mellom dei ulike kompetanseaktørane i fylka har blitt sterkare. Ordninga har demonstrert at det krev målretta innsats å mobilisere til kompetanseutvikling i små verksemdar i distrikta.

Post 63 Interreg, Arktis 2030 og det norske Barentssekretariatet

Posten omfattar tilskot til Noreg si deltaking i grenseregionale Interreg-program, tilskot til Arktis 2030, tilskot til det norske Barentssekretariatet, sekretariat for Regionalt nordområdeforum i Vadsø, og Nordkalottens grensetjeneste i Skibotn. Tilskot til transnasjonale og heil-europeiske Interreg-program blir omtalt under post 76.

⁸ Taksonomien for bærekraftig økonomisk aktivitet – regjeringen.no

⁹ Jordell, H., & Røtnes, R. (2024) *Følgevaluering av kompetansepiloter – sluttrapport*. Samfunnsøkonomisk analyse.

I inneverande Interreg-periode (2021–2027) deltek Noreg i programma Øresund-Kattegat-Skagerrak, Sverige-Noreg og Interreg Aurora (post 63), samt Nordlig Periferi og Arktis, Nordsjøen, Østersjøen, Interreg Europe, URBACT, ESPON og Interact (post 76).

Prosjekta fremjar regional utvikling, utveksling av kunnskap, berekraftig økonomisk vekst og grøn omstilling. Grensekommunar er ofte distriktskommunar. Samarbeid over landegrensene gir høgare kapasitet og kompetanse hos aktørane for å løyse regionale og distriktpolitiske utfordringar og bygge ned grensehinder. Programma er i tråd med prioriteringane frå fylkeskommunane.

Grenseregionale Interreg-program

Mål for ordninga

Målgruppene er lokale, regionale og nasjonale styremakter, aktørar frå lokalsamfunn og urfolk, privat næringsliv, forskings- og utviklingsaktørar og frivillige organisasjonar.

Ordninga skal:

- bidra til regional utvikling gjennom samarbeid over landegrensene,
- bidra til a) eit smartare Europa, b) eit grønare Europa, c) eit meir samanknytt Europa, d) eit meir sosialt Europa og e) eit Europa nærare borgarane. Eit eige Interreg-spesifikt mål (ISO 1) om å styrkje kapasiteten i grenseoverskridande samarbeid kjem i tillegg. Innsatsen til Noreg vektlegg måla a, b, c og ISO 1,
- gi deltakarar tilgang på verktoy, kompetanse, erfaring og økonomiske verkemiddel til utviklingsprosjekt, og
- støtte opp under EU sin grønne giv, berekraftsmåla og EU sitt nye europeiske Bauhaus.

Kriterium for måloppnåing

Indikatorar for å vurdere måloppnåing blir fastsette i programdokumenta for kvart enkelt Interreg-program.

Tildelingskriterium

Tildelingskriterium blir fastsette i tråd med EU sitt regelverk og formulert i programdokumenta for kvart program, til dømes om det bidrar til grenseregional meirverdi, kapasitet til gjennomføring, resultatorientering, berekraftig utvikling og til å nå målet med programmet. Midlane blir lyste ut og skal utløyse minimum 50 pst. regional medfinansiering/eigenfinansiering.

Oppfølging og kontroll

Forvaltninga av midlane er delegert til fylkeskommunane, som rapporterer til departementet. Oppfølging og kontroll skjer i overvåkings- og styringskomiteane til programma, der departementet og fylkeskommunane deltar saman med dei andre programlanda. Krava til oppfølging og kontroll blir fastsette gjennom EU sitt regelverk og i programdokumenta for kvart program.

Rapport

Fylkeskommunane fekk til saman 51,1 mill. kroner i 2023 til deltaking i grenseregionale Interreg-program. Dei norske midlane utgjør ein mindre del av programbudsjettet, som i stor grad er finansiert av EU sitt regionale utviklingsfond. Det gir norske deltakarar tilgang til større ressursar og kapasitet i programma, som bidrar til å løyse samfunnsutfordringar på norsk side.

Ny programperiode for 2021–2027 starta prosjektutlysingar i 2022. Programma har sett i gong midtvegsevalueringar som vil føregå i programperioden, og sluttrapportering vil vere klart etter avslutta programperiode. Programsekretariata rapporterer om høg etterspørsel av prosjektmidlar i 2023, og tilskot til 82 prosjekt med norske deltakarar.

Øresund-Kattegat-Skagerrak (ØKS) (14,4 mill. kroner)

Innsatsen var retta mot utviklingsprosjekt innan innovasjon, grøn økonomi, sysselsetting og transport, berekraftsmål om god helse og livskvalitet, rein energi til alle og anstendig arbeid og økonomisk vekst. Programmet omfatta fylka Viken, Oslo, Vestfold og Telemark og Agder, og svenske og danske regionar i tilgrensande kystområde.

Sverige-Noreg (23,8 mill. kroner)

Innsatsen var retta mot samarbeid om innovasjon, utvikling av små og mellomstore verksemdar, natur og kulturarv og berekraftig transport. Programmet omfatta grenseregionane på norsk og svensk side frå Viken til Trøndelag.

Interreg Aurora (12,8 mill. kroner)

Innsatsen var retta mot forskning og innovasjon, entreprenørskap, klima og miljø, kultur og arbeidsmarknad. Programmet omfatta Nordland, Troms og Finnmark, regionar i Nord-Finland og Nord-Sverige. Programmet har eit delprogram,

Sápmi, som dekker heile det samiske området frå Innlandet til Finnmark, og alle samiske område i Sverige og Finland.

NEXT Kolarctic

NEXT Kolarctic (2021–2027) er stoppa, og midlane er fordelte til dei andre programma på posten. Pågåande prosjekt i Kolarctic CBC 2014–2020 avsluttast i 2024, utan russiske partnerar. Arbeidet har i 2023 vore retta mot å fremje resultat og vidareføre det gode samarbeidet gjennom andre samarbeidsstrukturar som Interregprogram og det norske Barentssekretariatet¹⁰.

Programmet omfatta fram til Russland sin invasjon av Ukraina: Nordland, Troms og Finnmark, Norrbotten (Sverige), Lappland (Finland) og Murmansk, Arkhangelsk og Nenets (Russland).

Arktis 2030

Mål for ordninga

Arktis 2030 skal ivareta norske interesser i nord og Noreg si rolle som ein ansvarleg og sentral polarnasjon. Programmet skal bidra til ein heilskapleg nordområdepolitikk i tråd med ambisjonane til regjeringa.

Innsatsen skal bli målt etter følgjande kriterium for måloppnåing innanfor fire innsatsområde:

- Kunnskap: Auka kunnskap om polare strøk og samfunn, kompetansebehov, forvaltning og miljø og naturressursar i nordområda.
- Infrastruktur: Auka kunnskap om og tilrettelegging for å møte infrastrukturbehov som følgje av auka aktivitet i nordområda.
- Miljøvern, sikkerheit, beredskap og klimaendringar: Auka kunnskap om og kapasitet til forebygging og handtering av forureining og ulykker i nordområda. Auka kunnskap om klimaendringar, konsekvensar av dette og grøn omstilling.
- Næringsliv: Auka økonomisk aktivitet, næringsutvikling og verdiskaping i nordområda.

Tildelingskriterium

Det kan bli gitt tilskot til prosjekt som skal bidra til operativ bruk av nyutvikla kunnskap, teknologi og/eller kompetanse om nordområda. Prosjekt og tiltak skal legges FN sine berekraftsmål til grunn.

Ved vurdering av prosjekta skal det bli lagt vekt på situasjonen for urfolk. Midlane kan både gå til forprosjekt og større fleirårige strategiske prosjekt. Både næringsliv, interesseorganisasjonar, offentlege aktørar og kunnskapsmiljø kan søkje om tilskot. Søkjarar treng ikkje vere lokaliserte i Nord-Noreg, men må tydeleg vise at resultatane av aktivitetane som blir finansierte vil kome nordområda til gode. Fylkeskommunane kan finansiera tiltak og program i eigen regi.

Oppfølging og kontroll

Troms fylkeskommune har ansvaret for organisering av arbeidet, i nært samarbeid med Nordland og Finnmark fylkeskommunar. Direkte verksemdretta tilskot skal bli forvalta av Innovasjon Noreg Arktis gjennom oppdragsbrev frå fylkeskommunen. Departementet har utarbeidd ei forskrift for ordninga: Forskrift om Kommunal- og distriktsdepartementets tilskuddsmidler til Arktis 2030.

Rapport

I 2023 vart det løyvd 47,5 mill. kroner til ordninga. Troms og Finnmark fylkeskommune rapporterer at dei tildelte prosjektstøtte for 6,8 mill. kroner til elleve forprosjekt, og 25 mill. kroner til åtte hovudprosjekt. Prosjekta hadde god spreiding på dei fire innsatsområda og stor geografisk spreiding. 26,4 mill. kroner gjekk til verksemdsretta tilskot gjennom Innovasjon Noreg, der 21 prosjekt fekk støtte. Alle verksemdene er heimehøyrande i Nordland, Troms og Finnmark eller Svalbard. Prosjekta som fekk støtte var mellom anna biogass, romfart, industripark-satsing, regionale økosystem og innovative energiløysingar.

Det norske Barentssekretariatet

Mål for ordninga

Barentssekretariatet skal fremje og finansiere samarbeidsprosjekt, og vere eit ressurs- og kompetansesenter for grensekryssande- og nordområdesamarbeid. Målet med ordninga er god samfunnsutvikling i nord, mellom anna gjennom kunnskapsheving.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåing for tilskotsordninga skal vurderast etter desse kriteria:

- Prosjektet har gitt meir/betre samarbeid mellom norske, finske og/eller svenske aktørar i

¹⁰ Historier fra Kolarctic CBC – Interreg.no

nord, ev. òg med aktørar frå andre regionar i Arktis.

- Prosjektet bidrar til samfunnsutvikling i Nord-Noreg.

Tildelingskriterium

Tilskotsordninga blir forvalta av Barentssekretariatet. Sekretariatet kan gi tilskot til prosjekt som er innretta mot internasjonalt samarbeid mellom aktørar i Nord-Noreg og aktørar i finske og svenske regionar i nord, inkludert urfolkssamarbeid.

Delar av løyvinga går til drift av sekretariatet og til utviklingsoppgåver i tråd med oppdraget. Sekretariatet skal arbeide med å hente inn og samordne kunnskap frå aktørar i regionen. Dei skal hjelpe fylkeskommunane i Nord-Noreg i samfunnsutviklingsrolla deira, gjennom å fremje, utvikle og styrkje samarbeid med aktørar, først og fremst i finske og svenske regionar.

Oppfølging og kontroll

Barentssekretariatet er eit interfylkeskommunalt selskap. Eigarfylkeskommunane, Nordland, Troms og Finnmark, har ansvar for dagleg drift av selskapet gjennom ein selskapsavtale. Departementet følgjer opp rapporteringa for bruken av tilskotsmidlane etter dei krav og vilkår som er sette i regelverk og i oppdragsbrev. Kommunal- og distriktsdepartementet er klageinstans.

Rapport

Barentssekretariatet vart overført frå Utanriksdepartementet i 2024. Det vart løyvd 42 mill. kroner til sekretariatet i 2024. Av dette går inntil 16 mill. kroner til drift og forvaltning. Sekretariatet har omstilt seg godt til sitt nye oppdrag, og det er god søking til ordninga. For rapportering for 2023 sjå Prop. 1 S (2024–2025) for Utanriksdepartementet.

Sekretariat for Regionalt nordområdeforum

Regionalt nordområdeforum er ein arena for politisk dialog som skal styrkje situasjonsforståinga mellom nasjonalt- og regionalt nivå og Sametinget, om spørsmål som er særleg relevante for utviklinga i nord. Dei faste medlemmane i forumet er den politiske leiinga i Kommunal- og distriktsdepartementet, Utanriksdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, fylkeskommunane i Nord-Noreg og Sametinget. Forumet drøftar forslag og tiltak som er aktuelle i nordområda.

Forumet har i 2023 jobba med å utarbeide ein strategi for betre samordning mellom nordområdepolitikken og anna nasjonal og regional innsats i nord. Innsatsen er retta mot temaområda busetting, tenester og tilgang på arbeidskraft, beredskap og sikkerheit, og berekraftig utvikling av næringsliv og samfunn. Forumet skal òg bidra til at ungdom og unge vaksne i større grad blir involverte i arbeidet med å utvikle nordområdepolitikken.

Det vart i 2020 etablert eit sekretariat for forumet i Vadsø, som er lagt til Finnmark fylkeskommune. I 2023 vart det løyvd 1,6 mill. kroner til drift av sekretariatet.

Nordkalottens grensetjeneste

Nordkalottens grensetjeneste i Skibotn i Storfjord kommune har som mål å legge til rette for grenseoverskridande aktivitetar for enkeltpersonar, verksemder, organisasjonar og styresmakter, og arbeider aktivt for auka mobilitet på tvers av landegrensene i Finland, Sverige og Noreg. I dette inngår rettleiing, informasjon, tilrettelegging og kontaktformidling, som skal gi den enkelte betre føresetnader for å kunne fungere på alle sider av grensene. Informasjon blir gitt på svensk, finsk, norsk og samiske språk.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Det blir foreslått 47,5 mill. kroner til Arktis 2030. På grunn av den krevjande situasjonen i fiskerisektoren, som særleg påverkar lokalsamfunn i Finnmark, vil departementet be dei tre fylkeskommunane om å bruke ordninga til å bidra til omstilling og utvikling av sjømatnæringa i Nord-Noreg.

Det blir foreslått til saman 54,3 mill. kroner til norsk deltaking i dei tre Interreg-programma. Programma følgjer dei fastlagde programplanane med innsatsområde, som gjeld for inneverande programperiode, som varar ut 2027.

Vidare blir det foreslått 42 mill. kroner til det norske Barentssekretariatet, av dette inntil 16 mill. kroner til drift og forvaltning.

I tillegg blir det foreslått 1,6 mill. kroner til Regionalt nordområdeforum til å drifte sekretariatet i Vadsø, og 2,5 mill. kroner til å drifte Nordkalottens grensetjeneste i Storfjord kommune.

Samla blir det foreslått å løyve 147,9 mill. kroner.

Departementet tildeler midlane til fylkeskommunane og Barentssekretariatet som tilskot utan krav om tilbakebetaling, jf. forslag til romartalsvedtak.

Post 64 Pilot nærteneestesenter, kan overførast

Mål for ordninga

Målet med pilot nærteneestesenter er å teste ut ulike modellar for korleis statlege publikumstenester kan tilbydast i område der innbyggjarane har lang reiseveg til desse tenestene. Forvaltingsansvaret skal ikkje endrast. Piloten går ut på at statlege tenester blir tilbode på same stad som kommunane tilbyr sine publikumstenester, til dømes ved at etatane møter opp på ein avtalt stad til avtalte tidspunkt. Det konkrete innhaldet i kvar pilot skal vidareutviklast i perioden og må bli vurdert i lys av kapasitet i etatane og lokale behov.

Føremålet er å betre tilbodet på statlege publikumstenester, ikkje å flytte statlege arbeidsplassar. Piloten kan òg omfatte tiltak der kommunen gir bistand til innbyggjarane sine slik at dei kan ta i bruk digitale offentlege tenester. Det kan omfatte både digital kompetanse og rettleiing i korleis finne digitale offentlege tenester.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåing blir mellom anna vurdert på grunnlag av om innbyggjarane opplever å ha fått betre tilgang til statlege publikumstenester, enten desse er oppmøtetenester eller tilgjengelege digitalt.

Tildelingskriterium

Kommunar som deltek i piloten kan søkje om tilskot til tiltak i tråd med innhaldet i piloten. Fleire kommunar kan søkje i samarbeid, men éin kommune må stå som søkjar på vegner av samarbeidet.

Oppfølging og kontroll

Departementet kan føre kontroll med at midlane blir nytta etter føresetnadane som er fastsett ved Stortinget si behandling, og spesifisert i regelverk og tilskotsbrev. Ordninga vil bli evaluert.

Rapport

Pilot nærteneestesenter vart lyst ut som ei tilskotsordning hausten 2023. Piloten skal vare i perioden 2024–2026.

Det kom inn 19 søknadar. Kommunal- og distriktsdepartementet har i samråd med fem andre departement og underliggende statlege verksemdar vurdert søknadane og vedtatt kva kommunar som kan delta i pilot med nærteneestesenter, samt støttebeløp. Kommunane Tokke, Lebesby, Nore

og Uvdal, Ulstein, Meløy, Øygarden, Værøy (inkl. Røst, Flakstad og Moskenes), Gamvik og Vanylven deltar i piloten.

Budsjettforslag for 2025

Det blir foreslått å løyve 5,1 mill. kroner.

Post 65 Omstilling og utvikling i område med særlege distriktsutfordringar

Posten omfattar ordningane bistand og rettleiing til distriktskommunar med særlege utfordringar med strategisk utviklingsarbeid, tilskot til kommunar med langvarig nedgang i befolkning og sysselsetting av særleg omfattande grad, og tilskot til omstilling i kommunar eller regionar med vesentleg fall i sysselsettinga over relativt kort tid.

Pilot Statens hus og pilot for eit kystutviklings-senter i Aust-Finnmark har vore løyva over posten, jf. rapportering. Som ein del av tiltakspakka for Aust-Finnmark, vart det i samband med revidert nasjonalbudsjett for 2023 løyvd 11 mill. kroner til Finnmark fylkeskommune. 3 mill. kroner gjekk til tiltak for å styrkje plankapasiteten i kommunane i regionen, og 8 mill. kroner gjekk til Sør-Varanger kommune for utvikling av næringsareal i kommunen.

Bistand og rettleiing til distriktskommunar

Mål for ordninga

Auka utviklingskapasitet og strategisk arbeid i distriktskommunar, mellom anna gjennom nye måtar å løyse oppgåver, og styrkt strategisk samfunnsplanlegging.

Kriterium for måloppnåing

Fylkeskommunen bidrar til å styrkje kommunane kompetanse og kapasitet til strategisk arbeid med samfunnsutvikling.

Tildelingskriterium

Fordeling av midlane mellom fylkeskommunane tar utgangspunkt i folketalet i kommunane som skårar lågast på distriktsindeksen.

Fylkeskommunane har ansvar for arbeidet i eige fylke i dialog med kommunar med behov for bistand og rettleiing. Fylkeskommunane skal gi ekstra bistand og rettleiing over tid til distriktskommunar med særlege utfordringar med strategisk utviklingsarbeid. Både fag- og prosessbistand, prosjekt og målretta tiltak er aktuelt. Fylkes-

kommunen skal invitere aktørar som statsforvaltar, Distriktssenteret, statlege etatar og verke-middelaktørar der det er føremålstenleg. Rettleiing og bistand kan mellom anna bli knytt til plan- og strategiprosessar i kommunane. Ordninga kan nyttast saman med dei andre ordningane på posten.

Oppfølging og kontroll

Midlane blir forvalta av fylkeskommunane. Departementet fastsette regelverk for ordninga 12. desember 2023.

Tilskot til kommunar med langvarig nedgang i befolkning og sysselsetting av særleg omfattande grad

Mål for ordninga

Styrkje kommunane sin kapasitet til å handtere situasjonen med langvarig nedgang i befolkning og sysselsetting av særleg omfattande grad. Auka attraktivitet for busetting og næringsliv.

Kriterium for måloppnåing

Auka utviklingsevne i kommunen og auka attraktivitet for busetting og for næringsliv.

I 2024 har Innovasjon Noreg, to fylkeskommunar, sju kommunar og Distriktssenteret utvikla eit sett med indikatorar for å måle styrkt utviklingsevne. Samfunn med stor utviklingsevne har 1) ein utviklingskultur prega av sterkt samarbeid mellom innbyggjarar, næringsliv og kommunen, tydeleg felles visjon, høg tillit, open kommunikasjon, stoltheit og vilje til læring og utvikling og 2) ressursar for å drive fram utvikling. Ressursar handlar mellom anna om kapasitet, kompetanse, arena for samarbeid og kommunikasjon. Det har vore gjennomført pilotar som har testa dei nye indikatorene. Kriteria skal bli rapportert på, og i kva grad ein oppnår måla skal bli vurdert gjennom evaluering av det enkelte omstillingsprogrammet etter omstillingsperioden.

Tildelingskriterium

Fordeling av midlane mellom fylkeskommunane tar utgangspunkt i folketalet i kommunane som skårar lågast på distriktsindeksen. Fylkeskommunane skal legge følgjande kriterium til grunn ved tildeling: kommunar med langvarig nedgang i befolkning og sysselsetting av særleg omfattande grad. Fylkeskommunen kan òg legge vekt på i kva grad kommunen har utfordringar med forsørgjar-

byrde, og del av befolkninga som står utanfor arbeidslivet. Kommunen skal få ein forsterka innsats over tid for å snu ei negativ utvikling.

Oppfølging og kontroll

Fylkeskommunane har ansvar for arbeid i eige fylke, og behandlar søknadar frå kommunane. Departementet har fastsett ei forskrift for ordninga 3. april 2024: Forskrift om tilskuddsordningar til omstilling og utvikling i områder med særlege distriktsutfordringar.

Tilskot til omstilling i kommunar eller regionar med vesentleg fall i sysselsetting over relativt kort tid

Mål for ordninga

Styrkje næringsgrunnlaget og bidra til etablering av nye arbeidsplassar i kommunar eller regionar som opplever vesentleg nedgang i sysselsettinga over relativt kort tid.

Kriterium for måloppnåing

Kriteria for å vurdere måloppnåing er styrkt utviklingsevne i området i løpet av omstillingsperioden, og talet på arbeidsplassar som blir etablerte eller sikra.

Sjå omtale av arbeid med indikatorar for å måle utviklingsevne ovanfor.

Tildelingskriterium

Regional omstilling: Fylkeskommunane har ansvar for omstillingsarbeidet i eige fylke, og behandlar søknadar frå kommunane. Departementet har i fylkesfordelinga av ramma lagt til grunn fylkeskommunane sine innspel om kommunar og regionar der det er stor reduksjon i talet på sysselsette i hjørnesteinsverksemdar/-næringer.

Fylkeskommunane skal legge følgjande kriterium til grunn ved tildeling av omstillingsprogram: a) omfanget av reduksjonen i sysselsettinga i kommunen/regionen, b) i kva grad det er mogleg å pendle til andre arbeidsmarknader, c) den generelle arbeidsløysa i kommunen/regionen og d) eventuelle andre tilhøve som kan spele inn.

Ekstraordinær statleg omstilling: I heilt spesielle tilfelle kan staten løyve ekstraordinære statlege omstillingsmidlar direkte til ein kommune. Kriteria for dette er at reduksjonen i den direkte sysselsettinga i kommunen bør vere betydeleg over ein treårsperiode, og reduksjonen bør som

hovudregel utgjere minst 15 pst. av den totale sysselsettinga. I absolutte tal bør nedlegginga som eit minimum ligge på 150 tilsette. Vidare blir det lagt vekt på reduksjonen i den indirekte sysselsettinga, i kva grad det er mogleg å pendle i den aktuelle bu- og arbeidsmarknadsregionen, og den generelle arbeidsløysa i kommunen/regionen.

Oppfølging og kontroll

Midlane blir forvalta av fylkeskommunane og Innovasjon Noreg. Departementet har fastsett ei forskrift for ordninga 3. april 2024: Forskrift om tilskuddsordningar til omstilling og utvikling i områder med særlege distriktsutfordringer.

Rapport

I 2023 følgte Innovasjon Noreg opp 23 omstillingsområde. Rapporteringa viste 521 nye arbeidsplassar, 655 sikra arbeidsplassar og 58 nye verksemdar i 2023. I 2023 var det fem omstillingsområde som var ferdige med sine omstillingsperiodar: Andøy, Dyrøy, Indre Fosen, Kragerø og Eigersund. Oxford Research AS har sluttevaluert omstillingsprogramma i Indre Fosen og Andøy.

Evalueringa av omstillingsprogrammet i Andøy (2017–2023) viste at ein har oppnådd gode resultat. Programmet har vore godt organisert og drifta, og har bidratt til å skape og/eller sikre 302 arbeidsplassar. Evalueringa peika på at næringsstrukturen i Andøy har blitt meir mangfaldig i omstillingsperioden, og programmet har forbedra verksemdene si evne til å utvikle seg. Samstundes viste evalueringa at det tidvis var asymmetri mellom omstillingsprogrammet sine ressursar og kommunes ressursituasjon. Oxford vurderte at ein kunne oppnådd enda betre resultat dersom ein hadde prioritert dei strategiske prosjekta sterkare, då særleg knytt til romverksemd, reiseliv og fiskeri.

Pilot Statens hus

Mål for ordninga

I pilot Statens hus samarbeider statlege etatar, kommune, fylkeskommune og statsforvaltar om å skape større statlege fagmiljø. Målet er å bidra til å styrkje samarbeidet i kompetanseklyngjer og eventuelt samlokalisere mindre einingar av statlege etatar i same bu- og arbeidsmarknadsregion. Føremålet er å styrkje det samla faglege, offentlege kompetansemiljøet i regionen, og gjere det

lettare å halde på og rekruttere kompetanse i dei statlege etatane som finst på pilotstadane. Pilot Statens hus skal gi kunnskap som dannar grunnlag for vidare utvikling av lokaliseringsspolitikk for mindre stadar.

Rapport

I 2021 vart pilotprosjektet Statens hus sett i gang i kommunane Lyngdal, Stad, Orkland og Narvik, jf. Prop. 1 S (2021–2022). Prosjektet har føregått i perioden 2021–2024. Alle dei fire pilotkommunane har valt å forlengje pilotperioden til og med juni 2025.

Agder, Vestland, Trøndelag og Nordland fylkeskommunar fekk tildelt 4 mill. kroner kvar i 2021, som skulle dekke utgiftene for heile prosjektperioden. Dei fire pilotane har konkretisert måla sine gjennom ulike lokale delprosjekt. Pilotane har mellom anna mål om samlokalisering, kontorfellesskap for desentralisert arbeid, tenesteininnovasjon, førebyggjande innsats retta mot unge, arbeid knytt til berekraftig landbruk, og samarbeid om analyse, kompetanseutvikling og rekruttering.

Oxford Research AS følgjeevaluerer pilotane. Som følge av tilbakemeldingane frå Oxford Research AS har fleire av pilotane justert ned talet på delmål. I 2024 har det blitt lagt vekt på pilotane sine konkrete resultat så langt, og på pilotane sitt arbeid for resultat som kan vidareførast òg etter at pilotperioden er avslutta.

Oxford Research AS skal levere sluttrapport 31. desember 2024. Pilotane skal òg levere kvar sin sluttrapport innan 30. juni 2025.

Pilot kystutviklingssenter

For å styrkje omstillinga av næringsliv og auke bustadsattraktiviteten i Aust-Finnmark, fekk Troms og Finnmark fylkeskommune i 2023 eit overordna ansvar for å utvikle eit pilotprosjekt «kystutviklingssenter» med utgangspunkt i Kirkenes, i samarbeid med andre relevante aktørar og miljø i området. Fylkeskommunen gav Sør-Varanger Utvikling AS oppdraget med å gjennomføre pilotprosjektet, som avsluttast ved utgangen av 2024. Finnmark fylkeskommunen skal så vurdere erfaringane frå piloten, og ha dialog med Sør-Varanger Utvikling AS om vidare innsats. Finnmark fylkeskommune disponerer attståande midlar frå løyvinga til kystutviklingssenter i 2023, som kan nyttast på aktivitetar i pilotprosjektet ut 2024.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Fylkeskommunane disponerer løyvinga fritt mellom ordningane bistand og rettleiing til distriktskommunar, tilskot til kommunar med langvarig nedgang i befolkning og sysselsetting av særleg omfattande grad og tilskot til omstilling i kommunar/regionar med vesentleg fall i sysselsetting over relativt kort tid. Det er lagt opp til at innsatsen over tilskotsordningane blir samfinansiert av stat, fylkeskommune og kommune.

Innovasjon Noreg følgjer opp omstillingsområda, vidareutviklar verktøy og medfinansierer mellom anna programma SMB Utvikling, Næringsvennleg kommune, Kompetanseprogram for handel og service og Vegen vidare etter omstillingsperioden. Innovasjon Noreg bestiller og finansierer sluttevalueringar av alle omstillingsprogram. Ein del av løyvinga går til Innovasjon Noreg til råd, verkemiddel, rettleiing og kvalitetssikring i omstillingsprosjekt.

Det blir foreslått å løyve 126,3 mill. kroner. Den krevjande situasjonen i fiskerisektoren påverkar særleg lokalsamfunn i Finnmark. Departementet vil derfor ved fylkesfordeling av løyvinga sette av midlar til nye omstillingsprogram i Finnmark.

Departementet tildeler midlane til fylkeskommunane som tilskot utan krav om tilbakebetaling, jf. forslag til romartalsvedtak. Det inneber at fylkeskommunane kan disponere midlane uavhengig av året løyvinga vart gitt.

Post 66 Bygdevekstavgifter, kan overførast

Mål for ordninga

Det overordna målet for bygdevekstavgifter som distriktpolitisk verkemiddel er å bidra til busetting, tilgang på kompetent arbeidskraft og framtidsetta næringsutvikling i dei minst sentrale delane av Distrikts-Noreg. Staten har våren 2024 inngått fem bygdevekstavgifter i Trøndelag og Finnmark, med særskilde mål definert for den enkelte avgift, og utforskar fem nye avgifter i fem nye fylke. Avgiftsperioden for pulje 1 er 2024–2027, og for pulje 2 er avgiftsperioden 2025–2028.

Ordninga skal mellom anna støtte pilotane i arbeidet, og bidra til auka bruk og samordning av verkemiddel og aktørar innanfor gjeldande økonomiske ramar, jf. Prop. 115 S (2021–2022). Avgiftene skal òg gi ramar for relevante samarbeidspartar til å utforske behov og handlingsrom for nye løysingar som kan kome fleire distriktskommunar til gode.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing blir utarbeidd i samarbeid med kvar enkelt pilot for den enkelte avgift. SINTEF er valt ut som følgjeforskar til prosjektet, og skal mellom anna bidra inn i utviklinga av eit heilskapleg evalueringsdesign.

Tildelingskriterium

Målgruppa for ordninga er dei minst sentrale distriktskommunane, det vil sei kommunar i sentralitetsklasse 5 og 6. I tillegg kunne kommunar i sentralitetsklasse 4 søkje i samarbeid med kommunar i sentralitetsklasse 5 og/eller 6.

Departementet har oppfordra til samarbeid mellom kommunar. Tilskotsordninga skal støtte ulike delar av prosessen før ein eventuell bygdevekstavgift er inngått (fase 1 av ordninga). Der som det blir inngått ein avgift med staten, vil deltakande kommunar kunne søkje om midlar til gjennomføring av bygdevekstavgiftene (fase 2 av ordninga).

Det er lagt opp til at staten og kommunane er hovudpartar i bygdevekstavgiftene. I arbeidet med utviklinga av bygdevekstavgifter har fylkeskommunen ei avgjerande rolle. Derfor har departementet invitert fylkeskommunane til å samarbeide med pilotane om utvikling og gjennomføring av avgiftene, samt å delta som hovudpart.

Kriteria søknadane vart vurdert etter var a) betydninga innsatsen kan ha for busetting, rekruttering av arbeidskraft og framtidsetta næringsutvikling, b) kor viktig innsatsen vil vere for den generelle samfunnsutviklinga lokalt, c) kor nærliggjande resultatane kan vere i tid, d) gjennomføringsevne i deltakarkommunane og e) i kva grad søknaden adresserer tverrsektorielle utfordringar.

Innsatsen blir konkretisert gjennom handlingsplanar for den enkelte avgiften. Handlingsplanane må oppfylle følgjande kriterium for å kunne få statleg medfinansiering av tiltak:

- Handlingsplanen er utarbeidd i samråd med samarbeidspartar som har skrive under på innhaldet i planen.
- Tiltaka bidrar til å utvikle og teste tiltak og nye løysingar.
- Tiltaka er tilpassa lokale utfordringar.
- Tiltaka har overføringsverdi til andre distriktskommunar.
- Tiltaka bidrar til aktuelle delmål i den enkelte bygdevekstavgift.
- Tiltaka kan gjennomførast innanfor anslått løyving.

Oppfølging og kontroll

Pilotane er gjennom bygdevekstavtalene forplikta til å rapportere til departementet på tema og måla nedfelt i avtalene og dei oppfølgande handlingsplanane. Kommunane må levere årsrapportar og rekneskapsrapportar. Kommunal- og distriktsdepartementet vil årleg invitere hovudpartane til politisk dialog om framdrift og status i avtalene. Her vil det bli lagt til rette for dialog med andre departement om saker til politisk vurdering. Ordninga blir evaluert av SINTEF.

Rapport

I 2022 og 2023 vart det lyst ut 25 mill. kroner til utprøving av bygdevekstavtaler som nytt distriktpolitisk verkemiddel. Regjeringa har sett i gang ti pilotprosjekt, i totalt 35 kommunar, i sju ulike fylke (fase 1).

Dei fem første pilotane, tre i Finnmark og to Trøndelag, har no inngått bygdevekstavtaler med staten. Avtalene gir rammer for samarbeid mellom partane, avklarar forventningar og skapar føreseielege vilkår for korleis samarbeidet skal skje. Innsatsen blir konkretisert gjennom handlingsplanar for den enkelte avtale (fase 2).

Handlingsplanane for 2024 viser at pilotane er godt i gang med gjennomføringa av delmåla i den enkelte bygdevekstavtalen. I 2024 prioriterer pilotane mellom anna samarbeid om samfunnsutvikling og planlegging, tiltak relatert til auka bustadbygging og utvikling av nye bustadtilbod, samt rekruttering av relevant arbeidskraft.

Staten utforskar bygdevekstavtaler med fem nye pilotar, som vart valt ut 9. januar 2024:

- Trysil, Våler, Åmot og Engerdal i Innlandet,
- Smøla og Aure i Møre og Romsdal,
- Seljord, Kviteseid, Nissedal, Fyresdal, Tokke og Vinje i Telemark,
- Kåfjord, Skjervøy, Nordreisa og Kvæningen i Troms,
- Solund og Fedje i Vestland.

Pilotane leverte 30. juni 2024 eit førsteutkast til kva ein avtale med staten kan innehalde. Endeleg forslag til avtale skal vere ferdig innan 29. november 2024.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Det blir foreslått å følgje opp ti bygdevekstavtaler i 2025. Løyvinga skal bli brukt til:

- Utvikle og teste tiltak og nye løysingar, nedfelt i handlingsplanar som er utvikla i samarbeid

mellom aktuelle samarbeidspartnarar. Tiltaka skal vere lokalt tilpassa utfordringsbiletet i den enkelte pilot og ha mogleg overføringsverdi til andre distriktskommunar.

- Mindre tilleggsoppdrag til aktuelle aktørar for regional koordinering og oppfølging av avtalene, og bidra med kompetanse og rettleiing.

Det blir foreslått å redusere løyvinga med 4,9 mill. kroner mot ei tilsvarende auke av løyvingane til fleire statlege etatar. I 2025 auka talet på kommunar som inngår avtaler med staten frå 17 til 35. Dette vil auke ressursbehovet, og det vil gjennom heile avtaleperioden bli gitt oppdrag til statsforvaltar, Husbanken og Distriktsenteret. Statsforvaltar skal vere ein ressurs for kommunane i handlingsplanarbeidet samstundes som dei har eit koordineringsansvar i å følgje opp avtalene, i samarbeid med fylkeskommunane. Husbanken skal som samarbeidspart hjelpe kommunane med kapasitet og kompetanse i bustadspørsmål, og bidra konkret inn i handlingsplanarbeidet. Distriktsenteret har ei viktig rolle både for prosessarbeid, som støttespelar for pilotane, og for å bidra til erfaringsoverføring. Regjeringa har òg bedt fylkeskommunane om å vere ein ressurs for kommunane i bygdevekstarbeidet. Som resultat av handlingsplanarbeidet kan det bli gitt oppdrag til andre aktørar.

Det blir foreslått å løyve 74 mill. kroner. Regjeringa legg opp til å vidareføre tilsvarende løyving ut avtaleperioden. Løyvinga vil fordelast mellom dei ti pilotane, samt til samarbeidsaktørar.

Post 67 Utviklingstiltak i Andøy kommune

Målet med tilskotet er å bidra til fleire arbeidsplassar, utvikling og meir aktivitet i Andøysamfunnet, gjennom til dømes tilrettelegging av næringsutvikling, kapitalverkemiddel til næringslivet, kompetanseutvikling, og å bygge attraktive bu- og etableringsstadar for næringsliv og innbyggjarar.

Kriteria for måloppnåing er styrkt næringsutvikling, sysselsetting, bustadsattraktivitet og utviklingsevne.

Kommunen skal sende departementet ein årsrapport innan 15. april påfølgande år. Årsrapporten skal følgje den overordna planen for Andøyfondet.

Rapport

Det vart løyva 100 mill. kroner i tilskot til utviklingstiltak (Andøyfondet) til Andøy kommune i 2021. Ei arbeidsgruppe med Nordland fyl-

keskommune, Kommunal- og distriktsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Siva og Innovasjon Noreg har samarbeidd med Andøy kommune om innretting av Andøyfondet. Kommunen vedtok ein plan for fordeling av midlane i juni 2023, innanfor dei fastsette kriteria i tilskotsbrevet frå departementet.

Andøy kommune har sendt ein årsrapport som viser fordeling og mellombels bruk av midlar frå Andøyfondet i 2023. Det vart mellom anna tildelt midlar til Norwegian Space Cluster, bustadbygging, mobilitet, kultur og frivilligheit, friluftsliv og besøksforvaltning, rehabilitering av Andenes Idrettshall, finansiering av næringsstyret, eigenandel breibandutbygging, Masterplan Andøy Havn og The Whale.

I 2024 vart det løyva 20 mill. kroner til museums- og opplevingssenteret The Whale til Andøy kommune gjennom Andøyfondet. Samla er det lagt opp til ei løyving på 75 mill. kroner fordelt over tre år.

Budsjettforslag for 2025

Det blir foreslått å løyve 30 mill. kroner øyremerkt til The Whale.

Post 69 Mobilisering til forskingsbasert innovasjon

Posten omfattar ordningane Forskingsbasert innovasjon i regionane (FORREGION) og FoU-program innan marin bioteknologi i Nord-Noreg (Mabit).

Forskingsbasert innovasjon i regionane (FORREGION)

Mål for ordninga

FORREGION skal få fleire verksemder til å bruke forskning i innovasjonsarbeidet sitt. Programmet skal mobilisere næringslivet til å bruke andre verkemiddel for forskning, som Forskingsrådets nasjonale program eller internasjonale ordningar.

Kriterium for måloppnåing

Innsatsen blir målt etter følgjande kriterium for måloppnåing:

- Talet på verksemder som samarbeider med forskingsmiljø gjennom FORREGION.
- Talet på verksemder som søker midlar frå regionale, nasjonale og internasjonale program.

- Talet på verksemder som blir tildelt midlar frå regionale, nasjonale og internasjonale program.

Tildelingskriterium

Midlane til FORREGION blir fordelte til fylkeskommunane med utgangspunkt i tilskotsprofilen i 2021, som var basert på folketal, befolkningstettleik, aktivitetsnivå og særskilde behov. Fylkeskommunane forvaltar tilskotet og tildeler midlar til verksemder etter følgjande kriterium: kvalitet, relevans for utlysinga, forventna verknadar, effektar og gjennomføring av prosjektet.

Oppfølging og kontroll

Departementet følgjer opp ordninga gjennom årleg rapportering frå fylkeskommunane.

Departementet har i samråd med fylkeskommunane oppdatert forskrift for ordninga 22. mai 2024: Forskrift om Kommunal- og distriktsdepartementets tilskudd til Forskningsbasert innovasjon i regionane FORREGION forvaltet av fylkeskommunane.

Rapport

Som ein del av mobiliseringsdelen av programmet har over 1 400 verksemder tatt imot kompetansemekling i 2023. Det har mellom anna resultert i underkant av 500 søknadar frå verksemder, med bidrag frå kompetansemekling, til regionale, nasjonale og internasjonale program for forskingsfinansiering. Vidare har det vore gjennomført 245 forprosjekt og ei rekke nettverksmøte og annan mobiliseringsaktivitet som bidrar til å auke deltakinga til næringslivet i FoU-prosjekt, i nærast alle fylke.

FoU-program innan marin bioteknologi i Nord-Noreg (Mabit)

Mål for ordninga

Mabit skal bidra til auka verdiskaping i fiskeri- og havbruksnæring og i bioteknologisk industri, bidra til å styrkje forskingsdriven næringsutvikling og industrielle aktivitetar og styrkje relevant fagkompetanse i desse næringane og fagmiljøa i Nord-Noreg.

Kriterium for måloppnåing

Innsatsen blir målt etter følgjande kriterium for måloppnåing:

- Talet på verksemder som samarbeider med forskingsmiljø gjennom Mabit.
- Talet på næringsaktørar som søker midlar frå regionale, nasjonale og internasjonale program gjennom Mabit.
- Talet på næringsaktørar som blir tildelt midlar frå regionale, nasjonale og internasjonale program gjennom Mabit.
- Talet på nyetableringar, lisensar og patent.

Tildelingskriterium

Følgjande kan søke om tilskot:

- Nordnorske verksemder innanfor bioteknologi, fiskeri eller havbruk.
- Næringsaktørar som har forskings- og utviklingsprosjekt i Nord-Noreg.
- Næringsretta forskings- og utviklingsmiljø i Nord-Noreg.
- Næringsretta forskings- og utviklingsmiljø utanfor Nord-Noreg i samarbeid med nordnorske næringsaktørar.

Følgjande kriterium skal bli vektlagt i tildelinga av midlar:

- kvaliteten på prosjektet,
- relevansen for prosjektet sett i forhold til utlysinga,
- forventa verknader og effektar av prosjektet, under dette skal òg berekrafta for prosjektet bli vurdert,
- gjennomføringsevne,
- forskning og innovasjonshøgde.

Frå 1. januar 2024 fekk Troms fylkeskommune oppdragsgivaransvaret for Mabit-programmet. Fylkeskommunen skal forvalte midlane i nært samarbeid med Nordland og Finnmark fylkeskommunar.

Oppfølging og kontroll

Kriterium for måloppnåing vil bli følgt opp gjennom årleg rapportering frå Troms fylkeskommune.

Departementet har i samråd med fylkeskommunane i Nordland, Troms og Finnmark fastsett ei forskrift for ordninga: Forskrift om Kommunal- og distriktsdepartementets tilskudd til FoU-program innen marin bioteknologi i Nord-Norge (Mabit). Troms fylkeskommune oppnemner eit styre for ordninga som skal gi faglege vurderingar og strategiske føringar for arbeidet med Mabit-programmet. Troms fylkeskommune har inngått avtale med Norinnova AS som forvaltar av ordninga.

Rapport

Ordninga vart overført til Kommunal- og distriktsdepartementet 1. januar 2022. Rapportering for 2023 ligg ikkje føre, fordi forvaltar av ordninga ikkje var klar før hausten 2023.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Fylkeskommunane skal forvalte midlane i tråd med regionale mål og planar. Fylkeskommunane skal samarbeide, planlegge og koordinere arbeidet med mobilisering til forskingsbasert innovasjon med Forskringsrådet og andre verkemiddelaktørar.

Det blir foreslått å løyve 66,3 mill. kroner, høvesvis 60,2 mill. kroner til FORREGION og 6,1 mill. kroner til Mabit. Dette inkluderer gjennomføringskostnader til fylkeskommunane.

Departementet tildeler midlane til fylkeskommunane som tilskot utan krav om tilbakebetaling, jf. forslag til romartalsvedtak. Det inneber at fylkeskommunane kan disponere midlane uavhengig av året løyvinga vart gitt.

Post 71 Investeringstilskot for store grønne investeringar

Mål for ordninga

Ordninga skal bidra til grøn omstilling, verdiskaping og sysselsetting i distrikta. Føremålet er å samle finansielle ressursar til store, berekraftige industriprosjekt i distrikta som fylkeskommunane ikkje har kapasitet til å finansiere gjennom egne midlar.

Kriterium for måloppnåing

Ordninga blir målt på kriteria omstilling, berekraft, verdiskaping, sysselsetting og nyskaping.

Tildelingskriterium

Investeringstilskotet er organisert som ei nasjonal ramme forvalta av Innovasjon Noreg, og er retta mot større investeringsprosjekt i distrikta med fokus på berekraft og klimatilpassing.

Målgruppa for ordninga er industriverksemder lokalisert i distrikta med berekraftige investeringsprosjekt med totalbudsjett over 100 mill. kroner. Løyvinga kan berre bli brukt innanfor verkeområdet for distriktsretta investeringsstøtte.¹¹ Innovasjon Noreg skal avlaste risiko og vere utløysande for at prosjekt blir gjennomført.

Tilskot kan bli gitt til fysiske investeringar som til dømes produksjonslokale eller produksjonsutstyr, og til utviklingsarbeid for teknologi og verdikjeder. Ved behandling av søknadar skal Innovasjon Noreg legge vekt på berekraft, klimatilpassing, sysselsetting og regional næringsutvikling, samt verksemdene si rolle i grønne og sirkulære verdikjeder.

Oppfølging og kontroll

Investeringstilskot for store grønne investeringar blir forvalta av Innovasjon Noreg. Innovasjon Noreg følgjer opp ordninga etter eige kriterium og standardar for oppfølging og kontroll, og med jamleg rapportering til departementet. Måloppnåing blir vurdert på bakgrunn av årleg rapportering, effektmålingar og eksterne evalueringar.

Rapport

I 2023 gav Innovasjon Noreg tilsegn til 5 prosjekt på til saman 69,6 mill. kroner under ordninga for grønt investeringstilskot. Midlane gjekk til verksemdar innan prosessindustri, mekanisk industri og energi, med prosjekt for resirkulering og fornybare energiløysingar.

Innovasjon Noreg rapporterer at ordninga i 2023 bidrog til å utløyse investeringsplanar på over 900 mill. kroner. Prosjekta hadde høg innovasjonsgrad, målt av Innovasjon Noreg gjennom kriteriet innovasjonshøgde. Fleire av prosjekta fekk òg støtte gjennom regionale midlar (post 61), og låneordningar.

Budsjettforslag for 2025

Det blir foreslått å løyve 100 mill. kroner. Dette inkluderer gjennomføringskostnadar til Innovasjon Noreg.

Departementet tildeler midlane til Innovasjon Noreg som tilskot utan krav om tilbakebetaling, jf. forslag til romartalsvedtak. Det inneber at Innovasjon Noreg kan disponere midlane uavhengig av året løyvinga vart gitt.

Post 74 Klyngjer og innovasjon

Posten omfattar tilskot til Norwegian Innovation Clusters (klyngjeprogrammet) hos Innovasjon Noreg. Klyngjeprogrammet skal bidra til auka ver-

diskaping og styrkt evne til innovasjon i deltakande verksemdar gjennom samarbeid i klyngjer.

Kommunal- og distriktsdepartementet vil ikkje lengre samfinansiere ordninga frå og med 2025, men vil kunne ha verkemiddel og tildelingar til klyngjeverksemdar over andre postar/ordningar.

Rapport

Programmet ga tilskot til prosjekt for totalt 153,2 mill. kroner i 2023. Av dette er 34,2 mill. kroner finansiert over posten, og resten er finansiert over budsjettet til Nærings- og fiskeridepartementet.

34 klyngjer har tatt imot tenester frå programmet i 2023, i form av finansiering, rettleiing, nettverk, profilering, kompetanse og verktøy. Nye nettverk og tidlegare klyngjer har òg tatt imot bistand. Rammene i programmet har i heilskap gått til å dekke lovnader ovanfor klyngjene som alleie er i programmet.

Klyngjeprogrammet involverer verksemdar i alle fylke i landet, innan mellom anna fiske og oppdrett, industri, bygg og anlegg, helse, maritim og energi. Klyngjeprogrammet er viktig for innovativ omstilling i heile landet, og verksemdene deltar i hovuddelen av søknadar som når opp i «Grønn plattform». Fleire av klyngjene deltar òg i eksportretta ordningar. Klyngjeverksemdene brukar meir forskings- og innovasjonsverkemiddel enn andre verksemdar i næringslivet.

Verksemdene får auka verdiskaping og auka sysselsetting gjennom deltaking i programmet. Målingar viser at klyngjeverksemdar har sterkare vekst i verdiskaping enn samanliknbare verksemdar dei første tre åra dei er med i klyngja, og forskjellen varar ved.

I 2023 og 2024 vart det under klyngjeprogrammet utlyst midlar til samarbeidsprosjekt med midlar frå tidlegare kap. 552, post 72. Denne utlysinga kom i tillegg til den ordinære løyvinga og drifta av programmet. Det planleggast tilsvarende utlysing i 2025.

Post 76 Nordisk og europeisk samarbeid, kan overførast

Mål for ordninga

Posten omfattar tilskot til Noreg si deltaking i transnasjonale og interregionale Interreg-program som dekker større europeiske regionar, og anna internasjonalt samarbeid.

Grenseregionale Interreg-program blir omtalt under post 63 Interreg, Arktis 2030 og det norske Barentssekretariatet.

¹¹ Verkeområdet for distriktpolitisk grunnlagt investeringsstøtte er fastsette av departementet og godkjend av ESA i samsvar med EU sine retningslinjer om regionalstøtte.

Kriterium for måloppnåing

Indikatorar for å vurdere måloppnåing blir fastsette i programdokumenta for kvart enkelt Interreg-program.

Tildelingskriterium

Tildelingskriterium blir fastsett i tråd med EU sitt regelverk og formulert i programdokumenta for kvart program, til dømes grenseregional meirverdi, gjennomføringskapasitet, resultatorientering, berekraftig utvikling og bidrag til målet til programmet.

Oppfølging og kontroll

Forvaltninga av midlane er lagt til ulike styresmaktsorgan i landa innanfor programområda. Midlane blir disponerte av nasjonale og regionale representantar frå programlanda. Departementet kontrollerer at midlane er brukt i samsvar med føresetnadene gjennom overvakingskomiteen til programma.

Rapport

I 2023 har det vore aktivitet knytt til både Interreg-programma for perioden 2014–2020 og dei nye programma for perioden 2021–2027. Det vart gitt tilsegn på om lag 18,7 mill. kroner frå posten i 2023. Av dette er det gitt tilsegn for om lag 1,2 mill. kroner til OECD sitt program Local Econ-

omic and Employment Development (LEED) og Nordisk Atlantsamarbejde (NORA). Det vart ikkje gitt tilsegn til kontaktpunkta i 2023.

Interreg Nordlig Periferi og Arktis, Interreg Nordsjøen og Interreg Østersjøen har jobba innanfor områda økonomisk vekst, berekraftige lokalsamfunn, forskning, innovasjon og entreprenørskap, og konkurransekraft, klima, energi og miljø, berekraftig ressursforvaltning og grøn/smart transport og mobilitet.

Interreg Europe og URBACT har jobba med å styrkje høvesvis regionale og lokale styresmakter kapasitet og kompetanse i arbeidet med å utvikle og gjennomføre strategiar og program for regional utvikling og byutvikling.

ESPO har jobba med å få fram samanliknbare fakta, analysar og scenario for utviklingsføresetnadene i europeiske regionar og byar gjennom ulike forskingsprosjekt.

Budsjettforslag for 2025

Det blir foreslått å løyve 18,7 mill. kroner, høvesvis om lag 16,9 mill. kroner til Interreg, 500 000 danske kroner til driftstilskot til Nordisk Atlantsamarbejde (NORA) og 33 000 euro til ein nasjonal kontingent for deltaking i OECD LEED. Løyvinga til Interreg-programma inkluderer òg gjennomføringskostnadar og midlar til Nordland fylkeskommune, Innlandet fylkeskommune, Agder fylkeskommune og Østlandssamarbeidet, som er kontaktpunkt for dei ulike programma.

Kap. 554 Kompetansesenter for distriktsutvikling

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap	Saldert	Forslag
		2023	budsjett 2024	2025
01	Driftsutgifter	36 029	35 599	38 045
73	Merkur, <i>kan overførast</i>	90 705	69 531	79 573
	Sum kap. 554	126 734	105 130	117 618

Post 01 Driftsutgifter

Løyvinga skal dekke løn og andre driftsutgifter for Kompetansesenter for distriktsutvikling (Distriktssenteret).

Distriktssenteret er eit nasjonalt kompetansesenter for lokal samfunnsutvikling i distriktskommunar. Distriktssenteret sitt samfunnsoppdrag handlar om å samle, utvikle og dele kunnskap om

korleis distriktskommunar og distriktsbutikkar kan utvikle seg og sine lokalsamfunn. Distriktssenteret skal arbeide for at distriktskommunane blir gode samfunnsutviklarar. Senteret skal bidra til å styrkje utviklingskapasitet og utviklingsinnsats i kommunane, i samarbeid med nasjonale og regionale aktørar. Senteret skal òg gi faglege innspel til nasjonal politikktutvikling.

Distriktssenteret arbeider med kunnskapsutvikling og kunnskapsdeling. Dei samarbeider med fylkeskommunane og andre samarbeidspartar, og prioriterer kommunar i sentralitetsklasse 5 og 6.

Rapport

Distriktssenteret har dei siste åra brukt mykje ressursar på å legge til rette for at metodar og verktøy er tilgjengelege digitalt på distriktssenteret.no. Dei har lagt stor vekt på brukartesting hos kommunalt tilsette, for å sikre at dette er nyttige verktøy i kommunane òg utan rettleiing. Evna til å bruke slike verktøy på eiga hand vil variere med kommunen sin kapasitet og kompetanse.

Distriktssenteret samarbeider med alle fylkeskommunar som har kommunar i sentralitetsklasse 5 og 6. Det er stor variasjon mellom fylkeskommunane når det gjeld kor mykje og tett samarbeid ein har med Distriktssenteret. I enkelte fylke er samarbeidet avgrensa til gjensidig informasjonsutveksling og konkret fagleg bistand på førespurnad. I andre fylke samarbeider dei i tillegg om å gi felles og samordna bistand til lokalt utviklingsarbeid i enkeltkommunar eller grupper av kommunar.

Ein av dei største leveransane frå Distriktssenteret i 2023 var nettstaden enkelplanlegging.no. Den er eit konkret resultat av læringa frå det fleirårige prosjektet Distriktskommune 3.0. Det er behov for ei lettfatteleg innføring i bruk av plan-systemet for å drive strategisk kommuneplanlegging som fungerer for den nyttilsette planleggaren, men som òg dei folkevalde har nytte av. Arbeidet med enkelplanlegging.no er eit godt døme på korleis aktørar med ulike rettleiingsroller for kommunane kan samarbeide.

Distriktssenteret har òg levert kunnskap som har gitt meirverdi for nasjonal politikktutvikling. Sjå årsmeldinga for 2023 for meir informasjon om resultatane av arbeidet deira i fjor.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

I 2025 skal Distriktssenteret:

- Prioritere arbeidsmåtar og innsats som gjer at mange kommunar i område med særlege distriktsutfordringar drar nytte av arbeidet.
- Utvikle kunnskap og arbeidsformer som bidrar til at distriktskommunar tar i bruk gode løysingar for lokal samfunns- og tenesteutvikling.
- Bidra til å styrkje kapasitet og kompetanse i distriktskommunane på innovasjon, fornying og omstilling.
- Bidra til bustadutvikling i distriktskommunar, i samarbeid med Husbanken.

- Forvalte og utvikle Merkur-programmet, for å sikre eit best mogleg tenestetilbod i bygdene der butikkane ligg.

Det blir foreslått å auke løyvinga med 1,5 mill. kroner til Distriktssenterets arbeid med bygdevekstavtaler.

Det blir foreslått å løyve 38 mill. kroner. Det blir foreslått at løyvinga kan overskridast mot tilsvarende meirinntekt under kap. 3554, post 01, jf. forslag til romartalsvedtak.

Post 73 Merkur, kan overførast

Mål for ordninga

Merkur-programmet er eit utviklings- og kompetanseprogram for utkantbutikkar. Merkur-programmet skal sikre innbyggjarane i distrikta tilgang til ein nærliggande daglegvarebutikk med god kvalitet, med tilleggstenester som aukar omsetning, sikrar vidare drift og gir innbyggjarane i lokalsamfunnet betre tenester.

Programmet skal bidra til at daglegvaretilbodet held fram i område med spreidd busetting og liten marknad, og å styrkje samarbeidet mellom kommunar og butikkar, for å gi eit betre og samla tenestetilbod i desse områda. Programmet skal bidra til å styrkje den butikkfaglege kompetansen, auke talet på tilleggstenester i butikkane og styrkje grunnlaget for lønsam bokhandeldrift i distrikta.

Merkur-programmet består av fem ulike tilskotsordningar. I tillegg kjem eit eige kompetanseprogram som mellom anna inneheld tilskota til Merkur Utvikling, Oppfølgingsordninga og Nær innovasjonsprogram.

Merkur Utvikling

I Merkur Utvikling går midlane i hovudsak til kurs, nettverkssamlingar, oppfølging frå Merkur-konsulentar og kundeundersøkingar.

Butikkar som oppfyller eitt av følgjande punkt kan vere med i kompetansedelen av Merkur-programmet: a) har ein nærmarknad på under 200 husstandar, b) er lokalisert til stadar utan fast vegforbindelse eller c) har lang avstand, normalt 10 kilometer, til næraste alternative innkjøpsstad. Distriktssenteret kan unntaksvis godkjenne andre butikkar.

Investeringsstilskot til daglegvarebutikkar

Målet er å bidra til at daglegvarebutikkar blir moderniserte, meir lønsame og gir innbyggjarane

i lokalsamfunnet betre tenester. Det blir gitt investeringsstøtte til fysiske investeringar i butikkane.

Kriteria for måloppnåing er omsetningsutvikling og overlevingsrate blant Merkur-butikkar. For mange butikkar er det viktig å finne fleire tilleggstenester som kan gi inntekter og som styrker butikken.

Ordninga gjeld heilårsopne daglegvarebutikkar i område med få innbyggjarar som har eit varetilbod som dekker det alminnelege ernæringsbehovet og andre grunnleggande behov for daglegvarer, og som oppfyller krav til omsetningstal, kundegrunnlag og avstand til alternative innkjøpsstadar, jf. Forskrift om tilskot frå Merkur-programmet (Merkur-forskrifta) for utfyllande regelverk.

Servicetilskot til dei minste daglegvarebutikkane

Målet er å bidra til at dei minste daglegvarebutikkane tilbyr tilleggstenester til lokalsamfunnet og det lokale næringslivet. Det skal bidra til å oppretthalde drifta.

Det blir gitt tilskot til å dekke utviklings- og driftskostnader, og mindre investeringar som bidrar til å nå målet med ordninga.

Kriteria for måloppnåing og tildelingskriteria er dei same som for investeringsstøtta.

Investeringsstilskot til drivstoffanlegg/ladestasjon for elbil ved daglegvarebutikker

Målet er å sikre drivstofftilgangen i distrikta.

Kriteria for måloppnåing er at talet på butikkar som har drivstoffanlegg/ladestasjon for elbil held seg / aukar, og at omsetningsutviklinga for butikken er positiv.

Ordninga gjeld i all hovudsak opprusting og etablering av drivstoffanlegg/ladestasjon for elbil ved Merkur-butikkar. Hovuddelen av støtte til ladestasjonar for elbil er gjennom støtte frå ENOVA. Anlegget skal vere avgjerande for å sikre lokalbefolkninga tilgang på drivstoff. Salsvolumet skal ikkje overstige 500 000 liter drivstoff per år.

Utviklingsstilskot til bokhandlarar

Målet er å bidra til å styrkje grunnlaget for lønsam bokhandeldrift i distrikta.

Kriteriet for måloppnåing er at butikken har auka omsetning.

Ordninga gjeld Merkur-bokhandlarar. Det kan bli gitt tilskot til bokhandlarar som er den einaste bokhandelen på tettstaden, og som har ei omsetning på mindre enn 7 mill. kroner i året. Utviklingsstøtta skal bli brukt til tidsavgrensa til-

tak, som skal utvikle bokhandelen som kulturarena og møteplass i lokalsamfunnet. Det blir gitt støtte til tiltak for å styrkje og utvikle drifta av butikken, mellom anna til tilrettelegging for tilleggsfunksjonar.

Oppfølging og kontroll

Distriktssenteret forvaltar Merkur-programmet, og fører tilsyn med at krava i Forskrift om tilskot frå Merkur-programmet (Merkur-forskrifta) av 1. juni 2018 og tilskotsbrev til butikkane blir oppfylte.

Rapport

Distriktssenteret betalte ut 90,7 mill. kroner frå Merkur-programmet i 2023. Dei er fordelte med 21,6 mill. kroner til kompetanseprogrammet og 69,1 mill. kroner til støtteordningane. I tillegg vart det betalt ut nær 10 mill. kroner i ekstraordinær straumstøtte.

I 2023 vart det gitt 227 tilsegn på i snitt 259 000 kroner. Det har vore ein liten nedgang i talet på tilsegn om ordinær støtte, men det blir gitt meir støtte per søknad. Auka i støtte per tilsegn er markant, og skuldast truleg interessa for investering i ny teknologi. Totalt 59 butikkar fekk innvilga støtte på mellom 500 000 og 600 000 kroner. 88 pst. av dei ordinære støttemidlane i 2023 gjekk til investeringsstøtte, 8 pst. til servicestøtte og 4 pst. til drivstoffstøtte. I 2023 vart tilsegn tilsvarende 7,9 mill. kroner tilbakebetalt, enten fordi prosjekt ikkje vart gjennomført, eller at dei vart rimelegare enn venta.

At det vart utbetalt noko meir enn det som vart gitt i tilsegn, skuldast at det har tatt tid å fullføre investeringane.

Ni Merkur-butikkar vart lagt ned i 2023 utan at det hausten 2024 er opna ny butikk på staden. Fleire stadar bidrar Merkur-konsulentane med initiativ til å starte opp att desse butikkane. Dei fleste som legg ned gjer dette på grunn av dårleg inntening. Flest butikkar er lagt ned i Innlandet.

Besøksordninga er frå 2023 gjort om til oppfølgingsordninga. Gjennom denne følgjer Merkur-konsulentane opp butikkane for å tilføre kompetanse og gi rettleiing som skal styrkje butikkane si omsetning og bidra til betre lønsemd. Denne oppfølginga legg grunnlaget for deltaking i Merkur utvikling og omstillingsprosjekt.

Sidan den første pilotbutikken med ny teknologi med høve til delvis sjølvbetent butikk opna våren 2020, har over 70 Merkur-butikkar investert i slik teknologi. Desse butikkane har hatt ei svært

positiv omsetningsutvikling og styrkt si evne til overleving.

I arbeidet med å forvalte og utvikle Merkur-programmet har Distriktssenteret lagt stor vekt på korleis dei kan bruke programmet til å stimulere og legge til rette for at det òg i framtida eksisterer eit godt utbygd nettverk av nærbutikkar. Butikkane er viktige bidragsytarar for å skape attraktive lokalsamfunn. Distriktssenteret er opp-tatt av å utvikle butikkane til ein god møteplass med ulike tenester for folk i lokalsamfunna.

Kommunal- og distriktsdepartementet vil sende på høyring forslag til endringar i Merkur-forskrifta hausten 2024, med sikte på at endringar kan tre i kraft frå 1. januar 2025. Bakgrunnen er behov for å endre omsetningsgrensene for stønad- og stønadsnivå i Merkur-ordninga, for å spegle prisutvikling m.m. Vi viser òg til oppmodingsvedtak nr. 826, 13. juni om terskelbeløpet i Merkur-ordninga, jf. Prop. 1 S (2023–2024). I tillegg legg departementet opp til at høyringa skal innehalde justeringar som definerer Merkur-butikkane til å yte tenester av allmennøkonomisk interesse. Det betyr at den øvre grensa for kor store tilskot ein Merkur-butikk kan ta i mot over tre år blir auka betydeleg, til inntil 500 000 euro.

Kommunal- og distriktsdepartementet har avgjort å avvikle ordninga med eige styre for Merkur-programmet. I staden vil departementet etablere eit dialogforum med butikkjedene, Kommunal- og distriktsdepartementet og Distriktssenteret – Fagleg forum Merkur – der butikkfaglege strategiske råd og vurderingar knytt til forvaltning og utvikling av Merkur-programmet kan drøftast.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Hovuddelen av midlane til Merkur skal bli brukt til kompetansetiltak overfor butikkane, til utviklingsprosjekt som skal styrkje butikkane si lønsemd og til konkrete investeringar i butikkane som sikrar vidare drift. Dei minste butikkane i dei mest perifere områda skal bli prioriterte.

Det har vore høg etterspørsel etter støtte, spesielt til investeringar, og Distriktssenteret forventar at etterspørselen vil halde seg høg. Det blir derfor foreslått å auke løyvinga med 7,4 mill. kroner. Midlane skal prioriterast til nødvendige fysiske investeringar i Merkur-butikkane, for eksempel investeringsstøtta. Dei skal òg bidra til å finansiere ein auke i servicetilskotet til Merkur-butikkane.

Det blir foreslått å løyve 79,6 mill. kroner.

Kap. 3554 Kompetansesenter for distriktsutvikling

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Diverse inntekter	342		
	Sum kap. 3554	342		

Post 01 Diverse inntekter

Inntektene gjeld refusjon frå Forskingsrådet for offentleg støtte til eit doktorgradprosjekt som vart avslutta våren 2023.

Programkategori 13.60 Samiske føremål

Utgifter under programkategori 13.60 fordelte på kapittel

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
560	Samiske føremål	618 595	682 790	719 903	5,4
563	Internasjonalt reindriftssenter	13 879	9 754	10 062	3,2
	Sum kategori 13.60	632 474	692 544	729 965	5,4

Inntekter under programkategori 13.60 fordelte på kapittel

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
3563	Internasjonalt reindriftssenter	4 475	3 141	3 260	3,8
	Sum kategori 13.60	4 475	3 141	3 260	3,8

Innleiing

Samane er anerkjente som urfolk i Noreg. I tråd med Grunnlova § 108 har regjeringa som mål å legge til rette for at det samiske folket, som urfolk, kan sikre og utvikle språket sitt, kulturen sin og samfunnslivet sitt. Noreg har òg folkerettslege forplikningar som legg føringar for samepolitikken, mellom anna ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i sjølvstendige statar, og FN's konvensjon om sivile og politiske rettar artikkel 27.

Sametinget er det folkevalde organet til samane og regjeringa sin viktigaste premisslevarandør og dialogpartner i samepolitiske spørsmål. Regjeringa bygger vidare på dei institusjonelle og rettslege rammene som allereie er lagte for samepolitikken.

Kommunal- og distriktsdepartementet har ansvaret for å samordne statleg politikk som gjeld samane i Noreg, og skal arbeide for heilskap og samanheng i politikken, på tvers av sektorar og forvaltingsnivå. Kwart fagdepartement har ansvar for å følgje opp statleg politikk overfor samane innanfor eigen sektor.

Det er staten sitt ansvar å sikre at omsynet til samane blir ivaretatt og at dei folkerettslege forplikningane blir etterlevde. Samstundes legg staten til grunn at kommunar og fylkeskommunar på eige initiativ, og som del av lokaldemokratiet, òg følgjer opp forplikningane sine overfor dei samiske innbyggjarane. Til dømes har kommunane eit ansvar for opplæring i samisk.

Mål for programkategorien

1. Samane kan sikre og utvikle språket sitt, kulturen sin og samfunnslivet sitt
2. Samane deltek i offentlege avgjerdsprosessar
3. Samane får gode og likeverdige tenester

Mål 1 Samane kan sikre og utvikle språket sitt, kulturen sin og samfunnslivet sitt

Å styrkje samiske språk og samiske institusjonar er viktig for å sikre og utvikle samisk kultur og samfunnsliv. Sametinget er den sentrale aktøren i dette arbeidet. Sametinget tar imot hovudløyvinga si over kap. 560, post 50, som dekkjer løyvingar til å styrkje

og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv. Auka kunnskap i befolkninga om samar og samiske forhold kan òg motverke hatefulle ytringar, diskriminering, stereotypiar og negative haldningar. Kommunal- og distriktsdepartementet støttar derfor fleire tiltak som gir auka kunnskap om samiske forhold, mellom anna gjennom ordninga med samiske vegvisarar over kap. 560, post 55.

Endringar i samelovas språkreglar trådde i kraft 1. januar 2024. Forvaltningsområdet for samiske språk er no delt inn i tre ulike kommunekategoriar, der rettane for språkbrukarane er ulike. Dei nye kategoriane er betre tilpassa behova i dei ulike kommunane i forvaltningsområdet. Kommunane som er innlemma i dag er innplasserte i ein av dei to kategoriane som har det høgaste nivået av rettar. Den tredje kategorien senkar terskelen for at nye kommunar kan søkje om innlemming i forvaltningsområdet.

Mål 2 Samane deltek i offentlege avgjerdsprosessar

Det er eit sentralt politisk mål at samane skal ha reell innverknad på avgjerder som gjeld dei sjøve. Når det gjeld tiltak som er omfatta av kap. 560, post 50, som saker om bevaring og revitalisering av samiske språk og arbeid med å samle inn og sikre samisk tradisjonell kunnskap, er det naturleg at Sametinget tar avgjerdene. I andre saker står statlege styresmakter for avveging av interesser og tek ei endeleg avgjerd. Då er det viktig å sørge for reell involvering før avgjerda blir fatta.

Reglane i samelova om konsultasjonar med samiske interesser har vore i kraft sidan juli 2021. Reglane legg til rette for meir effektive og betre konsultasjonar mellom offentlege styresmakter

og Sametinget, eller andre samiske interesser. Lova forankrar konsultasjonsplikta for alle forvaltningsnivå, òg kommunar og fylkeskommunar. Lovfestinga av konsultasjonsplikta endrar ikkje på det kommunale sjølvstyret.

Mål 3 Samane får gode og likeverdige tenester

Målet om at samane får gode og likeverdige tenester gjeld tenester frå staten, fylkeskommunane og kommunane. Det betyr at offentlege tenester må vere tilpassa behova til målgruppa for tenestene, mellom anna slik at samiske brukarar eller pasientar blir møtte av saksbehandlarar og personale med tilpassa språk- og kulturkompetanse. Det gjeld til dømes i møte med instansar som barnevernet, psykisk helsevern, familievernkantor, politi eller sjukeheim.

Regjeringa arbeider langs fleire linjer for å auke kunnskapen og kompetansen i samisk språk og kultur blant tilsette i det offentlege tenesteapparatet. I dei nye reglane i samelova som tok til å gjelde 1. januar 2024, er det no klart at det er høve til å stille krav til samisk kunnskapar ved utlysing av stillingar, der det er behov for slik kompetanse. Retten til løna utdanningspermisjon for alle tilsette i offentlege organ som har behov for samiskspråkleg kompetanse er òg utvida. Det overordna målet med Meld. St. 13 (2022–2023) *Samisk språk kultur og samfunnsliv – Kompetanse og rekruttering i barnehage, grunnsopplæring og høgare utdanning*, er at fleire skal velje samisk barnehagetilbod og samisk i heile grunnsopplæringa, og at fleire ønskjer å ta ei samisk profesjonsutdanning eller anna samisk høgare utdanning.

Kap. 560 Samiske føremål

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
50	Samisk språk, kultur og samfunnsliv	604 521	661 721	697 514
51	Divvun	8 174	12 919	13 410
55	Samisk høgskule	5 900	8 150	8 979
	Sum kap. 560	618 595	682 790	719 903

Post 50 Samisk språk, kultur og samfunnsliv

Sametinget er eit folkevalt, politisk organ. Det er eit sentralt politisk mål at samane skal ha reell innverknad på avgjerder som gjeld dei sjølve. I sakar som gjeld samane er det derfor naturleg at Sameetinget fattar avgjerdene. Regjeringa er ikkje ansvarleg for Sametingets politiske verksemd eller vedtaka som Sametinget gjer som politisk organ.

Rapport

Regjeringa legg årleg fram ei framoverskodande melding om samisk språk, kultur og samfunnsliv. Meld. St. 12 (2023–2024) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv – Folkehelse og levekår i den samiske befolkningen* vart lagt fram for Stortinget 19. mars 2024. Sametingets årsmelding er særskild vedlegg til meldinga. Sametingets bruk av midlar som er løyva over statsbudsjettet kjem fram av årsmeldinga.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Løyvinga blir forvalta i heilskap av Sametinget. Sametinget gjer sjølvstendige prioriteringar som folkevald, politisk organ. Vedtaka til Sametinget kan lesast på sametinget.no.

Løyvinga blir foreslått auka med 3 mill. kroner til styrking av samiske språksenter og med 4 mill. kroner til Sametingets meirkostnader til gjennomføring av Sametingsvalet i 2025. Styrking av samiske språksenter har vore høgt prioritert frå Sametinget si side. Ei satsing på språksenter er òg ei naturleg oppfølging av fleire av forslaga i *Hjertespråket* (NOU 2016: 18).

Det samlokaliserte prosjektet med nybygg i Kautokeino opna i 2024. Nybygget Čoarvemáttá vart oppført som del av husleigeordninga i staten, og omfattar nye lokale for Det samiske nasjonalteateret Beaivváš. Det blir foreslått å auke løyvinga med 4,1 mill. kroner til dekking av husleige for Beaivváš i 2025.

Samla blir det foreslått å løyve 697,5 mill. kroner.

For ei samla oversikt over løyvingar til Sameetinget og andre samiske føremål blir det vist til publikasjonen *Løyvingar til samiske føremål i statsbudsjettet 2025* på regjeringen.no.

Post 51 Divvun

Løyvinga skal brukast til drift av Divvun-gruppa, som er ei språkteknologisk eining ved UiT

Noregs arktiske universitet. Divvun utviklar samisk språkteknologi og driflar mellom anna ret-teprogram for samiske språk til bruk på ulike dataplattformer.

Rapport

Språkverktøya frå Divvun blir brukte av stadig fleire, både til forskning og praktiske føremål. Divvun har lansert grammatikkontrollar på nord-, lule- og sørsamisk. Desse og andre program er under stadig forbetring. Divvun har eit omfattande internasjonalt samarbeid. I lag med relevante språkmiljø har dei laga stavekontrollar for fleire minoritetsspråk, mellom anna for andre samiske språk i Norden, og for kvensk. Divvun lanserte i 2024 talesyntese på lulesamisk. I samband med dette prosjektet har Divvun òg eksperimentert med talegjenkjenning, med lovande resultat. Divvun-gruppa har òg arbeidd med ein sørsamisk talesyntese, som blir lansert kring månadsskiftet oktober-november 2024.

Divvun prioriterer publikumsretta aktivitet, og har kontakt med brukarar både gjennom sosiale medium og ved besøk på institusjonar. Dei er med i ei standardiseringsgruppe i Standard Norge for å sikre at både nasjonale og internasjonale relevante standardar dekkjer samisk på ein god måte. Divvun-gruppa er òg aktivt med i arbeidet med det internasjonale urfolksspråkstiåret, og har eit sterkt fokus på tekniske rammevilkår for språkteknologi for urfolksspråk.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Divvun skal arbeide vidare med å oppdatere, halde ved like og forbetre språkverktøya, og å forenkle installering av verktøya. Vidare skal Divvun oppdatere og vidareutvikle tekst-til-tale-systema, med fleire stemmer, språk og dialektar. Arbeid med talegjenkjenning bør gå vidare, i lag med arbeid for å samle inn data for taleteknologi. Divvun skal òg arbeide vidare med å informere aktuelle brukarar om verktøya, og auke tilgjengelegheita si på sosiale medium. Samarbeidet med relevante nasjonale og internasjonale miljø skal førast vidare.

Det blir foreslått å løyve 13,4 mill. kroner.

Post 55 Samisk høgskule

Løyvinga skal dekke drift av Fagleg analysegruppe for samisk statistikk og drift av ordninga med samiske vegvisarar.

Rapport

Vegvisarordninga opplever stor pågang, og ordninga vart utvida frå fire til seks vegvisarar hausten 2024. Samisk høgskule har arbeidd vidare med å fylla nettsida samiskeveivisere.no med fagleg innhald og med synleggjering og publisering på sosiale medium.

Analysegruppa gir kvart år ut publikasjonen *Samiske tall forteller – Kommentert samisk statistikk*. I 2024 vart den sekstende utgåva gitt ut.

Som medlem i analysegruppa inngår Samisk høgskule, UiT Noregs arktiske universitet, Nord universitet, Statistisk sentralbyrå og OsloMet – storbyuniversitetet. Samisk høgskule har sekretariatsansvar for gruppa.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Dei samiske vegvisarane skal halde fram arbeidet med å bidra til auka kunnskap om samar og

samiske forhold blant unge i Noreg, under dette halde fram drifta og vidareutviklinga av nettsida samiskeveivisere.no som ein informasjonskanal. Informasjonsarbeidet til vegvisarane har som mål å motverke hets, hatefulle ytringar og fordommar mot den samiske befolkninga. Som følgje av auka etterspørsel frå skular om besøk frå vegvisarane har talet på vegvisarar blitt auka frå fire til seks, frå skuleåret 2024/2025. Løyvinga i 2025 blir foreslått auka med 500 000 kroner for å dekke heilårsverknaden.

Analysegruppa skal innan 15. november kvart år legge fram ein rapport til Kommunal- og distriktsdepartementet og Sametinget. Rapporten skal gi ei situasjonsskildring og analyse av utvalde, sentrale utviklingstrekk i det samiske samfunnet i Noreg.

Det blir foreslått å løyve 9 mill. kroner.

Kap. 563 Internasjonalt reindriftssenter

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter	6 467	6 613	6 802
21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	7 412	3 141	3 260
	Sum kap. 563	13 879	9 754	10 062

Post 01 Driftsutgifter

Internasjonalt reindriftssenter i Kautokeino er ein fagleg sjølvstendig institusjon som vedtar egne mål og resultatkrav innanfor dei rammene som departementet fastsett.

Senteret arbeider for berekraftig reindrift i nordområda, å styrkje samarbeidet mellom reindriftsfolk, å spreie kunnskap om verdas reindrift, ivaretaking av tradisjonell kunnskap og kunnskapsutvikling, og å støtte Verdensforbundet for reindriftsfolk og dei internasjonale aktivitetane deira.

Rapport

Internasjonalt reindriftssenter vidareutvikla i 2023 urfolkssamarbeidet sitt med institusjonar, organisasjonar og reindriftsfolk i Mongolia, Kina, Grønland, Nord-Amerika og Norden. Gjennom folk-til-

folk-samarbeid i nordområda har senteret saman med Verdensforbundet for reindriftsfolk initiert prosjekt for lokal kompetansebygging med eit særskild fokus på klimatilpassing. Senteret rapporterer om store endringar i urfolkssamfunn i Arktis på grunn av klimaendringar, globalisering og industriell utbygging.

Senteret har vidareutvikla institusjonssamarbeidet sitt med universitet og forskingsmiljø i Nord-Amerika og EU, og i partnerskap med desse miljøa har senteret starta opp utdanningsprogram i leing, resiliens og klimatilpassing for urfolkssamfunn i nordområda. Senteret har òg kurs for urfolkssamfunn i utviklingsland. Senteret har òg jobba vidare med urfolks matkultur, mellom anna i samarbeid med FAO (FNs organisasjon for ernæring og landbruk), og med konseptet «NOMAD Indigenous FoodLab». FoU-prosjektet «Peatlands/Reindeer Herders and Resilience» er i hovudprosjektfasen. Senteret har tatt aktivt del i

Arktisk råds utvikling av metodar for deltakande miljøobservasjonar, mellom anna i samspel med aktørar i Alaska, og bidratt til forskning på klimatilpassing.

På grunn av krigen i Ukraina og sanksjonane mot Russland har senteret sett alt institusjonelt samarbeid med Russland på pause, og styret til senteret har ikkje lenger medlemmar frå Russland.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Styret for senteret gjer egne prioriteringar. Senteret har planar om å arbeide med nye kunnskapsstrategiar for urfolkssamarbeid i nordområda og å halde fram med arbeidet med berekraftsmåla og engasjement av urfolksungdom, med særleg fokus på klimatilpassing og resiliens. Senteret skal halde fram arbeidet med urfolk sine matsystem, tradisjonell kunnskap og verdiskaping, og intensivere arbeidet med pastoralisme internasjonalt, inkludert FN's år for utmark og pastoralistar (IYRP) i 2026.

Det blir foreslått å løyve 6,8 mill. kroner.

Post 21 Særskilde driftsutgifter, kan overførast

Posten dekker utgifter knytt til eksternt finansierte prosjekt og har tilsvarende inntekter på kap. 3563, post 02.

Det har vore større ekstern prosjektaktivitet enn stipulert, mellom anna på grunn av oppstart av det nye prosjektet «Peatlands/Reindeer Herders and Resilience» støtta av Det Globale miljøfondet og FN's miljøprogram.

For rapportering av gjennomførte aktivitetar dekkja over posten, sjå omtale under kap. 563, post 01.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Styret for senteret gjer sine egne prioriteringar, jf. omtalen under post 01. Post 21 blir brukt til eksternt finansierte aktivitetar.

Det blir foreslått å løyve 3,3 mill. kroner. Det blir foreslått at løyvinga på posten kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under kap. 3563, post 02, jf. forslag til romartalsvedtak.

Kap. 3563 Internasjonalt reindriftssenter

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap		Forslag 2025
		2023	Saldert budsjett 2024	
02	Diverse inntekter	4 475	3 141	3 260
	Sum kap. 3563	4 475	3 141	3 260

Post 02 Diverse inntekter

På posten blir det ført inntekter knytt til eksternt finansierte prosjekt i regi av Internasjonalt rein-

driftssenter. Tilhøyrande utgifter blir ført på kap. 563, post 21.

Det blir foreslått å løyve 3,3 mill. kroner.

Programkategori 13.67 Nasjonale minoritetar

Utgifter under programkategori 13.67 fordelte på kapittel

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
567	Nasjonale minoritetar	60 055	73 630	80 435	9,2
	Sum kategori 13.67	60 055	73 630	80 435	9,2

Innleiing

Etniske, religiøse og/eller språklege minoritetar med langvarig tilknytning til eit land blir rekna som nasjonale minoritetar. Jødar, kvener/norskfinnar, romar, romanifolk/taterar og skogfinnar er anerkjende som nasjonale minoritetar i Noreg. Når det gjeld spørsmål om kven som høyrer til ein nasjonal minoritet, skal styresmaktene legge vekt på sjølvidentifiseringa til den enkelte.

Noregs politikk overfor nasjonale minoritetar bygger på prinsippet om likeverd og ikkje-diskriminering, og er forankra i internasjonale menneskerettskonvensjonar som FN-konvensjonen om sivile og politiske rettar, Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoritetar og Den europeiske pakta om regions- eller minoritetsspråk.

Kommunal- og distriktsdepartementet har ansvar for å samordne statleg politikk som gjeld nasjonale minoritetar og skal arbeide for heilskap og samanheng i politikken, på tvers av sektorar og forvaltingsnivå. Kwart departement har ansvar for å følgje opp den statlege politikken innanfor sin sektor. Det er staten sitt ansvar å sikre at omsynet til nasjonale minoritetar blir ivaretatt. Staten legg til grunn at kommunar og fylkeskommunar følgjer opp aktuelle forpliktingar.

Mål for programkategorien

1. Dei nasjonale minoritetane deltek aktivt i samfunnet og kan uttrykke og vidareutvikle språka sine og kulturen sin

2. Dei nasjonale minoritetane deltek i offentlege avgjerdsprosessar
3. Dei nasjonale minoritetane får gode og likeverdige tenester

Mål 1 Dei nasjonale minoritetane deltek aktivt i samfunnet og kan uttrykke og vidareutvikle språka sine og kulturen sin

Det er eit mål at dei nasjonale minoritetane deltek aktivt i samfunnet og kan uttrykke og vidareutvikle språka og kulturen sin. Verkemiddel i språk-, kultur- og opplæringspolitikken er sentrale for å nå dette målet. Kunnskap om nasjonale minoritetar og kulturuttrykka deira kan motverke diskriminering, stereotypiar og negative haldningar. Kommunal- og distriktsdepartementet støttar derfor tiltak som kan gi større innsikt i situasjonen til dei nasjonale minoritetane.

Mål 2 Dei nasjonale minoritetane deltek i offentlege avgjerdsprosessar

Målet er avleidd av Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoritetar artikkel 15, der det står at «partane skal skape dei føresetnadane som er nødvendige for at personar som høyrer til nasjonale minoritetar, er sikra effektiv deltaking i det kulturelle, sosiale og økonomiske livet og i offentlege saker, særleg dei som gjeld dei sjølv». Det skjer mellom anna gjennom tilskot til organisasjonane til dei nasjonale minoritetane, og gjennom å etablere arenaer for dialog mellom sentrale styresmakter og desse organisasjonane.

Mål 3 Dei nasjonale minoritetane får gode og likeverdige tenester

Nasjonale minoritetsgrupper har historisk erfaring med statleg diskriminering. Dette kan prege forholdet gruppene har til offentlege styresmakter i dag og påverke om, og korleis, dei oppsøker

offentlege tenester. Kommunane har ansvar for å sikre innbyggjarane gode og likeverdige tenester innanfor til dømes barnehage, grunnopplæring og ulike helse- og velferdstenester. Det er derfor viktig at kommunane har kjennskap til nasjonale minoritetar.

Kap. 567 Nasjonale minoritetar

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
60	Romar, <i>kan overførast</i>	6 091	6 937	7 208
70	Nasjonale minoritetar, <i>kan overførast</i>	8 122	10 117	12 001
72	Dei jødiske samfunna i Noreg	10 936	14 806	16 369
73	Kvensk språk og kvensk/norskfinsk kultur, <i>kan overførast</i>	9 789	17 679	18 351
74	Kultur- og ressurscenter for norske romar	17 535	18 266	20 460
75	Romanifolket/taterane, <i>kan overførast</i>	7 582	5 825	6 046
Sum kap. 567		60 055	73 630	80 435

Post 60 Romar, kan overførast

Målet for ordninga er å betre levekåra til norske romar, særleg gjennom tiltak i skulen.

Kriteria for måloppnåing er at romar deltek i tiltak og får moglegheit til å bidra i utforminga av dei.

Midlane på posten skal dekke tiltak under skulelosordninga i Oslo kommune og tiltak retta mot romar i Lørenskog kommune. Dei fleste romar i Noreg bur i dag i desse kommunane. Tilskotet gjeld òg oppfølging av romske elevar i nærliggande kommunar.

Departementet følgjer opp rapporteringa for bruken av tilskotsmidlane etter dei krava og vilkåra som er sette i regelverk og i tilskotsbrev.

Rapport

Skulelosane har arbeidd med å styrkje læringsutbyttet til elevar med rombakgrunn, redusere fråvær og auke talet på elevar som fullfører grunnopplæringa.

Skulelostenesta har eit prøveprosjekt med tospråkleg førskuletilbod. Foremålet er å styrkje

tospråklegheita til barna og den romske identiteten deira, og å lette overgangen til skule.

Skulelostenesta har i 2024 ulike utviklingsprosjekt i samarbeid med Romano Kher og romar.

Lørenskog kommune sette i 2022 i gang tiltak for å redusere utfordringane som romar opplever i møte med det kommunale tenesteapparatet og i nærmiljøet. I 2024 har kommunen vore oppteken av å nå barn og unge med tiltaka og legge til rette for god tilknytning til skulen.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

I 2025 skal skulelosordninga, som blir drifta av Oslo kommune, halde fram med å hjelpe romske elevar og familiane deira og skular for å bidra til at fleire elevar fullfører skulen.

Samarbeidet mellom Oslo og Lørenskog kommunar held fram. Mange romske familiar har flytta til Lørenskog dei siste åra. Det er viktig at elevane, familiane og skulane der får nødvendig oppfølging.

Skulelosordninga vidarefører samarbeidet med Romano Kher.

Det blir foreslått å løyve 7,2 mill. kroner.

Post 70 Nasjonale minoritetar, kan overførast

Målet for ordninga er å styrkje nasjonale minoritetar sin kultur, språk og eigenorganisering. Det er eit særleg mål at organisasjonane til dei nasjonale minoritetane sjølve kan fremje interessene sine overfor ulike styresmakter.

Kriterium for måloppnåing for driftstilskotet er grada av eigenorganisering hos dei nasjonale minoritetane, om språk og/eller kultur blir styrkt, og grada av deltaking i offentlege avgjerdsprosessar.

Kriterium for måloppnåing for prosjektilskotet er talet på arrangerte prosjekt, kurs og aktivitetar som fremjer føremålet, talet på personar som deltek eller blir nådde gjennom prosjekta, grad av kontakt mellom organisasjonane, og talet på barn og unge som blir nådde.

Tildelingskriterium

Tilskot over ordninga kan bli gitt både som driftstilskot til organisasjonane som representerer dei nasjonale minoritetane, og som prosjektilskot.

For å få driftstilskot er det krav om at organisasjonen har som føremål å fremje interessene og ivareta rettane til nasjonale minoritetar i Noreg. Tilskot blir gitt ut frå ei samla skjønsmessig vurdering, mellom anna basert på talet på medlemmar, talet på lokallag og aktivitetar i organisasjonen.

Prosjektilskot skal bidra til å styrkje språket, kulturen og identiteten til dei nasjonale minoritetane. Det er eit særleg mål å styrkje språk og identitet hos barn og unge. Tilskot blir gitt til frivillige organisasjonar, kommunar, institusjonar og føretak som har verksemd knytt til nasjonale minoritetar.

Oppfølging og kontroll

Kulturdirektoratet gir tilskot etter søknad og følgjer opp rapporteringa for bruken av tilskotsmidlane etter dei krava og vilkåra som er sette i forskrift om tilskot til nasjonale minoritetar, og eventuelle retningslinjer fastsette av Kulturdirektoratet og i tilskotsbrev. Kommunal- og distriktsdepartementet er klageinstans. Kulturdirektoratet har ansvar for å evaluere ordninga.

Rapport

Av ei total ramme på om lag 8,6 mill. kroner i 2023 fordelte Kulturdirektoratet om lag 6 mill. kroner i driftsstøtte til åtte organisasjonar og 2,5 mill. kroner til 20 ulike prosjekt. Driftsmidlane bidrog til at organisasjonane kunne gjennomføre faste møter

og arrangement, og delta i offentlege avgjerdsprosessar. Prosjektilskota bidrog til å styrkje språket og kulturen til minoritetane, og til auka barne- og ungdomsarbeid blant minoritetane.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Det vil bli gitt tilskot til drift av organisasjonar og til prosjekt som bidreg til å styrkje språka, kulturen og identiteten til dei nasjonale minoritetane.

Det blir foreslått å auke løyvinga med 1,5 mill. kroner for å kunne gi større tilskot mellom anna til prosjekt for synleggjering og ivaretaking av dei nasjonale minoritetanes språk og kultur.

Det blir foreslått å løyve 12 mill. kroner.

Post 72 Dei jødiske samfunna i Noreg

Målet for tilskotet er å bidra til å motverke antisemittisme og støtte opp om synleg jødisk kultur, identitet og samfunnsliv i Noreg.

Eit kriterium for måloppnåing er at personar som får informasjon gjennom tiltaka, opplever å ha fått auka medvit og kunnskap om jødar, jødedom og antisemittisme. Vidare er det eit måloppnåingskriterium at aktivitetar som fremjar jødisk kultur, identitet og samfunnsliv blir haldne oppe og gjort synlege i det norske samfunnet.

Tildelingskriterium

Tilskotet blir tildelt til Det Mosaiske Trossamfund i Oslo (DMT) og Det jødiske samfunn i Trondheim (DJST).

Oppfølging og kontroll

Kommunal- og distriktsdepartementet følgjer opp rapporteringa for bruken av tilskotsmidlane etter dei krava og vilkåra som er sette i regelverk og i tilskotsbrev.

Rapport

I 2023 vart DMT tildelt 10,5 mill. kroner, mellom anna til oppfølging av informasjonstiltak i handlingsplanen mot antisemittisme, og andre tiltak og aktivitetar i deira regi. Midlane har mellom anna finansiert ordninga med jødiske vegvisarar. I 2024 vart DJST inkludert som mottakar av tilskot over posten. DJST vart tildelt 1,5 mill. kroner i 2024.

Ei ekstern evaluering frå 2023 av innsatsen mot antisemittisme i perioden 2016–2023 viser at det har vore positivt med ein brei innsats mot anti-

semittisme over fleire år, men at det framleis er nødvendig med særskilte tiltak mot antisemittisme.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Regjeringa skal legge fram ein ny handlingsplan mot antisemittisme i 2024. Senter for studiar av Holocaust og livssynsminoritetar (HL-senteret) publiserte i mai 2024 ei ny kartlegging av den norske befolkningas haldningar til jødar, som viser at negative haldningar til jødar har auka sidan 2022. I kjølvatnet av krigen i Midtausten er det sett inn auka tryggingstiltak rundt jødiske institusjonar i Noreg. Kommunal- og distriktsdepartementet vil gi tilskot til DMT og DJST til tiltak for å motverke antisemittisme og til aktivitetar som gjer jødisk kultur, identitet og samfunnsliv meir synleg i Noreg.

Det blir foreslått å auke løyvinga på posten med 1 mill. kroner til styrkt innsats mot antisemittisme.

Det blir foreslått å løyve 16,4 mill. kroner.

Av dette skal 14,6 mill. kroner gå til DMT og 1,8 mill. kroner til DJST. Midlane kjem i tillegg til tilskot på 750 000 kroner til Jødisk museum i Trondheim, som blir foreslått på kap. 500, post 70.

Post 73 Kvensk språk og kvensk/norskfinsk kultur, kan overførast

Målet for ordninga er å bidra til å revitalisere kvensk språk og fremje kvensk/norskfinsk kultur. Ordninga skal spesielt fremje kvensk språk og kvensk/norskfinsk identitet hos barn og unge. Kriterium for måloppnåing er talet på arrangerte prosjekt, kurs og aktivitetar som fremjer føremålet, og talet på deltakarar på dei ulike tiltaka.

Tildelingskriterium

Frivillige organisasjonar, privatpersonar, kommunar og institusjonar kan søkje om prosjektstøtte til kulturføremål og tiltak som bidreg til å styrkje kvensk språk og identitet. Nærare tildelingskriterium er fastsette i forskrift.

Over tilskotsordninga kan det òg søkjast om midlar til etablering og drift av kvenske språk- og kultursenter, og til drift av kvensk avis og Norske kveners forbund.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsordninga blir forvalta av Kulturdirektoratet. Kulturdirektoratet gir tilskot etter søknad og

følgjer opp rapporteringa for bruken av tilskotsmidlane. Dette skjer etter dei krava og vilkåra som er sett i forskrift om tilskot til kvensk språk og kvensk/norskfinsk kultur, og eventuelle retningslinjer fastsett av Kulturdirektoratet og i tilskotsbrev. Kommunal- og distriktsdepartementet er klageinstans.

Rapport

Av ei total ramme på 11,2 mill. kroner i 2023 tildelte Kulturdirektoratet totalt 5,1 mill. kroner til drift av fire kvenske språksenter og eitt kvensk kultursenter, og 930 000 kroner i støtte til avisa Ruijan Kaiku. Det vart òg tildelt totalt om lag 5,1 mill. kroner til om lag 30 ulike språk- og kulturprosjekt. Dette inkluderer overførte midlar frå 2022.

Tilskota til drift av språksenter har bidrege til at det er gjennomført ei rekke språkkurs og kulturaktivitetar for kvenske barn og unge. Prosjekttilskota har bidratt til språk- og kulturutvikling på fleire nivå.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Det vil bli tildelt driftsmidlar til kvenske språk- og kultursenter og til kvensk avis. Det vil bli gitt prosjekttilskot etter søknad, til tiltak som bidrar til å oppfylle føremålet med tilskotsordninga. Det vil òg bli gitt eit særskilt tilskot på 2 mill. kroner til Norske kveners forbund.

Det blir foreslått å løyve 18,4 mill. kroner.

Post 74 Kultur- og ressurscenter for norske romar

Føremålet med tilskotet er å vidareutvikle og drifte Romano Kher, eit kultursenter for romar, som mellom anna skal legge til rette for å formidle, bevare, styrkje og utvikle romsk språk og kultur i Noreg. Kultursenteret skal òg vere ein stad der romar og majoritetsbefolkninga kan møtast. Ressurssenteret skal arbeide for at romar får likeverdige offentlege tenester og bidra til å auke romanes deltaking og innverknad i samfunnet.

Måloppnåinga blir vurdert gjennom deltaking og tilgang til offentlege tenester. Norske romar skal delta i avgjerdsprosessar som gjeld innhald og drift av kultursenteret. Ressurssenteret skal bidra til å betre livssituasjonen for fleire norske romar.

Tildelingskriterium

Tilskotsmottakar er Kirkens Bymisjon. Kirkens Bymisjon har etablert og driv senteret i samarbeid med norske romar. Løyvinga på posten dekker tilskot til drift og aktivitetar knytte til Romano Kher. Kultursenteret er eit resultat av den kollektive oppreisinga frå staten til norske romar. Ressurs-senteret er ei styrking av brubbyggartenesta som vart flytta frå Oslo kommune då Romano Kher vart oppretta. Bymisjonen har opparbeidd seg relevant erfaring som er nødvendig for at tiltaka skal lukkast. Bymisjonen har derfor blitt vurdert som einaste aktuelle mottakar av tilskotet.

Oppfølging og kontroll

Departementet følgjer opp rapporteringa for bruken av tilskotsmidlane etter dei krava og vilkåra som er sette i regelverk og i tilskotsbrev.

Rapport

Romano Kher har i 2023 arbeidd med ulike kulturelle aktivitetar og med rettleings- og rettsarbeid. Det har mellom anna vore tilbod og aktivitetar for born og unge, og det vart opna ei utstilling om romsk historie. Kirkens Bymisjon har erfart at norske romar ikkje får likeverdige offentlege tenester, og derfor er det i samarbeid med romane avgjort å skilje ut og styrkje ressursdelen.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Drifta til Romano Kher som kultursenter blir vidareutvikla etappevis med mellom anna kulturarbeid, tiltak retta mot barn og ungdom, arbeid for å motverke diskriminering og antisiganisme og enkelte arbeidsretta tiltak.

Ressurs-senteret skal gi individuell rettleiing og arbeide med rettar, mellom anna bistand til romane i kontakt med det offentlege. Senteret skal òg arbeide for å motverke diskriminering og antisiganisme, og for å sikre likeverdige tenester til gruppa.

Det blir foreslått å auke løyvinga med 1,5 mill. kroner til senterets arbeid med å betre levekår for romske barn og unge.

Det blir foreslått å løyve 20,5 mill. kroner til kultur- og ressurs-senteret. Det blir vidare foreslått ei tilsegnfullmakt på 4,3 mill. kroner, jf. forslag til romartalsvedtak.

Post 75 Romanifolket/taterane, kan overførast

Føremålet med tilskotsordninga er å bidra til å utvikle og synleggjere kulturen, språket og historia til romanifolket/taterane.

Gjennom prosjektrapporteringa blir det vurdert i kva grad prosjektet har oppnådd dei måla som er sette i søknaden, om prosjektet har nådd målgruppa og kva resultat prosjektet har ført til i form av aktivitetar eller tiltak.

Tildelingskriterium

Privatpersonar, private og offentlege institusjonar, organisasjonar og andre verksemder kan søkje om tilskot. Prosjekt som får tilskot skal bidra til å synleggjere, styrkje og føre vidare kulturen og historia til romanifolket/taterane, til å styrkje språket romani, til dokumentasjon, formidling av kunnskap om romanifolket/taterane sin situasjon, eller til haldningsskapande arbeid.

Oppfølging og kontroll

Den kollektive oppreisinga til romanifolket/taterane blir forvalta av Kulturdirektoratet som ei tilskotsordning, i samsvar med eiga forskrift. Kommunal- og distriktsdepartementet er klageinstans. Kulturdirektoratet har ansvar for å evaluere ordninga.

Rapport

Kulturdirektoratet tildelte i 2023 tilskot på om lag 4,3 mill. kroner til 27 nye prosjekt over tilskotsordninga til romanifolket/taterane. I tillegg er det utbetalt midlar til fleirårige prosjekt.

Prosjekt av ulike omfang, med ulike føremål og med ulike målgrupper fekk støtte, mellom anna musikk- og teaterframsyningar, filmprosjekt, bøker, samlingsstader, informasjons- og sjølvhjelpsprosjekt og ulike arrangement.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Romanispråk skal framleis styrkast, og det vil bli etablert kulturarenaer og møteplassar i tråd med ein femårsplan Kulturdirektoratet utarbeidde i 2021, i samarbeid med ei faggruppe med medlemmar som er utnemnde av interesseorganisasjonane og fagpersonar på feltet.

Det vil bli prioritert å bevare, dokumentere, formidle og vidareføre romanifolket/taterane sin materielle og immaterielle kulturarv, som tradisjo-

nar, fortellingar, handverk og musikk, i tråd med femårsplanen.

Enkeltaktørar vil få tilskot etter søknad til tiltak som bidrar til å oppfylle målet for ordninga.

Det blir foreslått å løyve 6 mill. kroner.

For at ubrukte løyvingar frå tidlegare år skal gå til det tiltenkte føremålet, blir det foreslått at departementet får fullmakt til å overføre udisponert beløp på posten frå 2025 til 2026, jf. forslag til romartalsvedtak.

Programkategori 13.70 Kommunesektoren mv.

Utgifter under programkategori 13.70 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
571	Rammetilskot til kommunar	167 379 999	176 094 675	186 464 434	5,9
572	Rammetilskot til fylkeskommunar	45 874 895	48 709 482	51 897 770	6,5
573	Kommunestruktur	581 500	213 674		-100,0
575	Ressurskrevjande tenester	11 689 281	13 071 914	14 616 141	11,8
577	Tilskot til dei politiske parti	481 026	540 164	575 605	6,6
578	Valdirektoratet	102 266	61 265	126 860	107,1
579	Valutgifter			8 600	100,0
	Sum kategori 13.70	226 108 967	238 691 174	253 689 410	6,3

Inntekter under programkategori 13.70 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
3571	Tilbakeføring av forskot	523 097			0,0
3572	Tilbakeføring av forskot	74 097			0,0
5616	Kommunalbanken AS		660 000	700 000	6,1
	Sum kategori 13.70	597 194	660 000	700 000	6,1

Innleiing

Kommunar og fylkeskommunar er sjølvstendige, folkevalde forvaltingsnivå som har ansvar for oppgåver som tenesteytarar, samfunnsutviklarar, myndigheitsutøvarar og demokratiske arenaer for innbyggjarane. Kommunane har mellom anna ansvar for barnehage, grunnskule, barnevern, helse-, omsorgs- og sosialtenester, tekniske tenester og kulturoppgåver. Fylkeskommunane har mellom anna ansvar for vidaregåande opplæring, lokal kollektivtransport, fylkesvegar, tannhelse, regional utvikling og kulturoppgåver.

Departementa har sektoransvar for respektive område av kommunesektoren sitt tenestetilbod, mellom anna forvaltning og utvikling av lov- og regelverk og finansiering av reformer og nye tiltak.

Kommunal- og distriktsdepartementet skal bidra til at staten si styring av kommunesektoren er samordna, heilskapleg og konsistent. Departementet har eit særleg ansvar for at kommunesektoren har eit godt og framtidretta lov- og regelverk, i første rekke gjennom utvikling og forvaltning av kommunelova. Departementet skal legge

til rette for at landet har ein føremålstenleg kommunestruktur.

Kommunal- og distriktsdepartementet har i samarbeid med Finansdepartementet ansvaret for kommunesektoren sine inntektsrammer. Vidare har departementet ansvar for inntektsfordelinga mellom kommunar og mellom fylkeskommunar gjennom utvikling og drift av inntektssystemet for kommunesektoren. Departementet har òg ansvaret for Kommune-Stat-Rapportering (KOSTRA) og for forvaltninga av statleg eigarskap i Kommunalbanken AS.

Kommunal- og distriktsdepartementet har det overordna ansvaret for valordninga og valregelverket. Valdirektoratet har det operative ansvaret på statleg nivå for gjennomføring av stortings- og lokalval. Kommunane og fylkeskommunane har ansvaret for den praktiske valgjennomføringa. Departementet er òg ansvarleg for tilskot til dei politiske partia.

Mål for programkategorien

1. Eit velfungerande demokrati
2. Eit velfungerande lokalt sjølvstyre
3. Berekraftige, nyskapande og omstillingsdyktige kommunar

Mål 1 Eit velfungerande demokrati

Frie og hemmelege val er grunnleggjande i demokratiet vårt. Tilliten til val og demokratiet som styreform er høg, og det er viktig at den blir oppretthalde. Dette føreset at veljarane forstår korleis val blir gjennomført, og at teknologien som blir brukt ved val er sikker. I tillegg må det demokratisk representative systemet og sjølve valordninga ha legitimitet, og regelverket må vere i tråd med internasjonale forpliktingar.

Høg valdeltaking, representative folkevalde organ og gode kanalar for innbyggjarmedverknad òg mellom val, er viktige føresetnader for eit velfungerande demokrati.

Det er mange ulike aktørar som har viktige roller og oppgåver for å kunne oppretthalde eit velfungerande demokrati. Dei politiske partia må ha rammevilkår for å gjere oppgåva si, kommunar og fylkeskommunar må ha handlefridom til å fylle rolla, og borgarane må få informasjon og vere trygge på å utøve dei demokratiske rettane sine. Det sivile samfunnet har òg ei viktig rolle for å legge til rette for dette.

Stortinget vedtok i juni 2023 ei ny vallov, som vil få verknad første gong ved stortingsvalet i 2025. Departementet har sendt forslag til ny val-

forskrift med nærare krav til gjennomføringa av val på høyring.

Budsjettkapitla 577 Tilskot til dei politiske parti, 578 Valdirektoratet og 579 Valutgifter støttar opp under mål 1.

Mål 2 Eit velfungerande lokalt sjølvstyre

Kommunesektoren forvaltar ein stor del av fellesskapet sine ressursar og har omfattande offentleg mynde. Kommunelova legg juridiske rammer for all kommunal verksemd og det kommunale sjølvstyret. Prinsippa for statleg styring av kommunesektoren, som til ei viss grad følgjer av kommunelova, legg til grunn økonomisk og juridisk rammestyring og dialog mellom forvaltingsnivåa. Staten si styring må balanserast mellom nasjonale omsyn som til dømes eit likeverdig tenestetilbod og rettstryggleik, og omsynet til lokal handlefridom. Det er den enkelte kommunen som er best i stand til å vurdere kva løysingar som skal til for å møte utfordringane i eigen kommune, og eit velfungerande lokalt sjølvstyre skal gi rom for lokale løysingar, innovasjon og utvikling. Lokale prioriteringar mellom ulike føremål er eit uttrykk for lokale preferansar og gir derfor meir velferd samla sett.

Ein føresetnad for at det kommunale sjølvstyret skal vere reelt, er at kommunesektoren i hovudsak er finansiert gjennom frie inntekter, som er skatteinntekter og rammetilskot. Dei frie inntektene er anslått å utgjere om lag 72 pst. av kommunesektoren sine samla inntekter i 2025.

Budsjettkapitla 571 Rammetilskot til kommunar og 572 Rammetilskot til fylkeskommunar støttar opp under mål 2.

Mål 3 Berekraftige, nyskapande og omstillingsdyktige kommunar

Rammefinansiering av kommunesektoren gjennom skatteinntekter og rammetilskot gir rom for lokale prioriteringar og legg til rette for effektiv bruk av offentlege ressursar. Inntektsrammer som står i forhold til oppgåvene kommunesektoren er sett til å løyse, og ei rettferdig inntektsfordeling mellom kommunar, er føresetnader for eit likeverdig tenestetilbod i heile landet. I del I, kapittel 2 er det gjort greie for regjeringa sitt forslag til inntektsrammer for kommunesektoren i 2025.

Regjeringa la i Prop. 102 S (2023–2024) *Kommuneproposisjonen 2025* fram forslag om eit nytt inntektssystem for kommunane, jf. Innst. 440 S (2023–2024). Forslaget er mellom anna basert på NOU 2022: 10 *Inntektssystemet for kommunene* som vart levert i august 2022, innspel frå

høringa av NOU-en og måla i Hurdalsplattforma. Stortinget slutta seg til forslaget frå regjeringa, og det nye inntektssystemet trår i kraft frå og med 2025. Eit av hovudmåla med endringane i inntektssystemet er å sikre ei jamnare fordeling av skatteinntektene mellom kommunane, både gjennom endringar i skattegrunnlaga til kommunane og ved å auke utjamningsgraden i inntektsutjamninga. Det er òg gjennomført ei fagleg oppdatering av kostnadsnøklane i utgiftsutjamninga. I tillegg er det gjort endringar i dei regionalpolitiske tilskota for å sikre ei meir treffsikker fordeling av desse tilskota.

Generalistkommuneutvalet la fram si utgreiing, NOU 2023: 9 *Generalistkommunesystemet – likt ansvar – ulike forutsetningar* i mars 2023. Utgreiinga var på høyring til 1. oktober 2023. Utvalet meiner at generalistkommunesystemet er under aukande press, mellom anna fordi skilnadene mellom føresetnadene i ulike kommunar til å ivareta ansvaret sitt truleg vil bli større framover. Samstundes er utvalet tydeleg på at generalistkommuneprinsippet bør bli vidareført. I Prop. 102 S (2023–2024) *Kommuneproposisjonen 2025* er det presentert ulike verkemiddel som kan styrke kommunane og kommunesystemet.

Regjeringa vil legge til rette for auka kommunalt sjølvstyre med større grad av innovasjon og

samarbeid mellom kommunar, bruke inntektssystemet til å jamne ut økonomiske skilnader mellom kommunar og bidra til godt samsvar mellom inntekter og faktiske oppgåver. I 2025 foreslår regjeringa å auke inntektene til kommunane, og vil sørje for ei betre og meir rettferdig omfordeling av inntektene mellom kommunane gjennom endringane i inntektssystemet.

Auka effektivitet i oppgåveløysinga vil gi kommunane større handlingsrom som mellom anna kan brukast til å styrkje velferdstenestene. God økonomistyring, lokal tilpassing og nyskapande løysingar må til for at kommunar og fylkeskommunar skal gi eit godt og likeverdig tilbod til innbyggjarane i heile landet. Nye digitale løysingar skal gi betre og meir heilskaplege tenester, og vil kunne frigjere ressursar til å løyse andre oppgåver.

I møte med nye utfordringar må offentleg sektor vere utviklingsorientert. Forsøksordninga for kommunar og fylkeskommunar, som regjeringa inviterte til i 2023, vil kunne bidra til å teste ut smartare organisering av kommunen sine oppgåver og verksemd.

Budsjettkapitla 571 Rammetilskot til kommunar, 572 Rammetilskot til fylkeskommunar og 575 Ressurskrevjande tenester støttar opp under mål 3.

Kap. 571 Rammetilskot til kommunar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	29 278	23 165	23 165
60	Innbyggartilskot	161 503 218	170 591 756	181 234 164
61	Distriktstilskot Sør-Noreg	837 275	874 619	833 224
62	Distriktstilskot Nord-Noreg	2 331 395	2 429 852	2 576 545
64	Skjønstilskot	1 516 561	1 000 000	1 000 000
65	Regionsentertilskot	212 149	221 555	
66	Veksttilskot	173 901	282 395	137 115
67	Storbytilskot	635 647	671 333	660 221
90	Forskot på rammetilskot	140 575		
	Sum kap. 571	167 379 999	176 094 675	186 464 434

Post 21 Særskilde driftsutgifter, kan overført

Løyvinga går til forskning og utgreiing om kommuneøkonomi, kommunelova og anna juridisk rammeverk for kommunesektoren, lokaldemokrati og statlege tiltak retta mot kommunesektoren. Løyvinga omfattar òg drift og utvikling av inntektssystemet og driftsmidlar til Det tekniske berekningsutval for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU). Løyvinga kan vidare finansiere større utviklingsprosjekt, inkludert utgreiingsstillingar i departementet knytt til tidsavgrensa prosjekt.

I 2023 vart løyvinga nytta til utgreiingar og forskning, mellom anna innan områda kommuneøkonomi, interkommunalt samarbeid og demokrati, og til utval som Teknisk berekningsutval og Generalistkommuneutvalet. Posten har òg finansiert Kartverket sitt arbeid med etablering av ny teknisk løysing for deling av kommunar og fylkeskommunar i matrikkelen (Ny Marty) og drift av database for kommunale organisasjonsdata.

Det blir foreslått å løyve 23,2 mill. kroner. Dette inkluderer midlar til mellom anna utvalsarbeid, forskning på kommuneøkonomi, lokaldemokrati, juridisk rammeverk for kommunesektoren og statlege tiltak retta mot kommunesektoren.

Post 60 Innbyggartilskot

Hovuddelen av rammetilskotet til kommunane blir fordelt gjennom innbyggartilskotet. Innbyggartilskotet blir i utgangspunktet fordelt med eit likt beløp per innbygger, før det blir omfordelt gjennom utgiftsutjamninga, overgangsordninga og korreksjonsordninga for elevar i statlege og private skular. Sjå Berekningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2024–2025) Grønt hefte (H-2558 N) for ei nærare omtale av innbyggartilskotet, utgiftsutjamninga og kostnadsnøkkelen for kommunane.

Det blir foreslått å løyve 181 234,2 mill. kroner. Dette er ein auke på 10 642,4 mill. kroner frå saldert budsjett for 2024. Auken må sjåast i samanheng med det samla økonomiske opplegget for kommunesektoren, jf. nærare omtale i del I, kapittel 2.

Post 61 Distriktstilskot Sør-Noreg

Tildeling av tilskotet tar utgangspunkt i distriktindeksen, som er eit uttrykk for graden av distriktutfordringar i ein kommune. Ved tildeling av distriktstilskot Sør-Noreg i 2025 blir Kommunal- og distriktsdepartementet sin distriktsindeks frå 2023 nytta.

Distriktstilskot Sør-Noreg blir tildelt kommunar i Sør-Noreg (utanom kommunar i Namdalen, som blir tildelt Distriktstilskot Nord-Noreg) som oppfyller følgjande kriterium:

- har under 3 200 innbyggjarar eller ein distriktindeks på 58 eller lågare
- har samla inntekter frå skatt og naturressursar per innbygger dei fire siste åra som er under 140 pst. av gjennomsnittet i landet. Utsira kommune får distriktstilskot uavhengig av inntektsnivået til kommunen, jf. merknad frå kommunal- og forvaltningskomiteen i Innst. 440 S (2023–2024).

Kommunar med færre enn 3 200 innbyggjarar får eitt tilskot per kommune. Satsane er differensiert etter kommunen sin verdi på distriktsindeksen. Høgaste sats blir gitt til kommunar med distriktindeks på 45 eller lågare. Kommunar med ein høgare verdi på distriktsindeksen får tilskot etter lågare sats, slik at kommunar med distriktsindeks over 58 får halvparten av høgaste sats.

Kommunar med 3 200 innbyggjarar eller fleire får tilskot både per innbygger og per kommune. Kommunar med distriktsindeks på 45 eller lågare får tilskot per innbygger og per kommune med høgaste sats. Kommunar med høgare verdi på indeksen får tilskot med høvesvis 80, 60, 40 og 20 pst. av høgaste sats. Kommunar med distriktindeks over 58 får ikkje tilskot. Satsane for distriktstilskot Sør-Noreg i 2025 er prisjustert og vist i tabell 5.1.

Det blir foreslått å løyve 833,2 mill. kroner.

Tabell 5.1 Satsar for distriktstilskot Sør-Noreg 2025

Distriktsindeks	Kommunar med 3 200 innbyggjarar eller fleire		Kommunar med under 3 200 innbyggjarar
	Sats per kommune (1 000 kr)	Sats per innbyggjar (kroner)	Sats per kommune (1 000 kr)
Indeks 0-45	1 471	1 332	6 794
Indeks 46-48	1 179	1 066	6 116
Indeks 49-51	884	799	5 435
Indeks 52-54	587	533	4 756
Indeks 55-58	296	268	4 076
Indeks over 58	0	0	3 398

Post 62 Distriktstilskot Nord-Noreg

Distriktstilskot Nord-Noreg blir fordelt med eit kronebeløp per innbyggjar til alle kommunar i Nord-Noreg og Namdalen. Kommunar med færre enn 3 200 innbyggjarar får i tillegg eit småkommunetillegg etter dei same kriteria og satsane som distriktstilskot Sør-Noreg. Kommunar i Finnmark og innsatssona i Nord-Troms som får småkommunetillegg, får tilskot etter ein høgare sats. Frå og

med 2025 vil òg øykommunane Værøy, Røst og Træna få same, høgare sats på småkommunetillegget som kommunane i innsatssona i Nord-Troms og Finnmark.

Ved tildeling av småkommunetillegget i distriktstilskot Nord-Noreg i 2025 blir Kommunal- og distriktsdepartementet sin distriktsindeks frå 2023 brukt. Satsane for distriktstilskot Nord-Noreg i 2025 er prisjustert og vist i tabell 5.2.

Det blir foreslått å løyve 2 576,5 mill. kroner.

Tabell 5.2 Satsar for distriktstilskot Nord-Noreg 2025

Kommunar i:	Sats per innbyggjar (kroner)	
Nordland og Namdalen	2 096	
Troms utanfor innsatssona	4 019	
Innsatssona i Troms	4 737	
Finnmark	9 814	
<i>Småkommunetillegg til kommunar med under 3 200 innbyggjarar</i>		
Distriktsindeks	Småkommunetillegg per kommune, kommunar utanfor innsatssona (1 000 kr)	Småkommunetillegg per kommune, kommunar i innsatssona og kommunane Værøy, Røst og Træna (1 000 kr)
Indeks 0-45	6 794	14 715
Indeks 46-48	6 116	13 240
Indeks 49-51	5 435	11 772
Indeks 52-54	4 756	10 299
Indeks 55-58	4 076	8 829
Indeks over 58	3 398	7 357

Post 64 Skjønstilskot

Kommunal- og distriktsdepartementet fordeler kvart år ein del av rammetilskotet til kommunar og fylkeskommunar etter skjøn. Føremålet med skjønstilskotet er å kompensere kommunar og fylkeskommunar for lokale tilhøve som ikkje blir fanga opp i den faste delen av inntektssystemet, og bidra til fornying og utvikling. Når det gjeld skjønstilldeling til kommunane, fastset departementet tilskotsrammer til kvart enkelt statsforvaltarembete. Statsforvaltaren fordeler tilskotet til kommunane etter retningslinjer gitt av departementet. Det blir halde igjen ein felles reservepott for uventa hendingar som kan gå til både kommunar og fylkeskommunar.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Regjeringa foreslår ei samla skjønnsramme for 2025 på 1 000 mill. kroner i tråd med Stortingets behandling av Prop. 102 S (2023–2024) *Kommuneproposisjonen 2025*. Heile ramma blir foreslått løyvd på kap. 571, post 64.

Det blir foreslått å setje basisramma for kommunane til 800 mill. kroner, det same som i 2024. Statsforvaltarembeta har fordelt delar av basisramma til kommunane, og fordelinga er vist i Grønt hefte 2025.

Basert på erfaringane frå tidlegare år blir det halde tilbake 180 mill. kroner av skjønstilskot til uventa hendingar (reservepotten). Midlane skal hovudsakleg nyttast til å kompensere kommunar og fylkeskommunar som har meirutgifter som følge av naturskade eller andre kritiske, uventa hendingar. Både kommunar og fylkeskommunar kan søkje om kompensasjon frå reservepotten.

Vidare blir det foreslått 20 mill. kroner til utviklings- og fornyingsprosjekt (prosjektskjøn). Prosjektskjønnet dekker mellom anna driftsutgifter og medlemskontingent i Foreningen for god kommunal regnskapsskikk (GKRS) med til saman 450 000 kroner. GKRS er ei ideell foreining og eit uavhengig organ som skal fremje og utvikle god kommunal rekneskapsskikk. Medlemmer er Kommunal- og distriktsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, KS, NKRF – kontroll og revisjon i kommunene og Norges kemner- og kommunøkonomers forbund. Ein nærare omtale av kriterium for løyving av prosjektskjønsmidlar i 2025 er gitt i kommuneproposisjonen for 2025.

Nærare omtale av skjønnsramma for 2025 og rapportering om bruk av skjønstilskot i 2023 er gitt i kommuneproposisjonen for 2025.

Post 65 Regionsentertilskot

Regionsentertilskotet vart innført i 2017 og har gått til kommunar som slo seg saman i samband med kommunereforma, og som etter samanslåinga fekk over om lag 8 000 innbyggjarar. Regionsentertilskotet utgjer 221,6 mill. kroner i 2024. Som ein del av omlegginga av inntektssystemet blir regionsentertilskotet avvikla frå og med 2025. Tilskotsmidla blir foreslått overført til post 60 Innbyggartilskot.

Post 66 Veksttilskot

Veksttilskotet blir gitt til kommunar med særleg høg auke i folketal. For 2025 blir det foreslått tilskot til kommunar som gjennom siste treårsperiode har hatt ein gjennomsnittleg årleg vekst i folketallet som er høgare enn 1,4 pst. og skatteinntekter under 140 pst. av landsgjennomsnittet. Tilskotet blir gitt med ein sats per innbyggjar over vekstgrensa.

Som ein del av omlegginga av inntektssystemet foreslår departementet at satsen per innbyggjar utover vekstgrensa blir sett til 23 364 kroner per innbyggjar, om lag 1/3 av den prisjusterte satsen i 2024.

Det blir foreslått å løyve 137,1 mill. kroner.

Post 67 Storbytilskot

Storbytilskot blir i 2025 foreslått tildelt Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand og Drammen. Som ein del av omlegginga av inntektssystemet foreslår departementet at tilskotet blir gitt med ein sats på 414 kroner per innbyggjar, noko som er ein reduksjon på 28 kroner per innbyggjar før prisjustering.

Det blir foreslått å løyve 660,2 mill. kroner.

Post 90 Forskot på rammetilskot

Inntektsutjamninga i inntektssystemet omfordeler inntekter gjennom rammetilskotet og blir berekna fortløpande basert på dei siste opplysningane om skatteinngangen. Sidan endeleg skatteinngang for 2025 ikkje er kjent før i februar 2026, kan departementet i den løpande skatteutjamninga ha behov for å utbetale forskot på rammetilskotet for 2026 i 2025. I forslag til romartalsvedtak blir det bedt om at det kan utbetalast opp til 500 mill. kroner i 2025 som forskot på rammetilskot til kommunane for 2026.

Kap. 3571 Tilbakeføring av forskot

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
90	Tilbakeføring av forskot	523 097		
	Sum kap. 3571	523 097		

Post 90 Tilbakeføring av forskot

Ved behandlinga av Prop. 1 S (2023–2024) fekk Kommunal- og distriktsdepartementet fullmakt til å utbetale opp til 500 mill. kroner i forskot i 2024 på rammetilskot for 2025 til kommunar, jf. Innst. 5 S (2023–2024). Det er framleis uvisse om skatte-

inngang og inntektsutjamning for siste utbetalingstermin i 2024, og ein kan derfor ikkje oppgi storleiken på utbetalt forskot på rammetilskot i 2024 og tilsvarende tilbakeføring av forskot i 2025 enno. Det blir derfor ikkje fremja forslag om løyving for 2025.

Kap. 572 Rammetilskot til fylkeskommunar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
60	Innbyggartilskot	44 756 956	47 936 308	51 085 676
62	Nord-Noreg-tilskot	735 939	773 174	812 094
64	Skjønstilskot	382 000		
	Sum kap. 572	45 874 895	48 709 482	51 897 770

Post 60 Innbyggartilskot

Hovuddelen av rammetilskotet til fylkeskommunane blir fordelt gjennom innbyggartilskotet. Innbyggartilskotet blir i utgangspunktet fordelt med eit likt beløp per innbyggjar, før det blir omfordelt gjennom utgiftsutjamninga, overgangsordninga og korreksjonsordninga for elevar i statlege og private skular. Sjå Berekningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2024–2025) Grønt hefte (H-2558 N) for ei nærare omtale av innbyggartilskotet, utgiftsutjamninga og kostnadsnøkkelen for fylkeskommunane.

Det blir foreslått å løyve 51 085,7 mill. kroner. Dette er ein auke på 3 149,4 mill. kroner frå saldert budsjett for 2024. Auken må sjåast i samanheng med det samla økonomiske opplegget for kommunesektoren, jf. nærare omtale i del I, kapittel 2.

Post 62 Nord-Noreg-tilskot

Tilskotet blir utbetalt med eit likt beløp per innbyggjar til fylkeskommunane i Nord-Noreg. I 2025 er satsen prisjustert og utgjer 1 665 kroner per innbyggjar.

Det blir foreslått å løyve 812,1 mill. kroner.

Post 64 Skjønstilskot

Posten vart avvikla frå 2024. Basisramma i skjønstilskotet vart overført til innbyggartilskotet (post 60). Midlane til dekning av utgifter ved uventa hendingar (reservepotten), vart samla under kap. 571, post 64.

Post 90 Forskot på rammetilskot

Inntektsutjamninga i inntektssystemet omfordeler inntekter gjennom rammetilskotet og blir berekna fortløpande basert på dei siste opplysningane om skatteinngangen. Sidan endeleg skatteinngang for

2025 ikkje er kjent før i februar 2026, kan departementet i den løpande inntektsutjamninga ha behov for å utbetale forskot på rammetilskotet for 2026 i 2025. I forslag til romartalsvedtak blir det

bedt om at det kan utbetalast opp til 200 mill. kroner i 2025 som forskot på rammetilskot til fylkeskommunane for 2026.

Kap. 3572 Tilbakeføring av forskot

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
90	Tilbakeføring av forskot	74 097		
	Sum kap. 3572	74 097		

Post 90 Tilbakeføring av forskot

Ved behandlinga av Prop. 1 S (2023–2024) fekk Kommunal- og distriktsdepartementet fullmakt til å utbetale opp til 200 mill. kroner i forskot i 2024 på rammetilskot for 2025 til fylkeskommunar, jf. Innst. 5 S (2023–2024). Det er framleis uvisse om skatteinngang og inntektsutjamning for siste utbetalingstermin i 2024, og ein kan derfor ikkje konkret angi storleiken på utbetalt forskot på rammetilskot i 2024 no og tilsvarande tilbakeføring av forskot i 2025. Det blir derfor ikkje fremja forslag om løyving for 2025.

Tilskot gjennom inntektssystemet i 2024 og 2025

Tabell 5.3 viser rammetilskot på kapittel og post til kommunar og fylkeskommunar i 2024 og 2025. Anslag på rekneskap 2024 er lik vedtatt løyving ved framlegging av denne proposisjonen. I korrigert anslag på rekneskap 2024 er det tatt omsyn til endringar frå 2024 til 2025 i oppgåvefordelinga mellom forvaltingsnivåa, regelendringar, innlemming av øyremerkte tilskot mv. Det gjer tala for 2024 og 2025 samanliknbare. Sjå tabell 5.4 med tilhøyrande omtale av korreksjonane.

Tabell 5.3 Tilskot gjennom inntektssystemet i 2024 og 2025

			(nominelle prisar i 1 000 kroner)				
Kap.	Post		Anslag på rekneskap 2024	Korrigert anslag på rekneskap 2024	Forslag 2025	Faktisk vekst 2024–2025 (pst.)	Korrigert vekst 2024–2025 (pst.)
571	60	Innbyggartilskot	170 591 756	173 717 635	181 234 164	6,2	4,3
571	61	Distriktstilskot Sør-Noreg	874 619	874 619	833 224	-4,7	-4,7
571	62	Distriktstilskot Nord-Noreg	2 429 852	2 429 852	2 576 545	6,0	6,0
571	64	Skjønstilskot	825 000	1 000 000	1 000 000	21,2	0,0
571	65	Regionsentertilskot	221 555	221 555	0	-100,0	-100,0
571	66	Veksttilskot	282 395	282 395	137 115	-51,4	-51,4
571	67	Storbytilskot	671 333	671 333	660 221	-1,7	-1,7
		<i>Sum kommunar</i>	<i>175 896 510</i>	<i>179 197 389</i>	<i>186 441 269</i>	<i>6,0</i>	<i>4,0</i>
572	60	Innbyggartilskot	48 041 308	48 395 673	51 085 676	6,3	5,6
572	62	Nord-Noreg-tilskot	773 174	773 174	812 094	5,0	5,0
		<i>Sum fylkeskommunar</i>	<i>48 814 482</i>	<i>49 168 847</i>	<i>51 897 770</i>	<i>6,3</i>	<i>5,6</i>
		<i>Sum kommunesektor</i>	<i>224 710 992</i>	<i>228 366 236</i>	<i>238 339 039</i>	<i>6,1</i>	<i>4,4</i>

Endringar i oppgåver mv.

Regjeringa foreslår ein realvekst i kommunesektoren sine frie inntekter på 6,8 mrd. kroner i 2025, jf. nærare omtale i del I, kapittel 2. Veksten er korrigert for endringar i oppgåvefordelinga mellom forvaltingsnivåa, regelendringar, innlemming av

øyremerkte tilskot, eingongsløyvingar mv. Tabell 5.4 viser endringane som veksten er korrigert for, med påfølgjande omtale. Korreksjonane blir gjort i rammetilskotet til kommunar og fylkeskommunar. Sjå òg Berekningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2024–2025) Grønt hefte (H-2558 N).

Tabell 5.4 Endringar i rammetilskotet som følgje av endringar i oppgåver mv.

	(i 1 000 2025-kroner)	
	Kommunar	Fylkeskommunar
Statlege og private skular – endring i elevtal	-130 749	-57 861
Gevinstar ved nytt prøvegjennomføringssystem i skulen	-5 621	
Gratis deltids plass på SFO på 3. trinn – heilårseffekt av endring i 2024	1 111 984	
Reduksjon i maksimal foreldrebetaling i barnehagen – heilårseffekt av endring i 2024	1 707 146	
Nominell vidareføring av maksimal foreldrebetaling i barnehagen i 2025	191 840	
Ny opplæringslov – heilårseffekt av endring i 2024	60 700	
Overgangsordninga for spesialiserte fosterheimar	8 534	

Tabell 5.4 Endringar i rammetilskotet som følgje av endringar i oppgåver mv.

	(i 1 000 2025-kroner)	
	Kommunar	Fylkeskommunar
Pensjon for fosterforeldre	63 500	
Vaksinasjonsprogram mot covid-19 og pneumokokk	198 300	
Auka behov for sosialhjelp ved endringar i engongsstønaden	31 230	
Auka minstesats i kvalifiseringsprogrammet – heilårseffekt av endring i 2024	17 177	
Trekk i skjønntilskotet – eingongstiltak i 2024	182 175	
Landslinjer – opptrapping av tilskot til landslinje i flyfag i Trøndelag		-2 740
Overføring av klagebehandling frå fylkeskommunane til statsforvaltarane i samband med ny opplæringslov		-3 500
Krav til nullutslepp i offentlege anbod for ferjer og ferjetenester		50 000
Innlemming av tilskot til fylkesveg		431 500
Tannhelse – eingongsløyving i 2024		-109 305
Auka CO ₂ -avgift – kompensasjon til fylkeskommunane		60 800
<i>Sum</i>	<i>3 436 215</i>	<i>368 894</i>

Kommunane og fylkeskommunane

Statlege og private skular – endring i elevtal

Som følgje av auken i talet på elevar i statlege og private skular blir rammetilskotet til kommunane og fylkeskommunane redusert med høvesvis 130,7 mill. kroner og 57,9 mill. kroner. Sjå Grønt hefte (H-2558 N) for nærare omtale av trekk- og korreksjonsordninga for elevar i statlege og private skular.

Kommunane

Gevinstar ved nytt prøvegjennomføringssystem i skulen

Nytt prøvegjennomføringssystem aukar graden av digitalisering og gir òg gevinstar for kommunesektoren. Gevinstane heng i stor grad saman med digitalisering av kartleggingsprøvar i kommunane. Denne gevinsten er vurdert til 5,6 mill. kroner i 2025, og rammetilskotet blir redusert tilsvarende. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Kunnskapsdepartementet.

Gratis deltids plass på SFO på 3. trinn – heilårseffekt av endring i 2024

Det er frå hausten 2024 innført 12 timar gratis SFO på tredje trinn. Som følgje av dette aukar

rammetilskotet med 856,3 mill. kroner i 2024. Tiltaket får heilårseffekt i 2025, og rammetilskotet aukar derfor med ytterlegare 1 112,0 mill. kroner. Midlane blir fordelt etter delkostnadsnøkkelen for grunnskule. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Kunnskapsdepartementet.

Reduksjon i maksimal foreldrebetaling i barnehagen – heilårseffekt av endring i 2024

Frå 1. august 2024 vart maksimalprisen i barnehagen redusert til 2 000 kroner per måned. I kommunar i sentralitetssone 5 og 6 vart maksimalprisen redusert ytterlegare til 1 500 kroner per måned. Som kompensasjon vart rammetilskotet auka med 1 632,4 mill. kroner i 2024. Tiltaket har heilårsverknad i 2025, og rammetilskotet aukar derfor med ytterlegare 1 707,1 mill. kroner. Midlane blir fordelt etter delkostnadsnøkkelen for barnehage og med særskilte fordelingar (tabell C) til kommunane i innsatssona i Finnmark og Nord-Troms der barnehage er gratis og til kommunar i sentralitetssone 5 og 6 der maksimalsatsen er lågare. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Kunnskapsdepartementet.

Nominell vidareføring av maksimal foreldrebetaling i barnehagen i 2025

Maksimal foreldrebetaling i 2025 blir vidareført på same nominelle nivå som hausten 2024. Som kompensasjon blir rammetilskotet auka med 191,8 mill. kroner. Midlane blir fordelt etter delkostnadsnøkkelen for barnehage og med særskilte fordelingar (tabell C) til kommunane i innsatssona i Finnmark og Nord-Troms der barnehage er gratis og til kommunar i sentralitetssone 5 og 6 der maksimalsatsen er lågare. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Kunnskapsdepartementet.

Ny opplæringslov – heilårseffekt av endring i 2024

Ny opplæringslov trådde i kraft 1. august 2024. Rammetilskotet til kommunane vart i 2024 auka med 41,7 mill. kroner som kompensasjon for meir kostnader ved innføring av rett til opplæring i eiga skriftspråkgruppe på eige hovudmål for elevar på ungdomstrinnet. Som kompensasjon for heilårseffekten blir rammetilskotet i 2025 auka med ytterlegare 60,7 mill. kroner. Midlane blir fordelt etter delkostnadsnøkkelen for grunnskule. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Kunnskapsdepartementet.

Overgangsordninga for spesialiserte fosterheimar

I budsjetta for 2022 og 2023 vart kommunane kompensert for barnevernsreforma. Som følge av overgangsordninga for spesialiserte fosterheimar blir kommunane kompensert for berekna meirutgifter i 2025 gjennom ein auke i rammetilskotet på 8,5 mill. kroner. Midlane blir fordelt etter delkostnadsnøkkelen for barnevern. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Barne- og familiedepartementet.

Pensjon for fosterforeldre

Regjeringa har våren 2024 hatt på høyring forslag som vil gi fosterforeldre meir føreseielege rammer, mellom anna ved at alle fosterforeldre som er frikjøpt frå vanleg jobb skal kompenseras for manglande opptening av tenestepensjon. For å leggje til rette for at kommunane tilpassar seg før lovendringa trer i kraft den 1. januar 2026, blir kommunane kompensert for delar av kostnaden allereie i 2025 gjennom ein auke i rammetilskotet på 63,5 mill. kroner. Midlane blir fordelt etter delkostnadsnøkkelen for barnevern. Sjå nærare

omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Barne- og familiedepartementet.

Vaksinasjonsprogram mot covid-19 og pneumokokk

Rammetilskotet til kommunane blir auka med 198,3 mill. kroner for å dekke kostnader til gjennomføring av vaksinasjon mot covid-19 og pneumokokk i kommunane i samband med etablering av vaksinasjonsprogram for vaksne og risikogrupper. Midlane blir fordelt etter delkostnadsnøkkelen for kommunehelse. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Auka behov for sosialhjelp ved endringar i eingongsstønad

Endringar i folketrygdlova gjer at ein må ha vore medlem i folketrygda i tolv månadar samanhengande for å få rett til eingongsstønad ved fødsel og adopsjon. Dette vil auke kommunane sine kostnader til økonomisk sosialhjelp. Som kompensasjon blir rammetilskotet til kommunane auka med 31,2 mill. kroner. Midlane blir fordelt etter delkostnadsnøkkelen for sosiale tenester. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Barne- og familiedepartementet.

Auka minstesats i kvalifiseringsprogrammet – heilårseffekt av endring i 2024

Ved behandlinga av statsbudsjettet for 2024 vart rammetilskotet auka med 17 mill. kroner som kompensasjon for ein auke i minstesatsen for deltakarar i kvalifiseringsprogrammet. Endringa får heilårseffekt i 2025, og rammetilskotet aukar med ytterlegare 17,2 mill. kroner. Midlane blir fordelt etter delkostnadsnøkkelen for sosiale tenester. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Trekk i skjønstilskotet – eingongstiltak i 2024

I samband med behandlinga av revidert nasjonalbudsjett for 2024 vart skjønstilskotet til kommunane redusert med 175 mill. kroner som eit eingongstiltak i 2024. Reduksjonen gjaldt Kommunal- og distriktsdepartementet sine tilbakehaldne skjønsmidlar, og vart sett i samanheng med overførte midlar frå 2023. Som følge av dette blir rammetilskotet auka med 182,2 mill. kroner.

Fylkeskommunane

Landslinjer – opptrapping av tilskot til landslinje i flyfag i Trøndelag

Ny landslinje i flyfag i Trøndelag starta opp frå hausten 2023 ved Fosen vidaregåande skole. Nye landslinjer blir finansiert med eit tilsvarande trekk i rammetilskotet til fylkeskommunane. Rammetilskotet blir redusert med 2,7 mill. kroner som følge av at tilskotet til landslinja blir trappa opp i 2025-budsjettet. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Kunnskapsdepartementet.

Overføring av klagebehandling frå fylkeskommunane til statsforvaltarane i samband med ny opplæringslov

Som følge av ny opplæringslov og forskrift til lova, som trådde i kraft frå hausten 2024, er diverse klagebehandling flytta frå fylkeskommunane til statsforvaltarane. Rammetilskotet til fylkeskommunane blir derfor redusert med 3,5 mill. kroner mot ein tilsvarande auke på kap. 1520, post 1 på Digitaliserings- og forvaltingsdepartementet sitt budsjett. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Digitaliserings- og forvaltingsdepartementet.

Krav til nullutslepp i offentlege anbod for ferjer og ferjetenester

Regjeringa vil innføre krav til nullutslepp i offentlege anbod for ferjer og ferjetenester som blir lyst ut frå 2025. Krava vil bli innført med nærare bestemte unntak. Som kompensasjon blir rammetilskotet til fylkeskommunane i 2025 auka med 50 mill. kroner som blir fordelt særskilt (tabell C). Kompensasjonen vil bli justert årleg for å reflektere meirkostnadane ved innføring av kravet. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Samferdselsdepartementet.

Innlemming av tilskot til fylkesveg

Som varsla i Meld. St. 14 (2023–2024) *Nasjonal transportplan 2025–2036* blir tilskotet til fylkesvegar på kap. 1320, post 65 på Samferdselsdepartementet sitt budsjett innlemma i rammetilskotet. Rammetilskotet til fylkeskommunane blir derfor auka med 431,5 mill. kroner i 2025. Midlane blir fordelt særskilt (tabell C). Auken kjem i tillegg til at 300 mill. kroner av veksten i dei frie inntektene til fylkeskommunane er grunngitt med opprusting og fornying av fylkesvegnettet. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Samferdselsdepartementet.

Tannhelse – eingongsløyving i 2024

Ved behandlinga av revidert nasjonalbudsjett for 2024 vart rammetilskotet til fylkeskommunane auka med 105 mill. kroner knytt til rett til tannbehandling til redusert pris for 25- og 26-åringar. Løyvinga blir ikkje vidareført, og rammetilskotet blir derfor redusert med 109,3 mill. kroner i 2025.

Auka CO₂-avgift – kompensasjon til fylkeskommunane

Regjeringa foreslår å auke CO₂-avgifta med 16 pst. ut over prisjustering i 2025. Meirutgiftene for fylkeskommunale hurtigbåtar, ferjer og bussar i 2025 er anslått til i alt 60,8 mill. kroner. Det er korrigert for kontraktar som har gått ut og som har blitt kompensert i tidlegare år, noko som fører til ein auke med høvesvis 29,7, 15,6 og 15,5 mill. kroner i rammetilskotet knytt til ferjer, hurtigbåtar og bussar. Rammetilskotet til fylkeskommunane blir derfor auka med 60,8 mill. kroner. Sjå nærare omtale i Prop. 1 LS (2023–2024) *Skatter og avgifter 2025*.

Kap. 573 Kommunestruktur

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
62	Delingskostnader	581 500	213 674	
	Sum kap. 573	581 500	213 674	

Post 62 Delingskostnader

Stortinget vedtok ved behandlinga av Prop. 113 LS (2021–2022) og Prop. 127 S (2021–2022) å dele Ålesund kommune og fylkeskommunane Vestfold og Telemark, Troms og Finnmark og Viken med verknad frå 1. januar 2024. Direkte og nødvendige delingskostnader er kompensert

gjennom ei søknadsordning basert på ei nøktern tilnærming. Det vart løyvd totalt 581,5 mill. kroner til dette i 2023 og ytterlegare 213,7 mill. kroner i 2024. Tilskotet til Ålesund og delar av tilskotet til fylkeskommunane vart utbetalt i 2023. Den resterande delen av tilskota til fylkeskommunane vart utbetalt i 2024.

Kap. 575 Ressurskrevjande tenester

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
60	Toppfinansieringsordning, <i>overslagsløyving</i>	11 606 481	12 983 505	14 523 930
61	Tilleggskompensasjon	82 800	88 409	92 211
	Sum kap. 575	11 689 281	13 071 914	14 616 141

Post 60 Toppfinansieringsordning, overslagsløyving

Mål for ordninga

Ordninga skal legge til rette for at kommunane kan gi eit godt tenestetilbod til mottakarar som har krav på omfattande helse- og omsorgstenester. Kommunane har ansvar for å gi helse- og omsorgstenester til dei som har krav på dette i samsvar med helse- og omsorgstenestelova. Tenestene blir finansiert i hovudsak gjennom dei frie inntektene til kommunane (skatteinntekter og rammetilskot). Behovet for ressurskrevjande tenester varierer mykje mellom kommunar. Det har førebels vore vanskeleg å finne objektive kriterium i inntektssystemet som kan fange opp denne variasjonen i kostnader. Ordninga støttar opp om mål 3 Berekraftige, nyskapande og omstillingsdyktige kommunar.

Tildelingskriterium

Kommunane får refundert delar av utgiftene til tenester til menneske som får omfattande helse- og omsorgstenester. Dette kan mellom anna gjelde personar med psykisk utviklingshemming, nedsett funksjonsevne, personar med rusmiddelproblem og menneske med psykiske lidningar. For 2025 blir det foreslått at kommunane på landsbasis får kompensert 80 pst. av eigne netto lønsutgifter i 2024 til helse- og omsorgstenester ut over eit innslagspunkt på 1 692 000 kroner.

Netto lønskostnader er løn til tilsette og tilhøyrande sosiale kostnader, minus øyremerkte tilskot og tilskot gjennom inntektssystemet. Tilskotsordninga gjeld for tenestemottakarar til og med det året dei fyller 67 år. For eldre over 67 år blir delar av utgiftene fanga opp gjennom dei ordinære kriteria i kostnadsnøkkelen for kommunane som ligg til grunn for fordelinga av rammetilskot til kommunane.

Endring i modell for tildeling av tilskot

Inntektssystemutvalet (NOU 2022: 10) tilrådte at ein legg om toppfinansieringsmodellen slik at den i større grad tek utgangspunkt i kommunen sine utgifter målt per innbyggjar enn utgiftene for den einskilde mottakar. Det har samband med at i gjeldande modell vil to kommunar med ulikt innbyggartal og like høge utgifter til ressurskrevjande tenester, få like stort tilskot. Dette til tross for at utgiftene til ein mindre kommune normalt vil vere ei større belastning for kommuneøkonomien enn for ein større kommune. Frå 2025 blir det foreslått å legge om toppfinansieringsordninga slik at den i større grad tek omsyn til den økonomiske utgiftsbelastninga målt per innbyggjar.

Tilskotsmodellen som vart nytta i perioden 2004–2007 hadde ein lik eigendel per innbyggjar for utgifter over innslagspunktet. Modellen hadde gode fordelingsverknader ved at kommunar som hadde høge utgifter per innbyggjar kom godt ut. Samstundes hadde modellen svak insentivverknad då kommunane kunne få kompensert 100 pst. av utgiftene på marginen. Gjeldande modell kompenserer 80 pst. av utgiftene over innslagspunktet til kvar einskild tenestemottakar. Noko av svakheita med modellen er at den ikkje tek spesielt omsyn til den samla belastninga på kommunen sin økonomi målt per innbyggjar. Dette er til ei viss grad teke omsyn til i samband med ordninga med tilleggskompensasjon for mindre kommunar med høge utgifter. Tilleggskompensasjon blir gitt til kommunar med høge utgifter per innbyggjar, som har færre enn 3 200 innbyggjarar og som dei tre siste åra har hatt lågare skatt enn 120 pst. av landsgjennomsnittet.

Regjeringa la i kommuneproposisjonen for 2025 fram forslag til ein ny modell som er ein hybrid av modellen frå perioden 2004–2007 og gjeldande modell. Stortinget slutta seg til forslaget frå regjeringa. Den nye toppfinansieringsmodellen vil først berekne ein eigendel utover innslagspunktet med eit likt beløp per innbyggjar. Denne er berekna til 358 kroner per innbyggjar for 2025. Eigendelen vil vere ein variabel og bli endeleg berekna etter at dei samla krava er sendt inn frå kommunane våren 2025. Deretter vil det bli berekna ein eigendel på 10 pst. av kommunen sine samla utgifter over innslagspunktet etter at eigendelen per innbyggjar er trekt frå. Denne eigendelen vil bli fast. Summen av dei to eigendelane utgjør det same som eigendelen i gjeldande modell (20 pst.), slik at samla eigendel på landsbasis blir

om lag uendra samanlikna med i dag. Kompensasjonsgraden for den einskilde kommune vil kunne variere frå null til rundt 90 pst. Modellen blir noko meir komplisert då den har to eigendelar over innslagspunktet. Regjeringa legg likevel meir vekt på dei positive sidene ved modellen. Fordelen med modellen er at den i større grad tek omsyn til belastninga på den enkelte kommune sin økonomi ved å yte ressurskrevjande tenester og at den har gode insentiveffektar, noko modellen frå perioden 2004–2007 ikkje hadde.

Kommunane og staten fører rekneskap etter ulike prinsipp. Toppfinansieringsordninga er ei etterskotsvis refusjonsordning. Kommunane skal føre inntektene det året utgiftene oppstår. Det inneber at endringa i modellen for toppfinansieringsordninga i 2025 får verknad på kommunane si inntektsføring i 2024. Endringa i modellen har ikkje konsekvensar for kommunane si innrapportering til Helsedirektoratet.

Nedvektning av kriteriet for «personar med utviklingshemming 16 år og over» i inntektssystemet

I forslaget til nytt inntektssystem er kriteriet «personar med utviklingshemming 16 år og over» vekta ned, jf. nærare omtale i kommuneproposisjonen for 2025, kapittel 18. Nedvektning av kriteriet påverkar toppfinansieringsordninga. Verdien av kriteriet blir trekt frå når kommunane skal berekne netto lønsutgifter i tilskotsordninga. Ved lågare vekt, blir det trekt frå mindre i toppfinansieringsordninga, og difor blir tilskotet isolert sett høgare. Endringane i inntektssystemet gir auka netto lønsutgifter i toppfinansieringsordninga med om lag 1 mrd. kroner. For å nøytralisere denne effekten er det foreslått å auke innslagspunktet med om lag 165 000 kroner basert på utbetalingane i 2024. Då vil den samla budsjetteffekten vere nøytral.

Sidan kommunane og staten fører rekneskap etter ulike prinsipp, skal kommunane føre inntektene det året utgiftene oppstår. Det inneber at endringane i verdien for kriteriet «personar med utviklingshemming 16 år og over» i inntektssystemet 2025, først gir effekt for kommunane si utbetaling i 2026 då kommunane kan søke refusjon for utgifter i 2025. Innslagspunktet vil derfor først bli auka i statsbudsjettet for 2026. Kommunane skal i 2025 budsjettere med tilskot dei vil få i 2026. Regjeringa vil i statsbudsjettet for 2026 kome attende med storleiken på auken i innslagspunktet.

Oppfølging og kontroll

Kommunen skal sende innrapporteringsskjema med dokumentasjon til kommunerevisor, som gir ei revisjonsfråsegn til kravet frå kommunen.

Kommunen skal deretter sende endeleg innrapporteringsskjema og revisjonsfråsegna til Helse- og distriktsdepartementet, Helsedirektoratet gjennom Altinn. Kommunal- og distriktsdepartementet, Helsedirektoratet og Riksrevisjonen kan føre kontroll med innrapporteringa til kommunane.

Rapport

Tilskotet for 2024 refunderer utgiftene til kommunane for 2023. Tilskotet til dei kommunane som tilfredsstilte kriteria for tilskot, vart fordelt av Helsedirektoratet i mai 2024. Det vart kravd til saman 13 509 mill. kroner i refusjon. Etter at det vart trekt nærare fem mill. kroner i for mykje utbetalt tilskot tidlegare år, vart det utbetalt 13 504 mill. kroner. Dette er 520 mill. kroner eller 4 pst. høgare enn saldert budsjett for 2024. Utbetalingane i 2024 auka med 1 898 mill. kroner eller 16,4 pst. nominelt samanlikna med utbetalingane i 2023. Realauken var på 10,4 pst. etter at ein tek omsyn til lønsauken i 2023. Tala frå Helsedirektoratet for 2024 viser at 8 665 ressurskrevjande tenestemottakarar var omfatta av ordninga. Dette er ein auke på 4,4 pst. samanlikna med 2023.

Budsjettforslag for 2025

Forslaget til løyving for 2025 tar utgangspunkt i faktiske krav for 2024 på 13 508,8 mill. kroner. Krava i 2024 er framskrivne til 2025 på grunnlag av gjennomsnittleg underliggende vekst i ordninga frå 2021 til 2024 som var på om lag 2,2 pst. Det gir isolert sett ein auke på 297,2 mill. kroner. Til slutt blir det korrigert for lønsauken i kommunane i 2024 på 5,2 pst., noko som utgjer om lag 717,9 mill. kroner. Innslagspunktet blir foreslått sett til 1 692 000 kroner. Dette er ein auke som svarer til den berekna lønsauken for 2024 på 5,2 pst.

Det blir foreslått å løyve 14 523,9 mill. kroner.

Post 61 Tilleggskompensasjon

Mål for ordninga

Tilleggskompensasjonen skal legge til rette for at mindre kommunar som har spesielt høge utgifter til ressurskrevjande tenester, kan gi eit godt tenestetilbod til mottakarar som har krav på omfattande helse- og omsorgstenester.

Tildelingskriterium

Følgjande kriterium gjeld for at kommunar skal kvalifisere for tilskotet:

- kommunen har høge utgifter til ressurskrevjande tenester per innbyggjar
- kommunen har færre enn 3 200 innbyggjarar
- kommunen har gjennomsnittlege skatteinntekter dei siste tre åra som er lågare enn 120 pst. av landsgjennomsnittet.

Med utgifter til ressurskrevjande tenester meiner ein her den delen av rapporterte nettoutgifter i toppfinansieringsordninga som ikkje blir dekt av toppfinansieringstilskotet, det vil seie «eigendelar»/utgifter opp til innslagspunktet, og dessutan dei to eigendelane over innslagspunktet. Dei kommunane som oppfyller kriteria i dei to siste strekpunkta over, får kompensert 80 pst. av utgiftene over ein terskelverdi per innbyggjar. Terskelverdien er berekna til 5 500 kroner per innbyggjar for 2025. Den faktiske terskelverdien vil bli berekna i samband med Helsedirektoratet si tildeling av tilskotet sommaren 2025, og kan avvike frå denne berekninga.

Oppfølging og kontroll

Kommunal- og distriktsdepartementet, Helsedirektoratet og Riksrevisjonen kan føre kontroll med innrapporteringa til kommunane.

Rapport

I 2024 vart det utbetalt 88,4 mill. kroner til 29 kommunar. Terskelverdien vart berekna til 5 691 kroner per innbyggjar.

Budsjettforslag for 2025

Det blir foreslått å løyve 92,2 mill. kroner.

Kap. 577 Tilskot til dei politiske parti

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter	6 266	7 891	8 106
70	Sentrale organisasjonar	332 185	364 019	389 852
71	Kommunale organisasjonar	35 102	39 201	40 691
73	Fylkesorganisasjonar	76 922	85 668	88 923
75	Fylkesungdomsorganisasjonar	21 656	31 036	32 215
76	Sentrale ungdomsorganisasjonar	8 895	12 349	15 818
Sum kap. 577		481 026	540 164	575 605

Regjeringa foreslår ein reell auke av tilskota til dei politiske partia med i alt 15 mill. kroner. Auken blir fordelt med 12 mill. kroner til dei sentrale organisasjonane og 3 mill. kroner til dei sentrale ungdomsorganisasjonane.

Mål for ordninga

Tilskot til politiske parti skal bidra til å nå målet om at dei registrerte politiske partia har økonomiske midlar til å løyse sine kjerneoppgåver. Ordninga støttar opp om mål 1 Eit velfungerande demokrati.

Tildelingskriterium

Følgjande politiske parti får tilskot:

- Alle registrerte politiske parti som har søkt og fyller krava i partilova, får i utgangspunktet økonomisk stønad.
- Statleg partistønad blir gitt til registrerte politiske parti på nasjonalt, fylkeskommunalt og kommunalt nivå som fekk stemmer ved førre val.
- På grunnlag av moderpartiet sin del av stemmene, blir det òg gitt stønad til dei politiske partia sine ungdomsorganisasjonar på nasjonalt og fylkeskommunalt nivå.

Oppfølging og kontroll

Etter partiloven § 10 skal ikkje styresmaktene føre kontroll med korleis partia disponerer stønaden. Det skal heller ikkje setjast vilkår til offentleg partistønad som kan kome i konflikt med sjølvstendet og uavhengigheita til dei politiske partia.

Kapittel 5 i partiloven gir Partilovnemnda myndigheit til å kontrollere at partia overheld føresegnene om finansiering i lova. Ved brot på føresegnene i kapittel 4, kan nemnda avkorte stønaden heilt eller delvis for eitt år av gongen. Nemnda kan bruke sitt særskilde ekspertorgan, Partirevisjonsutvalet, i kontrollen av partia. Dei administrative oppgåvene i forbindelse med partiloven blir forvalta av Kommunal- og distriktsdepartementet og Statsforvaltaren i Vestland (SFVL). Statistisk sentralbyrå (SSB) samlar inn, behandlar og offentliggjør informasjon om partia sine finansielle forhold. Partilovnemnda har det overordna myndighetsansvaret for enkeltsaker etter lova.

Rapport

Partilovnemnda heldt i 2023 fram med ei streng handheving av partia si plikt til å rapportere om sin økonomi. 67 partiledd som ikkje rapporterte mista partistøtta i 2024, medan 24 partiledd fekk formell åtvaring for brot på fristen. I løpet av 2023 og våren 2024 har nemnda fatta 36 vedtak om formell åtvaring og 12 vedtak om avkorting i partistøtta for brot på den lovbestemde plikta til å rapportere bidrag i valåret 2023.

To parti fekk vedtak om avkorting for brot på revisjonsplikta.

På grunnlag av Partirevisjonsutvalet sin kontroll med 35 tilfeldig utvalde parti og partiledd i mellomvalåret 2022, fatta Partilovnemnda våren 2023 tre vedtak om avkorting i partistøtta og seks vedtak om formell åtvaring.

Per 1. juni 2024 hadde 3005 av i alt 3177 rapporteringspliktige parti og partiledd rapportert om sin økonomi for 2023 til SSB. Dette svarer til

95,2 pst. av alle som er omfatta av partiloven, mot 97,2 pst. i 2022. Årsaka til nedgangen er mellom anna at det i 2023 vart etablert mange nye partiledd for dei mindre partia ute i kommunane.

Departementet lanserte IKT-prosjektet «Partiregnskap» i 2022. Systemet skal gjere det enklare og meir effektivt for parti og partiledd å oppfylle pliktane etter partiloven. «Partiregnskap» er utvikla vidare slik at det frå og med 1. januar 2023 vart brukt til å registrere og rapportere bidrag i valår. Frå 2024 vart òg systemet brukt til å levere den årlege økonomirapporten til SSB.

Departementet, Partilovnemnda, SSB og SFVL gjennomførte i 2023 ein regional møterunde der tema mellom anna var rettar og plikter etter partiloven. Alle parti og partiledd var invitert til å delta. Det vart halde møte i Stavanger, Trondheim og Oslo. Eit digitalt møte vart heldt på kveldstid. Om lag 300 følgde møtet fysisk eller digitalt.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker mellom anna utgifter til drift av Partilovnemnda, Partirevisjonsutvalet, Partiportalen, SFVL, Statsforvaltarens fellestenester og Partiregisteret som Brønnøysundregistera forvaltar. Finansieringa av SSBs oppgåver etter lova vart frå 2023 overført til SSB.

Det blir foreslått å løyve 8,1 mill. kroner.

Post 70 Sentrale organisasjonar

Løyvinga er øyremerkte registrerte politiske parti på nasjonalt nivå og blir fordelt slik at 90 pst. går til stemmestønad og 10 pst. til grunnstønad. Departementet betaler ut tilskotet på grunnlag av søknad for kvar stortingsvalperiode. Stemmestønad blir utbetalt som ein fast sats per stemme rekna ut på grunnlag av den årlege løyvinga og resultatet frå føregåande stortingsval. Grunnstønad blir utbetalt til partiet sin hovudorganisasjon dersom partiet fekk minst 2,5 pst. oppslutning på landsbasis eller vann minst eit mandat ved føregåande stortingsval. Grunnstønaden blir delt likt mellom desse partia.

Det blir foreslått å løyve 389,9 mill. kroner.

Post 71 Kommunale organisasjonar

Løyvinga er øyremerkte kommuneorganisasjonar under registrerte politiske parti og blir fordelt slik at 90 pst. går til stemmestønad og 10 pst. til

grunnstønad. Det er eit krav at partiet må ha ein organisasjon i den respektive kommunen for å få stønad. SFVL betaler ut tilskotet på grunnlag av søknad for kvar kommunestyrevalperiode.

Stemmestønad blir betalt ut frå første stemme utan sperregrense. Satsen er berekna på grunnlag av den årlege løyvinga og resultatet frå føregåande kommunestyreval. Grunnstønad blir løyvd til partia sine kommuneorganisasjonar dersom partiet fekk minst 4 pst. oppslutning i kommunen eller vann minst eitt mandat ved førre kommunestyreval. Grunnstønaden blir delt likt mellom desse partia.

Det blir foreslått å løyve 40,7 mill. kroner

Post 73 Fylkesorganisasjonar

Løyvinga er øyremerkte fylkesorganisasjonar under registrerte politiske parti og blir fordelt slik at 90 pst. går til stemmestønad og 10 pst. til grunnstønad. Det er eit krav at partiet må ha ein organisasjon i det respektive fylket for å få stønad. SFVL betaler ut tilskotet på grunnlag av søknad for kvar fylkestingsvalperiode.

Stemmestønad blir betalt ut frå første stemme utan sperregrense. Satsen er berekna på grunnlag av den årlege løyvinga og resultatet frå føregåande fylkestingsval. Grunnstønad blir løyvd til partia sine fylkesorganisasjonar dersom partiet fekk minst 4 pst. oppslutning i fylket eller vann minst eitt mandat ved førre fylkestingsval. Grunnstønaden blir delt likt mellom desse partia.

Det blir foreslått å løyve 88,9 mill. kroner.

Post 75 Fylkesungdomsorganisasjonar

Løyvinga går til parti med fylkesungdomsorganisasjon og blir betalt ut i samsvar med talet på stemmer som morpartiet fekk ved føregåande fylkestingsval. SFVL betaler ut tilskotet på grunnlag av søknad for kvar fylkestingsvalperiode.

Det blir foreslått å løyve 32,2 mill. kroner.

Post 76 Sentrale ungdomsorganisasjonar

Løyvinga går til parti med ein sentral ungdomsorganisasjon og blir betalt ut i samsvar med talet på stemmer som moderpartiet fekk ved føregåande stortingsval. Departementet betaler ut tilskotet på grunnlag av søknad for kvar stortingsvalperiode.

Det blir foreslått å løyve 15,8 mill. kroner.

Kap. 578 Valdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter	96 614	61 265	120 742
70	Informasjonstiltak	5 652		6 118
	Sum kap. 578	102 266	61 265	126 860

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker løn til dei tilsette, husleige og andre faste driftsutgifter for Valdirektoratet. Direktoratet har det operative ansvaret for valg gjennomføring på statleg nivå. Direktoratet er lokalisert i Tønsberg og hadde 33 avtalte årsverk i 2023.

Aktivitetane i 2024 var i stor grad retta mot tilrettelegging for gjennomføring av stortings- og sametingsvalet i 2025.

Valdirektoratet si overordna prioritering i 2023 var å gjere førebuingar til å gjennomføre kommunestyre- og fylkestingsvalet. Direktoratet har arbeidd for sikkerheit og beredskap i alle fasar av valg gjennomføringa. Valkonferansen vart gjennomført både digitalt og fysisk på seks stader i landet. Direktoratet har òg produsert og sendt ut materiell til valet og gitt informasjon til veljarane. Parallelt har direktoratet jobba med avklaringar og planlegging av implementering av ny vallov som skal få verknad ved stortingsvalet i 2025. I tillegg er det utvikla tenester og systemstøtte for gjennomføring av lokale folkerøystingar.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Direktoratet sine hovudaktivitetar i 2025 vil vere å bidra til ei korrekt, sikker, open og tillitvekkande gjennomføring av stortings- og sametingsvalet i 2025 og forvaltning og vidareutvikling av det elektroniske valadministrative systemet EVA.

Det blir foreslått å løyve 120,7 mill. kroner. Auken frå 2024 skuldast at det skal gjennomførast stortings- og sametingsval i 2025.

Post 70 Informasjonstiltak

Tilskotsordninga skal bidra til å auke dei stemmeføre sin kunnskap om valet og/eller auke valdeltakinga. Ved kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2023 fordelte Valdirektoratet tilskot på til saman 5,7 mill. kroner. Totalt 15 organisasjonar og andre aktørar fekk tilskot.

Det blir foreslått å løyve 6,1 mill. kroner.

Kap. 579 Valutgifter

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter			8 600
	Sum kap. 579			8 600

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker departementet sine utgifter knytt til val, mellom anna til løn, utgreiing og analyse, evaluering og regelverksforvaltning på valområdet og etatsstyring av Valdirektoratet. I tillegg dekker posten mellom anna refusjonar til oppteljingsvalstyra ved sametingsval og utgifter til regis-

ter for registrering av statssekretærars og politiske rådgivarars verv og økonomiske interesser.

Som følgje av ei endring i Grunnlova i 2022 har Stortinget oppnemnt eit rikssvalstyre som skal behandle alle klager ved val. Budsjettansvaret for rikssvalstyret og sekretariatet til rikssvalstyret som departementet har oppnemnt, ligg i Kommunal- og distriktsdepartementet. Posten dekker alle

utgifter til riksvestyret, mellom anna godtgjerings- til riksvestyret sine medlemmar.

Det blir foreslått å løyve 8,6 mill. kroner. Løyvinga er frå 2025 flytta frå kap. 500, post 21.

Kap. 5616 Kommunalbanken AS

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
85	Aksjeutbytte		660 000	700 000
	Sum kap. 5616		660 000	700 000

Post 85 Aksjeutbytte

Kommunalbanken er eit heileigd statleg aksjeselskap. Mål og grunngeving for staten sin eigarskap er uttrykt i Meld. St. 6 (2022–203) *Et grønnere og mer aktivt statlig eierskap*.

Staten eig Kommunalbanken for å tilby stabil, langsiktig og effektiv finansiering til kommunesektoren. Staten sitt mål som eigar er høgast mogleg avkastning over tid innanfor berekraftige rammer.

For nærare informasjon om verksemda i Kommunalbanken, sjå årsrapporten til selskapet og Statens eigarrapport for 2023.

kjernerresultatet etter skatt, gitt tilfredsstillande kapitaldekning. Langsiktig utbytteforventning gjeld for ein periode på 4–5 år.

Aksjeutbytte for rekneskapsåret 2024 blir løyvd over statsbudsjettet for 2025. Utbytte er anslått til 700 mill. kroner. Årsrekneskap for 2024 og annan vesentleg informasjon om den aktuelle situasjonen for selskapet vil inngå i vurderingane til styret og eigar av storleiken på utbytte. Denne informasjonen er ikkje kjent på noverande tidspunkt. Det er derfor stor usikkerheit knytt til utbytteanslaget. Oppdatert anslag blir eventuelt lagt fram i samband med revidert nasjonalbudsjett for 2025.

Budsjettforslag for 2025

Frå 2023 har staten ei langsiktig utbytteforventning for Kommunalbanken på om lag 55 pst. av

Programkategori 13.80 Bustad, bumiljø og bygg

Utgifter under programkategori 13.80 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
581	Bustad- og bumiljøtiltak	5 297 526	4 185 575	4 095 496	-2,2
585	Husleigetvistutvalet	39 383	40 150	43 080	7,3
587	Direktoratet for byggkvalitet	153 342	164 078	184 804	12,6
2412	Husbanken	21 096 243	24 664 339	27 893 189	13,1
	Sum kategori 13.80	26 586 494	29 054 142	32 216 569	10,9

Inntekter under programkategori 13.80 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
3585	Husleigetvistutvalet	3 207	3 271	3 366	2,9
3587	Direktoratet for byggkvalitet	36 608	42 820	40 990	-4,3
5312	Husbanken	12 262 643	14 741 542	15 203 444	3,1
5615	Husbanken	4 766 213	5 602 000	7 636 000	36,3
	Sum kategori 13.80	17 068 671	20 389 633	22 883 800	12,2

Innleiing

Kommunal- og distriktsdepartementet skal bidra til eigna bustader og trygge buforhold i heile landet, og at vanskelegstilte på bustadmarknaden kan skaffe seg ein eigna bustad og behalde han. Departementet har ansvaret for regelverk og andre verkemiddel som skal fremje god byggkvalitet og effektive prosessar i byggesaker. Departementet har òg ansvaret for plan- og bygningslova. Plandelen av lova er omtalt under programkategori 13.90. I tillegg har departementet ansvar for å sikre balansert regulering av rettar og plikter ved leige av bustad og blant bustadeigarar. Dei inkluderer bustadbyggelagslova, burettslagslova, eigarseksjonslova og husleigelova.

Det er kommunane som set i verk bustad- og bygningspolitikken lokalt, medan det i hovudsak er private som bygger, utbetrar og finansierer bustad- og bygningsmassen. Staten sørgjer for gode rammer for bustad- og bygningssektoren gjennom å utvikle og forvalte regelverk, økonomiske ordningar og kunnskap.

Våren 2024 la regjeringa fram ei ny melding om bustadpolitikken, Meld. St. 13 (2023–2024) *Bustadmeldinga – ein heilskapleg og aktiv bustadpolitikk for heile landet*. Det overordna målet med bustadpolitikken er at folk skal kunne bu i ein eigna bustad i heile landet. I meldinga legg regjeringa fram tiltak som skal legge til rette for ein heilskapleg og aktiv bustadpolitikk lokalt, regionalt og nasjonalt.

Kommunal- og distriktsdepartementet samarbeider med andre departement for å sikre ein heilskapleg bustad- og bygningspolitikk. Departementet har tre underliggende verksemdar som er faginstansar på sine område: Husbanken, Direktoratet for byggkvalitet og Husleigetvistutvalet.

I Meld. St. 13 (2023–2024) fekk Husbanken eit fornya samfunnsoppdrag: «Husbanken skal førebygge at folk blir vanskelegstilte på bustadmarknaden, bidra til at fleire kan skaffe seg og behalde ein eigna bustad og støtte kommunane i deira bustadpolitiske arbeid». Det nye samfunnsoppdraget inneber at vanskelegstilte på bustadmarknaden framleis skal ha førsteprioritet, men at Husbanken i større grad skal støtte opp om kommunane sitt heilskaplege bustadpolitiske arbeid.

Husbanken forvaltar økonomiske verkemiddel som bustøtte, tilskot og lån. Gjennom låneordningane skal Husbanken òg stimulere til tilgjengelege og miljøvenlege bustader og bumiljø. I tillegg forvaltar Husbanken ordningar for andre departement.

Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) skal bidra til at det blir bygd sikre, miljøvenlege og tilgjengelege bustader og bygg på ein effektiv måte, og at krava til byggverk blir følgt. DiBK er tilsynsmyndigheit for byggevaremarknaden og har ansvar for Sentral godkjenning for ansvarsrett, som er ei frivillig ordning der byggefirma kan få førehandsvurderte kvalifikasjonane sine.

Husleigetvistutvalet (HTU) skal bidra til ein vel fungerande leigemarknad ved å styrkje rettstryggleiken til leigetakarane og utleigarane. HTU er eit tvisteløysingsorgan som kan behandle alle typar tvistar om leige av bustad etter husleigelovene.

Mål for programkategorien

1. Tilgang på eigna bustader og trygge buforhold i heile landet
2. Berekraftig byggeverksemd med digitale og effektive byggeprosessar

Talet på mål for programkategorien er redusert frå tre til to. Dei nye målformuleringane er i tråd med Meld. St. 13 (2023–2024).

Mål 1 Tilgang på eigna bustader og trygge buforhold i heile landet

Alle skal bu godt og trygt. Dei som ikkje sjølv kan skaffe seg og behalde ein eigna bustad, skal få den hjelpa dei treng. Bustadpolitikken skal bidra til å jamne ut sosiale og geografiske forskjellar og legge til rette for at bustadmarknaden gir minst mogleg miljø- og klimabelastning.

Startlånet er det viktigaste verkemiddelet for å hjelpe fleire inn på bustadmarknaden. Kommunane kan gi startlån til unge som over lengre tid ikkje har høve til å spare opp tilstrekkeleg eigenkapital sjølv. Regjeringa vil gjere eit forsøk der kommunane kan gi startlån til førstegongsetablerarar som er noko betre økonomisk stilte enn dei som får startlån i dag. Regjeringa vil òg legge til rette for ulike bustadkjøpsmodellar og har mellom anna hatt forslag til endringar i burettslagslova og eigarseksjonslova på høyring. Forslaget skal legge betre til rette for bustadkjøpsmodellane deleige og leige til eige, og styrke omsynet til forbrukarane. Departementet tar sikte på å sende eit forslag til lovendringar til Stortinget i løpet av 2025.

Det skal vere trygt å leige og å leige ut ein bustad. I bustadmeldinga står det at regjeringa vil fornye leigemarknadspolitikken. Det inneber mellom anna å legge til rette for eit tilstrekkeleg tilbod av utleigebustader og fornye husleigelova. Husbanken skal tilby sitt nye digitale fagsystem for bustadsosialt arbeid, Kobo, til alle kommunar. Kobo gjer det enklare for kommunane å finne eigna bustad til kvar enkelt søkjar.

Regjeringa vil forsterke innsatsen for dei som er aller mest vanskelegstilte på bustadmarknaden. Målet er at ingen skal vere bustadlause. Kobo og ny lov om kommunane sitt bustadsosiale ansvar gir kommunane rammer og verktøy for det bustadsosiale arbeidet.

Bygging av nye bustader skal supplere det eksisterande bustadtilbodet slik at vi samla har dei bustadene vi treng. Regjeringa vil forenkle og digitalisere plan- og byggesaksprosessane og legge til rette for at det blir bygd bustader på stader og med kvalitetar som bidrar til gode og mangfaldige bumiljø i heile landet.

Regjeringa vil vurdere å gjere endringar i krava til låneordningane til Husbanken for mellom anna å auke tilgangen på eigna bustader i distrikta og bidra til fleire eigna bustader til eldre.

Sjå nærare omtale av løyvingar som støttar opp under mål 1 under kap. 581 Bustad- og bumiljøtiltak, kap. 2412 Husbanken, og kap. 590 Planlegging og byutvikling.

Mål 2 Berekraftig byggeverksemd med digitale og effektive byggeprosessar

Regjeringa vil legge til rette for eit enklare og meir forståeleg regelverk for plan- og bygningslova, med tilhøyrande forskrifter. Det kan bidra til å redusere byggfeil, auke produktiviteten og innovasjonen i næringa og avgrense bruken av ressursar i kommunane. Regjeringa vil redusere talet på

mangelfulle byggesøknader gjennom å greie ut tiltak for å stille klarare krav til dokumentasjon i søknader og gi tydelegare reglar for tidsfristar i byggesaksbehandlinga i kommunane. Rettleiing og informasjon gjennom digitale sjølvbeteningsløysingar vil bidra til betre etterleving av eit komplekst regelverk, og fremje bygging utover minstekravet i regelverket.

Regjeringa vil fortsette arbeidet med å digitalisere byggesaksprosessar og byggereglar for å legge til rette for meir effektive prosessar og enklare etterleving av regelverket.

Regjeringa vil at bustader og bygg skal vere sikre og berekraftige. Folk skal vere trygge på at det blir bygd på trygg grunn, og at nye bustader og bygg er brann- og konstruksjonssikre. Departementet greier ut forbetringar i reglane for kontroll og tilsyn i byggesaker, og vurderer krava til kompetanse hos aktørar som skal utføre oppgåver i eit byggeprosjekt.

Regjeringa har fjerna unødvendige restriksjonar i byggereglane slik at det no er mogleg å bygge i område som er utsette for primærverkningar av fjellskred og i område der fjellparti har periodisk overvaking. Regjeringa vurderer behovet for endringar i krava til sikkerheit mot naturfarar.

Kvart år blir samfunnet utsett for store skadar på grunn av overvatn. Våtare og villare vør, sentralisering og fortetting kan auke problema. Endringar i plan- og bygningslova, som gir kommunane

betre verkemiddel for tiltak mot overvatn, vart iverksette frå 1. januar 2024.

Berekraftig byggeverksemd handlar òg om å redusere klimaavtrykket. Byggenæringa har eit stort potensial for å kutte utslepp, mellom anna ved å bruke klimavenlege materialar og ombruk av byggevarer. Departementet greier ut moglege krav i byggt teknisk forskrift som kan redusere klimaavtrykket frå bygging, og om byggt teknisk forskrift og byggesaksforskrifta kan legge til rette for auka energieffektivitet, energifleksibilitet og lokal energiproduksjon.

Regjeringa har invitert arbeidsgivar- og arbeidstakarorganisasjonar i byggenæringa til dialog om ein klimapartnerskapsavtale. Klimapartnerskapet skal vere eit forpliktande trepartssamarbeid og ein arena for dialog om kva som skal til for å redusere klimafotavtrykket frå bygging. Samarbeidet skal bidra til felles forståing, føreseielege rammevilkår og legge til rette for at tiltak og verkemiddel fungerer etter intensjonen. I samband med klimapartnerskapet vil regjeringa bidra med finansiering til næringa si kunnskaps- og kompetanseutvikling om redusert klimafotavtrykk frå bygging. Sjå nærare omtale under kap. 500, post 70 Diverse føremål.

Sjå nærare omtale av løyvingar og verkemiddel som støttar opp under mål 2 under kap. 587 Direktoratet for byggkvalitet, kap. 2412 Husbanken og kap. 500 Kommunal- og distriktsdepartementet.

Kap. 581 Bustad- og bumiljøtiltak

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
60	Energitiltak i utleigebustader, omsorgsbustader og sjukeheimar	167 694		
70	Bustøtte, <i>overslagsløyving</i>	4 772 776	3 968 246	3 982 415
72	Etablering og tilpassing i distriktskommunar, <i>kan overførast</i>			17 000
76	Utleigebustader, <i>kan overførast</i>	283 777	162 720	58 137
78	Bustadtiltak, <i>kan overførast</i>	9 511	26 799	37 944
79	Heis og tilstandsvurdering, <i>kan overførast</i>	63 768	27 810	
	Sum kap. 581	5 297 526	4 185 575	4 095 496

For nærare omtale og rapport for post 60 Energitiltak i utleigebustader, omsorgsbustader og sjukeheimar, sjå Prop. 1 S (2024-2025) for Energidepartementet, kap. 1825, post 60 Tilskot til energitiltak i kommunale bygg.

Post 70 Bustøtte, overslagsløyving

Mål for ordninga

Bustøtta skal sikre personar med låge inntekter og høge buutgifter ein høveleg bustad. Ordninga støttar opp om mål 1 Tilgang på eigna bustader og trygge buforhold i heile landet.

Kriterium for måloppnåing

Departementet vurderer måloppnåinga for ordninga med utgangspunkt i buutgiftsbelastninga, det vil seie forholdet mellom buutgifter og inntekter for mottakarane, og korleis bustøtta endrar dette. Tala blir samanlikna med gjennomsnittstal for heile Noreg.

Tildelingskriterium

Bustøtte er ein behovsprøvd rett for alle personar over 18 år, med unntak av dei fleste studentar og militære tenestepfiktige. Tildelingskriterium og reglar for berekninga er gitte i lov og forskrift. Bustaden må ha eigen inngang, høve til kvile og matlaging, og eige bad og toalett. Kommunen kan gjere visse unntak frå dette av helse- eller oms-

orgsfaglege grunnar. Husbanken bereknar støtta ut frå buutgiftene til husstanden opp til ei øvre grense, og ein eigendel som avheng av dei samla skattepliktige inntektene til alle medlemar i husstanden. Inntekt og formue til barn under 20 år tel ikkje med i berekninga.

Oppfølging og kontroll

Husbanken forvaltar ordninga i samarbeid med kommunane. Støtta blir behovsprøvd mot månadleg brutto inntekt, mellom anna inntekter som er registrerte i a-ordninga, der arbeidsgivar rapporterer om inntekt og tilsette. I etterkant blir inntekta kontrollert mot skatteoppgjeret. Er det vesentlege feil i utbetalingane, blir forskjellen enten etterbetalt eller kravd tilbake.

Rapport

I 2023 vart det utbetalt 4 773 mill. kroner i bustøtte. Av dette var 3 585 mill. kroner ordinære vedtak, 25 mill. kroner resultat av klager, etterbehandlingar og etterkontroll, og 1 163 mill. kroner var ekstra straumstøtte. Tabellen under viser nøkkeltal for 2022 og 2023.

	2022	2023
Utbetalt bustøtte (mill. kroner)	4 672	4 773
Tal på mottakarar (husstandar) i løpet av året	138 100	152 718
Gjennomsnittleg tal på mottakarar (husstandar) per månad	93 400	106 000
Gjennomsnittleg månadleg utbetalt bustøtte per husstand (kroner)	2 850	2 805
Gjennomsnittleg månadleg utbetalt bustøtte per husstand (kroner) som for eit heilt år utgjør	34 200	33 660
Tal på barnefamiljar (husstandar)	44 520	50 323

Ei årsak til forskjellane mellom tala for 2022 og 2023 er at dei mellombelse regelverkssatsane, som vart vedtatte i 2021 og som gav høgare inntektsgrenser, vart vidareførte i 2023. Det førte til ein jamn auke i mottakarar som ville fått avslag under ordinært regelverk. Særleg mange uføretrygda har fått innvilga bustøtte som følgje av dette. Samstundes vart bustøtta for barnefamiljar styrkt i februar 2023 ved at berekninga for barnefamiljar er gjort meir gunstig. Mange busette flyktningar har òg ført til fleire bustøttemottakarar.

Buutgiftsbelastning

Ifølgje SSB hadde 21,1 pst. av hushaldningane høg buutgiftsbelastning i 2023. Det vil seie at buutgiftene utgjorde 40 pst. eller meir av inntektene etter skatt. I 2022 var det tilsvarande talet 19,4 pst.

Tabellen på neste side viser forskjell i buutgiftsbelastning før og etter bustøtte i 2022 og 2023.

I 2023 hadde bustøttemottakarane buutgifter som utgjorde i gjennomsnitt 55 pst. av inntektene før skatt. Det er 2 prosentpoeng lågare enn i 2022. Med bustøtta i tillegg til andre inntekter, utgjorde

buutgiftene 49 pst. av dei samla inntektene før skatt i 2022 og 47 pst. i 2023. I gjennomsnitt var effekten av bustøtta på buutgiftsbelastinga omtrent den same i 2023 som i 2022.

	Gjennomsnittlege månadlege buutgifter (kroner)	Gjennomsnittleg månadleg bruttoinntekt (kroner)	Buutgiftsbelasting utan bustøtte (pst.)	Buutgiftsbelasting med bustøtte (pst.)
2022	9 135	15 961	57 %	49 %
2023	9 638	17 489	55 %	47 %

Ekstra utbetalingar på grunn av høge straumprisar

Bustøttemottakarane fekk ekstra utbetalingar som hjelp til å dekke høge straumrekningar i fleire periodar i 2022–2024. I 2022 og 2023 fekk dei ekstra utbetalingar i januar til og med juni, og i november og desember. I 2024 fekk dei ekstra utbetalingar i januar til og med april. Utbetalingane i 2023 utgjorde 1 163 mill. kroner, og utbetalingane i 2024 utgjorde 569 mill. kroner.

Mellombels regelverk

I samband med det første stortingsvedtaket om ekstrautbetalingar til bustøttemottakarane som følgje av høge straumprisar vinteren 2021–2022 vart det òg vedtatt mellombelse endringar i bustøtteregelverket for at fleire skulle dra nytte av ekstrautbetalingane. Endringane innebar lågare eigendel for mange mottakarar og høgare inntektsgrenser. Dei vart innførte 1. desember 2021, jf. Innst. 102 L (2021–2022), og hadde verknad fram til og med mars 2024 (utbetalinga i april).

Kompensasjon for auka trygdeytningar

Stortinget vedtok i samband med statsbudsjettet for 2024 at minstesatsane for uføretrygd, arbeidsavklaringspengar og kvalifiseringsstønad skulle auke. For at mottakarane ikkje skulle få redusert bustøtte, løyva Stortinget 23 mill. kroner til tilpassingar i bustøtta.

Grunnbeløpet i folketrygda, G, blir regulert opp 1. mai kvart år, og auken for mai blir som oftast etterbetalt saman med ytinga for juni. Når samla utbetaling i juni då blir høgare, vil bustøtta normalt gå noko ned. For at brukarane ikkje skulle tape bustøtte på grunn av dette, vart løyvinga auka i samband med revidert nasjonalbudsjett for 2023 slik at Husbanken kunne sjå bort frå etterbetalingane frå NAV som kom i juni 2023 og

gjaldt mai 2023. Stortinget vedtok i samband med statsbudsjettet for 2024 å gjere endringa varig, og det er no innarbeidd i bustøtteforskrifta.

Auka buutgiftstak og enklare berekning av eigendelen

I samband med revidert nasjonalbudsjett for 2024 vedtok Stortinget å auke dei årlege buutgiftstaka med 4 000 kroner frå og med juli 2024. For å gjere bustøtteordninga enklare å forstå, vart berekninga av eigendelen forenkla frå og med juli 2024.

Oppvarmingstillegg

Alders-, uføre- og etterlattepensjonistar som ikkje betalar for oppvarming gjennom husleige eller fellesutgifter får lagt til grunn 590 kroner ekstra i buutgifter kvar månad ved berekning av bustøtte. I samband med revidert nasjonalbudsjett for 2024 vart det vedtatt at dette skal gjelde for alle bustøttemottakarar som ikkje betalar for oppvarming gjennom husleige eller fellesutgifter. Tiltaket vart iverksett frå og med september 2024, med første utbetaling i oktober.

Skjerming av inntekta til 18- og 19-åringar

Inntekt og formue til barn og unge under 18 år har sidan 2017 ikkje telt med i berekninga av bustøtte. I samband med revidert nasjonalbudsjett for 2024 vart det vedtatt at heller ikkje inntekta til 18- og 19-åringar skal telje med når dei ikkje er hovudperson i eige hushald. Tiltaket vart iverksett frå og med oktober 2024, med første utbetaling i november.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Regjeringa la våren 2024 fram ei bustadmelding der nokre av utfordringane ved dagens bustøtteordning blir drøfta. Regjeringa meiner det er vik-

tig med ei god bustøtteordning som gjer det enklare for husstandar med låge inntekter å skaffe seg og behalde ein høveleg bustad ved å hjelpe dei med å betale høge buutgifter. Regjeringa varslar i meldinga at dei vil arbeide vidare med å forenkle og forbetre bustøtteordninga.

Regjeringa foreslår å vidareføre endringane som vart vedtatte i samband med revidert nasjonalbudsjett for 2024. Dei utgjer til saman 373 mill. kroner. 50 mill. kroner av dette går til å skjerme inntekta til 18- og 19-åringar, 35 mill. kroner til forenkling av eigendelen utan at nokon får redusert bustøtte, 200 mill. kroner til å auke buutgiftstaka og 88 mill. kroner til å utvide gruppa som får oppvarmingstillegg.

Samla er det venta at i gjennomsnitt 93 600 husstandar vil få bustøtte kvar månad i 2025, på eit nivå som svarar til 42 300 kroner per husstand per år. Det er om lag på same nivå som i 2024.

Samla blir det foreslått å løyve 3 982,4 mill. kroner.

Post 72 (ny) Etablering og tilpassing i distriktskommunar, kan overførast

Mål for ordninga

Tilskotet skal bidra til å stimulere til auka bustadetablering i lite fungerande bustadmarknader i distriktsområde som er prega av ein einseitig og eldre bustadmasse, låg omsetning og lite nybygging.

Kriterium for måloppnåing

Talet på prosjekt der personar har etablert seg i eigen eid bustad i område der bustadmarknaden hindrar høvet til å oppretthalde eit arbeidsforhold eller hindrar utvikling i det lokale næringslivet.

Tildelingskriterium

Tilskotet skal gå til kommunar i Finnmark som har inngått bygdevekstavtalar med staten.

Privatpersonar kan søkje kommunen om tilskot til kjøp, utbetring, tilpassing og oppføring av bustad. Kommunen skal prioritere prosjekt som aukar tilbodet av eigna bustader. Kommunane avgjer søknader og utmåler tilskotet etter nærare vilkår, som blir fastsette i forskrift.

Oppfølging og kontroll

Husbanken tildeler midlar til kommunane. Kommunane skal tildele midlar til privatpersonar etter søknad og følgje opp tilskotsmottakaren. Kommu-

nane skal rapportere til Husbanken om kva tilskotet har gått til og kva som er oppnådd. Husbanken og kommunane kan kontrollere at vilkåra for vedtaket er oppfylte gjennom dokumentasjon og eventuell synfaring av tiltaket. Midlar som ikkje er brukte i samsvar med forskrift eller kommunen sine vilkår, må betalast tilbake.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Det blir foreslått å løyve 17 mill. kroner til eit nytt tilskot til etablering og tilpassing i distriktskommunar. Nordområda er Noregs viktigaste strategiske interesseområde. Tilskotet skal gå til kommunar i Finnmark som har inngått bygdevekstavtalar med staten. Dette er kommunar i sentralitetsklasse 4, 5 og 6. Desse kommunane har utfordringar med lite fungerande bustadmarknader og slit med å tiltrekke seg eller behalde nødvendig arbeidskraft. Tilskotet skal bygge opp under pågåande samarbeid mellom desse kommunane. Sjå òg kap. 2412, post 45 Større utstyrskjøp og vedlikehald for nærare omtale av midlar til drift under Husbanken. Departementet vil hausten 2024 sende forslag til forskrift for ordninga på høyring.

Post 76 Utleigebustader, kan overførast

Løyvinga dekkjer utbetaling av allereie gitte tilsegn om tilskot til utleigebustader og forsøk med nye bustadmodellar, mellom anna tilskot til istandsetting av utleigebustader. Sjå Prop. 1 S (2021–2022) for nærare omtale av ordninga.

Rapport

I 2023 gav Husbanken tilsegn om tilskot til utleigebustader for 444,4 mill. kroner til 796 utleigebustader. Gjennomsnittleg tilskot per utleigebustad var 558 290 kroner. Dette er om lag 178 000 kroner mindre enn i 2022. Det heng saman med at det i 2023 vart opna for at Husbanken kunne gi tilskot til istandsetting av utleigebustader. Utleigebustadene som fekk tilskot til istandsetting hadde i gjennomsnitt ei vesentleg lågare utmåling av tilskot per bustad.

Av bustadene som vart finansierte med tilskot til utleigebustader i 2023, var 50 pst. større enn 65 kvadratmeter, mot 63 pst. i 2022. Dette bidrog til fleire eigna bustader til barnefamiljar. Vidare gav Husbanken tilsegn om tilskot for 20,6 mill. kroner til 36 bustader som er tilrettelagde for personar med rusavhengigheit og psykiske lidningar. Det var ein nedgang frå 2022, då det vart gitt tilskot til 50 slike bustader.

I samband med statsbudsjettet for 2023 vart ordninga avvikla. I første halvdel av 2023 vart det derfor ikkje gitt tilsegn om tilskot til utleigebustader.

For å bidra til rask busetting av flyktningar vart det i samband med revidert nasjonalbudsjett for 2023 vedtatt ei mellombels gjeninnføring av tilskot til utleigebustader. Det vart vedtatt ei tilsegnsramme på 400 mill. kroner, og samstundes vart det opna opp for at Husbanken kan gi tilskot til istandsetting av utleigebustader. Tilsegnsramma vart vidare auka med 44 mill. kroner i samband med nysalderinga av budsjettet for 2023.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Ordninga er budsjettert med tilsegnsramme, tilsegnfullmakt og løyving. Det blir foreslått å løyve 58,1 mill. kroner, ein reduksjon på 104,6 mill. kroner som følge av at ordninga er avvikla. Det blir foreslått ei tilsegnfullmakt på 26,7 mill. kroner, jf. forslag til romartalsvedtak. Heile løyvinga og tilsegnfullmakta er knytt til utbetaling av tidlegare gitte tilsegn.

Post 78 Bustadtiltak, kan overførast

Posten omfattar tilskot til bustadsosiale tiltak, tilskot til bustadtiltak i distrikta og tilskot til leigebuarorganisasjonar.

Mål for ordningane

Ordningane skal legge til rette for fleire eigna bustader i heile landet gjennom testing av nye bustadtiltak, ved å stimulere til kunnskapsutvikling, nytenking og innovasjon, og ved å støtte opp under arbeid som ivaretar leigetakarar på bustadmarknaden. Tilskota støttar opp om mål 1 Tilgang på eigna bustader og trygge buforhold i heile landet.

Kriterium for måloppnåing

Bustadsosiale tiltak: utvikling av nye metodar, konsept og løysingar for bustadsosialt arbeid i heile landet.

Bustadtiltak i distrikta: utvikling av nye samarbeidsformer og forsøk med nye bustadkonsept og verkemiddel som bidrar til auka tilgang på eigna bustader i distriktskommunar.

Leigetakarar sine interesser: talet på medlemmar i leigetakarorganisasjonar som ivaretar leigetakarane sine interesser.

Tildelingskriterium

For bustadsosiale tiltak kan frivillige og private aktørar, forskings- og utdanningsinstitusjonar og kommunar i heile landet søkje om tilskot.

For bustadtiltak i distriktskommunar kan berre kommunar i sentralitetsklasse 5 og 6 i sentralitetsindeksen til Statistisk sentralbyrå søkje om tilskot.

For tilskot til leigebuarorganisasjonar kan slike organisasjonar søkje om tilskot til drift.

Husbanken avgjer søknader etter vilkår som er fastsette i forskrift. Prosjekt som bidrar til nytenking og har stor overføringsverdi til andre prosjekt skal bli prioriterte.

Oppfølging og kontroll

Husbanken forvaltar tilskotet. Husbanken skal samarbeide med Distriktsenteret om tildeling av tilskot som er retta mot distrikta. Etatane skal òg dokumentere læringsverdien av prosjekta og formidle og dele ny kunnskap. Tilskotsmottakarane skal utarbeide rapportar om resultat, prosess og metode. Rapportane blir publiserte på nettsidene til Husbanken.

Rapport

Det vart gitt tilsegn om tilskot til bustadsosiale tiltak for 22,2 mill. kroner i 2023. I 2023 vart tilskot til bustadtiltak utvida med eit eige føremål og tilskotsmidlar reserverte for bustadtiltak i distrikta. Det vart gitt totalt 8,5 mill. kroner i tilskot til 14 distriktskommunar. Prosjekta som fekk tilskot til bustadtiltak i distrikta i 2023 tek for seg ulike aspekt knytt til bustadforsyning i distrikta med utgangspunkt i ein bustadmarknad som ikkje fungerer.

Blant dei som fekk støtte i 2023, var Fortidsminneforeninga, som skal utvikle nye bukonsept med utgangspunkt i transformasjon i fem distriktskommunar. Kirkens Bymisjon i Tønsberg fekk midlar til å utvikle og etablere eit bustadtilbod for unge vaksne (18–25 år) som opplever utanforskap og har utfordringar knytt til korleis dei bur. I Senja fekk kommunen støtte til prosjektet «Pilot Senja», der dei med utgangspunkt i bustadmangel og behov for arbeidskraft mellom anna skal utforske modellar for finansiering og tapsdeling og sjå på korleis samarbeid mellom private og offentlege aktørar kan bidra til fleire eigna bustader i kommunen.

I første halvår 2024 har Husbanken gitt 21 mill. kroner som tilskot til bustadtiltak i distrikta. Til-

skotet går til 25 prosjekt i ulike distriktskommunar. Det er òg gitt 14,7 mill. kroner som tilskot til 31 bustadsosiale tiltak, og til ti masterstipend på 30 000 kroner kvar. Leieboerforeningen fekk 1,5 mill. kroner i driftstilskot. Organisasjonen har om lag 5 000 medlemar.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Tilskotet har ein toårig utbetalingsprofil og blir budsjettert med løyving, tilsegnsramme og tilsegnfullmakt. Om Husbanken får nok kvalifiserte søknader, skal minst 7 mill. kroner av tilsegnsramma gå til bustadsosiale tiltak og minst 21 mill. kroner til bustadtiltak i distrikta. Tilskot til leigebuarorganisasjonar skal ikkje overstige 2 mill. kroner.

Det blir foreslått å auke løyvinga med 10,7 mill. kroner. Auken kjem av at tilsegnsramma vart auka i 2024 og tidlegare endringar i utbetalingsprofilen.

Det blir foreslått ei løyving på 37,9 mill. kroner og ei tilsegnfullmakt på 27,3 mill. kroner, jf. forslag til romartalsvedtak. Løyvinga og tilsegnfullmakta gir ei tilsegnsramme på 38,9 mill. kroner.

Post 79 Heis og tilstandsvurdering, kan overførast

Løyvinga har gått til prosjektering og installering av heis. Ordninga vart avvikla i statsbudsjettet for 2023, og utbetalingar i 2023 og 2024 gjeld tilsegn som vart gitt i 2022.

Kap. 585 Husleigetvistutvalet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter	39 383	40 150	43 080
	Sum kap. 585	39 383	40 150	43 080

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker løn til tilsette, godtgjersle til utvalsmedlemar, husleige og andre faste driftsutgifter for Husleigetvistutvalet (HTU). HTU har kontor i Bergen, Trondheim og Oslo.

Rapport

I 2023 fekk HTU inn 3 960 saker, ein auke på 25 pst. frå 2022 og ei nær dobling frå 2021. Det er fleire årsaker til auken. Ei årsak er truleg at HTU vart landsdekkande frå 1. september 2021, ei anna det auka presset på leigemarknaden.

HTU gjennomførte 220 meklingar i 2023, og det vart inngått 175 forlik. Gjennomsnittleg saksbehandlingstid var på 84 dagar i 2023, ein auke på 10,5 pst. frå 2022. Auken i saksbehandlingstida er ein konsekvens av den kraftige auken i saksinngangen. Ved utgangen av 2023 var ventetida frå ei sak vart motteken hos Husleigetvistutvalet til saksførebuinga starta ca. 2 månader.

HTU er eit lågterskeltilbod og har derfor sett i gang fleire tiltak for å behandle sakene meir effek-

tivt. Eit av tiltaka er at fleire av sakane no blir behandla av HTU sjølv, så færre saker blir behandla i fullt utval. HTU forventar at endringane skal gi effektar i 2024, i form av at fleire saker kan avsluttast raskare og at behandlinga kan gjennomførast med lågare administrative kostnader.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

HTU skal ha ei tvisteløysing med kort saksbehandlingstid, låge saksbehandlingkostnader og god kompetanse innanfor saksområdet. Det å bygge ned restansar vil vere ei viktig prioritering i 2025.

For å kunne handtere det auka talet på innkomne saker, blir det foreslått å auke løyvinga med 1,9 mill. kroner.

Det blir foreslått å løyve 43,1 mill. kroner. Det blir foreslått at løyvinga kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under kap. 3585, post 01, jf. forslag til romartalsvedtak.

Kap. 3585 Husleigetvistutvalet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Gebyr	3 207	3 271	3 366
	Sum kap. 3585	3 207	3 271	3 366

Post 01 Gebyr

Posten omfattar gebyrinntekter for behandling av klager i HTU. Saksbehandlingsgebyret er 0,2 gon-

ger rettsgebyret når ei klage blir fremja av ein lei-getakar. Når ei klage blir fremja av ein utleigar, er gebyret lik rettsgebyret.

Det blir foreslått å løyve 3,4 mill. kroner.

Kap. 587 Direktoratet for byggkvalitet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter	117 026	127 708	143 434
22	Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling, <i>kan overførast</i>	36 316	36 370	41 370
	Sum kap. 587	153 342	164 078	184 804

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker løn, husleige og andre faste utgifter for Direktoratet for byggkvalitet (DiBK). Direktoratet har kontor i Oslo og Gjøvik. Posten dekker òg drift av den sentrale godkjenningsordninga for føretak med ansvarsrett. Ordninga er sjølvfinansierende, jf. kap. 3587, post 04 Gebyr. Løyvinga støttar opp om mål 2 Berekraftig byggeverksemd med digitale og effektive byggeprosessar.

Rapport

I 2023 gjennomførte DiBK ei omorganisering for å kunne arbeide meir tverrfagleg og effektivt på dei områda som vil krevje mest frå verksemda framover: innovasjon, digitalisering og berekraft.

Ei meir brukarvenleg byggeteknisk forskrift vil bidra til meir effektive og føreseielege byggeprosessar. DiBK har utarbeidd forslag til strukturelle endringar og presiseringar i delar av forskrifta, med føremål om eit meir forståeleg regelverk som òg er lagt til rette for digital bruk og automatisk regelsjekkning. Forslaget er meint som eit første

steg i eit større arbeid med tilrettelegging av forskrifta for digital bruk.

Flyktningstraumen frå Ukraina har auka behovet for utleigebustader. I samarbeid med departementet og Husleigetvistutvalet har DiBK utvikla nettsida boligdugnaden.no. På nettsida informerer DiBK bustadeigarar om kva som skal til for å bli utleiger, enten ein har eit ekstra rom, ein leilegheit eller ein fritidseigedom. Samstundes med lanseringa av nettsida, bad DiBK i 2023 kommunane om å bli med på ei tilsynskampanje for å avdekke ulovlege hyblar og utleigebustader. Kampanjen fekk god tilslutning.

Klimaendringar og auka kunnskap om naturfarar inneber at krava til sikkerheit mot naturfarar i byggeteknisk forskrift (TEK17) må oppdaterast. I samarbeid med Noregs vassdrags- og energidirektorat (NVE) og Direktoratet for samfunnssikkerheit og beredskap (DSB) har DiBK greidd ut moglegheitene for å ta i bruk organisatoriske sikringstiltak mot naturfarar. I 2024 leverte direktorata eit utkast til høyringsnotat med forslag til nye føresegner som, på visse vilkår, opnar for slike sikringstiltak i TEK17.

Mangelfulle byggesøknader skaper unødvendig tidsbruk i byggesaksprosessane, kan forsinke byggeprosjekt og gi auka kostnader. Kompliserte reglar er éi årsak til slike manglar. I 2024 leverte DiBK eit utkast til høyringsnotat med forslag til nye føresegner som stiller klarare krav til kva dokumentasjon som må vere med i ein byggesøknad.

For å redusere bruken av konsulentar og styrkje den interne kompetansen i DiBK, vart det i statsbudsjettet for 2023 og 2024 flytta til saman 10 mill. kroner frå post 22 til post 01. Midlane skal gå til å styrkje DiBK sin interne kompetanse på prosess- og prosjektleiing, utgreiingsoppdrag og regelverksutvikling.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

DiBK skal fremje berekraftig byggeverksemd. Det inneber mellom anna å stimulere til meir sirkularitet i bygginga, til dømes gjennom ombruk av byggevarer og god flyt av digital produktinformasjon. DiBK skal vere ein pådrivar for digitalisering av regelverket og plan- og byggesaksprosessar, og foreslå forenklingar og utvikling av bygge-reglane.

DiBK har over tid jobba med forenklingar som bidrar til meir effektiv ressursbruk i kommunar og hos utbyggerar. Det er framleis behov og potensial for forenklingstiltak i alle ledd av plan- og byggesaksprosessane. Effektive plan- og byggesaksprosessar er sentrale for å halde kostnader og tidsbruk nede. Det er òg viktig for å dempe dei negative effektane som svingingar i etterspurnaden har på byggeverksemda. Regjeringa ønskjer derfor ei satsing på forenklingstiltak som skal gjere at fleire gode bustadprosjekt blir enklare og billigare å realisere.

For å bidra til å gjere det enklare og raskare å realisere gode bustadprosjekt, blir det foreslått å auke løyvingane til DiBK med til saman 20 mill. kroner, med 15 mill. kroner på post 01 og 5 mill. kroner på post 22. Midlane skal gå til DiBK sitt arbeid med digitalisering av plan- og byggesaksprosessane, forenkling og digital tilrettelegging av regelverket, i tillegg til nye digitale løysingar. Sjå òg omtale under post 22.

Det blir foreslått å redusere løyvinga med 2,9 mill. kroner, tilsvarande reduksjonen i gebyrinntektene på kap. 3587, post 04.

Samla blir det foreslått å løyve 143,4 mill. kroner. Det blir foreslått at løyvinga kan overskridast mot tilsvarande meirinntekter under kap. 3587, post 04, jf. forslag til romartalsvedtak.

Post 22 Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling, kan overførast

Posten skal finansiere utgreiingar og samhandlings- og kommunikasjonsaktivitetar som bidrar til kunnskapsutvikling og formidling av informasjon om bygningspolitiske tema. Løyvinga støttar opp om mål 2 Berekraftig byggeverksemd med digitale og effektive byggeprosessar.

Rapport

I 2023 heldt DiBK fram med utviklinga av tenesteplattforma Fellestenester Bygg som kontrollerer og sender inn byggesøknader til rett kommune. Godt over 50 pst. av alle profesjonelle søknader og 80 pst. av alle rammesøknader vart sende gjennom systemet i 2023. Om lag 75 pst. av kommunane har skaffa e-byggesak til saksbehandlinga si. Når stadig fleire brukar dei digitale søknadsverktøya, oppnår ein forenkling og effektivisering for bransjen, betre kvalitet i bygginga og meir likebehandling landet rundt.

DiBK har i 2023 halde fram arbeidet med å vurdere korleis klimaavtrykket frå bygging kan reduserast. Direktoratet har gjennomført utgreiingar om energikrava i byggteknisk forskrift, som vil gå inn som ein del av underlaget for arbeidet med energikrava i 2024. I 2023 har DiBK òg arbeidd med å formidle informasjon om straumsparringstiltak til bustadeigarar, eigarar av næringsbygg og forvaltarar av offentlege bygg.

Rettleiing om regelverket er ei viktig oppgåve for DiBK. I 2023 kom det nye reglar for oppføring av mikrohus, og direktoratet har utvikla ein digital rettleiar. Direktoratet har i 2023 òg lansert ein digital rettleiar som skal spreie kunnskap om gode visuelle kvalitetar for tilbygg til småhus.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

DiBK skal bidra til at byggesaksprosessen blir heildigital, utvikle kunnskap og formidle informasjon. Det inneber mellom anna å greie ut konsekvensar av nytt og endra regelverk, og å rettleie næringa og publikum. Dette skal gi enklare bygge-reglar, auka kunnskap om bygningsmassen og auka etterleving av regelverket.

Det blir foreslått å auke løyvinga med 5 mill. kroner til forenklingstiltak som skal gjere at fleire gode bustadprosjekt blir enklare og billigare å realisere. Sjå nærare omtale under post 01 Drifts-utgifter.

Det blir foreslått å løyve 41,4 mill. kroner.

Kap. 3587 Direktoratet for byggkvalitet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
04	Gebyr	36 549	42 705	40 875
85	Diverse inntekter	59	115	115
	Sum kap. 3587	36 608	42 820	40 990

Post 04 Gebyr

Posten omfattar gebyrinntekter frå den sentrale godkjenningsordninga for føretak med ansvarsrett. Ordninga er sjølvfinansierende, jf. kap. 587, post 01 Driftsutgifter.

For sentral godkjenning for ansvarsrett skal det betalast eit gebyr som skal dekke kostnadene knytt til den sentrale godkjenningsordninga. Gebyret er fastsett i forskrift av 29. juni 2009 nr. 989 Gebyrregulativ for sentral godkjenning av føretak for ansvarsrett etter forskrift om byggesak § 13-8, jf. plan- og bygningsloven § 22-5 første ledd (Gebyrregulativ for ansvarsgodkjenning) § 1. Frå 2025 skal gebyret bli prisjustert årleg. Frå 1. januar 2025 aukar dermed årsgebyret for sentral godkjenning med 100 kroner, frå 3 650 kroner til 3 750 kroner. Gebyrauken inneber at inntektene aukar med 1,1 mill. kroner.

Det er venta at om lag 10 900 betalande føretak er registrert i ordninga i 2025. Dette er ein nedgang på 800 føretak frå 2024 og reduserer utgifter og inntekter med 2,9 mill. kroner, jf. omtale under kap. 587, post 01 Driftsutgifter.

Samla blir det foreslått å redusere gebyrinntektene med 1,8 mill. kroner til 40,9 mill. kroner.

Post 85 Diverse inntekter

Posten omfattar inntekter frå tvangsmulkt og lovbrøtsgebyr som DiBK gir dersom produkt blir omset eller brukt til byggverk som ikkje er i tråd med krava i plan- og bygningslovgivinga. Posten omfattar òg inntekter frå lovbrøtsgebyr for misbruk av godkjenningsmerke og innsending av uriktig informasjon i samband med sentral godkjenning.

Det blir foreslått å løyve 115 000 kroner.

Kap. 2412 Husbanken

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter	368 184	382 678	412 052
21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	8 489	12 431	12 431
45	Større utstyrskjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	85 849	83 730	73 506
71	Tap på lån	19 738	30 100	26 000
72	Rentestøtte	726	400	200
90	Nye lån, <i>overslagsløying</i>	20 613 257	24 155 000	27 369 000
	Sum kap. 2412	21 096 243	24 664 339	27 893 189

I samband med Meld. St. 13 (2023–2024) *Bustadmeldinga – ein heilskapleg og aktiv bustadpolitikk for heile landet* har Husbanken fått ei fornya og

forsterka rolle. Vanskelegstilte på bustadmarknaden skal framleis vere førsteprioriteten til Husbanken, og Husbanken skal fortsette å forvalte dei

økonomiske verkemidla som bustøtte, tilskot og lån. I tillegg skal Husbanken støtte opp om kommunane sitt heilskaplege bustadpolitiske arbeid, og ha ei nasjonal fagrolle for leigemarknaden. Dyrtid, press i leigemarknaden og busetting av flyktningar aukar presset på dei bustadsosiale tenestene i kommunane og Husbanken si verksemd. Sjå nærare omtale om Husbankens fornya rolle i innleiinga til programkategorien.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker løn, husleige og andre faste utgifter til drift for Husbanken. Husbanken har kontor i Drammen, Hammerfest, Bodø, Trondheim, Bergen, Arendal og Oslo.

Rapport

Digitalisering er eit viktig satsingsområde for Husbanken. Kostnadene til drift og vedlikehald av digitale løysingar har auka dei siste åra, og dei er forventet å auke òg i tida framover. Husbanken har i 2023 hatt fokus på å tilsetje personar med digital kompetanse framfor å kjøpe konsulenttenester.

Det har i 2023 vore avgjerande med ei stram budsjettstyring, mellom anna for å frigjere midlar frå drift til nødvendige utviklingstiltak. Det vart omdisponert 1,0 mill. kroner frå post 01 til post 45 og det vart overført 13,3 mill. kroner på posten til 2024.

Saksbehandlingstida for lån i Husbanken var i gjennomsnitt på 55 dagar i 2023. Dette er ein auke på 10 dagar i forhold til 2022. Auken i saksmengda kjem av at Husbanken fekk styrkt låneramma si betydeleg i 2023.

Husbanken har arbeidd med fleire tiltak på energiområdet i 2023. Det var fleire ekstraordinære utbetalingar av bustøtte på grunn av høge straumprisar, sjå omtale under kap. 581, post 70 Bustøtte. Husbanken har òg fått på plass det nye tilskotet for energitiltak i kommunalt eigde bustader, sjå omtale under kap. 1825, post 60 under Energidepartementet.

Busetting av flyktningar har prega bustadarbeidet i kommunane i 2023 og så langt i 2024. Husbanken har i denne perioden støtta kommunar med økonomiske verkemiddel, råd og rettleiing om korleis dei kan skaffe fleire bustader til flyktningar.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Forsøket med overføring av oppgåver frå Husbanken til statsforvaltarane er avslutta frå 1. september 2024. I forsøksperioden har statsforvaltarane

rettleia kommunane i forsøksområdet på det bustadsosiale området. Midlane som vart overførte til statsforvaltaren då forsøket starta, blir no ført tilbake til Husbanken. På grunn av dette blir det foreslått å auke løyvinga med 15,3 mill. kroner.

I statsbudsjettet for 2024 vart det innført ei ny rentekompensasjonsordning for skulebygg under Kunnskapsdepartementet. Ordninga blir forvalta av Husbanken. Frå 2025 har ordninga ei årleg forvaltingskostnad på 3 mill. kroner. Det blir derfor foreslått å auke løyvinga med 3 mill. kroner.

Våren 2024 inngjekk staten fem bygdevekstavtaler med til saman 17 kommunar. Husbanken skal, som samarbeidspart i alle avtalene, støtte kommunane med kapasitet og kompetanse på bustadtematik og bidra i handlingsplanarbeidet. Det blir foreslått å auke løyvinga med 2 mill. kroner.

Det er eit mål for regjeringa å redusere leigeutgiftene som staten har til kontorlokale. Som følge av dette blir det foreslått å redusere løyvinga med 900 000 kroner.

Samla blir det foreslått ei løyving på 412,1 mill. kroner.

Post 21 Særskilde driftsutgifter, kan overførast

Husbanken skal bruke løyvinga til forskning, utvikling og formidling av kunnskap som støttar opp om mål 1 Tilgang på eigna bustader og trygge buforhold i heile landet.

Rapport

I 2023 finansierte Husbanken ni eksterne analyser, utgreiingar og evalueringar. I tillegg kom utviklingsprosjekt, datakjøp og mindre oppdrag. Oppdraga har vore retta inn mot dei prioriterte måla i nasjonal strategi for den sosiale bustadpolitikken, *Alle trengjer et trygt hjem*.

Kunnskapsproduksjonen i Husbanken har i 2023 særleg sett på korleis den økonomiske utviklinga har påverka Husbanken sine målgrupper, økonomiske verkemiddel og kompenserande tiltak. Dette gjeld til dømes oppdrag knytt til betalingsproblem og mislighald blant startlåntakarane, kven som står i fare for å bli vanskelegstilte og korleis ein kostnadseffektivt kan bygge gode omsorgsbustader i ei tid med høge byggekostnader. Husbanken har òg evaluert ordninga med lån til bustadkvalitet og betydninga av studentar for leigemarknaden.

Så langt i 2024 har Husbanken mellom anna igangsett arbeid med å vurdere konsekvensar av moglege endringar i fleire av Husbanken sine

økonomiske verkemiddel. Husbanken har òg involvert fleire forskingsmiljø i arbeidet med kunnskap til *Eldreboligprogrammet*. Husbanken har òg lyst ut to oppdrag som skal foreslå og vurdere tiltak for at tilbodet av leigebustader kan imøtekomme bustadbehovet i dag og i framtida, og gi kunnskap om betydninga av leigemarknaden for den makroøkonomiske stabiliteten i Noreg.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Husbanken får ei utvida nasjonal kunnskapsrolle frå og med 2025. Måla er å styrkje kunnskapsgrunnlaget for vidare utvikling av bustadpolitikken, få eit betre kunnskapsgrunnlag for å vidareutvikle dei bustadpolitiske verkemidla, og styrkje opplæringa, rettleiinga og rådgivinga for kommunane. Med eit utvida samfunnsoppdrag skal Husbanken støtte kommunane med analysar av bustadmarknaden og rettleie om dei samla utfordringane kommunane står overfor i bustadpolitikken, korleis kommunane mest effektivt kan møte utfordringane, og korleis staten eventuelt skal bidra.

Det blir foreslått ei løyving på 12,4 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrskjøp og vedlikehald, kan overførast

Husbanken brukar løyvinga på posten til større anskaffingar av utstyr og vedlikehald, mellom anna på IKT-området. Posten kan òg dekke løn til tilsette når Husbanken utfører vedlikehald og ombyggingar i eigen regi.

Rapport

Husbanken har i 2023 hatt to store digitaliseringsprosjekt: Nytt låneforvaltningssystem innanfor moderniseringsprogrammet til Husbanken og Digitale løysingar for kommunalt disponerte utleigebustader (Kobo). Dette er store utviklingsprosjekt som går over fleire år, med årlege løyvingar.

Utviklinga av nytt låneforvaltningssystem har haldt fram sidan 2020, men det har vore vesentlege forseinkingar og auka kostnader i prosjektgjennomføringa, i hovudsak som følgje av koronapandemien. Etter reforhandlingar, reduksjon av avtalens omfang og betydeleg meir eigeninnsats enn forventa, vurderte Husbanken at uvissa om framdrifta var for stor. Husbanken har derfor valt å avslutte avtalen med leverandøren. Husbanken legg opp til å forlenge levetida til eksisterande system, samstundes som systema for lån og tilskot blir vidareutvikla.

Prosjektfasen for Kobo vart avslutta ved utgangen av 2023. Kommunane er no i ferd med å ta i bruk Husbanken si nyutvikla digitale løysing, som gjer det enklare å søkje, tildele og administrere kommunale bustader. I løpet av 2023 har alle kommunar fått tilbod om å ta i bruk Kobo, og 105 kommunar har så langt signert avtale om å ta systemet i bruk. Husbanken jobbar med å få fleire kommunar til å ta i bruk løysingane, og å forbetre og vidareutvikle funksjonaliteten kontinuerleg.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Husbanken skal sørge for vedlikehald og sikker drift av systema sine, og fortsette å vidareutvikle dei digitale tenestene i 2025. Gode digitale løysingar bidrar til å forenkle og forbetre saksbehandlinga i kommunane og Husbanken, og det gir betre oversikt over den bustadsosiale situasjonen. Husbanken vil òg fortsette moderniseringa av lån og tilskot, mellom anna gjennom å utvikle eit nytt saksbehandlingssystem. I 2025 skal Husbanken fortsette med å gjere Kobo kjent for kommunane slik at dei kan ta i bruk tenestene og leigetakarane kan søkje om bustad og få behandla søknaden enkelt og raskt i eit digitalt system.

Det blir òg foreslått å innføre eit tilskot til etablering og tilpassing i distriktskommunar, jf. kap. 581, post 72. Tiltaka krev utvikling av nye system i Husbanken. Det blir foreslått å auke løyvinga med 3 mill. kroner.

I saldert budsjettet for 2024 vart posten auka med 15 mill. kroner til utvikling av system for forvaltning av ny rentekompensasjonsordning for skulebygg. Auken var eittårig. Det blir derfor foreslått å redusere løyvinga med 15 mill. kroner.

Samla blir det foreslått ei løyving på 73,5 mill. kroner.

Post 71 Tap på lån

Posten omfattar staten sitt brutto tap på utlånsværksemda til Husbanken.

Ved utgangen av 2023 forvalta Husbanken ein samla låneportefølje på om lag 177 mrd. kroner. Tapa på utlånsværksemda i Husbanken er låge, og utgjorde 0,1 pst. av uteståande lån i 2023. Brutto tap var 19,7 mill. kroner.

Tapa på lånegjeld (hovudstol) fordelte seg med 3,6 mill. kroner på startlån og 16,1 mill. kroner på resten av låneordningane. Tilbakeførte restkrav var 3 mill. kroner i 2023. Samla netto tap var 16,7 mill. kroner, mot 4,5 mill. kroner i 2021. Auken i tap i fjor kjem av auka tap på barnehagelån i 2023. Husbanken har dei siste åra sett i

verk fleire tiltak for å redusere risikoen for tap på nye lån og den totale tapsrisikoen.

I tillegg til tapa som staten dekker, dekker òg kommunane tap på startlån. Kommunane førte tap på 17,7 mill. kroner på startlån i 2023. I 2024 er brutto tap anslått til 30,1 mill. kroner.

Tapsanslaga blir berekna ut frå gjennomsnittlege tap dei siste fem åra og storleiken på utlånsporteføljen. Berekinga gir ein reduksjon i tapsanslaga på 4,1 mill. kroner frå 2024 til 2025.

Det blir foreslått å løyve 26 mill. kroner.

Post 72 Rentestøtte

Posten omfattar rentestøtte som følgje av at eldre lån med særvilkår har eitt prosentpoeng lågare rente enn ordinære lån. Husbanken gav slike lån fram til og med 1996.

I 2023 førte Husbanken rekneskap for 0,7 mill. kroner på posten. Restgjelda for låna med særvilkår var per 31. desember 2023 på om lag 55 mill. kroner, mot 95 mill. kroner året før.

Det blir foreslått å løyve 200 000 kroner.

Post 90 Nye lån, overslagsløyving

Løyvinga dekker utbetaling av nye lån, i tillegg til berekna, opptente, ikkje betalte renter på låna.

Lån frå Husbanken skal vere eit supplement til dei private kredittinstitusjonane, og skal bidra til å nå bustadpolitiske mål som elles ikkje ville blitt nådd. Husbanken gir følgjande lån:

- Startlån skal bidra til at personar med langvarige bustadfinansieringsproblem kan skaffe seg ein eigna bustad og behalde han.
- Lån til utleigebustader skal bidra til fleire eigna utleigebustader for vanskelegstilte på bustadmarknaden.
- Lån til bustadkvalitet skal bidra til enten fleire miljøvenlege bustader, eller bustader med betre tilgjengelegheit enn det som elles ville blitt bygd.
- Lån til studentbustader skal bidra til eit rimeleg og føreseieleg butilbod for studentar.

Låneordningane støttar opp om mål 1 Tilgang på eigna bustader og trygge buforhold i heile landet og mål 2 Berekraftig byggeverksemd med digitale og effektive byggeprosessar.

Rapport

I 2023 var låneramma 24 mrd. kroner. Husbanken gav tilsegn for om lag heile låneramma i 2023. Låneramma vart auka med 5 mrd. kroner til

29 mrd. kroner i saldert budsjett for 2024, og med ytterlegare 3 mrd. kroner til 32 mrd. kroner i samband med revidert nasjonalbudsjett budsjett for 2024.

Startlån: I 2023 gav Husbanken tilsegn om startlån for 16 mrd. kroner til kommunane. Kommunane gav i sin tur startlån for 16,1 mrd. kroner til 7 830 husstandar. Gjennomsnittleg startlån var 2,1 mill. kroner, og 61 pst. av startlåna i 2023 gjekk til barnefamiljar. Ved utgangen av juli 2024 har kommunane betalt ut startlån for 9,7 mrd. kroner til 4 542 husstandar.

Lån til utleigebustader: I 2023 gav Husbanken tilsegn om lån for 1 395 mill. kroner. Det innebar oppføring og kjøp av 601 utleigebustader. Kommunane kan disponere 302 av dei. Ved utgangen av juli 2024 har Husbanken gitt tilsegn om lån for 310,6 mill. kroner til 115 utleigebustader.

Lån til bustadkvalitet: I 2023 gav Husbanken tilsegn om lån til 2 055 nye bustader for 5,5 mrd. kroner, 1 121 miljøvenlege bustader og 214 livsløpsbustader. Husbanken gav òg lån til oppgradering av eksisterande bustader for 378 mill. kroner. Av dei 720 bustadene som fekk lån til oppgradering, tilfredsstilte 73 pst. krava til både energi og tilgjengelegheit. 13 pst. av bustadene tilfredsstilte berre krava til tilgjengelegheit, og 14 pst. tilfredsstilte berre krava til energi. Ved utgangen av juli 2024 har Husbanken gitt tilsegn om lån til bustadkvalitet for 7,5 mrd. kroner til 2 540 bustader.

Lån til studentbustader: I 2023 gav Husbanken tilsegn om 1,1 mrd. kroner til oppføring og oppgradering av 893 studentbustader. Ved utgangen av juli 2024 har Husbanken gitt tilsegn om lån for 1,4 mill. kroner til 1 273 studentbustader.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Regjeringa foreslår å vidareføre låneramma på 29 mrd. kroner for å bidra til at fleire kan eige sin eigen bustad, og til fleire eigna bustader i heile landet.

Innanfor gjeldande ramme skal Husbanken prioritere etter denne rekkefølgja:

- Startlån. Innanfor startlån skal kommunane prioritere barnefamiljar og personar med utviklingshemming.
- Lån til utleigebustader til vanskelegstilte.
- Lån til bustadkvalitet.
- Lån til studentbustader.

Husbanken kan gjere unntak frå reglane for lånegrad i område av landet der private kredittinstitusjonar i liten grad finansierer nybygging. Husbanken kan prioritere inntil 1 mrd. kroner av låne-

ramma til lån til bustadkvalitet og lån til utleigebustader i distriktskommunar i klasse 5 og 6 i sentralitetsindeksen til Statistisk sentralbyrå. I 2025 kan Husbanken gi tilsegn om startlån for 18 mrd. kroner, under føresetnad at det finnes tilfredsstillande søknader. Regjeringa foreslår at det i 2025 blir sett av ei delramme til lån til studentbustader på 2,1 mrd. kroner.

Husbanken betalar i hovudsak ut startlån det året tilsegn er gitt, medan dei andre låna blir

betalte ut over fleire år. Behovet for løyving aukar med 2,4 mrd. kroner, mellom anna som følgje av at låneramma vart auka i samband med saldert budsjett for 2024. Vidare aukar behovet for løyving med 765 mill. kroner som følgje av at låneramme mellombels vart auka i samband med revidert nasjonalbudsjett for 2024.

Samla blir det foreslått å løyve 27 369 mill. kroner. Det blir foreslått ei låneramme på 29 mrd. kroner, jf. forslag til romartalsvedtak.

Kap. 5312 Husbanken

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Gebyr m.m.	7 156	6 890	6 100
11	Diverse inntekter	87 741	86 652	91 344
90	Avdrag	12 167 746	14 648 000	15 106 000
	Sum kap. 5312	12 262 643	14 741 542	15 203 444

Post 01 Gebyr m.m.

På posten blir det ført inntekter frå etableringsgebyr, termingebyr, varslingsgebyr og tilkjende sakskostnader i misleghaldsaker med fleire. Kundane kan velje mellom to, fire eller tolv terminar i året, mellom papirbaserte og elektroniske søknader og om dei vil ha varsel om terminforfall.

Av samla inntekt i 2023 kom 246 000 kroner frå etableringsgebyr, 6,5 mill. kroner frå forvaltingsgebyr og 418 000 kroner frå varslingsgebyr. Dette er noko lågare enn i 2022.

Ved utgangen av 2023 forvalta Husbanken om lag 27 550 lån, mot 30 300 på same tidspunkt året før. Det blir lagt til grunn at talet på lån i utlånsporføljen vil vere mindre i 2025, noko som vil gi lågare gebyrinntekter på 0,8 mill. kroner.

Det blir foreslått å løyve 6,1 mill. kroner.

Post 11 Diverse inntekter

På posten blir det ført diverse inntekter, mellom anna tilbakebetaling av rettsstridig utbetalt bustøtte og andre tilskot, tilbakeførte restkrav frå

startlån og restkrav i særskilde og kompliserte tapssaker, såkalla spesialengasjementsaker.

I 2023 var inntektene i hovudsak bustøtte og andre tilskot som er betalte tilbake.

Det blir foreslått å auke inntektene med 1,3 mill. kroner, hovudsakeleg på grunn av ein anslått auke i nivået på tilbakebetaling av andre tilskot. Anslaget for krav om tilbakebetaling av rettsstridig utbetalt bustøtte holdast stabilt i 2025.

Det blir foreslått å løyve 91,3 mill. kroner.

Post 90 Avdrag

Posten omfattar ordinære og ekstraordinære avdrag og andre innbetalingar, tilbakebetaling av opptente, ikkje betalte renter og tap.

I 2023 vart det inntektsført 12,2 mrd. kroner. Av dette var om lag 7,2 mrd. kroner ordinære innbetalingar, 4,5 mrd. kroner var ekstraordinære innbetalingar, og 0,5 mrd. kroner var tilbakebetaling av opptente, ikkje betalte renter og tap.

Det blir foreslått å auke løyvinga med 459 mill. kroner, i hovudsak som følgje av auka utlånsvolum som gir høgare ordinære avdrag.

Det blir foreslått å løyve 15 106 mill. kroner.

Kap. 5615 Husbanken

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
80	Renter	4 766 213	5 602 000	7 636 000
	Sum kap. 5615	4 766 213	5 602 000	7 636 000

Post 80 Renter

Posten omfattar betalte renter på lån, opptente, ikkje betalte renter og rentestøtte, jf. kap. 2412 Husbanken, post 72 Rentestøtte. Husbanken tilbyr lån med flytande og faste renter med bindingstid på 3, 5, 10 eller 20 år. Gjennomsnittleg utlånsrente for låneporteføljen var 2,99 pst. i 2023, mot 1,59 pst. i 2022. Ved utgangen av 2023 var rest-

gjelda for lån med avtalar om fast rente 50,4 mrd. kroner, og utgjorde 29 pst. av samla utlån.

Som følgje av auka renteføresetnader, auken i låneramma i samband med saldert budsjett for 2024 og revidert nasjonalbudsjett for 2024, aukar behovet for løyving med 2 027 mill. kroner for 2025.

Det blir foreslått å løyve 7 636 mill. kroner.

Programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata

Utgifter under programkategori 13.90 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
590	Planlegging og byutvikling	211 462	224 047	221 111	-1,3
595	Statens kartverk	1 303 479	1 359 584	1 481 201	8,9
	Sum kategori 13.90	1 514 941	1 583 631	1 702 312	7,5

Inntekter under programkategori 13.90 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
3595	Statens kartverk	817 829	831 245	850 614	2,3
5635	Electronic Chart Centre AS	5 391	3 000	3 000	0,0
	Sum kategori 13.90	823 220	834 245	853 614	2,3

Innleiing

Kommunal- og distriktsdepartementet skal legge til rette for busetting og verdiskaping i heile landet. Departementet har ansvar for at landet har ein heilskapleg, framtidsretta og samordna arealpolitikk, og skal bidra til at den kommunale og regionale samfunns- og arealplanlegginga fungerer effektivt. Ansvarer omfattar både forvaltings- og utviklingsoppgåver, frå overordna politiske og strukturelle forhold, til rolla som plan- og avgjerdsmynde i enkeltsaker. Departementet skal legge til rette for gode og effektive planprosessar, og for betre samspel mellom forvaltningsnivåa på tvers av administrative grenser og ulike sektorar. Utvikling og formidling av nasjonale mål og interesser i planlegginga er ein del av dette ansvaret.

Departementet forvaltar og utviklar lover og forskrifter om planlegging og konsekvensutgreiing. Plan- og bygningslova med tilhøyrande forskrifter legg rammene for samfunns- og arealplan-

legginga i Noreg, saman med kart- og planforskrifta og forskrift om konsekvensutgreiing. For omtale av lova sin bygningsdel blir det vist til programkategori 13.80.

God rettleiing om plansystemet er ein viktig del av departementet sitt ansvar. Informasjonen skal vere brukartilpassa og digitalt tilgjengeleg. Rettleiarar og rundskriv er avgjerande for å spreie kunnskap om god planlegging, nasjonal politikk, forpliktingar gjennom internasjonale avtalar og andre føringar. Statsforvaltarane og andre etatar støttar opp under kommunal og regional planlegging, og rettleier på vegne av departementa.

Eit aktivt planarbeid er avgjerande for god samfunns- og arealutvikling. For at kommunane skal vere i stand til å utføre planoppgåvene sine på ein tilfredsstillande måte, treng dei eit godt kunnskapsgrunnlag og gode verktøy. Departementet legg til rette for kompetansebygging i små og store kommunar, mellom anna gjennom å utvikle og gjere tilgjengeleg digitale verktøy til bruk i planlegginga.

Departementet samarbeider med fylkeskommunane, byane og byregionane om ei berekraftig by- og tettstadsutvikling. Attraktive og inkluderande lokalsamfunn med levande sentrum fremjar livskvalitet og verdiskaping.

Vidare forvaltar departementet avtaler med enkelte kommunar om områdesatsingar. Områdesatsingar er eit verkemiddel for felles ekstra innsats for betre nærmiljø i byområde med konsentrasjon av levekårsutfordringar.

I tillegg koordinerer departementet arbeidet med nasjonal arkitektur- og landskapspolitikk, med mål om auka kvalitet i dei bygde omgivnadene. God arkitektur og landskapsforming bidrar til attraktive lokalsamfunn og berekraft for både økonomi, miljø og menneske. Kunnskapsdeling gjennom nettverksarbeid, og styrkt rettleiing for å auke plankompetansen, er viktige verkemiddel.

Kommunane har hovudansvaret for å finne heilskaplege og gode løysingar i samfunns- og arealplanlegginga ut frå lokale forhold og prioriteringar, samstundes som nasjonale og viktige regionale interesser blir ivareteke. Fylkeskommunane har ansvar for å rettleie og hjelpe kommunane, og skal bidra med eit regionalt kunnskapsgrunnlag. Kommunale, regionale og statlege oppgåver og interesser innanfor samfunns- og arealplanlegging skal samordnast i planprosessane, og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av areal og ressursar.

Kommunale plansaker med motsegner som ikkje har blitt løyste lokalt, og regionale planar der det har kome innvendingar, blir handsame og avgjorde i departementet. Når viktige statlege, regionale eller andre samfunnsmessige omsyn tilseier det, kan staten ved departementet utarbeide reguleringsplan eller arealdel til kommuneplanen. Statlege styresmakter skal bidra med oppdatert kunnskap på fagområda sine ved å delta i planprosessane, i form av generell planrettleiing og ved å legge til rette og kvalitetssikre data i den nasjonale geografiske infrastrukturen. Når dei deltar i planprosessane, skal styresmaktene gi tidlege og tydelege signal om viktige interesser og omsyn.

Staten sin kartpolitikk er departementet sitt ansvar. Ansvaret omfattar både kart, lovgiving, forvaltning og tilrettelegging innan fagområda geografiske data (geodata) og eigedomsinformasjon (matrikkel og tinglysing).

Departementet er etatsstyrar for Statens kartverk (Kartverket) og eigar av det statlege aksjeselskapet Electronic Chart Centre (ECC). Kartverket er nasjonal geodatakoordinator og organiserer kartlegginga av Noregs land- og sjøareal. Kartverket skal legge til rette for bruk av dette kunnskapsgrunnlaget, mellom anna ved å sørge

for at det offentlege kartgrunnlaget er standardisert og tilgjengeleg for alle. Deling av data i samsvar med geodatalova skjer i samarbeid med sektorstyresmakter. Etaten har òg ansvaret for tinglysing av fast eigedom og burett, og for å forvalte matrikkelen i samarbeid med kommunane. ECC leverer tenester til det internasjonale PRIMAR-samarbeidet, i form av drift og utvikling av ein global database for sjøkart. Selskapet er eitt av to som leverer slike tenester i verda. Arbeidet legg grunnlag for ein sikker og effektiv sjøtransport gjennom forvaltning og tilgjengeleggjing av autoriserte elektroniske navigasjonsdata.

Departementet har oppfølgingsansvaret for stiftinga Design og arkitektur Noreg (DOGA). DOGA skal fremje forståing, kunnskap og bruk av design og arkitektur i næringslivet, offentlig sektor og samfunnet elles.

Mål for programkategorien

1. Planlegging fremjar berekraftig samfunnsutvikling og arealbruk
2. Eit velfungerande plansystem fremjar effektivitet og kvalitet i planlegginga
3. Effektiv tilgang til oppdatert kart- og eigedomsinformasjon gir grunnlag for verdiskaping og utvikling

Mål 1 Planlegging fremjar berekraftig samfunnsutvikling og arealbruk

Regjeringa vil fremje ei berekraftig og framtidsetta samfunnsutvikling og arealforvaltning. Det skal leggest vekt på lokalt sjølvstyre i samfunns- og arealplanlegginga. Alle kommunar skal ha moglegheit til å utvikle både små og store lokalsamfunn. Gode prosessar for samordning og medverknad skal bidra til at regionale og nasjonale mål blir nådde.

Gjennom arbeidet med samfunnsdelen av kommuneplanen og fylkesplanen skal kommunar og fylkeskommunar synleggjere viktige utfordringar i samfunnsutviklinga og forankre strategiske val. Dette gjeld mellom anna sentrale samfunnsforhold som å sikre at utbygging av bustadar og næringsbygg er berekraftig, at transportbehova blir redusert og at omsyn til klima og natur, folkehelse, barn og unge, kvalitet i bygde omgivnader og integrering blir ivareteke. Fylkesplanen er både ein reiskap for å ta i vare fylkeskommunen sin regionalpolitiske rolle, og eit instrument for å sikre ei god tilpassing av statleg politikk i fylka.

Det er mange og til dels motstridande interesser knytt til bruk og vern av areal. God og tydeleg

rolleavklaring, tidleg avklaring av konflikter og effektivt samarbeid blir derfor viktig. Statlege arealplanar kan i nokre tilfelle vere nødvendige for å få til effektive og gode løysingar, særleg for store samferdselsprosjekt. Regjeringa sine viktigaste prioriteringar for samfunns- og arealplanlegging blir uttrykte gjennom nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging. Dei blir fornya i forkant av kvart kommune- og fylkestingsval, sist i juni 2023. Med heimel i plan- og bygningslova blir det òg utarbeidd statlege planretningslinjer for viktige temaområde. Nye planretningslinjer var på høyring våren 2024.

I planlegginga av landbruks-, natur-, friluft-, reindrifts- og sjøområde er klimatilpassing og effektiv og berekraftig forvaltning viktige omsyn. Utvikling av energi-, natur- og ressursbaserte næringar krev eit godt kunnskapsgrunnlag og heilskaplege og overordna avklaringar for at arealforvaltninga skal vere berekraftig. Planlegging i byar og tettstader skal bidra til berekraftig kvalitet i det bygde miljøet, slik at den grøne omstillinga, med mellom anna krav til betre ressursbruk og auka fortetting, skjer på ein måte som òg gir verdi for menneske og lokalsamfunn.

Sjå nærare omtale av løyvingar og verkemiddel som støttar opp under mål 1 under kap. 590, postane 65 og 71, og kap. 500, postane 21 og 50.

Mål 2 Eit velfungerande plansystem fremjar effektivitet og kvalitet i planlegginga

Det er eit mål at heile landet har ei god og kunnskapsbasert samfunns- og arealplanlegging og effektive planprosessar. Rammene for samfunns- og arealplanlegginga i Noreg blir fastsett av departementet gjennom lover og forskrifter om planlegging og konsekvensutgreiing.

Heilskapleg og aktiv planlegging krev ressursar og kompetanse i kommunane. Kommunar og fylkeskommunar må ha tilgang til oppdatert kunnskap som grunnlag for avgjerder. Døme på dette er statistikk om arealutvikling som grunnlag for verktøy som arealprofilar og arealrekneskap i planprosessar. Kommunal- og distriktsdepartementet har viktige funksjonar knytt til utvikling av

lovverket, tilrettelegging og tilgjengeleggjing av arealstatistikk, kart og eigedomsdata, rettleiing og eit breitt spekter av andre kompetansetiltak.

Sjå nærare omtale av løyvingar og verkemiddel som støttar opp under mål 2 under kap. 590, post 81, kap. 595, og kap. 500, postane 21 og 50.

Mål 3 Effektiv tilgang til oppdatert kart- og eigedomsinformasjon gir grunnlag for verdiskaping og utvikling

Regjeringa vil sørge for at kart, geodata og eigedomsinformasjon med tilfredsstillande kvalitet er tilgjengeleg for innsyn og nedlasting hos offentlege og private brukarar. Regjeringa vil betre sjølvbeteningsløysingane for offentlege kartdata, plandata og bygnings- og eigedomsinformasjon, legge til rette for meir bruk av digitale løysingar, og skape eit enklare møte med ein døgnopen offentlig sektor. Matrikkelen er Noregs eigedomsregister og skal ha god kvalitet, og bidra til effektiv planlegging og forvaltning over heile landet.

Deling av offentlege data er ein føresetnad for utvikling av samanhengande tenester på tvers av sektorar og forvaltningsnivå. Samstundes er det avgjerande at sikkerheita i løysingane tek vare på både samfunnssikkerheita og enkeltmennesket sitt personvern. For omtale av informasjonssikkerheit blir det vist til programkategori 01.40 Forvaltningsutvikling, IT- og ekompolitikk, jf. Prop. 1 S (2024–2025) for Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet.

Tilgang til kart- og eigedomsinformasjon er avhengig av godt samarbeid mellom ulike statsetatar, kommunar og næringsliv. Ein stor del av løyvinga til Kartverket er derfor finansiert av inntekter frå andre partar. Kartverket sitt arbeid er avhengig av gode samarbeidsformer for å sikre at Noreg framleis er verdsléiande på kart- og eigedomsinformasjon, og at desse dataa kjem innbyggjarar og næringslivet til gode.

Sjå nærare omtale av løyvingar og verkemiddel som støttar opp under mål 3 under kap. 595, kap. 3595, kap. 5635 og kap. 500, post 21.

Kap. 590 Planlegging og byutvikling

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
65	Områdesatsing i byar, <i>kan overførast</i>	134 790	152 650	145 950
71	DOGA	49 047	43 813	44 813
72	Bustad- og områdeutvikling i byar, <i>kan overførast</i>	20 320	20 870	20 469
81	Kompetansetiltak innen planlegging og geodata, <i>kan overførast</i>	7 305	6 714	9 879
	Sum kap. 590	211 462	224 047	221 111

Post 65 Områdesatsing i byar, kan overførast

Områdesatsingar er ein felles ekstra innsats mellom stat og kommune for betre levekår og nær- og bumiljø i byområde med konsentrasjon av levekårsutfordringar. Det gis tilskot til områdesatsing over fleire departement sine budsjett, jf. tabell 5.6. Statlege tilskot til områdesatsingar blir sett i samanheng med kommunal innsats.

Mål for ordninga

Tilskotet over kap. 590, post 65 skal bidra til å jamne ut sosiale skilnader ved at fleire som bur i område med særskilde levekårsutfordringar kan bli økonomisk sjølvstendige gjennom arbeid, og bli aktive deltakarar i lokalsamfunn og storsamfunn. Tilskotet skal òg bidra til varige forbetringar av tenester, og betre fysiske og sosiale nærmiljøkvalitetar i levekårsutsette område.

Tilskotet støttar opp om mål 1 Planlegging fremjar berekraftig samfunnsutvikling og arealbruk.

Kriterium for måloppnåing

Kriteria som er relevante for å vurdere om måla for tilskotet er nådd er mellom anna:

- om det er blitt betre fysiske kvalitetar og auka sikkerheit og livskvalitet
- om det er utvikla arbeidsformer og verkemiddel som bidrar til betre offentlege tenester tilpassa lokale behov, og gode bu-, oppvekst- og nærmiljø
- om satsingane bidrar til å fremje deltaking og medverknad på ulike samfunnsarenaer

- om det er betre kopling mellom overordna byutvikling og nærmiljøarbeid i områdesatsingane.

Kriterium for tildeling

Kommunar med avtale om områdesatsing får eit årleg tilskot i avtaleperioden, føresett årlege budsjettvedtak i Stortinget. I 2024 og 2025 går midlane til kommunar med avtale, jf. prioriteringar og budsjettforslag nedanfor. Tilskotet skal gå til å gjennomføre ein årleg handlingsplan for områdesatsinga.

Etter kvart som dei eksisterande avtaleperiodane går ut, blir det gjort ei vurdering av om den enkelte avtala om områdesatsing skal forlengast, eller om dei frigjorde midlane skal fordelast etter søknad.

Oppfølging og kontroll

Kommunal- og distriktsdepartementet forvaltar tilskotet og koordinerer innsatsen i områdesatsingar der fleire sektorar/departement deltar. Kommunane må levere årsrapportar og rekneskapsrapportar. Departementet kan krevje tilbake tilskot frå kommunane som er brukt i strid med føresetnadene. Det blir gjennomført evalueringar av områdesatsingane.

Rapport

Regjeringa har styrkt arbeidet med områdesatsingar, og satsar no på langt fleire område over heile landet. Løyvinga på posten har auka med 93,4 mill. kroner eller 143 pst. sidan regjeringsskiftet. Midlane har gått til tiltak for å ruste opp bu- og nærmiljø, aktivitetshus, parkar, møteplas-

sar og aktivitetar, til å utvikle arenaer for sosialt entreprenørskap, til ulike integreringstiltak og ulike jobbtillbod for ungdom. Vidare har midlane gått til å utvikle betre tilpassa tenester, særleg på områda kvalifisering og sysselsetting, utdanning og oppvekst.

NOU 2020: 16 *Levekår i byar* viser at områdesatsingane har bidratt til auka sikkerheit, meir sosial kontakt og at fleire er nøgde med områda dei bur i. Kommunane har mellom anna utvikla ulike fleirbrukshus med mange ulike aktivitetar som fungerer som attraktive møteplassar for barn, unge og vaksne. Fleire kommunar har òg samlokalisert fleire av tenestene sine i nærmiljøet. Mange av tiltaka er gjort i samarbeid med frivilligheita i utsette lokalområde. Kommunane rapporterer om at områdesatsingane har bidratt til at sosial berekraft og levekår har blitt ein viktigare del i arbeidet med overordna byutvikling enn tidlegare.

I saldert budsjett for 2023 vart det løyva 102,4 mill. kroner. Av dette vart 15 mill. kroner fordelt etter søknad til nye områdesatsingar, i Sarpsborg, Fredrikstad og Kristiansand. Resten vart fordelt mellom kommunar med eksisterande avtalar.

I samband med revidert nasjonalbudsjett for 2023 vart det løyvd 5 mill. kroner til ny avtale med Skien kommune. Vidare vart det løyvd 25 mill. kroner til sommarjobbar for unge. Midlane vart fordelte på Oslo, Bergen, Stavanger, Trondheim og Drammen, Gjennom sommarjobbar har unge som står i fare for å falle utanfor, fått verdifull kompetanse og arbeidserfaring gjennom eit trygt møte med arbeidslivet. Kommunane har involvert lokalt næringsliv.

I 2024 er det løyvd 152,7 mill. kroner. Midlane er fordelt med 57,6 mill. kroner til Oslo, 11,5 mill. kroner til Drammen, 11 mill. kroner til Bergen og 5,8 mill. kroner til eksisterande avtale i Trondheim. Stavanger fekk 6,7 mill. kroner til områdesatsinga på Storhaug, som varer til utgangen av 2024.

Vidare fekk Fredrikstad, Sarpsborg, Skien, Kristiansand, Larvik, Gjøvik, Halden, Indre Østfold, Tromsø og Trondheim 5 mill. kroner kvar, medan Stavanger fekk 10 mill. kroner til ny avtale om to nye område.

Departementet har i 2024 sett ut eit oppdrag om ei ekstern evaluering av områdesatsing som statleg verkemiddel, med frist første kvartal 2025. Evalueringa skal mellom anna gi tilrådingar om statleg involvering og samordning, kva som bør vere overordna mål for områdesatsingar og korleis arbeidet med å spreie kunnskap og erfaringar til kommunar utan områdesatsingar kan organiserast. Evalueringa skal ikkje omfatte Oslo, då det er planlagt ei eiga sluttevaluering av områdesatsingane i Oslo.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Det blir foreslått å løyve 146 mill. kroner på post 65.

Som følge av at avtalen med Stavanger kommune om områdesatsing på Storhaug går ut i 2024, blir løyvinga redusert med 6,7 mill. kroner.

Det blir foreslått at løyvinga fordelast på kommunar med intensjonsavtalar slik det går fram av tabell 5.5.

Tabell 5.5 Fordeling av post 65 på kommunar (i mill. kroner)

	Tilskot 2025	Periode
Oslo – Groruddalen, Oslo indre aust og Oslo sør	57,6	2017–2026
Bergen – Loddefjord og Olsvik	11	2019–2026
Drammen – Strømsø	11,5	2020–2030
Sarpsborg, Fredrikstad, Kristiansand og Skien	(5 kvar) 20	2023–2027
Stavanger – Kvernevik og Hillevåg	10	2024–2028
Trondheim – Lademoen, Tempe-Sorgenfri og Møllenberg	10,85	2024–2028
Larvik, Gjøvik, Halden, Indre Østfold og Tromsø	(5 kvar) 25	2024–2028

Som ein del av arbeidet med områdesatsingane vil departementet i 2025 setje av 3,5 mill. kroner til koordinering, utgreiingar, kunnskapsformidling

og nettverksarbeid på kap. 500, post 21 Særskilde driftsutgifter.

Det blir òg løyvd midlar til områdesatsingar over kap. 590, post 72 Bustad- og områdeutvikling i byar.

Samla tildeling til områdesatsingar

I 2025 blir det foreslått til saman om lag 258 mill. kroner til områdesatsingar over departementa sine budsjett, jf. tabell 5.6 og nærare omtale i proposisjonane frå dei enkelte departementa.

Tabell 5.6 Områdesatsingar – forslag til tildeling for 2025 (i mill. kroner)

	KDD	AID	HOD	KD	KLD	KUD	SUM
	Område- satsing og bustad- og områdeut- vikling i byar	Kvalifisering til arbeid, sosiale tenester, sosialt entre- prenørskap, integrering	Føre- byggande og helsefrem- jande tenes- ter og sosial berekraftige bu- og nær- miljø	Oppvekst og utdanning, barnehage og skole,	Blå-grøn infra- struktur	Frivillig- heit, kunst og kultur mv.	
Oslo (Groruddalen, indre aust og sør) (2017–2026)	67,6	59,6	9,8	10,5	5	5	157,5
Drammen (2020–2030)	11,5	1,1					12,6
Stavanger (2024–2028)	10						10
Bergen (2019–2026)	18,7						18,7
Trondheim (2024–2028)	14						14
Fredrikstad, Kristiansand, Sarpsborg og Skien (2023–2027)	20						20
Gjøvik, Halden, Indre Østfold, Larvik og Tromsø (2024–2028)	25						25
SUM	166,8	60,7	9,8	10,5	5	5	257,8

I tillegg kjem:

2,5 mill. kroner i spelemiddel frå KUD til Oslo.

4,2 mill. kroner frå HOD til førebyggande og helsefremjande tenester og/eller sosialt berekraftige bu- og nærmiljø til områdesatsingar utanfor Oslo.

15,5 mill. kroner frå KD til auka bemanning på skuler i levekårsutsette område.

37 mill. kroner frå JD til kriminalitetsførebygging. Midlane skal bidra til å vidareføre politiinnsatsen i utsette område som ein del av områdesatsingar i Oslo.

Post 71 DOGA

Tilskotet går i sin heilskap til stiftinga Design og arkitektur Noreg (DOGA). Stiftinga skal fremje kvalitet, innovasjon og auka verdiskaping innanfor offentleg og privat sektor, ved bruk av design og arkitektur i utviklinga av omgivnader, produkt og

tenester. Samarbeid på tvers av fagområde og sektorar er ein føresetnad for å møte komplekse samfunnsutfordringar.

DOGA skal òg utløyse verksemds- og samfunnsøkonomisk lønsam næringsutvikling i Noreg. Dette blir løyvd over Nærings- og fiskeri-departementets budsjett

DOGA skal støtte forvaltinga i utvikling av betre metodar og kompetanse for å få til dette samarbeidet.

Mål for ordninga

Hovudføremålet med tilskotet frå Kommunal- og distriktsdepartementet er å legge til rette for nyskaping og innovasjon i offentleg sektor og fremje berekraftige og attraktive lokalsamfunn i heile landet. Innsatsen skal særskild bidra til endring, omstilling og innovasjon i kommunesektoren og til auka kompetanse i samfunnet om arkitektur og kvalitet i dei bygde omgivnadene. Kunnskapsproduksjon, formidling, prosjektutvikling og samarbeid som fremjar verdiskaping og innovasjon i samfunnet er viktig for å nå måla. Det finst ikkje andre aktuelle mottakarar som oppfyller måla for ordninga.

Kriterium for måloppnåing

Kommunal- og distriktsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet har saman med DOGA utarbeida eit felles mål- og resultatstyringssystem (MRS). MRS-systemet skal sikre ei heilskapleg styring av tilskota frå departementa, basert på styringsindikatorar som er knytt til delmåla for tilskotet. Mellom anna innhentast det informasjon om oppnådd endring i åtferd og innovasjonsnivå hos målgruppene, og spreingseffekt av tiltak.

Oppfølging og kontroll

DOGA skal rapportere om bruken av tilskotet gjennom tertialvise rapportar og årsrapportering. Rapporteringa skal innehalde ei vurdering og analyse av måloppnåinga for tilskotet basert på styringsindikatorar, støttande analysar, evalueringar og annan tilgjengeleg informasjon. Måla og prioriteringane som gis i tilskotsbrev skal følgjast opp gjennom dialogen med departementet.

Rapport

DOGA fekk 72,8 mill. kroner i offentleg tilskot i 2023, av desse var 49 mill. kroner frå Kommunal- og distriktsdepartementet og 23,8 mill. kroner frå Nærings- og fiskeridepartementet.

Gjennom ei rekke prosjekt og tiltak viser DOGA korleis design- og arkitekturmetodikk kan nyttast til å løyse komplekse samfunnsutfordringar, med vekt på tidleg fase og innovasjon. «Gnistprogrammet» stimulerer kommunar og leveran-

dørar til nytenking og tverrfagleg samarbeid i arbeid med berekraftig stads- og næringsutvikling. Ei rekke kommunar har gjennomført programmet, vore følgjekommunar eller har delteke i ei eiga kompetansedel. DOGA sitt innovasjonsprogram for arkitektur «Fase null» utforskar behov og moglegheiter i den tidlege fasen av byggjeprojekt, og pilotprosjektet «Kvardagsreisen» testar bruk av designmetodikk i utforminga av gode arkitektoniske løysingar for folkehelsearbeidet i norske kommunar. DOGA har i 2023 bidrege ved oppstart av nye områdesatsingar i kommunar med levekårsutfordringar, og i oppfølging av samfunnsoppdraget om klimanøytrale og smarte byar.

DOGA fremjar designdriven innovasjon, innovasjonskompetanse og -kultur i offentleg sektor for å bidra til at offentlege tenester i varetek brukarbehov. Saman med Digitaliseringsdirektoratet (Digdir) driv DOGA programmet «Stimuleringsordningen for innovasjon og tjenstedesign» (Stimulab). Ordninga legg til rette for innovasjon av offentlege tenester i samarbeid med marknaden, og stiller krav til at prosjekta skal utviklast gjennom designdrivne og brukarretta innovasjonsprosessar. Ordninga har i 2022 og 2023 mellom anna hatt som føremål å understøtte tillitsreforma. Gjennom ordninga har DOGA bidrege til erfaringsdeling som fremjar samarbeid og beste praksis i offentleg sektor.

DOGA har delteke i arbeidet med samfunnsoppdraget om å inkludere fleire born og unge i utdanning, arbeids- og samfunnsliv, som del av regjeringas langtidsplan for forskning og høgare utdanning. Dette arbeidet dreg særleg nytte av DOGA sin kunnskap og erfaring knytt til nye arbeidsmåtar for system- og tenesteinnovasjon.

DOGA si satsing på kompetanseutvikling og kurs i designdriven innovasjon bidreg til auka innsikt i innovasjonsarbeid. I 2023 jobba DOGA strategisk med kompetanseutvikling og spreing for å auke innsikt og effektar av design og arkitektur i innovasjonsprosessar, inkludert brukar- og innbyggarmedverking. DOGA sine prisar og DOGA-merket for god design og arkitektur er ein viktig del av arbeidet.

For resultat på mål om auka konkurransevne i næringslivet blir det vist til omtale under kap. 930, post 70 i Prop. 1 S (2024–2025) for Nærings- og fiskeridepartementet.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

DOGA skal i 2025 fortsette arbeidet med å styrkje innovasjons-, utviklings- og plankompetansen til kommunesektoren, for slik å bidra til forvaltning

og løysningar som fremjar berekraftige og attraktive lokalsamfunn og eit godt tenestetilbod i heile landet. DOGA skal mellom anna fortsette utvikling og gjennomføring av innovasjonsprogramma Gnist, Stimulab og Fase 0, og jobbe med kompetanse- og kurstilbod, verktøy og erfaringsspreiing.

DOGA skal vere ein pådrivar og eit nasjonalt kompetanse- og kunnskapsmiljø for auka kvalitet i dei bygde omgivnadene, med mål om at den grøne omstillinga skal gi varig verdi for menneske og lokalsamfunna dei lever i. DOGA skal bidra i departementet sitt arbeid med å løfte merksemd om betydninga av kvalitet i dei bygde omgivnadene og arkitektur som verktøy i samfunnsutviklinga, gjennom utvikling av verkemiddel, fagnettverk og verktøy.

DOGA skal bidra i arbeid med samfunnsoppdrag, mellom anna om klimanøytrale og smarte byar og om å inkludere barn og unge i utdanning, arbeids- og samfunnsliv. DOGA skal utvikle eit erfaringsbasert kompetansetilbod for systeminnovasjon i offentleg sektor, slik at dette blir eit område som fleire forstår og ser nytta av.

DOGA skal særleg vidareutvikle samarbeidet med statsforvaltarar, fylkeskommunar og kommunar, og auke kompetansen deira og erfaringar i bruk av design og arkitektur for å nå samfunns-mål. Arbeidet skal styrkje kommunesektoren sine oppgåver med samfunnsutvikling, planlegging og tenesteyting.

Det blir foreslått å løyve 44,8 mill. kroner.

I tillegg blir det foreslått å løyve 28,5 mill. kroner til designretta næringsutvikling på kap. 930, post 70 under Nærings- og fiskeridepartementet.

Post 72 Bustad- og områdeutvikling i byar, kan overførast

Mål for ordninga

Tilskotet skal bidra til å forbetre bustadmiljøet, deriblant å løyse lokale utfordringar for innbyggjarane i område med levekårsutfordringar. Tilskotet støttar opp om mål 1 Tilgang på eigna bustader og trygge buforhold i heile landet under programkategori 13.80 Bustad, bumiljø og bygg.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er samansett av fleire indikatorar, som betre fysiske kvalitetar ved bumiljøet, auka oppleving av sikkerheit og sosial deltaking i nærmiljøet.

Tildelingskriterium

Tilskotet går til kommunane sin områderetta innsats i Oslo, Bergen og Trondheim. Kommunane skal bruke tilskotet til fysiske tiltak som bidrar til å auke kvaliteten i bygningar og uteområde, og til utvikling av nye tiltak for bumiljøet, bustadkonsept og liknande som bidrar til å forbetre eit område fysisk og sosialt. Kommunane kan òg bruke tilskotet til kunnskaps-, informasjons- og kompetansetiltak.

Oppfølging og kontroll

Husbanken forvaltar ordninga og følgjer opp tiltaka fagleg og økonomisk, mellom anna basert på rapportar frå dei involverte kommunane.

Rapport

I 2023 tildelte Husbanken totalt 21 mill. kroner i tilskot til bustad- og områdeutvikling i byar. Av dette fekk Oslo 10 mill. kroner, Bergen 7,9 mill. kroner og Trondheim 3,1 mill. kroner. Mange av tiltaka som er gjennomførte er resultat av samarbeid mellom fleire kommunale einingar og lokalt næringsliv.

Oslo kommune har mellom anna støtta prosjekt «Trivelige nabolag» i Oslo Indre Øst, der prosjektet skal utforske samarbeidsløysingar mellom bydel, eigarar/styrer, bebuarar, velferdsaktørar, politiet og andre. I den bustadsosiale strategien til Bydel Gamle Oslo blir tilskotet brukt til å utvikle nye måtar å arbeide på i private byggar og sameige. Prosjektet «Nabolagskontakt» skal til dømes dempe interessekonfliktar i halvoffentlege og offentlege byrom i bydelen.

Bergen kommune har mottatt tilskot til eit forprosjekt på Slettebakken for å identifisere oppgåver og innretninga på områdesatsinga i denne levekårssona. Bergen har òg mottatt tilskot til ulike samarbeids- og informasjonsmøte, medverknadsmøte, synfaringar med meir. I dei nye satsingsområda Solheim sør og Slettebakken har det vore særleg viktig med kontaktetablering og informasjon for å identifisere innretning av arbeidet vidare. I dette er òg førebuingar til gjennomføring av barnetråkkregistreringar og digitale innbyggjarundersøkingar i Solheim og på Slettebakken omfatta.

Trondheim kommune har mellom anna starta eit prosjekt på Lademoen og Tempe-Sorgenfri. Prosjektet skal utforske mogleighetene og lage møteplassar i uterom mellom eksisterande busetnad.

Budsjettforslag for 2025

Posten blir budsjettert med tilseignsramme, tilseignsfullmakt og løyving. På grunn av tidlegare reduksjon i tilseignsramma blir løyvinga redusert med 553 000 kroner.

Det blir foreslått å løyve 20,5 mill. kroner og ei tilseignsfullmakt på 22,6 mill. kroner, jf. forslag til romartalsvedtak. Løyvinga og tilseignsfullmakta gir ei tilseignsramme på 20,8 mill. kroner.

Post 81 Kompetansetiltak, kan overførast

Mål for ordninga

Målet med ordninga er å auke kompetansen innan planlegging, kart og geodata. Dette skal bidra til å auke effektiviteten og kvaliteten på den lokale planlegginga etter plan- og bygningslova og utvikling av nye hjelpemiddel til bruk i prosessen. Kompetansetiltaka skal kome aktørar i planprosessar etter plan- og bygningslova til gode, som avgjerdstakarar, planleggarar, organisasjonar, innbyggjarar og næringsliv.

Tilskotet skal støtte opp om mål 2, Eit velfungerande plansystem fremjar effektivitet og kvalitet i planlegginga.

Tildelingskriterium

Aktuelle søkarar er organisasjonar, verksemder, stiftingar og faglege nettverk i privat og frivillig sektor. Tiltaket kan gjerne vere i samarbeid med ein offentleg aktør.

Ved tildeling vil det mellom anna bli lagt vekt på prosjekt som:

- bidrar til læring i nettverk og partnerskap, samarbeid på tvers av fagområde, sektorar, forvaltingsnivå og geografiske grenser
- bidrar til å auke og formidle kunnskap innan planlegging, kart og geodata
- har allmenngyldig verdi.

Oppfølging og kontroll

Departementet tek utgangspunkt i innsende rapportar frå tilskotsmottakar og vurderer dokumenterte resultat opp mot kriteria for måloppnåing og tildeling. Vidare har departementet dialog med mottakarane undervegs og i etterkant av gjennomføringa, både om det faglege opplegget og dei formelle rammene for tildelinga. Departementet vil utarbeide forskrift for ordninga, gjeldande frå 2025.

Rapport

I 2023 vart det løyvd 7,4 mill. kroner, der 3 mill. kroner vart tildelt namngjevne mottakarar, og 4,4 mill. kroner til ulike kompetanseprosjekt. I 2024 vart tilskot til namngitte mottakarar redusert med 1 mill. kroner, og det vart totalt løyvd 6,7 mill. kroner.

Bylivsenteret i regi av Norske arkitekters landsforbund (NAL) fekk 2 mill. kroner i 2023 og 1 mill. kroner i 2024, til gjennomføring av ulike kompetansetiltak og arbeid med stadutvikling i ei rekke kommunar. Foreininga samlar alle norske arkitektar og det er ikkje andre aktuelle mottakarar.

Sekretariatet for etter- og vidareutdanning i samfunnsplanlegging (SEVS) er eit samarbeid mellom staten og kommunesektoren. SEVS fekk 1 mill. kroner i 2023 og 1 mill. kroner i 2024 for å styrkje kapasitet og kompetanse innan planlegging og samfunnsutvikling. SEVS har brukt midlane på kurs og samlingar, mellom anna det årlege etter- og vidareutdanningstilbodet innan samfunnsplanlegging (SAMPLAN). Sekretariatet er lagt til KS og dagens samarbeid gjeld for perioden 2022–2025. Det er ikkje andre aktuelle mottakarar.

Rapportane og dokumentasjonen frå prosjekta som har fått tildelt midlar etter søknad indikerer at tiltaka har bidratt til auka kompetanse innan plan, kart og geodata, både hos søkjarane og målgruppene deira. Arrangement og kurs, rettleiarar, artiklar og anna skriftleg materiale gir kunnskap og bidreg til erfaringsutveksling, nye arbeidsmåtar og meir kunnskap. Nokre mottakarar av tilskot har utvikla tenester basert på offentlege tilgjengelege kart og geodata. Erfaringar og resultat frå tiltaka har blitt formidla til aktuelle målgrupper gjennom departementet sine digitale kommunikasjonsskanalar, og har blitt lagt til grunn for politikkutvikling og utviklings- og kompetansearbeid i departementet. I 2023 og 2024 vart det kvart år gitt tilskot til om lag tjue søkarar. Prosjekta og mottakarane er omtalt på regjeringas nettside planlegging.no og på Direktoratet for forvaltning og økonomistyring si nettside tilskudd.no.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Det blir foreslått 1 mill. kroner til Bylivsenteret i regi av Norske Arkitektars landsforbund (NAL), og 1 mill. kroner til Sekretariatet for etter- og vidareutdanning i samfunnsplanlegging (SEVS), for å tilby kurs og kompetansetiltak innan stadutvikling og planlegging. Begge arbeider hovudsakleg for å auke den offentlege plankompetansen.

Det er stor og aukande interesse for tilskot til kompetansetiltak. For å bidra til å auke den offent-

lege plankompetansen blir det foreslått å auke løyvinga med 3 mill. kroner.

Det blir foreslått å løyve totalt 9,9 mill. kroner.

Kap. 595 Statens kartverk

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttast under post 21 og 45</i>	1 026 172	967 776	1 051 683
21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast, kan nyttast under post 01 og 45</i>	264 307	360 308	396 218
30	Geodesiobservatoriet, <i>kan overførast</i>	13 000	31 500	33 300
	Sum kap. 595	1 303 479	1 359 584	1 481 201

Kartverket er staten sitt fagorgan for kart, geodata og eigedomsinformasjon. Kartverket skal dekke eit felles databehov hos mange brukarar for kart, stadfesting og annan geografisk informasjon. Kartverket skal bygge og vedlikehalde ein nasjonal geografisk infrastruktur for sjø og land, og samarbeide med kommunane, statlege etatar og andre som bidrar til det offentlege kartgrunnlaget. Hovudmål for drifta er oppdaterte grunnkartdata for norske land- og sjøområde, forsvarleg og effektiv tinglysing, matrikkel med god kvalitet, og effektiv tilgang til, og bruk av, kart og eigedomsinformasjon.

Kartverket skal støtte opp om mål 3, Effektiv tilgang til oppdatert kart- og eigedomsinformasjon gir grunnlag for verdiskaping og utvikling.

Gjennom samarbeid med og rettleiing av kommunane spelar Kartverket ei sentral rolle i forbe-tring av kommunale tenester, særskilt i dei minste kommunane.

Kartverket har om lag 810 tilsette og er organisert i divisjonane geodesi, land, sjø og eigedom. Hovudkontoret er lokalisert på Hønefoss. I tillegg har etaten 12 fylkeskartkontor, ein sjødivisjon i Stavanger, tinglysing av burettslagsdelar og kundesenteret for Kartverket i Ullensvang og eit jordobservatorium i Ny-Ålesund på Svalbard.

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttast under post 21 og 45

Løyvinga skal dekke Kartverkets utgifter til løn, varar og tenester, pensjon, husleige, IKT og andre

faste driftsutgifter. Utgiftene er knytte til heile Kartverkets ansvarsområde, mellom anna drift av matrikkel og tinglysing, den geografiske infrastrukturen i Noreg og sjømåling.

Delar av utgiftene på posten, mellom anna utgifter knytte til geodataarbeidet og koordinering av samfinansieringsprosjekt, blir finansiert av inntekter frå sal og abonnement og frå samfinansiering, jf. omtale under kap. 3595, post 02 og post 03.

Rapport

I tråd med tillitsreforma jobba Kartverket i 2023 med nye arbeidsmetodar for å oppdatere sine tenester for å møte forventningar frå brukarane om at oppdaterte og pålitelege geodata skal vere tilgjengelege heile døgnet. 70 pst. av tinglysings-sakene vart i 2023 sendt inn digitalt, mot 42 pst. i 2019. Talet på oppslag hos Kartverkets kart (cache) auka frå 8,7 milliardar i 2018 til 13,2 milliardar i 2023, som er eit uttrykk for kor mykje dei konkrete karttenestene blir brukt. Moderniseringen av matrikkelen har gjort at bruken av denne statlege felleskomponenten aukar.

Krigen i Ukraina og NATO-medlemskap for Finland og Sverige, har gjort at Kartverket har brukt betydelege ressursar på tenester til Forsvaret, noko som påverka andre leveransar. Kartverket hadde òg ei sentral rolle i den tekniske gjennomføringa av delinga av tvangssamanslåtte fylke og kommunar. Kartverket markerte sitt 250-årsjubileum i 2023, mellom anna med eige minnemynt.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Noreg har nokre av verdas beste geodata og ei god ordning for samarbeid om innsamling av data, men det er behov for auka vedlikehald av løysingane for lagring, forvaltning og distribusjon. Kartverket, som er nasjonal geodatokoordinator, har ansvaret for å forvalte desse løysingane. Det blir foreslått å auke løyvinga med 30 mill. kroner i 2025 for å halde drifta av fellesløysingane for geografisk infrastruktur ved like.

Det blir òg foreslått å auke løyvinga med 20 mill. kroner for å dekke driftsutgifter som følgje av nytt system for betre data om mellom anna fritidsbustadar. Sjå omtale under post 21.

Kartverket har gått over til å bruke Direktoratet for forvaltning og økonomistyring som leverandør av rekneskapstenester. Det blir derfor foreslått å redusere løyvinga med 5,6 mill. kroner mot ei tilsvarande auke på Finansdepartementets budsjett.

Som følge av ny *Forskrift om opptak og annen bruk av informasjon om bestemte angitte bunnforhold*, har Kartverket fått ei utvida rolle på vegne av Forsvaret i saker som gjeld innsamling og frigiving av djupdata. Det blir derfor foreslått å auke løyvinga med 3,6 mill. kroner, mot tilsvarande reduksjon av løyvinga på Forsvarsdepartementets budsjett.

Det blir foreslått å auke løyvinga med 9,4 mill. kroner som følgje av auka inntekter frå sal av abonnement/tenester og samfinansiering.

Det er eit mål for regjeringa å redusere leigeutgiftene som staten har til kontorlokale. Som følgje av dette blir det foreslått å redusere løyvinga med 1,3 mill. kroner.

Samla blir det foreslått å løyve 1 051,7 mill. kroner.

Det blir foreslått at løyvinga kan overskridast mot tilsvarande meirinntekter under kap. 3595, post 02 og 03, jf. forslag til romartalsvedtak.

Post 21 Særskilde driftsutgifter, kan overførast, kan nyttast under post 01 og 45

Løyvinga skal i hovudsak dekke tidsavgrensa prosjekt og kjøp av tenester frå private leverandørar. Dette gjeld mellom anna fotografering og laser-skanning frå fly, men òg tilarbeiding av data og andre tenester frå geodatabransjen.

Kartverket har ansvar for mange samfinansierte kartleggingsprogram over heile Noreg. Dette gjeld ei rekke lokale og regionale initiativ der Kartverket organiserer kartlegging av område der fleire interessentar har samanfallande behov

for oppdaterte data. Grunnlaget er fleirårige regionale geodaplanar og Geovekst-samarbeidet. Inntektene frå dei samarbeidande partane blir førte på kap. 3595, post 03. Det gjeld òg inntekter knytt til flyfotografering (omløpsfotografering), som gjennomførast ved hjelp av bidrag Kartverket får frå andre offentlege etatar og kommunar.

Delar av utgiftene på posten blir òg dekkja med inntekter frå sal og abonnement over kap. 3595, post 02. Det gjeld mellom anna abonnement til posisjonstenester og sal av geodata.

Inntektene som Kartverket tar imot til samfinansierte prosjekt og frå sal og abonnement, går i all hovudsak til kjøp av varer, utstyr og eksterne tenester. Kartverkets bidrag i prosjekta er ressursar/prosjektleiingar i form av årsverk som blir finansiert på post 01.

Rapport

Kartverket har god progresjon med utvikling av systemet for verdsetting av fritidsbustadar. Arbeidet med betre informasjon i matrikkelen piloterar løysingar for ny innhenting av informasjon om bygningar til matrikkelen og mogleggjer nye offentlege og private tenester. Utviklingsfasen i det treårige prosjektet skal vere ferdig i 2025. Samla kostnader i Kartverket til utvikling er 156 mill. kroner og faste driftskostnader er 20 mill. kroner, jf. omtale under kap. 595, post 01. Sjå nærare omtale av prosjektet i Prop. 1 S (2023–2024) for Finansdepartementet.

Arbeidet med IT-prosjektet Nautilus vart noko forsinka i 2023, men dei første nye løysingane blir tatt i bruk i 2024. Det femårige prosjektet vart starta opp i 2022 og har ei samla ramme på 121,2 mill. kroner. Nautilus vil gi meir effektiv behandling og distribusjon av marine geodata mellom Kartverket og viktige brukarar og samfunnsparntarar. Prosjektet vil mellom anna kunne bidra til å bygge opp under ny næringsutvikling langs kysten.

Det er stor aktivitet innan kartleggingsprogrammet Geovekst, som betyr at Kartverket kan kjøpe meir private flyfotograferingstenester og publisere meir oppdaterte data over Noreg.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

Det blir foreslått å auke løyvinga med 50 mill. kroner for å auke tryggleiken i det nasjonale eigeomsregisteret. Det nasjonale eigeomsregisteret (matrikkel og grunnbok) er peikt ut som støtte for nasjonale tryggingssinteresser etter tryggingsslova. Det er tryggingssutfordringar med dagens oppsett,

samstundes som ei uroleg verd tydeleggjer behovet for å sikre integritet og tilgjenge til informasjon om eigedom, rettar og greiner i Noreg. Regjeringa foreslår eit toårig prosjekt med investeringskostnader på til saman 95 mill. kroner for å utvikle nye løysingar. Varig auke i driftsutgiftene vil vere på 25 mill. kroner frå 2027. Tiltaket finansierast med ein mindre auke i tinglysingsgebyra, sjå omtale under kap. 3595, post 01.

2025 er siste året for prosjektet med eigenregistrering i matrikkelen/fritidsbustadar. Løyvinga blir foreslått redusert med 30 mill. kroner, samstundes som det blir foreslått 20 mill. kroner til drift på post 01.

Det blir foreslått å auke løyvinga med 9,6 mill. kroner som følgje av auka inntekter frå sal av abonnement/tenester og samfinansiering.

Vidare blir det foreslått ein reduksjon på 6 mill. kroner i tråd med framdriftsplanen for IT-prosjektet Nautilus.

Samla blir det foreslått å løyve 396,2 mill. kroner.

Det blir foreslått at løyvinga kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under kap. 3595, post 02 og 03, jf. forslag til romartalsvedtak.

Det blir foreslått at Kartverket kan setje i gong samfinansierte prosjekt før finansieringa i sin heilskap er innbetalt, føreset at det er inngått ein bindande avtale med forsvarleg sikkerheit om innbetaling mellom partane og for inntil 90 mill. kroner, jf. forslag til romartalsvedtak.

Det blir foreslått ei fullmakt på inntil 40 mill. kroner til å bestille kartgrunnlag og kartleggingsstenester og inngå avtalar om kartleggingsarbeid som går over fleire år, jf. forslag til romartalsvedtak.

Post 30 Geodesiobservatoriet, kan overførast

Midlane går til det tidsavgrensa prosjektet med etablering av eit nytt geodetisk observatorium i Ny-Ålesund. Prosjektet skal etablere ein moderne stasjon for geodetiske målingar som kan virke saman med eit nettverk av nokre dusin tilsvarende målestasjonar fordelt over heile verda.

Rapport

Prosjektet starta opp i 2012. Frå 2020 har arbeidet i hovudsak bestått i å få begge dei nye antennene i full drift og gjennomføre ein periode med samkøyring av ny og gammal antenne. Dette har vore utfordrande, men drifta av den gamle antenna på Rabben er no avslutta og antenne riven.

I 2023 vart det gjennomført over 163 målings sesjonar mot fjerntliggande kvasarar¹ i Ny-Ålesund, koordinert med anlegg frå resten av verda. Desse dannar grunnlaget for å bestemme nøyaktig kvar jordas kjerne er til ein kvar tid, og dermed til å etablere den globale posisjonsramma som all stadfesting er avhengig av. Det er mellombelse utfordringar med radioforstyringar i Ny-Ålesund, som gjer at ikkje alle måleseriane kan nyttast i den vidare produksjonskjeda for berekning av det geodetiske rammeverket for jorda.

Det har vore krevjande å få på plass lasermålingsinstrument (SLR) i Ny-Ålesund, då ein er avhengig av framdrifta i eit større amerikansk prosjekt der Ny-Ålesund er det einaste ikkje-amerikanske anlegget. Dei første delane av dette instrumentet er montert i Ny-Ålesund.

Vidare har det vore noko større utfordringar knytt til grunnforholda enn venta, grunna smelting av permafrosten.

Prioriteringar og budsjettforslag for 2025

I 2025 kjem fleire av dei siste delane til SLR på plass. Vidare skal det mellom anna gjerast ein jobb med å rette opp gangbanane mellom instrumenta, sidan desse er blitt skeive på grunn av tininga av permafrost. Vidare skal nokre arbeidslokalar settast i stand.

Det blir foreslått å løyve 33,3 mill. kroner.

Prosjektet, som no er forventa å vere ferdig i 2026, har ei kostnadsramme på 423 mill. kroner per 1. juli 2024, jf. vedlegg 3 med oversikt over gjeldande oppmodingsvedtak frå tidlegare år. Det er venta at prosjektet vil overstige kostnadsramma noko, hovudsakleg grunna valutasvingingar og meir krevjande grunnforhold enn venta.

¹ Galakse der det sentrale området strålar svært kraftig.

Kap. 3595 Statens kartverk

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Gebyrinntekter tinglysing	439 884	477 700	464 700
02	Sal og abonnement m.m.	165 957	149 106	168 074
03	Samfinansiering	210 488	204 439	217 840
04	Sal av anleggsmiddel	1 500		
	Sum kap. 3595	817 829	831 245	850 614

Post 01 Gebyrinntekter tinglysing

På posten blir det ført inntekter knytt til gebyr for rettsregistrering av burettar og tinglysing i fast eigedom. Gebyra er fastsett i forskrift.

Omfanget av gebyrinntekter er i hovudsak gitt av omsetninga i bustadmarknaden. Det er større usikkerheit rundt desse prognosane i åra framover. Inntektene frå gebyra blir foreslått redusert med 49 mill. kroner, grunna lågare omsetning i eigedomsmarknaden.

For å finansiere utvikling av betre IT-sikkerheitssystem for matrikkel og grunnbok blir det foreslått å auke tinglygingsgebyra med om lag 8 pst., tilsvarende ei inntektsauke på 36 mill. kroner. Sjå omtale under kap. 595, post 01.

Samla blir det foreslått å løyve 464,7 mill. kroner.

Staten sine utgifter til tinglysing og matrikkel er i forslag til statsbudsjettet for 2025 på om lag 575 mill. kroner. Grunna enkelte mellombelse prosjekt, mellom anna satsingar på matrikkelen, bereknast no statens utgifter til tinglysing og matrikkel samla sett å vere om lag 110 mill. kroner høgare enn inntektene frå tinglygingsgebyra for året 2024 isolert sett.

Post 02 Sal og abonnement m.m.

På posten blir det ført inntekter frå ulike sal og abonnement i Kartverket. Inntektene er i hovudsak knytte til sal av posisjonstenester, mellom anna CPOS, og sal av geodata. I tillegg kjem inntekter knytte til internasjonalt arbeid, betaling for delar av Kartverkets arbeid med formidling av elektroniske sjøkart (PRIMAR) og diverse andre sjøprodukt.

Salet i 2023 var godt, mellom anna på grunn av auka etterspørsel etter posisjonstenester til nye føremål.

Posten blir foreslått auka med 13,3 mill. kroner som følge av auka inntekter knytt til ei rekke pågåande prosjekt i Kartverket og Electronic Chart Centre AS (ECC), deriblant inntekter i PRIMAR.

Det blir foreslått å løyve 168,1 mill. kroner.

Post 03 Samfinansiering

På posten blir det ført inntekter knytte til tidsavgrensa prosjekt i Kartverket som skal samfinansierast. Inntektene frå samfinansiering kjem frå statsetatar, kommunar og private aktørar. Dette er hovudsakeleg kartleggingsprosjekt, der Kartverket leiar arbeidet og i nokre tilfelle òg utfører arbeidet sjølv. Inntektene er mellom anna knytte til kartleggingssamarbeidet Geovekst, vedlikehald av Felles kartdatabase (FKB) og omløpsfoto-grafering.

Det blir foreslått ei auke på 5,6 mill. kroner, mellom anna knytt til større deltaking i Geovekst-samarbeid. Dette kan sjåast som eit uttrykk for auka etterspørsel frå kommunar og statsetatar etter geodata.

Det blir foreslått å løyve 217,8 mill. kroner.

Post 04 Sal av anleggsmiddel

I 2023 vart det selt eit mindre bygg for posisjonsinstrument på Værnes for 1,5 mill. kroner. Midlane vart nytta til innkjøp av nye instrument. Det er ikkje planlagt nokre sal i 2025.

Kap. 5635 Electronic Chart Centre AS

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
85	Utbytte	5 391	3 000	3 000
	Sum kap. 5635	5 391	3 000	3 000

Post 85 Utbytte

Departementet tok over eigarstyringa av Electronic Chart Centre (ECC) frå 2022. Selskapet låg tidlegare under Nærings- og fiskeridepartementet. Hovudaktiviteten til selskapet er distribusjon av elektroniske sjøkart (ENCAR) for det internasjonale PRIMAR-samarbeidet som Kartverket er

operatør for. Frå 2022 har ECC eit sektorpolitisk mål om sjøsikkerheit.

I 2023 vart det utbetalt 5,4 mill. kroner i utbytte. Framover vil ECC måtte prioritere midlar til vedlikehald og oppgradering av eksisterande løysingar.

Det blir foreslått 3 mill. kroner i anslått utbytte i 2025. Endeleg utbytte blir avklart etter at selskaps årsregnskap for 2024 er kjent.

Del III
Omtale av særlege tema

6 Klima- og miljøpolitikk

Regjeringa sin klima- og miljøpolitikk bygger på at alle samfunnssektorar har eit sjølvstendig ansvar for å legge miljøomsyn til grunn for aktivitetane sine og for å medverke til at ein kan nå dei nasjonale klima- og miljømåla. For omtale av regjeringa sine samla klima- og miljørelevante saker, sjå Klima- og miljødepartementets fagproposisjon.

Fleire viktige verkemiddel og verktøy for å ta omsyn til klima og miljø ligg i Kommunal- og distriktsdepartementet. Departementet har mellom anna ansvar for plan- og bygningslova, samelova, kommuneøkonomi, lokalforvaltning og regional- og distriktspolitikken. Gjennom vidareutvikling av desse verkemidla arbeider Kommunal- og distriktsdepartementet, i samarbeid med andre departement, for ein heilskapleg og effektiv klima- og miljøpolitikk.

Areal- og samfunnsplanlegging

Areal- og samfunnsplanlegginga legg rammene for bruk av areala i Noreg, og har gjennom det stor innverknad på korleis naturen blir ivareteke og kor mykje klimagassar som blir sleppt ut. Som planmyndigheit har kommunane ei viktig rolle i å bidra til at Noreg når dei nasjonale natur- og klimamåla, samstundes som ulike sektorar, oppgåver og interesser blir sett i samanheng.

Nye utbyggingar av næring, bustader, fritidsbustader og infrastruktur kan føre til inngrep i naturen. Nokre av omsyna som må takast i arealplanlegginga er verknaden av foreslått arealbruk på naturmangfald, landskap, jordvern, friluftsliv-sinteresser, og samisk natur- og kulturgrunnlag. I regionale planar, kommuneplanar og reguleringsplanar som kan få vesentlege verknader for miljø og samfunn, skal verknader for miljø og samfunn konsekvensutgreiast i tråd med regelverket om konsekvensutgreiingar. Konsekvensutgreiingar skal sikre at styresmaktene har eit godt og dekkande kunnskapsgrunnlag når planar blir vedtatt. Klima- og miljødepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet har sett i gang eit arbeid med å revidere forskrifta om konsekvensutgreiingar. Der planane får følgjer for naturmangfald

eller vassmiljø, skal dei òg vurderast etter naturmangfaldlova og vassforskrifta.

Areal- og samfunnsplanlegging og byggesaksbehandling etter plan- og bygningslova kan vere med på å avgrense utslepp av klimagassar frå transport, arealbruksendringar, bygg og energibruk. Planar etter plan- og bygningslova skal ta klimaomsyn. Regjeringa arbeider med å vidareutvikle rettleiing og verktøy for å bidra til at klimaomsynet blir ivareteke, og har starta ei utgreiing av korleis omsynet til klima i plan- og bygningslova kan styrkjast. Meir omtale av dette går fram av regjeringa sin klimastatus og -plan som er vedlagd Klima- og miljødepartementet sin fagproposisjon.

Regjeringa sine nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging 2023–2027 gir kommunane og fylkeskommunane oversikt over dei viktigaste føringane frå staten, og skal vektleggast i all planlegging etter plan- og bygningslova. I dokumentet legg regjeringa mellom anna vekt på at planlegginga skal bygge opp under berekraftsmåla og dei nasjonale klima- og miljømåla. Grøn omstilling, jordvern og samfunnsikkerheit og beredskap er òg framheva som viktige tema. Det er lagt vekt på at planlegginga skal tilpassast regionale og lokale forhold. Dei konkrete føringane for korleis klima skal ivaretakast i planar går mellom anna fram av statlege planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpassing.

Regjeringa har foreslått ei revidering av dei statlege planretningslinjene, som har vore på høyring våren 2024. I forslaget til reviderte planretningslinjer går det tydelegare fram korleis klimaomsynet skal ivaretakast i planlegging og anna verksemd i kommunane, og ansvarsdelinga mellom forvaltingsnivå. Eit av føremåla med retningslinjene er å sørge for at klimagassreduksjon, klimatilpassing, energi og natur sjåast i samanheng.

Kommunal- og distriktsdepartementet har òg revidert og hatt på høyring forslag til nye statlege planretningslinjer for samordna bustad-, areal- og transportplanlegging våren 2024. Retningslinjene tek i større grad omsyn til lokale forskjellar og legg til rette for bustadbygging i heile landet. Dei nye retningslinjene for arealbruk og mobilitet skal fremme eit samfunn med låge utslepp gjennom

utvikling av berekraftige, kompakte og attraktive byar og tettstader. Dei skal bidra til at vi planlegg slik at vi tek vare på kulturmiljø, og hindrar at dyrka mark, natur-, villrein- og friluftsområde og karbonrike areal blir bygd ned.

Arealplanlegginga er òg avgjerande for å førebygge framtidige skadar forårsaka av klimaendringar. Planstyresmakta må ta klimaomsyn gjennom tilpassing til framtidige klimaendringar, og legge dei høge klimaframskrivningane til grunn når dei vurderer korleis eit planområde vil bli påverka av framtidige klimaendringar.

Kommunal- og distriktsdepartementet arbeidar målretta med å forbetre rettleiinga for å styrkje planlegginga i kommunane. Rettleiingsarbeidet gjeld alle delar av planlegginga, med vekt på heilskapleg og berekraftig arealplanlegging der òg omsyn til miljø og klima blir ivareteke. I 2024 lanserte Kommunal- og distriktsdepartementet saman med Miljødirektoratet ein webinarserie for å rettleie om klima og natur i planlegging etter plan- og bygningslova.

Vidare har departementet gitt ut ein rettleiar om arealrekneskap i kommuneplan. Dette skal legge grunnlaget for felles metodikk for bruk av arealrekneskap i kommuneplanprosessar, som òg omfattar tema som natur og klima, og lettare tilgang til relevante data om arealutvikling. Planar skal vere realistiske og gjennomførbare og arealrekneskap er eit verktøy som er nyttig for å kunne gjere vurderingar rundt disponering av areal og omsyn til klima og natur i kommuneplan. Det skjer mykje rundt bruk av ulike typar arealrekneskap i planprosessar, og dette er første versjon av rettleiaren. Framover vil departementet oppdatere rettleiinga.

Strandsona langs sjøen og langs vatn og vassdrag er viktig for naturmangfald, friluftsliv, næringsliv og busetnad. At miljøverdiar og allmenne interesser blir tatt vare på er eit viktig nasjonalt omsyn. Statlege planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsona langs sjøen vart reviderte i 2021. I delar av landet er strandsona langs sjøen under stort utbyggingspress, og store delar av strandsona er lite tilgjengeleg. Her må det førast ein restriktiv praksis når det gjeld ny utbygging. Arealbruken i strandsona langs sjøen og i og langs vassdrag vurderast i eit heilskapleg og langsiktig perspektiv. Mange enkelttinggrep i strandsona påverkar naturen og landskapet over tid, og reduserer kvalitetane til områdene. I store delar av landet er det mindre press på desse areala. Det blir derfor lagt til rette for ei meir differensiert forvaltning av strandsona med større moglegheiter til næringsutvikling og busetting i spreiddbygde strøk langs kysten i sone 3 i planret-

ningslinjene for strandsona. Arealbruken må i størst mogleg grad avklarast gjennom planlegging, og ikkje gjennom dispensasjonar.

Å legge til rette for god planlegging i kystnære sjøområde er òg eit tema som blir følgt tett opp. Sjølv om det har blitt utarbeidd rundskriv og rettleiar om planlegging i sjø, er det nødvendig å sjå vidare på arbeidsdelinga mellom arealplanar og behandling etter sektorlover. Erfaringar med planlegging i sjø blir følgt opp våren 2024 med ein rapport som gir konkrete råd om korleis planane og rettleiinga kan bli betre.

Kommunal- og distriktsdepartementet samarbeider med Klima- og miljødepartementet om plan- og bygningslova som verkemiddel for å ta vare på naturmangfald og oppfølging av dei regionale planane for villrein fjella. Villreinen er ein viktig del av norsk natur og kultur. Nesten heile den europeiske bestanden lever i Noreg, og vi har derfor eit særleg forvaltingsansvar. Klassifiseringar i 2022 etter kvalitetsnorm for villrein viser at tilstanden for villreinen er dårleg i alle kartlagde villreinområde. Kommunal- og distriktsdepartementet har bidratt i arbeidet med ei melding til Stortinget om villrein som vart sendt Stortinget i april 2024 og bidrar vidare i arbeidet med tiltaksplanar. Det er òg samarbeid om oppfølging av naturavtalen og ny melding til Stortinget om natur, oppfølging av heilskapleg tiltaksplan for Oslofjorden og regionale planar etter vassforskrifta.

God planlegging er nøkkelen til berekraftig bruk og vern av fjell- og utmarksområda. Fritidsbustader og reiseliv er viktig for verdiskaping og økonomisk berekraft i mange distriktskommunar, men kan òg kome i konflikt med eksisterande næringar som reindrift og landbruk. Enkelte stader gir omfattande hyttebygging òg negative konsekvensar for friluftsliv, landskap og naturmangfald. Gjennom god planlegging kan fritidsbusetnad bli vurdert i eit regionalt perspektiv, og arealbeslaget avgrensast. Ny utbygging bør skje i tilknytning til eksisterande byggeområde og infrastruktur og tilpassast bygningar, landskap og terreng. Det er viktig å unngå ny, omfattande fritidsutbygging i viktige landbruks-, natur-, friluftsliv- og reindriftsområde og utbygging på myr. I fjellområda er det særleg viktig å ta vare på større, samanhengande område utan bygningar. Potensialet for fortetting eller utviding av eksisterande fritidsbustadområde bør vurderast før det blir lagt til rette for utbygging i nye område, særleg der det er utbyggingspress. Ein bør unngå ny fritidsbusetnad i og over skogrensa og på myr.

Kommunal- og distriktsdepartementet utarbeida i 2022 ein rettleiar om planlegging av fritidsbustader. Rettleiaren klargjer prinsippa for god planlegging og vil bidra til å styrkje kommunane sin kompetanse på området. Kartlegging av tomtereserven for fritidsbustader utført av Norsk institutt for naturforskning (NINA) i 2022 viser at tomtereserven i gjeldande kommunale planar er svært stor (1 479 km²). Han viser òg kor tomtereserven ligg i høve til utvalde miljø- og samfunnstema. Rapporten er nyttig i kommunal og regional planlegging, og er eit døme på korleis ein kan få oversikt over planlagt arealbruk gjennom analysar av digitale plandata.

Bustad- og bygningspolitikk

Bygge-, anleggs- og eigedomsnæringa står direkte og indirekte for ein stor del av klimagassutsleppa i Noreg, og er òg den største enkeltkjelda til avfall. Byggenæringa har eit stort potensial for å kutte utsleppa, mellom anna ved å bruke klimavenleg materiale og ombruk av byggevarer.

Bygningsregelverket skal sørge for at bustader og bygg er sikre, energieffektive og miljøvenlege. Å fremje berekraftig byggeverksemd er ei prioritert oppgåve for Direktoratet for byggkvalitet (DiBK), som har i oppdrag å greie ut moglege krav i byggtknisk forskrift som kan bidra til at klimaavtrykket frå bygging blir redusert.

Regjeringa inviterte i 2023 byggenæringa til dialog om klimapartnerskap. Klimapartnerskapet skal vere ein arena for dialog om kva som skal til for å redusere klimafotavtrykket frå bygging. Mellom anna skal DiBK involvere næringa i arbeidet

med utgreiing av moglege krav i byggtknisk forskrift, og prøve ut nye arbeidsmetodar, med tettare dialog undervegs. Regjeringa vil òg bidra med finansiering av eit arbeid i næringa som har kunnskaps- og kompetansebygging om redusert klimafotavtrykk frå bygging som formål.

Næringsutvikling og grøn omstilling i distrikta

Kommunal- og distriktsdepartementet forvaltar to næringsretta tiltak under distrikts- og regionalpolitikken som har miljø i målsettinga og rapporterer på miljøeffektar. Investeringsstilskot for store grønne investeringar er ei investeringsordning retta mot berekraftige industriprosjekt med mål om klimaomstilling. Ordninga har krav om at alle prosjekt oppfyller krava til positiv miljøeffekt¹. Ordningane under post 61 Mobiliserande og kvalifiserande næringsutvikling har tiltak retta mot verksemdar i region og distrikt. Innovasjon Noreg rapporterte at talet på tilsegn med positiv miljøeffekt for 2023 er 58 pst. for bedriftsutviklings- og investeringsstilskot, 53 pst. for distriktsretta risikolån og 19 og 31 pst. for høvesvis distriktsretta og landsdekkande oppstartstilskot. Departementets næringsretta ordningar følgjer regjeringas hovudprinsipp for grøn dreiiing av det næringsretta virkemiddelapparatet².

¹ Definert av Innovasjon Noreg etter EUs taksonomi for berekraftsmåla, sjå Innovasjon Noregs oppdragsgiverrapport s. 291.

² Sjø Prop. 1 S (2024–2025) Nærings- og fiskeridepartementet, programkategori 17.20.

7 Oppfølging av berekraftsmåla

Berekraftsmåla vart vedtatt av FN's medlemsland i 2015. Det er til saman 17 mål og 169 delmål. Måla handlar om vekst og velstand, helse og utdanning, miljø og klima, fred, sikkerheit og samarbeid. Alle land har eit ansvar for å oppfylle berekraftsmåla innan 2030. Kommunal- og distriktsdepartementet hadde frå 2020 til og med 2023 ansvar for koordineringa av det nasjonale arbeidet med berekraftsmåla, noko som Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet har tatt over frå 2024. I juni 2021 vart Meld. St. 40 (2020–2021) *Mål med mening. Norges handlingsplan for å nå berekraftsmålene innen 2030* lagt fram. I juli 2021 presenterte Noreg sin andre rapport om nasjonal implementering av Agenda 2030 i FN. Kommunal- og distriktsdepartementet er òg koordinerande departement for berekraftsmål 11. Kapitlet omtalar innsatsen for å nå berekraftsmåla som er finansierte over budsjettet til Kommunal- og distriktsdepartementet.

Delmål 1.2 Innan 2030 minst halvere prosentandelen av menn, kvinner og barn i alle aldrar som lever i fattigdom, i samsvar med nasjonale definisjonar

I enkelte byar og område med konsentrasjon av levekårsutfordringar har staten og kommunane avtalebaserte samarbeid om felles ekstra innsats, kalla områdesatsingar. Områdesatsingar er eit verkemiddel for å gjere ein ekstra innsats for tenesteutvikling og betre nærmiljøkvalitetar i levekårsutsette område. I 2024 vart områdesatsingane styrkt med 40 mill. kroner. Det vil bli inngått sju nye intensjonsavtalar i løpet av 2024, slik at det til saman er 14 kommunar med avtale om områdesatsing. Ei ekstern evaluering av områdesatsing som statleg verkemiddel er sett i gang, og rapporten skal leverast i februar 2025.

Delmål 1.3 Innføre nasjonalt tilpassa sosiale velferdsordningar og tiltak for alle, inkludert minstepersonar, og innan 2030 oppnå ei vesentleg dekning av fattige og sårbare

Regjeringa har sett i verk ei rekke tiltak for å motverke effekten av auken i levekostnader, mellom

anna gjennom å auke bustøtta. Den statlege bustøtta skal sikre at husstandar med låge inntekter og høge buutgifter kan bu i ein trygg og god bustad. Frå desember 2021 til mars 2024 var regelverket mellombels endra, slik at opp til 25 000 fleire enn vanleg fekk bustøtte. Dei som fekk bustøtte, fekk i denne perioden òg ekstra utbetalingar i fleire omgangar, som hjelp til å dekke høge straumrekningar. I samband med revidert nasjonalbudsjett for 2024 vart det vedtatt at alle bustøttemottakarar som ikkje betalar for oppvarming gjennom husleige eller fellesutgifter, skal få lagt 590 kroner til buutgiftene kvar månad ved berekning av bustøtte. Tiltaket vart iverksett frå og med september 2024, med første utbetaling i oktober.

I tillegg vart det gjort ei rekke andre endringar i bustøtta i samband med revidert nasjonalbudsjett for 2024. Det vart mellom anna vedtatt å auke dei årlege buutgiftstaka med 4 000 kroner, og frå og med oktober 2024 skal inntekta til 18- og 19-åringar ikkje telje med i berekninga av bustøtte, viss dei ikkje er hovudperson i eige hushald.

Trygge og gode buforhold er viktig for å jamne ut forskjellar i levekår og sikre gode oppvekstvilkår for barn og unge. Den sosiale bustadpolitikken skal førebygge at folk får utfordringar på bustadmarknaden, og gi hjelp til dei som ikkje klarar å skaffe og behalde ein eigna bustad. Bustøtte, startlån og lån til utleigebustader er viktige bustadsosiale verkemiddel.

Om lag tre firedelar av husstandane i Noreg bur i ein bustad dei eig sjølv. Husbanken sine startlån og lån til utleigebustader gjer at fleire kan kjøpe ein eigen bustad og at det blir tilgang på fleire eigna utleigebustader. Regjeringa har foreslått at låneramma til Husbanken blir 29 mrd. kroner for 2025. Låneramma går mellom anna til startlån og lån til utleigebustader for vanskelegstilte. Regjeringa vil òg gjere eit forsøk der kommunane kan gi startlån til førstegongsetablerarar som er noko betre økonomisk stilte enn dei som får startlån i dag.

Delmål 4.1) Innan 2030 sikre at alle jenter og gutar fullfører gratis og likeverdig grunnskule og vidaregåande opplæring av høg kvalitet som kan gi dei eit relevant og reelt læringsutbytte

Romane er éin av fem nasjonale minoritetar i Noreg. Kommunal- og distriktsdepartementet finansierer skulelosordninga som blir drifta av Oslo kommune. Skulelosane følgjer opp romske elevar som bur i Oslo, Lørenskog og andre nærliggande kommunar. Skulelosane arbeider for å styrkje læringsutbyttet for elevane, redusere fråvær og auke talet på elevar som fullfører grunnopplæringa. Skulelosane hjelper mellom anna i koordineringa mellom skulen, eleven og heimen.

Delmål 5.5) Sikre kvinner fullstendig og reell deltaking og like moglegheiter til leiande stillingar på alle nivå der det blir teke avgjerder, i det politiske, det økonomiske og det offentlege livet

Regjeringa arbeider kontinuerleg med å oppnå likestilling i det politiske livet og i leiande stillingar og verv spesielt. Som eit av dei første landa i verda innførte Noreg stemmerett for kvinner og rett til å stille til val ved kommunestyreval. Det var ein viktig milepæl for å bli eit fullverdig demokrati.

Etter lokalvalet i 2019 var delen kvinner i kommunestyra for første gang på 40 pst. i landsgjennomsnitt og 35 pst. av ordførarane i landet var kvinner. Ved lokalvalet i 2023 var det 41 prosent kvinner i gjennomsnitt i kommunestyra, og 37 prosent av ordførarane var kvinner. Utviklinga går rett veg, og Noreg har kome langt og når det gjeld å bruke dei formelle rettane i praksis. Vi er likevel ikkje i mål når det gjeld kjønnsbalanse i politiske verv i lokalpolitikken. Det er store variasjonar mellom kommunane. For å få merksemd og bli meir bevisste om dette, har departementet laga eit representasjonsbarometer på regjeringa.no.¹ For å skape merksemd om kjønnsbalansen i lokaldemokratiske organ og i leiande verv i lokalpolitikken fram mot nominasjonane til lokalvalet i 2023, relanserte departementet representasjonsbarometeret 8. mars 2022. Barometeret viser kjønnsamansetninga i kommunestyre og formannskap, og om ordføraren er kvinne eller mann, i alle kommunane i landet. I tillegg viser det delen kvinnelege kandidatar som partia ga stemmetillegg på vallistene til 2019-valet. Barometeret vil bli oppdatert med resultatata frå 2023-valet.

Tal frå Statistisk sentralbyrå viser at ved lokalvalet i 2023 var 42 pst. av alle kandidatane kvinner,

mot 43 pst. i 2019. Blant kandidatane som fekk stemmetillegg av partiet, er 43 pst. kvinner, medan 33 pst. av kandidatane på førsteplass på listene er kvinner. Det er store variasjonar mellom partia når det gjeld kvinner både på listene som heilskap og på dei øvste plassane med stemmetillegg.

Delmål 8.3) Fremje ein utviklingsretta politikk som støttar produktive aktivitetar, oppretting av anstendige arbeidsplassar, entreprenørskap, kreativitet og innovasjon, og stimulere til formalisering av og vekst i talet på svært små, små og mellomstore bedrifter, mellom anna ved å gi dei tilgang til finansielle tenester

Under berekraftsmål 8 har departementet fleire næringspolitiske verkemiddel retta mot utvikling av verksemdar, innovasjon og sysselsetting over heile landet. Verkemidla gir verksemdene tilgang på kapital, rettleiing og nettverk, med mål om vekst i sysselsetting, lønnsemd og produktivitet. Fleire av ordningane har òg mål om å bidra til å realisere det grønne skiftet, og ruste norsk økonomi for framtida. Ordningane kan vise til gode resultat for økonomisk utvikling, innovasjon og sysselsetting, og mange prosjekt har konkrete resultat for kutt av klimagassutslepp, energi-effektivitet og avfallsreduksjon.

Delmål 9.1) Utvikle påliteleg, berekraftig og solid infrastruktur av høg kvalitet, inkludert regional og grensekryssande infrastruktur, for å støtte økonomisk utvikling og livskvalitet med vekt på overkomeleg pris og likeverdig tilgang for alle

Regelverket på bygningsområdet (byggteknisk forskrift/TEK17 og byggesakforskrifta/SAK10) skal vere enkelt å forstå og bruke. Digitalisering av planprosessar er med på å legge til rette for meir effektive byggeprosessar. God flyt av digital data i verdikjeda er ei viktig målsetting. Gjennom digitalisering og vidareutvikling av regelverket, bidrar Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) til å omstille næringslivet til å bli meir berekraftig, med meir effektiv bruk av ressursar og bruk av reine og miljøvenlege teknologiformer og industriprosessar.

Delmål 10.3) Sikre like moglegheiter og redusere skilnader i levekår, mellom anna ved å avskaffe diskriminerande lover, politikk og praksis og ved å fremje lovgjeving, politikk og tiltak som er eigna til å nå dette målet

Berekraftsmål 10 har som mål å redusere ulikskap i og mellom land. Gjennom tilskot til fylkeskommunane ønskjer regjeringa å auke kompetansen hjå fylkeskommunane og kommunane i å planlegge for

¹ Representasjonsbarometeret er tilgjengeleg på regjeringa.no: Kvinner i lokalpolitikken – 2019 – regjeringa.no.

eit universelt utforma samfunn som ikkje diskriminerer fysisk og kognitiv funksjonsnedsetting. Statens kartverk mottek årleg tilskot til kartlegging av tilgjengelegheit i kommunesentra og friområde for å gjere desse tilgjengelege for alle.

Trygge og gode buforhold er viktig for å jamne ut skilnader i levekår. Den statlege bustøtta skal sikre husstandar med låge inntekter og høge buutgifter ein høveleg bustad. I 2023 fekk i snitt 106 000 husstandar bustøtte kvar månad. Startlån skal bidra til at personar med langvarige bustadfinansieringsproblem kan skaffe seg ein eigna bustad og behalde han. Husbanken vidareformidlar startlån til kommunane, og i 2023 formidla kommunane startlån til om lag 7 830 husstandar. Barnefamiljar og personar med funksjonsnedsetting er prioriterte grupper for startlån.

Mykje tyder på at levekåra for den nasjonale minoriteten romar er langt dårlegare enn i befolkninga elles. Kommunal- og distriktsdepartementet finansierer Ressurssenteret, knytte til Romano Kher, som mellom anna skal bidra til at romar får likeverdige tenester gjennom helse- og sosialfagleg innsats.

Kommunal- og distriktsdepartementet finansierer òg tiltak i Lørenskog kommune for å redusere utfordringane som romar opplever i møte med det kommunale tenesteapparatet og i nærmiljøet. I 2024 har kommunen vore opptatt av å nå barn og unge med tiltaka og legge til rette for god tilknytning til skulen.

Delmål 11.1) Innan 2030 sikre at alle har tilgang til tilfredsstillande og trygge bustader og grunnleggjande tenester til ein overkomeleg pris, og betre forholda i slumområde

Berekraftsmål 11 handlar om å gjere byar og lokalsamfunn trygge, robuste og berekraftige, og delmål 11.1 går ut på å sikre at alle har tilgang til tilfredsstillande og trygge bustader til ein overkomeleg pris. Regjeringa vil at folk skal kunne bu i ein eigna bustad i heile landet. Gjennom bustadpolitikken vil regjeringa legge til rette for velfungerande bustadmarknadar slik at terskelen for å kunne skaffe seg ein eigna bustad ikkje blir for høg. Bustøtteordninga skal sikre personar med låge inntekter og høge buutgifter ein høveleg bustad. Startlån frå Husbanken gjer at fleire kan kjøpe ein eigna bustad, og lån til utleigebustader frå Husbanken bidrar til fleire eigna utleigebustader. Husleigetvistutvalet bidrar til ein tryggare og meir velfungerande leigemarknad i heile landet gjennom informasjon og rettleiing om rettar og plikter til leigetakarar og utleigarar. Husbanken

har ein innsats for bustadutvikling i distriktskommunar. Husbanken skal òg medverke til å skaffe fleire eigna bustader til eldre, og har personar med nedsett funksjonsevne og utviklingshemning som ei prioritert målgruppe.

Det er ingen slumområde i Noreg, men nokre byar har område med opphopping av dårlege levekår. I 2024 vil staten samarbeide med 14 kommunar om ein ekstra innsats i gjennom område-satsingar.

Delmål 11.2) Innan 2030 sørgje for at alle har tilgang til trygge, tilgjengelege og berekraftige transportsystem til ein overkomeleg pris og betre tryggleiken på vegane, særleg ved å leggje til rette for kollektivtransport og med særleg vekt på behova til personar i utsette situasjonar, kvinner, barn, personar med nedsett funksjonsevne og eldre

Gjennom arbeidet med byvekstavtalane vil regjeringa framleis satse på kollektivtransport, sykling og gonge i dei store byområda. Kommunal og regional arealplanlegging må sikre ein effektiv arealbruk og tilstrekkeleg bustadbygging i tråd med nullvekstmålet, og bidra til god by- og stadsutvikling. Regjeringa vil derfor arbeide med å få areal- og parkeringspolitikken betre integrert med anna verkemiddel i byvekstavtalane.

Delmål 11.3) Innan 2030 styrkje inkluderande og berekraftig urbanisering og leggje til rette for deltakande, integrert og berekraftig samfunnsplanlegging og forvaltning i alle land

Byar og lokalsamfunn skal vere for alle og gi grunnlag for at òg barn, eldre og personar med funksjonsnedsetting kan delta. Medverknad er integrert i all planlegging og sikra i plan- og bygningslova.

Delmål 11.5) Innan 2030 oppnå ein vesentleg reduksjon i talet på dødsfall og talet på personar som blir ramma av katastrofar, inkludert vassrelaterte katastrofar, og i vesentleg grad minske dei direkte økonomiske tapa i det samla bruttonasjonalproduktet i verda som følgje av slike katastrofar, med vekt på vern av fattige og personar i utsette situasjonar

Klimaendringar fører til stigande temperaturar, meir nedbør og havnivåstiging, og aukar risikoen for naturfarer som flaum og skred, og oversvømmingar ved stormflo og overvatn ved ekstremnedbør. Sjølv om det er relativt få dødsfall i Noreg som følgje av naturkatastrofar, forårsakar naturhendingar som ras og flaum betydelege sam-

funnsøkonomiske tap kvart år. Klimaendringane vil føre til at konsekvensane ved naturfarer som flaum og skred vil auke i alvorsgrad framover, og det er behov for å gjere kommunane betre rusta til å ta omsyn til naturfarer i arealplanlegging og byggesak.

Tilgang til oppdatert informasjon og geografiske data er avgjerande for å ta omsyn til naturfarer i arealplanlegging. Regjeringa har etablert ei ordning om pliktig innmelding av geotekniske grunnundersøkingar og naturfareutgreiingar til offentlege register. Heimelen for dette er komen inn i ein ny paragraf 2-4 i plan- og bygningslova, som sett krav til innmelding av grunnundersøkingar og naturfareutgreiingar til Noregs geologiske undersøking og Noregs vassdrags- og energidirektorat. Lovendringa følgjer opp ei av tilrådingane frå Gjerdrumutvalet for å førebygge kvikkleireskred og vil gi betre kunnskap om grunnforhold og naturfarar.

Frå januar 2024 har kommunane fått betre verkemiddel for å sikre forsvarleg handtering av overvatn i byggesaker mv. etter plan- og bygningslova. Endringane gir kommunane heimel for å kunne krevje tiltak for handtering av overvatn, både ved nybygging og på eigedommar som det er bygd på. Føremålet med endringane er å hindre skadar og ulemper frå overvatn.

Delmål 11.7) Innan 2030 sørgje for at alle, særleg kvinner og barn, eldre og personar med nedsett funksjonsevne, har tilgang til trygge, inkluderande og tilgjengelege grøntområde og offentlege rom

Gjennom tilskot frå Kommunal- og distriktsdepartementet gir Statens kartverk kommunar, fylkeskommunar og frivillige organisasjonar opplæring i kartlegging av tilgjengelegheit i kommunale offentlege uterom, friområde, parkar og områder i marka. Med denne kartlegginga blir manglar oppdaga og tiltak iverksett for å gjere alle desse områda tilgjengelege, og nokre òg universelt utforma. Denne kartlegginga vidareførast.

Regjeringa gir støtte til fylkeskommunane til opplæring i eigen organisasjon og for kommunane i universell utforming i planlegging, og bidrar slik til at samfunnet blir universelt utforma og får trygge, inkluderande og tilgjengelege grøntområde og offentlege rom.

Delmål 11.a) Støtte positive økonomiske, sosiale og miljømessige samband mellom byområde, omland og spreiddbygde område ved å styrkje nasjonale og regionale planar

Planlegging er det viktigaste verktøyet kommunen og fylkeskommunen har når dei skal prioritere oppgåver og fastsette areal for utbygging i by og bygd. I *Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging 2023–2027* blir det lagt vekt på at fylkeskommunane og kommunane legg berekraftsmåla til grunn for planlegginga. Departementet la i 2022 ut ei oppdatert rettleiing om korleis berekraftsmåla kan takast i bruk i planlegging etter plan- og bygningslova på nettsida planlegging.no.

Dei siste åra har Distriktsenteret arbeidd mykje med lokalt og regionalt arbeid for berekraftig samfunnsutvikling. Gjennom prosjektet Distriktskommune 3.0 vart rettleiaren enkelplanlegging.no lansert sommaren 2023 for å bidra til at planleggarar i små distriktskommunar tek gode val og har gode prosessar for planlegging i kommunen. I Prosjektet Plan for politikarar i Møre og Romsdal testar Distriktsenteret saman med Statsforvaltar og fylkeskommunen ut nye samarbeidsmåtar med distriktskommunar i fylket. Målet er at kommunane skal bli betre i stand til å utøve rolla som samfunnsutviklar i medhald av plan- og bygningslova, og ei sentral problemstilling er korleis få berekraft integrert i planlegginga. Det er utarbeidd fleire fagmodular og filmar som gir grunnleggjande kunnskap om berekraftig planlegging på fleire område. Dette materialet er relevant og tilgjengeleg for alle kommunar i heile landet.

Delmål 11.c) Støtte dei minst utvikla landa i å føre opp berekraftige og solide bygg ved bruk av lokale materiale, mellom anna gjennom økonomisk og fagleg støtte

Rask urbanisering bidrar til meir luftforureining, utilstrekkeleg infrastruktur og mangel på nødvendige tenester. Noreg støttar arbeidet for robuste og berekraftige byar i dei minst utvikla landa gjennom dei multilaterale utviklingsbankane og ulike FN-organisasjonar.

Delmål 12.5) Innan 2030 redusere avfallsmengda vesentleg gjennom førebygging, reduksjon, attvinning av materiale og ombruk

Bygg og byggeverksemd spelar ei rolle i å gjere økonomien meir fornybar, sirkulær og berekraftig. DiBK jobbar aktivt med å utvikle regelverket i

byggteknisk forskrift (TEK17) og informere om regelendringar som tillét meir ombruk. Bruk av byggematerialar på ein måte som reduserer avfall på byggeplassen, handtering av avfall og digitale avfallsplanar er òg sentralt i DiBK sitt arbeid.

Delmål 13.2) Innarbeide tiltak mot klimaendringar i politikk, strategiar og planlegging på nasjonalt nivå

Å fremje berekraftig byggeverksemd er ei prioritert oppgåve for DiBK. Regjeringa har gitt direktoratet i oppdrag å greie ut moglege krav i byggteknisk forskrift som kan bidra til at klimaavtrykket frå bygging blir redusert. Vidare gir Husbanken lån til å oppgradere og bygge miljøvenlege bustader, og regjeringa vil oppdatere kriteria for slike lån. Gjennom klimapartnarskap med byggenæringa blir det etablert dialog om redusert klimafotavtrykk frå bygging. Endringar i plan- og bygningslova, som gir kommunane betre verkemiddel for tiltak mot overvatn, er døme på tiltak for å styrkje evna til å stå imot og tilpasse seg klimarelaterte farar.

For næringspolitiske verkemiddel har regjeringa innført prinsippet om at all støtte skal bidra til at Noreg blir eit lågutsleppssamfunn innan 2050. Prinsippet er implementert både strategisk og operativt. Kommunal- og distriktsdepartementet har fleire slike verkemiddel, som òg omfattast av arbeidet med å utvikle klassifisering og rapportering av berekraftige prosjekt i næringslivet.

Delmål 16.7) Sikre lydhøyre, inkluderande, deltakingsbaserte og representative avgjerdsprosessar på alle nivå

Moglegheita til å medverke i planprosessar styrker og utviklar lokaldemokratiet. Det sikrar at viktige omsyn kjem fram og gir den enkelte moglegheit til å påverke avgjerder om samfunnsutviklinga. Planprosessar som er opne og kan etterprøvast er dessutan viktig for tilliten mellom innbyggjarar og styresmakter. Medverknad gir

soleis betre planar, færre konflikhtar og ei meir effektiv gjennomføring av vedtekne planar.

For spørsmål som kan påverke samiske interesser, er det eigne reglar om konsultasjonar. Stortinget vedtok våren 2021 å lovfeste plikta til å konsultere Sametinget og samiske interesser i saker som gjeld dei. Lova, som vart sett i kraft 1. juli 2021, forankrar konsultasjonsplikta for alle forvaltingsnivå, òg kommunar og fylkeskommunar. Lova legg til rette for gode demokratiske prosessar og skal sikre at samiske interesser kjem tidleg inn i prosessane, slik at dei har moglegheit til å påverke avgjerdene.

Styresmaktene bidrar til å styrkje organisasjonane til nasjonale minoritetar, mellom anna gjennom drifts- og prosjekttilskot, slik at dei sjølve kan delta og påverke i saker som angår dei. Dialogen mellom styresmaktene og organisasjonane skjer i Kontaktforum mellom nasjonale minoritetar og sentrale styresmakter, gjennom årlege dialogmøte med organisasjonane enkeltvis og gjennom kontakt i konkrete spørsmål som organisasjonane er opptekne av.

Delmål 17.17) Stimulere til og fremje velfungerande partnarskap i det offentlege, mellom det offentlege og det private og i det sivile samfunn som bygger på partnarskapane sine erfaringar og ressursstrategiar

Husbanken bidrar til mål 17, som handlar om å stimulere til og fremje velfungerande partnarskap i det offentlege, mellom det offentlege og det private og i det sivile samfunnet gjennom sitt samarbeid med mellom anna kommunar, brukar- og interesseorganisasjonar, bustadbyggelag, utbyggjarar og andre velferdsdirektorat. Tverrsektorielt samarbeid på direktoratsnivå sikrar at kommunane får god informasjon og opplæring på det bustadsosiale feltet. Samarbeidet gjeld mellom anna innsatsen retta mot ulike utsette grupper på bustadmarknaden.

8 Nordområdepolitikken

Nordområda er Noreg sitt viktigaste strategiske satsingsområde. Nordområda omfattar både innanriks- og utanrikspolitikk, og strekker seg over forvaltingsnivå, sektorar og landegrensar. Lange avstandar, aldrande befolkning og lågt folketal gjer det vanskeleg å oppretthalde eit variert tenestetilbod med god kvalitet i alle lokalsamfunn. For å gjere det meir attraktivt å bu i dei mindre kommunane i nord er samarbeid mellom sektorar og forvaltingsnivå viktig. Dette vil styrkje fagmiljø, forbetre kvaliteten på tenester og skape eit betre miljø å bu i. Samstundes må tenestene vere nær innbyggjarane og næringslivet. I ei uroleg tid med auka interesse for nordområda, er internasjonalt samarbeid på tvers av landegrensene avgjerande. Det gir moglegheit til å utnytte felles ressursar meir effektivt, og styrkje infrastruktur, miljøvern og sikkerheit i regionen. Nordområdepolitikken til regjeringa er omtalt i Meld. St. 27 (2022–2023) *Eit godt liv i heile Noreg – distriktpolitikk for framtida*.

Kommunal- og distriktsdepartementet har hovudansvar for koordineringa av nordområdepolitikken til regjeringa. Arbeidet skjer i samarbeid med Utanriksdepartementet.

Busetting, tenester og tilgang på arbeidskraft

Busetting og aktivitet i Nord-Noreg har gjennom generasjonar medverka til arbeidsplassar og verdiskaping og gitt Noreg suverenitet over store område på land og til havs. Trygge lokalsamfunn i Nord-Noreg med tenester nær folk er eit grunnleggjande mål for regjeringa.

Regjeringa har gjennom heile regjeringsperioden styrkt innsatsen i innsatssona. Innsatssona som omfattar alle kommunane i Finnmark og sju kommunar i Nord-Troms (Kåfjord, Skjervøy, Nordreisa, Kvænangen, Karlsøy, Lyngen og Storfjord), har spesifikke personretta og økonomiske verkemiddel som skal skape ein meir attraktiv region å bu, arbeide og drive næringsverksemd i. Gjeldssletta av studielån er auka, gratis barnehage er innført, og Finnmarksfrådraget er nær dobla i perioden. I 2025 vil verkemidla i innsatssona kome på nær 2 mrd. kroner.

Regjeringa har inngått tre bygdevekstavtaler i Nord-Noreg, og er i prosess med ein fjerde avtale. Bygdevekstavtaler er eit distriktpolitisk verkemiddel som skal bidra til busetting, tilgang på kompetent arbeidskraft og framtidsretta næringsliv i dei minst sentrale regionane i Noreg. Avtalene skal mellom anna legge til rette for å utvikle langsiktige samarbeidsformer. Saman med Husbanken blir det gjort forsøk med nye bustadkonsept og verkemiddel for bustadbygging i distriktskommunar. I tillegg blir det gitt særleg tilskot til bustadbygging i Finnmark. Tilskotet skal bygge opp under pågåande samarbeid mellom kommunane. Regjeringa skal inngå regionvekstavtale med Nordland fylkeskommune om grøn industriutvikling. Avtalen inneber ein ny måte å jobbe saman på, som tek utgangspunkt i årlege politiske samråd. Gjennom regionvekstavtaler ønskjer regjeringa å styrkje fylkeskommunen si rolle, både som samfunnsutviklar og som bindeledd mellom nasjonal politikk og lokal gjennomføring.

Regjeringa har sett i gang ni pilotar for nærte- nestesenter. Fire ligg i Nord-Noreg. Saman med ulike statlege etatar skal dei utvalte kommunane teste ut korleis tilgangen til statlege publikumstener kan bli betre i område med lange reiseavstandar. Regjeringa vil òg opprette 15 nye passkontor, der tre er lokaliserte i Nord-Noreg.

Transportsystemet i Nord-Noreg har utfordringar som er særskilde for landsdelen. Eit vel fungerande transportsystem er viktig for å gjere arbeidskvarden til innbyggjarane enklare, men òg for å binde regionen saman med resten av landet, og som ei viktig transportåre til våre naboland. I mars 2024 la regjeringa fram Meld. St. 14 (2023–2024) *Nasjonal transportplan 2025–2036*. Vegnettet har stor betydning for befolkninga og næringslivet i Nord-Noreg. Det går føre seg ein betydeleg utbyggingsaktivitet langs vegnettet i nord, som vil bidra til å auke framkomsten og sikkerheita, mellom anna langs E6 Helgeland sør i Nordland, E10 / rv. 85 Tjeldsund–Gullefjordsbotn–Langvassbukta i Nordland og Troms og E8 Sørbotn–Laukslett i Troms. Det er prioritert midlar til å vidareføre dei førebuaende arbeida på prosjekt E6 Megården–Sommerset i Nordland med

sikte på anleggsstart i 2025. Med budsjettforslaget er det lagt opp til prosjektstart på E45 Kløfta i Finnmark i 2025. Det er venta at anskaffingsprosessen og førebuande arbeid vil starte opp i 2025, med sikte på anleggsstart i 2026.

Lufthamnene og det regionale flyrutetilbudet spelar ei viktig rolle i den økonomiske utviklinga av næringslivet og busettinga i distrikta. Det er planlagt to store lufthamnprosjekt i Nordland: ny lufthamn Mo i Rana og flytting av Bodø lufthamn. Frå 1. april 2024 har regjeringa styrkt rutetilbudet på FOT-rutene, der maksimal billettpris er halvvert og setekapasiteten er auka der det er forventet auka etterspørsel. Kirkenes–Tromsø, er tatt inn i FOT-ruteordninga. Frå 1. august 2024 har regjeringa redusert maksimal billettpris på helikopterruta mellom Værøy–Bodø. Regjeringa har innført gratis ferjetilbod til øyar og lokalsamfunn utan vegforbindelse til fastlandet, der 33 ferjesamband er i Nord-Noreg.

Helse Nord har særskilde utfordringar, og har behov for endring og omstilling. I statsbudsjettet for 2024 vart det løyvd 240 mill. kroner til Helse Nord. I revidert nasjonalbudsjett 2024 vart løyvingane til Helse Nord auka med eit varig tilskot på 250 mill. kroner. Økonomien til Helse Nord er styrkt mellom anna for å kunne oppretthalde kirurgisk akuttbereidskap i Narvik og Lofoten, styrkje samhandlinga mellom sjukehus og kommunar, og for å nå målet om redusert ventetid. Klinik Alta er òg styrkt for å sikre fødetilbodet og for å styrkje poliklinikk, psykisk helsevern og andre dagtilbod. I samhandling med kommunen skal det utgreiast ei utviding av det indremedisinske tilbodet innan poliklinikk og dagbehandling i Alta. Regjeringa har i forslag til statsbudsjett 2025 vidareført desse løyvingane.

I Nord-Noreg er det eit stort behov for arbeidskraft. Dette gjeld særleg i yrke som er avgjerande for eit godt offentleg tenestetilbod, og innan fagområde som beredskap og sikkerheit. Gode arenaer for samarbeid mellom utdanning- og kompetansemiljø, arbeidsgivarar og dei som søker utdanning blir viktig. I 2024 vart det løyvd 10,3 mill. kroner for å styrkje fagskuletilbodet i Nord-Noreg gjennom studiesenteret i Kirkenes, studietilbodet ved Samisk høgskole og UiT Noregs arktiske universitet. Regjeringa foreslår å vidareføre løyvinga i 2025. I revidert nasjonalbudsjett for 2024 vart det løyvd 7,5 mill. kroner til pilotutdanninga ved UiT Noregs arktiske universitet i Bardufoss. Regjeringa foreslår å auke løyvinga til 15 mill. kroner i 2025. Stortinget løyvde til saman 17,6 mill. kroner til Samisk høgskole for å styrkje drifta, etablere ei samisk tolkeutdanning,

utvide begynnarpplæringa i samisk språk og styrkje studietilbodet i 2024. I 2025 ønskjer regjeringa å auke løyvinga til Samisk høgskole med 8,1 mill. kroner.

Våren 2024 la regjeringa fram Meld. St. 20 (2023–2024) *Opptak til høgare utdanning* med forslag til endringar i regelverket for opptak til høgare utdanning. Regjeringa foreslo mellom anna å avvikle dei nasjonale karakterkrava for opptak til sjukepleiarutdanning, og å opne for at universitet og høgskular kan få dispensasjon frå karakterkrav for opptak til lærarutdanningane. Tiltaka vil bidra til å få folk raskare i gang med høgare utdanning og sikre rekruttering til viktige profesjonar, òg i Nord-Noreg. Dei fleste endringane i meldinga vil tidlegast gjelde frå 2027, men endringane knytt til lærar- og sjukepleiarutdanningane vart iverksette av enkelte institusjonar allereie i lokale opptak til studieåret 2024–2025. Regionale kvotar som kvote for søkarar med tilknytning til Nord-Noreg, som kan bidra til å halde oppe busetting i distrikta og sørge for at arbeidslivet får dekt kompetansebehova sine, blir vidareført som i dag.

Regjeringa har innvilga eit pedagogisk forsøk med grunnskulelærarutdanning for trinn 1–10 ved Nord universitet. Ordninga skal gjere det lettare for små skular å rekruttere lærarar med undervisningskompetanse i fleire fag og på fleire trinn. Regjeringa har tildelt midlar til evaluering av ordninga for å dokumentere verknadane og dele erfaringane. I 2023 kunngjorde regjeringa at det skal opprettast eit nytt pilotprosjekt med desentralisert politiutdanning i Alta frå hausten 2025. Målet med prosjektet er å sikre stabil og god rekruttering til dei nordlegaste politidistrikta.

Beredskap og sikkerheit

Den alvorlege sikkerheitspolitiske situasjonen i Europa gjer nordområda si geografiske plassering til eit strategisk viktig operasjonsområde for Forsvaret. Regjeringa vil styrkje forsvarsbudsjettet med ei samla økonomisk ramme på 611 mrd. kroner over tolv år, jf. Prop. 87 S (2023–2024) *Forsvarsloftet – for Norges trygghet*. Det er ei betydeleg satsing på Forsvaret i Nord-Noreg, som får ringverknader for andre sektorar i landsdelen. Saman med regjeringa si distriktpolitiske satsing, vil dette kunne skape auka bu- og blilyst i og ved Forsvaret si verksemd.

Regjeringa styrkjer det militære nærværet i Nord-Noreg mellom anna ved ei utviding av landmakta. Finnmark landforsvar skal på sikt bli utvida til Finnmarksbrigaden, og Heimevernet si evne til operasjonar i Troms og i Finnmark styr-

kjast. Ramsund orlogsstasjon vidareførast og vidareutviklast som Sjøforsvaret si base i nord. Luftforsvaret skal bidra til at Forsvaret er leiande i NATO når det gjeld luftoperasjonar i nordområda. Forsvaret sine avdelingar i nord er heilt avhengige av robuste kommunikasjonsløysingar for å løyse oppdrag aleine og i tett samarbeid med allierte. Forutan ei kraftig satsing på IKT og romdomenet vil regjeringa òg styrkje Cyberforsvaret med fleire folk for å støtte nye avdelingar i nord. Andøya Space romsenter skal medverke til å støtte Forsvaret sine behov. Forsvarets forskingsinstitutt (FFI) skal etablere ei teknologi- og kunnskapsintensiv satsing i Nord-Noreg. Satsinga heng saman med at Nord-Noreg er det strategisk viktigaste operasjonsområdet til Forsvaret.

For å styrkje redningsberedskapen i Nord-Noreg vart det etablert ein ny redningshelikopterbase i Tromsø frå 1. juli 2023. Hausten 2024 legg regjeringa fram ei stortingsmelding om totalberedskap. Stortingsmeldinga skal analysere strategisk viktige problemstillingar og presentere strategiske grep for arbeidet med motstandskraft og totalforsvar for dei neste fire åra.

Berekraftig og lønsamt næringsliv

Regjeringa fører ein aktiv og framtidsretta næringspolitikk som legg til rette for aktivitet i heile Noreg. Målretta satsing på næringsutvikling, auka innovasjon, effektive klimatiltak, kunnskap og teknologi er nødvendig for å styrkje omstillingsevna og konkurransekrafta i nordområda. Det største verke middelet i Nord-Noreg er differensiert arbeidsgivaravgift. I innsatssona for Finnmark og Nord-Troms er det fritak frå arbeidsgivaravgift. I tillegg har næringslivet redusert sats i el-avgifta for all kraft som leverast. Det er heller ikkje meirverdiavgift på straum som leverast i innsatssona.

Regjeringa ønskjer at kommunar som stiller sine naturressursar til disposisjon skal få noko igjen. Grunnrente på havbruk og landbasert vindkraft vart innført i høvesvis 2023 og 2024, saman med auka produksjonsavgift. Dette gir gode inntekter til mange av kystkommunane i nord, og til vindkraftkommunar. Samstundes tar skattane vare på næringane sitt insentiv til investeringar.

Næringslivet i Nord-Noreg har gode føresetnader for å bidra i det grøne skiftet, både innan prosessindustri, energi og maritim næring. Innovasjon Noreg, Siva og Forskningsrådet har verke middel for forskning, utvikling og investeringar i desse sektorane, og arbeidet med «ein veg inn» til verkemiddelapparatet vil gjere tilbodet meir tilgjengeleg for verksemdene i nord. Regjeringa har

òg forsterka innsatsen i Aust-Finnmark med mid del til næringsutvikling og eit nytt verkemiddel for utvikling av næringslivet i dei ni kommunane.

Interreg-programma som gjeld i nordområda (Interreg Nordlig Periferi og Arktis og Interreg Aurora), har klima og miljø som viktige satsingsområde. Programma støttar samarbeid mellom FoU-institusjonar, offentlege aktørar og næringsaktørar i nordområda, og bidrar mellom anna til det grøne skiftet, kapasitetsbygging og utvikling av lokalsamfunn.

Nord-Noreg har nærleik til fiskeriressursar. For regjeringa er det viktig at den minste fartøygruppa framleis skal ha ei spesiell rolle i kvotesystemet for å ivareta busetting og sysselsetting i kystdistrikta. I Meld. St. 7 (2023–2024) *Folk, fisk og fellesskap – en kvotemelding for forutsigbarhet og rettferdig fordeling* la regjeringa fram ei rekke tiltak som vil styrkje rammevilkåra og kvotegrunnlaget til den minste fartøygruppa. Tiltaka i kvotemeldinga skal bidra til at fisken gir auka aktivitet, større verdiskaping og fleire heilårlege arbeidsplassar i lokalsamfunn langs heile kysten. Regjeringa foreslår å løyve midlar til kommunale næringsfond og omstilling til kystkommunar i Finnmark som no opplever utfordringar som følge av nedgangen i kvotar.

Mykje av sysselsettinga og verdiskapinga i Finnmark, Troms og Nordland skjer i hovudsak langs kysten, og næringsverksemdene i landsdelen er avhengige av gode og trygge hamner og farleier. Regjeringa tok igjen over det statlege ansvaret for fiskerihamner frå fylkeskommunane frå 1. januar 2023, og har i den forbindelse styrkt tilskotsordninga for fiskerihamneanlegg. I 2024 har seks fiskerihamner i Finnmark og ei i Troms fått tilsegn. Vidare er det sett av midlar til oppstart av statlege investeringsprosjekt i Mehamn og Kjøllefjord fiskerihamner i Finnmark og Husøy fiskerihamn i Troms. Regjeringa vil prioritere prosjektet med å utbetre Vardø fiskerihamn, og legge det ut på anbod i 2025.

Gjennom olje- og gassaktivitetar på sokkelen blir nordnorsk leverandørindustri involvert gjennom leveransar av varer og tenester til sektoren. Verksemdene er lokaliserte langs heile kysten av Nord-Noreg. I regjeringsperioden er det tatt betydelege avgjerder om å investere i nye og eksisterande felt i Norskehavet og Barentshavet. Til dømes nye utbyggingsprosjekt tilknytte Norne, Skarv og Aasta Hansteen, og Johan Castberg-feltet er venta at snarleg settast i produksjon. Dette gir moglegheiter for leverandørindustrien og aktivitet, sysselsetting og ringverknader på land i Nord-Noreg. Det vil gi eit auka aktivitetsnivå i dei

nordlege havområda, og bidra til eit meir stabilt grunnlag for leverandørverksemdene i ein lang driftsfase. Det skal framleis leggast til rette for utvikling av næringa, slik at den kan bidra til verdiskaping, sysselsetting og omstilling i Nord-Noreg, òg i åra framover.

I august 2023 godkjende regjeringa endra utbyggingsplanar for Snøhvit Future-prosjektet og gav konsesjon til ny 420 kV-leidning frå Skaidi til Hyggevatn i Hammerfest. Det inneber at Hammerfest LNG aukar uttaket frå overføringsnettet med 350 MW. Samstundes vart kraft- og industriløft i Finnmark lansert. Regjeringa sette som mål at det skal etablerast ny kraftproduksjon i Finnmark på nivå med det auka uttaket til Snøhvit Future innan 2030, og at ny infrastruktur for straum i Finnmark skal vere i drift innan 2030. Begge tiltaka er under føresetnad av konsesjonar.

Landbruk og landbruksbasert verksemd er viktig for verdiskaping og sysselsetting i mange kommunar i Nord-Noreg. I jordbruksavtala for 2024 vart partane samde om ein vesentleg auke, ut over satsinga dei to siste åra. Regjeringa skal styrkje tilskot som bidreg direkte til å betre produsentøkonomien i landsdelen. Regjeringa si satsing på berekraftig matproduksjon og verdiskaping i nord blir auka med 8 mill. kroner til totalt 25 mill. kroner i 2025. Av desse midlane skal 5 mill. kroner gå til eit prosjekt for utprøving av eit teigbasert tilskot. Satsinga skal bidra til å styrkje sårbare produsentmiljø i Finnmark, Troms og Nordland, motverke bruksnedgang, auke arealbruken, heve kompetansen til landbruksnæringa og verdikjeda for mat, og dessutan utnytte regionale fortrinn og moglegheiter innan arktisk landbruk.

Reindriftsnæringa utnyttar marginale utmarksressursar i nordområda. Næringa er òg avgjerande for å bevare samisk kultur og språk. Reindriftsavtala for 2024–2025 styrkjer rammevilkåra for reindrifta, og vidarefører satsinga på dei som har reindrift som hovudverksemd. Regjeringa vil legge fram forslag til endringar i reindriftslova våren 2025, som skal ivareta ei berekraftig reindrift. Regjeringa vil vidare gjennomføre tiltaka i tiltakspakka for reindrift og energi, for å legge til rette for betre ivaretaking av reindrifta sine beiteareal.

Den planlagde etableringa av Statens fond i Tromsø vil gi viktige arbeidsplassar til Nord-Noreg og Tromsø. Føremålet med etableringa av fondet er å bidra til å bygge kapitalforvaltingsmiljø i Nord-Noreg. I tillegg kan det bli attraktivt for verksemdar å etablere seg i nærleiken av ei slik eining. Det vart løyvd 15 mrd. kroner i kapitalinnskott til fondet i revidert nasjonalbudsjett 2024.

Internasjonalt samarbeid

Nordområda har lenge vore ein fredfull og stabil region, prega av samarbeid, gjensidig tillit og overhald av internasjonalt lovverk. Russland sin åtakskrig mot Ukraina endra føresetnadene for regionalt samarbeid i nord, og det bilaterale forholdet mellom Noreg og Russland. Kontakt med russiske styresmakter er redusert til eit minimum, medan samarbeidet med Noreg sine allierte er styrkt.

Arktisk råd og Barentsrådet er sentrale internasjonale forum for arktiske spørsmål, som over tid har vore viktige for tillitsbyggande kontakt og samarbeidsprosjekt i nordområda. Noreg har leiarskapet i Arktisk råd i perioden 2023–2025, med dei fire prioriterte områda «Hav», «Klima og miljø», «Berekraftig økonomisk utvikling» og «Folk i nord». Hausten 2023 melde Russland seg ut av Barentsrådet. I den samanheng er Noreg, Sverige og Finland i dialog om korleis samarbeidet skal vidareførast. Noreg har formannskapet i helsearbeidet under Barentsrådet i 2024–2025. Det vart løyvd 23,3 mill. kroner til helsesamarbeidet i nordområda i 2024.

I 2024 vart ansvaret for tilskotsmidlane som det norske Barentssekretariatet forvaltar overført frå Utanriksdepartementet til Kommunal- og distriktsdepartementet. Ordninga forvalta av sekretariatet er innretta mot internasjonalt samarbeid mellom aktørar i Nord-Noreg og aktørar i finske og svenske regionar i nord, inkludert urfolkssamarbeid i heile Sápmi. Sekretariatet skal òg arbeide med å hente inn og samordne kunnskap frå aktørar i regionen. Målet med ordninga er å fremje samfunnsutvikling i Nord-Noreg mellom anna gjennom kunnskapsheving. Barentssekretariatet skal framleis støtte folk-til-folk-prosjekt med det russiske sivilsamfunnet, i den grad slikt samarbeid finn stad.

Svalbard

I mai la regjeringa fram Meld. St. 26 (2023–2024) *Svalbard*. Svalbardmeldinga signaliserer regjeringa sine mål og moglege tiltak på Svalbard, tilpassa samfunnsutvikling og andre relevante utviklingstrekk. Det er lang tradisjon for brei politisk semje om hovudlinjene i Svalbardpolitikken. Dei fem overordna måla for Svalbardpolitikken vart formulert i Stortingsmeldinga om Svalbard frå 1985, og har vore faste sidan då. Måla er:

- Ei konsekvent og fast handheving av suverenitet.
- Å overhalde Svalbardtraktaten på korrekt måte og føre kontroll med at traktaten blir etterlevd.

- Bevaring av ro og stabilitet i området.
- Bevaring av den særegne villmarksnaturen i området.
- Å halde oppe norsk samfunn på øygruppa.

Langsiktig forvaltning av Svalbard er i tråd med dei stortingsforankra måla og medverkar til sikkerheit for befolkning, stabilitet, og ei føreseieleg utvikling i regionen.

Jan Mayen

Norsk nærvær på Jan Mayen blir halde ved lag. Verksemda på Jan Mayen medverkar til norsk

nordområdepolitikk, mellom anna innan meteorologi- og kommunikasjonstenester. Plasseringa gjer øya godt eigna for referansestasjonar for satellittbaserte navigasjonssystem. Delar av verksemda på Jan Mayen er direkte knytt til oppfølging av internasjonale plikter, som drift av bakkestasjonar for satellittnavigasjonsprogramma til EU og ein seismisk målestasjon for overvaking av avtalen om prøvestans. Forsvaret drifter Samfunnet Jan Mayen på oppdrag frå Justis- og beredskapsdepartementet. I 2025 startar Forsvarsbygg bygginga av nytt hovudbygg, ny storgarasje og to naust slik at aktiviteten på øya kan vidareførast.

9 Lønsvilkår o.a. til leiarar i heileigde statlege verksemdar

Electronic Chart Centre AS

Lønnskostnaden for administrerande direktør utgjorde 1 294 090 kroner i 2023. Andre ytingar utgjorde 16 299 kroner mens pensjonskostnaden var 155 291 kroner. Pensjonsordninga er sikra gjennom Statens Pensjonskasse. Det er ikkje avtalt noko etterlønnsordning for administrerande direktør.

Kommunalbanken AS

Administrerande direktør fekk utbetalt fastløn på 3 544 000 kroner i 2023, og mottok i tillegg 289 000 kroner i resultatbasert variabel løn. Andre

ytingar utgjorde 37 000 kroner. Pensjonskostnaden var 231 000 kroner. Administrerande direktør har som andre tilsette ei innskotsbasert pensjonsordning inntil 12 G, og er omfatta av den same ordninga for resultatbasert variabel løn som andre tilsette. Ordninga er avgrensa til 1,5 månadsløner og føreset at styrefastsette måltal er nådd.

Administrerande direktør har ei etterlønnsavtale tilsvarande eitt års fastløn som blir utløyst etter særskilde vilkår. Opplysningar om godtgjersle til administrerande direktør går fram av lønsrapport for leiande tilsette i Kommunalbanken for 2023. Rapporten er publisert på Kommunalbanken si nettside.

10 Likestilling i verksemdene

Tabell 10.1 gir ei tilstandsrapportering om likestillingssituasjonen i Kommunal- og distriktsdepartementet og underliggende verksemdar.

Kjønnsbalansen i departementet når ein ser alle stillingskategoriar under eitt, er 61 pst. kvinner og 39 pst. menn. Departementet arbeider for lik løn mellom kjønna innan alle stillingskategoriar. Delen som arbeider deltid har gått opp

både for kvinner og menn. Talet på mellombelse tilsette har auka noko både for kvinner og menn. Både kvinner og menn tar ut foreldrepermisjon og har høve til å tilpasse arbeidstida i småbarnsperioden. Framleis har kvinner noko høgare legemeld sjukefråvær enn menn.

For nærare omtale av dei underliggende verksemdene blir det vist til årsrapportane deira.

Tabell 10.1 Tilstandsrapportering i departementet og underliggende verksemdar

		Kjønnsbalanse			Kvinner løn i % av menn (kr/%)	Deltid		Mellom- bels til- setting		Foreldre- permisjon (fordeling)		Legemeld sjukefråvær	
		M%	K%	Total		M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Kommunal- og distrikts- departementet	2023	39	61	375	98,4	2,1	2,3	1,3	2,8	20	80	3,4	5,1
	2022	39	61	393	94	1,5	2,2	1,2	2,2	25	75	3,5	4,1
Direktoratet for byggkvalitet	2023	40	60	92	92	0,4	0,6	0	0,6	0	100	1,1	5,5
	2022	37	63	88	95	3	1,8	0	1,1	0	100	4	6
Distriktssenteret – kompetansesenter for distrikts- utvikling	2023	32	68	28	101	3,7	0	3,7	0	0	100	0	9
	2022	33	67	30	102	3,7	0	3,7	0	100	0	0	7,8
Husbanken	2023	48	52	285	91	4,4	8,8	2,9	1,4	37	63	2,5	5,8
	2022	47	53	281	91	1	9,6	2,9	0,9	30	70	2,9	5,1
Husleigetvistutvalet	2023	25,7	74,3	35	87	0	7,7	11,1	7,7	11,1	7,7	0	8,2
	2022	19	81	36	73	0	6,9	0	10,3	0	100	10,5	5,8
Internasjonalt reindriftssenter	2023	54	46	13	73,1	57,1	50	28,6	66,7	0	100	5,7	23,9
	2022	50	50	8	63	50	50	17	83	0	0	0	0
Kartverket	2023	48,5	51,5	808	91	1,2	5,8	1,8	1,1	34,6	65,4	2,5	6,1
	2022	47	53	807	89	2,1	6,3	1,9	2,4	44	56	2	5,2
Valdirektoratet	2023	66	34	32	106	0	0	9,1	13,3	100	0	0,3	1,3
	2022	59	41	30	107	0	0	4,5	0	100	0	0,8	11,2

Kommunal- og distriktsdepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2024–2025) om statsbudsjettet for år 2025 blir dei forslag til vedtak førde opp som er nemnde i eit framlagt forslag.

Forslag

Under Kommunal- og distriktsdepartementet blir i Prop. 1 S (2024–2025) statsbudsjettet for budsjettåret 2025 dei forslag til vedtak som følger førde opp:

Kapitla 500–595, 2412, 3500–3595, 5312, 5615, 5616 og 5635

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Administrasjon			
500	Kommunal- og distriktsdepartementet		
	01 Driftsutgifter	305 434 000	
	21 Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast, kan nyttast under post 70</i>	58 545 000	
	50 Forskingssenter	10 400 000	
	70 Diverse føremål, <i>kan overførast, kan nyttast under post 21</i>	2 293 000	
	72 Noregs forskingsråd, <i>kan overførast</i>	82 900 000	459 572 000
	Sum Administrasjon		459 572 000
Distrikts- og regionalpolitikk			
553	Regional- og distriktsutvikling		
	60 Kompetanse og arbeidskraft i distrikta	112 940 000	
	61 Mobiliserande og kvalifiserande næringsutvikling	816 197 000	
	63 Interreg, Arktis 2030 og det norske Barentssekretariatet	147 903 000	
	64 Pilot nærttenestesenter, <i>kan overførast</i>	5 126 000	
	65 Omstilling og utvikling i område med særlege distriktsutfordringar	126 266 000	
	66 Bygdeveksttaler, <i>kan overførast</i>	73 963 000	
	67 Utviklingstiltak i Andøy kommune	30 000 000	
	69 Mobilisering til forskingsbasert innovasjon	66 332 000	
	71 Investeringstilskot for store grønne investeringar	100 000 000	
	76 Nordisk og europeisk samarbeid, <i>kan overførast</i>	18 659 000	1 497 386 000
554	Kompetansesenter for distriktsutvikling		
	01 Driftsutgifter	38 045 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	73	Merkur, <i>kan overførast</i>	79 573 000	117 618 000
		Sum Distrikts- og regionalpolitikk		1 615 004 000
		Samiske føremål		
560		Samiske føremål		
	50	Samisk språk, kultur og samfunnsliv	697 514 000	
	51	Divvun	13 410 000	
	55	Samisk høgskule	8 979 000	719 903 000
563		Internasjonalt reindriftssenter		
	01	Driftsutgifter	6 802 000	
	21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	3 260 000	10 062 000
		Sum Samiske føremål		729 965 000
		Nasjonale minoritetar		
567		Nasjonale minoritetar		
	60	Romar, <i>kan overførast</i>	7 208 000	
	70	Nasjonale minoritetar, <i>kan overførast</i>	12 001 000	
	72	Dei jødiske samfunna i Noreg	16 369 000	
	73	Kvensk språk og kvensk/norskfinsk kultur, <i>kan overførast</i>	18 351 000	
	74	Kultur- og ressurscenter for norske romar	20 460 000	
	75	Romanifolket/taterane, <i>kan overførast</i>	6 046 000	80 435 000
		Sum Nasjonale minoritetar		80 435 000
		Kommunesektoren mv.		
571		Rammetilskot til kommunar		
	21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	23 165 000	
	60	Innbyggartilskot	181 234 164 000	
	61	Distriktstilskot Sør-Noreg	833 224 000	
	62	Distriktstilskot Nord-Noreg	2 576 545 000	
	64	Skjønstilskot	1 000 000 000	
	66	Veksttilskot	137 115 000	
	67	Storbytilskot	660 221 000	186 464 434 000
572		Rammetilskot til fylkeskommunar		
	60	Innbyggartilskot	51 085 676 000	
	62	Nord-Noreg-tilskot	812 094 000	51 897 770 000
575		Ressurskrevjande tenester		
	60	Toppfinansieringsordning, <i>overslagsløyving</i>	14 523 930 000	
	61	Tilleggskompensasjon	92 211 000	14 616 141 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
577	Tilskot til dei politiske parti		
	01 Driftsutgifter	8 106 000	
	70 Sentrale organisasjonar	389 852 000	
	71 Kommunale organisasjonar	40 691 000	
	73 Fylkesorganisasjonar	88 923 000	
	75 Fylkesungdomsorganisasjonar	32 215 000	
	76 Sentrale ungdomsorganisasjonar	15 818 000	575 605 000
578	Valdirektoratet		
	01 Driftsutgifter	120 742 000	
	70 Informasjonstiltak	6 118 000	126 860 000
579	Valutgifter		
	01 Driftsutgifter	8 600 000	8 600 000
	Sum Kommunesektoren mv.		253 689 410 000
	Bustad, bumiljø og bygg		
581	Bustad- og bumiljøtiltak		
	70 Bustøtte, <i>overslagsløyving</i>	3 982 415 000	
	72 Etablering og tilpassing i distriktskommunar, <i>kan overførast</i>	17 000 000	
	76 Utleigebustader, <i>kan overførast</i>	58 137 000	
	78 Bustadtiltak, <i>kan overførast</i>	37 944 000	4 095 496 000
585	Husleigetvistutvalet		
	01 Driftsutgifter	43 080 000	43 080 000
587	Direktoratet for byggkvalitet		
	01 Driftsutgifter	143 434 000	
	22 Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling, <i>kan overførast</i>	41 370 000	184 804 000
	Sum Bustad, bumiljø og bygg		4 323 380 000
	Planlegging, byutvikling og geodata		
590	Planlegging og byutvikling		
	65 Områdesatsing i byar, <i>kan overførast</i>	145 950 000	
	71 DOGA	44 813 000	
	72 Bustad- og områdeutvikling i byar, <i>kan overførast</i>	20 469 000	
	81 Kompetansetiltak innen planlegging og geodata, <i>kan overførast</i>	9 879 000	221 111 000
595	Statens kartverk		
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttast under post 21 og 45</i>	1 051 683 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overføres,</i> <i>kan nyttast under post 01 og 45</i>	396 218 000	
	30	Geodesiobservatoriet, <i>kan overføres</i>	33 300 000	1 481 201 000
		Sum Planlegging, byutvikling og geodata		1 702 312 000
		Statsbankane		
2412		Husbanken		
	01	Driftsutgifter	412 052 000	
	21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	12 431 000	
	45	Større utstyrskjøp og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	73 506 000	
	71	Tap på lån	26 000 000	
	72	Rentestøtte	200 000	
	90	Nye lån, <i>overslagsløyving</i>	27 369 000 000	27 893 189 000
		Sum Statsbankane		27 893 189 000
		Sum departementets utgifter		290 493 267 000

Inntekter:

Kap.	Post		Kroner	Kroner
Kommunal- og distriktsdepartementet				
3563		Internasjonalt reindriftssenter		
	02	Diverse inntekter	3 260 000	3 260 000
3585		Husleigetvistutvalet		
	01	Gebyr	3 366 000	3 366 000
3587		Direktoratet for byggkvalitet		
	04	Gebyr	40 875 000	
	85	Diverse inntekter	115 000	40 990 000
3595		Statens kartverk		
	01	Gebyrinntekter tinglysing	464 700 000	
	02	Sal og abonnement m.m.	168 074 000	
	03	Samfinansiering	217 840 000	850 614 000
		Sum Kommunal- og distriktsdepartementet		898 230 000
Ymse inntekter				
5312		Husbanken		
	01	Gebyr m.m.	6 100 000	
	11	Diverse inntekter	91 344 000	
	90	Avdrag	15 106 000 000	15 203 444 000
		Sum Ymse inntekter		15 203 444 000
Renter og utbytte mv.				
5615		Husbanken		
	80	Renter	7 636 000 000	7 636 000 000
5616		Kommunalbanken AS		
	85	Aksjeutbytte	700 000 000	700 000 000
5635		Electronic Chart Centre AS		
	85	Utbytte	3 000 000	3 000 000
		Sum Renter og utbytte mv.		8 339 000 000
Sum departementets inntekter				24 440 674 000

Fullmakter til å overskride gitte løyvingar

II

Meirinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og distriktsdepartementet i 2025 kan:

overskride løyvinga under	mot tilsvarande meirinntekter under
kap. 500 post 01	kap. 3500 post 01
kap. 554 post 01	kap. 3554 post 01
kap. 563 post 21	kap. 3563 post 02
kap. 585 post 01	kap. 3585 post 01
kap. 587 post 01	kap. 3587 post 04
kap. 595 post 01	kap. 3595 postane 02 og 03
kap. 595 post 21	kap. 3595 postane 02 og 03
kap. 595 post 45	kap. 3595 post 04

Meirinntekt som gir grunnlag for overskriding, skal òg dekke meirverdiavgift knytt til overskriddinga, og påverkar derfor òg kap. 1633, post 01 for dei statlege forvaltingsorgana som inngår i nettoordninga for meirverdiavgift. Meirinntekter og eventuelle mindreinntekter skal takast med i berekninga av overføring av ubrukt løyving til neste år.

III

Forskot på rammetilskot

Stortinget samtykker i at Kommunal- og distriktsdepartementet i 2025 kan utgiftsføre utan løyving:

1. inntil 500 mill. kroner på kap. 571 Rammetilskot til kommunar, post 90 Forskot på rammetilskot som forskot på rammetilskot for 2026 til kommunar.
2. inntil 200 mill. kroner på kap. 572 Rammetilskot til fylkeskommunar, post 90 Forskot på rammetilskot som forskot på rammetilskot for 2026 til fylkeskommunar.

IV

Samfinansiering

Stortinget samtykker i at Kommunal- og distriktsdepartementet i 2025 kan gi Statens kartverk fullmakt til å setje i gang samfinansierte prosjekt før finansieringa i sin heilskap er innbetalt til Statens kartverk, så fram det er inngått ein bindande avtale med forsvarleg sikkerheit om innbetaling mellom partane. Fullmakta blir avgrensa opp til 90 mill. kroner og gjeld utgifter ført på kap. 595 Statens kartverk, post 21 Særskilde driftsutgifter mot inntekter ført på kap. 3595 Statens kartverk, post 03 Samfinansiering.

Fullmakter til å pådra staten forpliktingar ut over gitte løyvingar

V

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og distriktsdepartementet i 2025 kan gi Statens kartverk fullmakt til å foreta bestillingar av kartgrunnlag ut over gitt løyving under kap. 595 Statens kartverk,

post 21 Særskilde driftsutgifter, men slik at ramma for nye bestillingar og gammalt ansvar ikkje overstig 40 mill. kroner.

VI

Tilsegnfullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og distriktsdepartementet i 2025 kan gi tilsegn om tilskot ut over gitte løyvingar, men slik at samla ramme for nye tilsegn og gammalt ansvar ikkje overstig følgende beløp:

Kap.	Post	Nemning	Samla ramme
500		Kommunal- og distriktsdepartementet	
	72	Noregs forskingsråd	236,5 mill. kroner
567		Nasjonale minoritetar	
	74	Kultur- og ressurscenter for norske romar	4,3 mill. kroner
581		Bustad- og bumiljøtiltak	
	76	Utleigebustader	26,7 mill. kroner
	78	Bustadtiltak	27,3 mill. kroner
590		Planlegging og byutvikling	
	72	Bustad- og områdeutvikling i byar	22,6 mill. kroner

Andre fullmakter

VII

Husbankens låneramme

Stortinget samtykker i at Husbanken i 2025 kan gi tilsegn om lån for 29 mrd. kroner. Låna vil bli utbetalt i 2025 og seinare år.

VIII

Tilskot utan krav om tilbakebetaling

Stortinget samtykker i at Kommunal- og distriktsdepartementet i 2025 kan:

1. tildele midlar til fylkeskommunane som tilskot utan krav om tilbakebetaling under kap. 553 Regional- og distriktsutvikling, post 60 Kompetanse og arbeidskraft i distrikta, post 61 Mobiliserande og kvalifiserande næringsutvikling, post 63 Interreg, Arktis 2030 og det norske Barentssekretariatet, post 65 Omstilling og utvikling i område med særskilde distriktsutfordringar og post 69 Mobilisering til forskingsbasert innovasjon.
2. tildele midlar til Innovasjon Noreg som tilskot utan krav om tilbakebetaling under kap. 553 Regional- og distriktsutvikling, post 71 Investeringstilskot for store grønne investeringar.

IX

Overføring av udisponert beløp

Stortinget samtykker i at Kommunal- og distriktsdepartementet blir gitt fullmakt til å overføre udisponert beløp på kap. 567 Nasjonale minoritetar, post 75 Romanifolket/taterane frå 2025 til 2026.

X

Fullmakt til postering mot mellomværet med statskassa i Husbanken

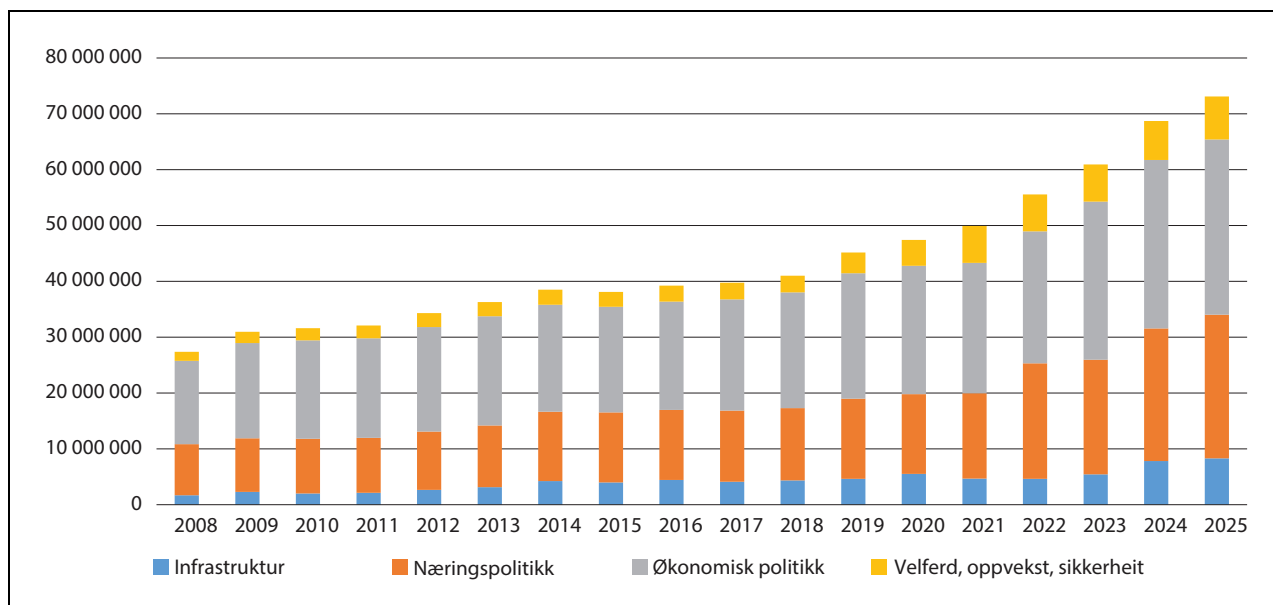
Stortinget samtykker i at Kommunal- og distriktsdepartementet i 2025 kan gi Husbanken fullmakt til å føre utbetalingar knytt til utlegg i låne- og tilskotsforvaltinga og tilhøyrande refusjonar mot mellomværet med statskassa.

Vedlegg 1**Den breie distriktpolitikken**

Omtalen skal vise statleg innsats og tiltak under departementa sine budsjett som er viktige for å nå regional- og distriktpolitiske mål.

Mange landsdekkande ordningar er viktige for å nå dei regional- og distriktpolitiske måla. Det gjeld til dømes vegtiltak, høgare utdanning, forskning og utvikling, arbeidsmarknadstiltak og overføringar til kommunane. Desse er likevel ikkje tatt med i oversikta, fordi det er problematisk å skilje ut regional- og distriktpolitiske delar frå heilskapen.

For 2025 foreslår regjeringa at det blir løyvd om lag 1,6 mrd. kroner over programkategori 13.50. Dette må sjåast i samanheng med omfanget av den breie distriktpolitikken, som i forslaget for 2025 utgjer om lag 73,1 mrd. kroner. Dette er ein auke på 6,6 pst. samanlikna med saldert budsjett for 2024.

Figur 1.1 Utvikling i den breie distriktpolitikken 2008–2025

Tiltaka er delte i to kategoriar:

- Kategori A: Tiltak og ordningar som har grunngiving i distriktpolitiske mål, eller som favoriserer distriktsområde, ut over å jamne ut, for å oppnå likeverdige tilbod.
- Kategori B: Tiltak og ordningar som skal jamne ut og kompensere mellom geografiske område, eller som er særleg viktige for verdiskaping, sysselseting eller busetting i distriktsområde.

Økonomisk politikk utgjer om lag 43 pst. av innsatsen. Den differensierte arbeidsgivaravgifta er det største enkelttiltaket, med eit anslått provenyrtap på 24,3 mrd. kroner i 2025.

Økonomisk politikk

Tabell 1.1 Økonomisk politikk

(i 1 000 kr)						
Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
Differensiert arbeidsgivaravgift i privat sektor	FIN	A	inntektstap	12 000 000	12 600 000	13 200 000
Differensiert arbeidsgivaravgift i offentlig sektor	FIN	A	inntektstap	10 200 000	10 700 000	11 100 000

Næringspolitikk

Størstedelen av tabell 1.2 viser tilskotsordningar til landbruket. Viktige tiltak retta mot fiskerinæringa er òg tatt med.

Landbruk er tradisjonelt ei av dei viktigaste næringane i distrikta. I dei årlege jordbruksoppgjera blir det forhandla om storleiken på tilskota til landbruket. Ein del tilskot innanfor landbruket har distriktspolitisk grunngeving, til dømes pristilskota for mjølk og kjøt og distriktstilskot for frukt, bær, grønsaker og poteter. Desse tilskota går derfor inn under kategori A.

Tabell 1.2 Næringspolitikk

(i 1 000 kr)						
Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
Pristilskot mjølk	LMD	A	1150/73.13	729 700	975 354	1 496 782
Pristilskot grøntsektoren	LMD	A	1150/73.17	288 400	311 800	342 752
Pristilskot kjøt	LMD	A	1150/73.15	1 707 435	1 737 183	1 805 207
Distriktstilskot egg	LMD	A	1150/73.16	5 500	6 081	6 081
Driftstilskot mjølk og kjøt	LMD	B	1150/74.11	2 483 700	2 796 500	2 925 113
Tilskot husdyr	LMD	B	1150/74.14	4 069 645	4 720 230	4 959 373
Pristilskot ull	LMD	B	1150/73.11	108 000	110 700	118 440
Areal- og kulturlandskapstilskot	LMD	B	1150/74.17	4 751 000	5 567 300	6 072 052
Frakttilskot	LMD	B	1150/73.18	446 500	528 200	559 700
Frådrag i positiv næringsinntekt for jordbruk	FIN	B	inntektstap	810 000	810 000	810 000
Til gjennomføring av reindrifts-avtala	LMD	B	1151	180 170	200 000	225 000
Tiltak for berekraftig reindrift	LMD	B	1142/71	3 395	5 286	5 926
Frådrag i positiv næringsinntekt for reindrift	FIN	B	inntektstap	12 000	12 000	12 000
Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)	LMD	B	1150/50	170 000	200 000	220 000
Tilskot til drenering	LMD	B	1150/50	68 000	142 000	148 000

Tabell 1.2 Næringspolitikk

(i 1 000 kr)						
Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
Tilskot til dyreavl m.m.	LMD	B	1150/77.11	106 245	117 075	147 496
Tilskot til regionale miljø- program	LMD	B	1150/74.19	786 100	1 006 100	1 106 100
Bedriftsretta midlar til investering og utvikling	LMD	B	1150/50	1 150 500	1 220 500	1 275 500
Regionale tilretteleggingsmidlar ¹	LMD	B	1150/50	40 000	41 000	61 000
Skattefritak for investering i landbruket (IBU-midlar) under LMD	FIN	A	inntektstap	270 000	290 000	290 000
Skattefritak for distriktsretta investeringsstøtte	FIN	A	inntektstap	170 000	200 000	200 000
Høgare avskrivingsstøtte for husdyrbygg	FIN	B	inntektstap	40 000	40 000	40 000
Skogfundsordninga	FIN	B	inntektstap	220 000	230 000	230 000
Direkte utgiftsføring av skogsveginvesteringar	FIN	B	inntektstap	60 000	60 000	60 000
Låg skogfaktor i formuesskatten	FIN	B	inntektstap	8 500	9 000	9 000
Rentestøtte – utbetalningar	LMD	B	1150/50	30 000	40 000	35 000
Verdiskapingsprogrammet for fornybar energi og teknologiutvikling i landbruket	LMD	B	1150/50	232 000	222 000	237 000
Skogbruk	LMD	B	1150/50	260 000	270 000	275 000
Administrasjonsstøtte for distriktsretta såkornfond	NFD	B	952/70	8 171	8 159	8 410
Tilskot til kommunar og fylkeskommunar ²	NFD	B	919/60	1 409 600	1 197 000	1 244 000
Tilskot til kommunale ungdomsfiskeprosjekt ³	NFD	B	919/61	2 400	2 131	2 214
Tilskot for kompensasjon for CO ₂ – avgift	NFD	B	919/73	346 800	346 800	500 400
Tilskot til nærings tiltak i fiskeria	NFD	A	919/75	26 806	22 105	22 945
Testfasilitetar i distrikta	NFD	B	2426/71	177 322	214 342	218 487
Særskilt frådrag for fiskarar	FIN	B	inntektstap	270 000	270 000	270 000
Berekraftig matproduksjon i nord	LMD	B	1150/50	17 000	17 000	25 000

Tabell 1.2 Næringspolitikk

							(i 1 000 kr)
Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	
Fjellandbruket	LMD	B	1150/50	2 074	3 000	3 000	
Regionale kompetansenettverk for lokalmat	LMD	B	1150/50	14 700	14 700	15 000	
Regionale tilskot til rekruttering og kompetanseheving	LMD	B	1150/50	14 000	14 000	0	

¹ Auken skuldast delvis at tilskotsramma for regionale kompetansemidlar på 14 mill. kroner er innlemma i ordninga.

² Kommunane og fylkeskommunane sin del av vederlag for tildelte oppdrettsløyve.

³ Flytta frå kap. 900/75 til kap. 919/61 i 2023.

Infrastruktur

Satsing på samferdsel handlar mellom anna om å knyte landsdelar saman og å korte ned avstandar, kostnader og reisetid mellom by og land. Ei satsing på samferdsel er soleis eit kraftfullt distrikts- og regionalpolitisk verkemiddel.

Tabell 1.3 viser fleire tiltak som skal medverke til å redusere ekstrakostnader som følgje av avstandsulemper. Tabellen viser òg tiltak til førebygging og krise- og hastetiltak i samband med flaum og skred.

I tillegg til tiltaka omtalte i tabellen er samferdselsbudsjettet generelt, og særleg riksvegsløyvingane og tilskot til ferjedrifta, eit vesentleg verkemiddel for å redusere distrikta sine avstandsulemper. Regjeringa foreslår å vidareføre satsinga med gratis ferjer og reduserte ferjetakstar i 2025.

Tabell 1.3 Infrastruktur

							(i 1 000 kr)
Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	
Kjøp av innanlandske flyruter	SD	B	1310/70	925 398	1 934 600	2 425 147	
Rentekompensasjon for transporttiltak i fylka	SD	B	1320/61	414 000	376 000	450 700	
Utbetring på fylkesvegar for tømmertransport	SD	B	1320/64	31 211	22 400	1 500	
Tilskot til fylkesvegar ¹	SD	B	1320/65	500 900	415 300	0	
Tilskot til skulevegar og nærmiljø	SD	B	1320/66	21 102	23 600	40 000	
Kjøp av sjøtransporttenester på strekninga Bergen–Kirkenes	SD	B	1330/70	960 263	1 240 300	1 228 400	
Kjøp av posttenester	SD	B	1370/70	1 448 367	1 680 600	1 890 500	
Tilskot til breibandutbygging	DFD	B	1541/60	376 152	400 031	415 632	
Tilskot til telesikkerheit og -beredskap ²	DFD	B	1543/70	237 376	187 992	195 136	
Funksjonell internettilgang og telefoneneste til alle	DFD	B	1543/71	0	10 573	5 975	
Tilskot til fiskerihamneanlegg ³	NFD	B	916/60	35 005	77 492	80 514	

Tabell 1.3 Infrastruktur

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	(i 1 000 kr)		
				Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
Tilskot til effektive og miljøvenlege hamner ³	NFD	B	916/71	69 054	123 950	128 660
Flaum- og skredførebygging	ED	B	1820/22	348 216	332 000	353 000
Krise- og hastetiltak i samband med flaum- og skredhendingar ⁴	ED	B	1820/25	122 463	200 000	100 000
Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald	ED	B	1820/45	22 087	29 000	32 000
Tilskot til flaum- og skredførebygging	ED	B	1820/60	39 116	105 000	100 000
Tilskot til krise- og hastetiltak i samband med flaum- og skredhendingar ⁴	ED	B	1820/61			100 000
Fordeling av inntekt frå avgift på vindkraft ⁴	ED	B	1820/62	70 237	338 000	371 000
Tilskot til flaum- og skredførebygging	ED	B	1820/72	4 000	6 000	0
Tilskot til utjamning av overføringstariffar	ED	B	1820/73	20 000	18 000	18 000
Tilskot til energitiltak i kommunale bygg	ED	B	1825/60		300 000	300 000
Tilskot til verdiskapingstiltak i skogbruket	LMD	B	1149/71	64 498	54 223	53 605
Tilskot til grøn skipsfart ⁵	KLD	B	1420/62	32 702	56 625	34 027

¹ Regjeringa foreslår i statsbudsjettet for 2025 å avvikle tilskotsordninga og innlemme tilskotet i rammetilskotet til fylkeskommunane.

² Tilskotet våren 2022 auka med 55 mill. kroner, jf. Prop. 78 S (2021–2022), jf. Innst. 270 S (2021–2022). Auken er innarbeidd i sum for 2022.

³ Flytta frå kap. 1360 til kap. 970 i 2022 og endra til kap. 916 i 2023.

⁴ Endringar vårsesjonen 2024: Ved Stortingets vedtak 21. juni 2024 vart kap./post 1820/25 redusert med 100 mill. kroner, og kap./post 1820/62 med 59,37 mill. kroner. Kap./post 1825/60 vart auka med 50 mill. kroner og det vart løyvd 100 mill. kroner på post 61, jf. Prop. 104 S (2023–2024) og Innst. 447 S (2023–2024).

⁵ I tillegg blir det foreslått ei tilsegnfullmakt på 424,5 mill. kroner, av dette er 200 mill. kroner til å styrkje hurtigbåtprogrammet.

Velferd, oppvekst, sikkerheit, rettstryggleik og miljø

Det er eit overordna mål at helsetenestetilbodet skal vere likeverdig, uavhengig av bustad, alder, kjønn og sosial status. Dette blir sikra gjennom midlar til spesialisthelsetenesta og gjennom rammeoverføringar til kommunesektoren.

Viktige tiltak er tilskot som skal medverke til å styrkje stabiliteten og rekrutteringa til allmennlegetenesta og andre helsetenester i distrikta. På kulturområdet viser tabell 1.4 ordningar som i hovudsak er knytte til tilbodet i distrikta og i landsdelar utanfor det sentrale Austlandet. Generelle landsdekkande velferdsordningar, som arbeidsmarknadstiltak, er ikkje tatt med i oversikta.

Det er i samband med revidert nasjonalbudsjett for 2024 gitt auka løyving til eit løft for rettstryggleiken, mellom anna for å sikre nærleik til domstolane og dermed god rettstryggleik i heile Noreg. Tiltaka blir foreslått vidareførte i 2025. Satsinga inneber auka løyving til domstolane og andre aktørar og instansar, inkludert Kontoret for valdsoffererstatning i Vardø.

Regjeringa foreslår å etablere ei ny gjeldsletteordning i Lånkassen for personar som er busette og arbeider i distrikta. Regjeringa foreslår å løyve 13 mill. kroner til å utvikle ordninga i 2025.

Tabell 1.4 Velferd, oppvekst, sikkerheit, rettstryggleik og miljø

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	(i 1 000 kr)		
				Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
Tilskot til apotek ¹	HOD	B	717/70	5 025	5 434	
Rekruttering og fagleg utvikling i allmennlegetenesta	HOD	B	760/71	5 036	6 000	6 200
Fraktrefusjonsordning for legemiddel ¹	HOD	B	717/70	3 415	3 800	
Sjukestovefinansiering, Finnmark ²	HOD	A	732/70	11 000	11 700	12 230
Tilskot LIS1-stillingar ²	HOD	B	732/70	267 600	285 050	397 500
Tilskot til legevaktordning i distrikta	HOD	A	760/60	51 200	70 000	72 100
Landsdelsmusikarordninga i Nord-Noreg	KUD	A	323/60	24 386	25 400	26 390
Musikk- og scenekunstinstitusjonar	KUD	B	323/70	2 751 601	2 852 495	3 045 520
Det nasjonale museumsnettverket	KUD	B	328/70	2 393 613	2 523 800	2 615 711
Riksteateret	KUD	B	323/01	102 459	105 740	106 760
Riksteateret – turneverksemd	KUD	B	323/21	62 469	70 000	72 000
Kulturtanken (tidl. Rikskonsertane)	KUD	B	325/01	71 643	68 457	69 300
Regionale kulturfond	KUD	B	325/60			75 000
Regionale filmtiltak m.m.	KUD	A	334/73	118 088	145 000	150 400
Film- og dataspeltiltak	KUD	A	334/78	32 184	39 265	39 010
Erstatning for beitedyr tekne av rovvilt	KLD	B	1420/72	141 837	148 878	148 878
Tilskot til rovvilttiltak	KLD	B	1420/73	78 590	73 898	76 706
Tilskot til verdiskapingsarbeid på kulturmiljøområdet	KLD	B	1429/77	11 150	7 986	12 148
Tilskot til klimatiltak- og klimatilpassing i kommunane ³	KLD	B	1420/61	152 504	283 800	173 300
Tilskot til bustadtiltak i distrikta ⁴	KDD	A	581/78	8 500	21 000	21 000
Tilskot til tilpassing og etablering i distriktskommunar	KDD	A	581/72			17 000
Ytterlegare redusert makspris i barnehage i kommunar med sentralitetsindeks 5 og 6	KDD	A	571/60		72 340	173 677
Pilot for desentralisert politiutdanning i Alta	JD	B	442/01		7 500	15 500
Styrking av intensivberedskap ved Kirkenes sjukehus	HOD	A	732/70		15 000	15 700
Rekrutterings- og samhandlingstilskot	HOD	B	732/70		40 000	286 000
Endringar i domstolstrukturen – vidare- føring av auken i revidert nasjonalbudsjett 2024 ⁵	JD	A	410/01			50 300

Tabell 1.4 Velferd, oppvekst, sikkerheit, rettstryggleik og miljø

(i 1 000 kr)

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
To embetsdommarar ved kvar rettsstad – vidareføring av auken i revidert nasjonalbudsjett 2024 ⁵	JD	A	410/01			10 800
Styrke Kontor for valdsoffererstatning i Vardø ⁵	JD		473/01			4 000
Tilsynsråd for kriminalomsorga – etablering av sekretariat i Vardø ^{5,6}	JD		473/01			12 500
Tilskot til næringsmiddelbedrifter i Troms og Finnmark	LMD	B	1143/70			14 000
Beredskapslager matmjøl	LMD	B	1143/71			1 000
Gjeldssletteordning i distriktskommunar	KD	A	2410/01			13 000

¹ Summen for 2025 blir avklart i tildelingsbrev.

² Det blir ikkje ført rekneskap for enkelttilskot på kap. 732, post 70. Tala viser løyving frå HOD i 2023.

³ I tillegg blir det foreslått ei tilsegnfullmakt på 444,8 mill. kroner, av dette er 8 mill. kroner til å inngå nye tilsegn.

⁴ Tilskot til bustadtiltak blir budsjettert med løyving, tilsegnsramme og tilsegnfullmakt. I første halvdel av 2024 har Husbanken gitt tilsegn om 21 mill. kroner i tilskot til bustadtiltak i distrikta. I 2025 skal minst 21 mill. kroner av tilsegnsramma på 38,9 mill. kroner gå til bustadtiltak i distriktskommunar.

⁵ Tala viser auken samanlikna med saldert budsjett 2024.

⁶ Løyvinga på 12,5 mill. kroner gjeld heile tilsynsrådet (nasjonalt), inkludert etableringa av sekretariat.

Spesielle tiltak for innsatssona i Nord-Troms og Finnmark fylke

Tabell 1.5 viser ei oversikt over viktige ordningar som berre gjeld for innsatssona i Nord-Troms og Finnmark fylke. Dei viktigaste ordningane er innanfor skatte- og avgiftspolitikken. Den mest omfattande ordninga er fritaket for arbeidsgivaravgift, som kjem inn under den samla summen for differensiert arbeidsgivaravgift i tabell 1.1.

Tabell 1.5 Særskilde tiltak for Finnmark og Nord-Troms

		(i 1 000 kr)					
Politikkområde	Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Saldert		
					Rekneskap 2023	budsjett 2024	Forslag 2025
Økonomisk politikk	Lågare skatt på alminneleg inntekt ¹	FIN	A	inntektstap	800 000	820 000	870 000
	Særskilt frådrag i alminneleg inntekt (Finnmarks- frådraget) ^{1,2}	FIN	A	inntektstap	250 000	350 000	365 000
	Lågare sats trinn 3 i trinnskatt ^{1,2}	FIN	A	inntektstap	70 000	0	0
	Låg sats og fritak for el-avgift i innsatssona	FIN	A	inntektstap	530 000	486 000	500 000
	Frådrag i positiv næringsinn- tekt for skiferdrivarar i innsatssona i Troms og Finnmark fylke	FIN	A	inntektstap	900	1 000	1 000
Utdanning	Ettergiving av utdanningslån	KD	A	2410/73	179 236	178 215	179 789
	Ettergiving av utdannings- lån for kvalifiserte grunnsku- lelærarar i innsatssona i Troms og Finnmark fylke	KD	A	2410/73	7 572	5 764	7 572
	Gratis barnehagar	KDD	A	571/60	77 200	151 871	130 921

¹ Samspelsverknader i LOTTE-Skatt gjer at inntektstapet av desse skattetiltaka sett under eitt er høgare enn summen av tiltaka kvar for seg. For dei tre tiltaka er samla inntektstap vurdert til høvesvis 1 170 mill. kroner, 1 240 mill. kroner og 1 305 mill. kroner for 2023, 2024 og 2025.

² Lågare sats trinn 3 i trinnskatten er fjerna frå 2024, og Finnmarksfrådraget vart samstundes auka frå 20 550 kroner til 30 000 kroner. Sjå Prop. 1 LS (2023–2024) *Skatter og avgifter 2024*.

På fleire politikkområde er det etablert særordningar og prioritet i verkemiddelbruken for Nord-Noreg, i tillegg til ordninga for innsatssona. Tabell 1.6 viser fordelten av fritak for meirverdiavgift på straum og rammetilskot i kommuneøkonomien. Postane under kap. 571 er nærare omtalte under programkategori 13.70.

Tabell 1.6 Tiltak som prioriterer Nord-Noreg og rammetilskot til kommunane

(i 1 000 kr)

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
0-sats for meirverdiavgift ved forbruk av elektrisk kraft og energi frå andre fornybare energikjelder i Nord-Noreg	FIN	A	inntektstap	820 000	860 000	795 000
Rammetilskot til kommunar, Distriktstilskot Sør-Noreg	KDD	A	571/61	837 275	874 619	833 224
Rammetilskot til kommunar, Distriktstilskot Nord-Noreg	KDD	A	571/62	2 331 395	2 429 852	2 576 545
Rammetilskot til fylkeskommunar, Nord-Noreg-tilskot	KDD	A	572/62	735 939	773 174	812 094

Vedlegg 2**Gjeldande romartalsvedtak frå tidlegare år**

Nedanfor følgjer romartalsvedtak for Kommunal- og distriktsdepartementet som gjeld utan tidsavgrensing eller utover eit budsjettår.

Romartalsvedtak IX under Kommunal- og moderniseringsdepartementet i Prop. 1 S Tillegg 1 (2013–2014) *Endring av Prop. 1 S (2013–2014) Statsbudsjettet 2014*:

«Kostnadsramme for prosjektet «Jordobservatorium i Ny-Ålesund». Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet kan gjennomføre prosjektet «Jordobservatorium i Ny-Ålesund» innanfor en kostnadsramme på 355 mill. kroner.»¹

¹ Prosjektet har ei kostnadsramme på 423 mill. kroner i prisenivå per 1. juli 2024.

Bestilling av publikasjonar

Tryggings- og serviceorganisasjonen til departementa

www.publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonane er også tilgjengelege på

www.regjeringen.no

Trykk: Aksell AS – 10/2024

